

LE MANS UNIVERSITY
FACULTY OF LAW, ECONOMICS AND MANAGEMENT

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
**ANTI-CRISIS MANAGEMENT:
STATE, REGION, ENTERPRISE**

November 17th, 2017

Proceedings of the Conference

Part III

**Le Mans, France
2017**

Organising Committee

Xavier Fairise	Dr. of Economy, Professor, Vice Dean for Economics and Management, Le Mans University, France;
Ahmed Tritah	Dr. of Management and Administration, Associate Professor of Management, Le Mans University, France;
Andrzej Pawlik	Dr. Hab., Profesor, Head of the Institute for Entrepreneurship and Innovation, University named after Jan Kochanowski in Kielce, Poland;
Bogoyavlenska Yuliya	Ph.D, Assistant Professor in Economy, Department of Personnel Management and Labour Economics Zhytomyr State Technological University, Ukraine;
Galina Ulian	Professor, Dr. of Economics, Dean of Faculty of Economic Sciences, State University of Moldova;
Natia Gogolauri	Professor, Dr. of Economics, Head of Faculty of Business Sul Khan-Saba Orbeliani Teaching University, Georgia;
Martina Diesener	Professor, Dr. of Economics, Head of Faculty of Economics and Management Science, Universitat Leipzig, Germany;
Olga Chwiej	Associate Professor, Dr. of Economics, freelancer scientist, Poland;
Shaposhnykov Kostyantyn	Professor, Dr. of Economics, Head of Black Sea Research Institute of Economy and Innovation, Ukraine;
Yuliana Dragalin	Ph.D, Dr. of Economics, As. Professor, Dean of Faculty of Economic Sciences, Free International University, Moldova.

International Scientific Conference Anti-Crisis Management: State, Region, Enterprise: Conference Proceedings, Part III, November 17th, 2017. Le Mans, France: Baltija Publishing. 176 pages.

CONTENTS

CROSS-BORDER COOPERATION AND REGIONAL ECONOMY: RISKS AND BENEFITS

Ажаман І. А. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНТУРИЗМУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	1
Воронков А. А. МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ АГЛОМЕРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ.....	4
Гринчук Ю. С., Коваль Н. В. АНАЛІЗ СТАНУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ.....	6
Дубницький В. І., Дробот С. А. ЕКОНОМІЧНА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ – ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	9
Zinchenko O. A. INFORMATION TRANSPARENCY AS A COMPONENT OF POSITIVE IMAGE OF THE REGION.....	12
Колесник Т. В. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	14
Petrenko K. V., Honcharova O. M., Mykytiuk O. P. ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF DEPRESSED REGIONS.....	17

ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND MODERN ENVIRONMENTAL ISSUES

Barvinskiy A. V., Tykhenko R. V. ECONOMIC AND ECONOMIC ISSUES OF LAND CONSERVATION OF POLISSYA AGROLANDSCAPES	20
Vorobiov M. V., Pitsina I. G. PROSPECTS OF USING ALTERNATIVE LOCAL GAS FUELS FOR NATURAL GAS REPLACEMENT IN UKRAINE	22
Havryshok B. B., Lisova N. O. GEOSPATIAL FEATURES OF LAND USE IN THE HUSIATIN DISTRICT OF TERNOPII REGION	23
Горлачук В. В., Белінська С. М. ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ВЛАСНИКІВ ПАЇВ	26
Крисак А. І. СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ	29
Marekha I. S. ECOLOGICAL MENTALITY AND ITS ECONOMIC IMPLICATIONS.....	31
Mudrak D. D., Skrypnyk N. E. THE MUTUAL EXCLUSION PROBLEM OF ECONOMIC GROWTH AND SUSTAINABILITY	33
Razovskiyy Yu. V., Suhina O. M. DEVELOPMENT OF THE THEORY OF DAMAGE FROM ENVIRONMENTAL POLLUTION: FROM MONORESOURCE – TO THE ECOSYSTEM APPROACH.....	35
Скрипник Н. Є., Сіроковаша К. В. ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	38

Смолярчук М. В., Сохнич А. Я. ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	40
--	----

DEMOGRAPHY AND SOCIAL POLICY: ANTI-CRISIS OUTINGS

Bogush L. G. MEASURES FOR VULNERABLE STRATA SOCIAL INCLUSION IN UKRAINIAN SYSTEMIC ANTI-CRISIS POLICY	43
Єрмілов С. О. РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	46
Калініченко О. Ф. УКРАЇНСЬКА ДЕМОГРАФІЯ: РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА	47
Кучер М. М., Запорожець Г. В. ОЦІНКА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	50
Pereguda Y. A. SOCIAL POLICY AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF THE MIDDLE CLASS IN THE REGION	53
Риндзак О. Т., Бараняк І. Є. ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З МЕТОЮ ЗАПОБІГАННЯ ЙОГО ВТРАТАМ	56
Seniv L. A., Komarynets S. O. EXTERNAL EXPERIENCE OF PENSION FUNDS ACTIVITIES	58

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT: NATIONAL FEATURES AND WORLD TRENDS

Гавриленко В. О. ФУНКЦІЇ ОБЛІКУ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ	61
Halushka N. Y., Zarudna, N. Y. DISCLOSURE OF ACCOUNTING INFORMATION: THE MODERN-DAY CHALLENGE	63
Гордієнко Л. П. ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НЗВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	66
Дубинська О. С. УЗГОДЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗГІДНО ДО МСФЗ	69
Костюк Б. В. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ	71
Кубік В. Д., Обнявко О. В. ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	74
Лаврова О. О., Лютова Г. М. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	77
Менліосманов З. Т. ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ Й ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗЕД В УКРАЇНІ.....	79
Скиба Г. І. ПІДОСНОВА І МІСЦЕ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	83

Старенька О. М. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	85
Сумець О. М., Сиромятніков П. С. АНАЛОГОВА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ РЕЄСТРАЦІЇ, АНАЛІЗУ Й КОНТРОЛЮ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	88
Ustych V. A. INTEGRATED REPORTING AS A KEY ELEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES.....	90
Шерстюк О. Л. ОЦІНЮВАННЯ ОЧІКУВАНЬ КОРИСТУВАЧІВ РЕЗУЛЬТАТІВ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	92
Юрченко О. Б. ОБЛІК ВИТРАТ (ВИДАТКІВ) БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ (СТАНДАРТІВ) БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА НОВОГО ПЛАНУ РАХУНКІВ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ	94
 FINANCE, INSURANCE AND STOCK EXCHANGE: MODERNIZATION OF THE CORPORATE PORTFOLIO	
Balytska M. V. THE IMPACT OF REINSURANCE ON FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE COMPANIES.....	97
Katranzhy L. L., Burtseva O. E. THE WAYS TO INCREASE THE INVESTMENT ACTIVITY OF COMMERCIAL BANKS	99
Данік Н. В. ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ	102
Dragan O. O. FINANCIAL IMPORTANT ACTIVITIES OF INVESTMENT IN UKRAINE	104
Івахненко І. С. РОЛЬ СВІТОВОГО РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПЕРЕРОЗПОДІЛІ МІЖНАРОДНИХ ПОТОКІВ КАПІТАЛІВ.....	106
Колісниченко А. С., Боденчук С. В. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ.....	109
Kriuchkova N. M. MODERNISER LES FINANCES PUBLIQUES UKRAINIENNES	111
Моташко Т. П. СЕРТИФІКАЦІЯ СТРАХОВИХ АГЕНТІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	113
Пальчевич Г. Т. ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ	115
Pistunov I. M. OPTIMIZATION OF INSURANCE CONTRIBUTIONS IN RISK INSURANCE.....	118
Семенда О. В., Гвоздєй Н. І. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИМ РЕСУРСОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ У 2018 РОЦІ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ	120
Корбутяк А. Г., Сокровольська Н. Я. ПРОБЛЕМИ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ	122
Ткачук Н. М., Вовчак О. Д. СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЦЕСІВ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ.....	125

Форкун І. В. ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	127
--	-----

MODERN MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE ECONOMY

Балаш О. О. ІСО ЯК ІНОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ КРИПТОАКТИВАМИ.....	131
---	-----

Берсенева Г. О. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В КОНКУРЕНТНІЙ РОЗВІДЦІ	133
--	-----

Horchynskyi I. O., Malaksiano M. O. THE ANALYSIS OF REQUIRED CAPACITY FOR THE UKRAINIAN GRAIN CARGO TERMINALS	136
--	-----

Демиденко В. И. ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ КАЧЕСТВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО (АВТОРСКОГО) ПРОДУКТА	138
---	-----

Демиденко М. А. ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ОПТИМАЛЬНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ТА ПЕРЕРОБНИКІВ СИРОВИНИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	141
---	-----

Кернасюк Ю. В. МОДЕЛЬ ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ БАЛАНСІВ ЗА РІЗНИХ АГРОКЛІМАТИЧНИХ І РЕСУРСНИХ УМОВ	143
---	-----

Kovalchuk O. Ya, Strelbitska N. E. BIG DATA AND DATA MINING TECHNOLOGIES FOR ANALYSING ECONOMIC ISSUES.....	146
--	-----

Остапенко Я. О. ПРОГРАМНІ ПРОДУКТИ СТАТИСТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ.....	148
--	-----

Mazoha D. P., Pursky O. I. FUNCTIONAL MODEL OF THE WHOLESALE B2B WEB-SYSTEM	150
---	-----

Ткаченко И. С., Евдокимова Н. В., Бакалова Н. М. МОДЕЛИРОВАНИЕ ДИНАМИЧЕСКОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОГО УЧРЕЖДЕНИЯ	153
---	-----

Флегантова А. Л. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	156
--	-----

Паламарчук Ю. А., Шевченко І. В. АНАЛІЗ ВИБОРУ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА З ПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІКО – МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....	158
--	-----

MODERN PROBLEMS OF BUSINESS EDUCATION

Кущенко Е. И. СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ РАЗВИТИЯ БИЗНЕС-ОБРАЗОВАНИЯ НА КАФЕДРЕ СТАТИСТИКИ ХНУ ИМЕНИ В.Н. КАРАЗИНА	161
--	-----

Міхалець А. В., Мейш А. В. ПРОБЛЕМИ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	164
--	-----

Сьомкіна Т. В. ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	166
---	-----

CROSS-BORDER COOPERATION AND REGIONAL ECONOMY: RISKS AND BENEFITS

*Ажаман І. А., д.е.н., доцент,
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В сучасних умовах екотуризм є одним з вагомих чинників, здатних сприяти розвитку сільської місцевості, що пояснює актуальність та доцільність визначення практичних пропозицій створення умов для його поширення на певних територіях.

Дослідження в даному напрямі проводилися на базі Одеської області. Доцільність розвитку екотуризму в Одеській області обґрунтована: географічним розташуванням (довжина узбережжя Чорного моря становить 275 км, з яких більшість – це зручні піщані пляжі – визначає область як привабливу для пляжного відпочинку); теплим кліматом, наявністю лікувальних джерел (Куяльницький, Хадбижейський, Шаболотський лимани), які визначають область як територію лікувального та оздоровчого відпочинку); багатством флори й фауни (надають можливість ознайомитися з степовою рослинністю в первісному вигляді – визначають область як привабливу для екологічного і пізнавального відпочинку).

На території Одеської області знаходиться понад 125 об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема Дунайський біосферний заповідник, Ізмаїльський та Тилигульський ландшафтні парки, 34 заказники, 43 пам'ятники природи, Заповідні урочища – Дністровські плавні, Байтали, Чабанка, Кишево, 22 пам'ятника садово-паркового мистецтва, ботанічний парк та зоопарк. Всі ці природо-заповідні фонди місцевого та державного значення визначають Одещину як привабливу зону екотуристичного відпочинку.

Проте доступ до таких природно-заповідних зон Одещини потребує розвинутої автодорожньої інфраструктури. Доступ до більшості таких місць є утрудненим у зв'язку з віддаленістю від них доріг державного та міжрайонного значення. Наявне дорожнє покриття потребує його реконструкції і модернізації. Важливим також є питання розвитку готельно-ресторанної сфери, адже більшість готелів зосереджені в обласному центрі, наявні такі заклади в невеликій кількості і в районних осередках. Проте рівень їх обслуговування не відповідає світовим стандартам. Відсутність автодорожнього сполучення та нерозвиненість готельно-ресторанної сфери, що відповідає сучасним світовим стандартам є основними перепонами до розвитку екотуризму в Одеській області, а отже існує об'єктивна потреба будівництва таких об'єктів. Також зауважимо, що зведення таких об'єктів повинно проходити за умови мінімального впливу, зокрема негативного, навколишньому середовищу. Для цього доцільним є будівництво за принципом «Зеленого будинку» [1–4].

На основі аналізу розташування природо-заповідних фордів Одещини було виділено групи районів, що потребують першочергового будівництва об'єктів автодорожньої інфраструктури та готельно-ресторанної сфери. Встановлено, що 38,4% всіх природно-заповідних об'єктів розміщено в м. Одеса. В 15 районах розміщено 1–2 таких об'єктів, в інших – 3 та більше – рисунок 1.

Одночасно в таких районах як Ананївський, Біляївський, Кілійський, Комінтернівський розміщено по 2 заказники загальнодержавного значення. Враховуючи результати дослідження сформовано 3 групи районів щодо черговості будівництва об'єктів автодорожньої та соціально-культурної інфраструктури в сільській місцевості – таблиця 1.

Рис. 1. Групи районів Одеської області щодо черговості будівництва в сільській місцевості об'єктів автодорожньої та соціально-культурної інфраструктури

При визначенні груп враховувалась загальна кількість природно-заповідних фондів в районі (K_3), в т.ч. загальнодержавного значення ($K_{3д}$). Для визначення зваженої оцінки (O_3) використовувалися вагові коефіцієнти 0,4 та 0,6 відповідно. Запропоновано зважену оцінку визначати за формулою:

$$O_3 = (K_3 - K_{3д}) \cdot 0,4 + K_{3д} \cdot 0,6$$

В першу групу увійшли райони, для яких загальна оцінка становила 2 та вище. Для цієї групи з метою розвитку екотуризму та району в цілому пропонується першочергове будівництво об'єктів автодорожнього господарства та соціально-культурної сфери, зокрема закладів готельно-ресторанного бізнесу. Для цього пропонується залучати кошти державного та місцевих бюджетів, інвесторів, що зацікавлені в розвитку сільської місцевості, а також грантова допомога.

**Розподіл районів Одеської області щодо черговості будівництва об'єктів
автодорожнього господарства та соціально-культурної сфери**

Райони	Загальна кількість природно-заповідних фондів в районі	Оцінка з врахуванням ваги, балів	Кількість природно-заповідних фондів в районі загальнодержавного значення	Оцінка з врахуванням ваги, балів	Загальна оцінка, балів	Група
Комінтернівський	7	2,8	2	1,2	4	1
Балтський	8	3,2	1	0,6	3,8	1
Кодимський	7	2,8	1	0,6	3,4	1
Біляївський	5	2	2	1,2	3,2	1
Савранський	6	2,4	1	0,6	3	1
Ізмаїльський	7	2,8		0	2,8	1
Ананьївський	3	1,2	2	1,2	2,4	1
Кілійський	3	1,2	2	1,2	2,4	1
Болградський	5	2		0	2	1
Б.-Дністровський	3	1,2	1	0,6	1,8	2
Великомихайлівський	3	1,2	1	0,6	1,8	2
Овідіопольський	3	1,2	1	0,6	1,8	2
Тарутинський	3	1,2	1	0,6	1,8	2
Іванівський	2	0,8	1	0,6	1,4	2
Фрунзенський	2	0,8	1	0,6	1,4	2
Татарбунарський	1	0,4	1	0,6	1	2
Арцизький	2	0,8	0	0	0,8	3
Котовський	2	0,8	0	0	0,8	3
Ширяївський	2	0,8	0	0	0,8	3
Березівський	1	0,4	0	0	0,4	3
Миколаївський	1	0,4	0	0	0,4	3
Роздільнянський	1	0,4	0	0	0,4	3

До 2-ї групи увійшли райони, які в сукупності набрали від 1 до 2 балів – для даної групи також рекомендується розвиток сільської місцевості за рахунок об'єктів інженерно-технічної інфраструктури та соціально-культурної сфери, проте фінансування таких проектів пропонується здійснювати за рахунок коштів місцевої громади, інвесторів та грантової допомоги. Фінансування проектів в районах, що увійшли до 3-ї групи (менше 1) пропонується проводити за рахунок приватних інвестицій, фінансових коштів інших зацікавлених осіб [1].

Врахування пропозицій щодо будівництва та реконструкції об'єктів інженерно-технічної інфраструктури та соціально-культурної сфери сприятиме розвитку як екотуризму у визначених районах, так і Одеської області загалом.

Література:

1. Ажаман І. А. Науково-економічне забезпечення розвитку промислового і цивільного будівництва в сільській місцевості: монографія / І. А. Ажаман. – Одеса : Одеська державна академія будівництва та архітектури, 2016. – 392 с.
2. Ажаман І. А. Розвиток екологічного аудиту в сільському будівництві / І. А. Ажаман // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Вип. 3. – Т. 2. – С. 119–125.
3. Лук'янчук М. О. «Зелений проект» та перспективи його застосування в будівельній сфері / М. О. Лук'янчук, І. А. Ажаман // Управління проектами: інновації, нелінійність, синергетика : матеріали V Міжнар. наук. – практ. конф. – Одеса : ОДАБА, 2014. – Т. 1. – С. 101–103.
4. Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування: ДСТУ ІСО 14001–97. – К. : Держстандарт, 1998.

Воронков А. А., к.э.н.,

*Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А. Н. Бекетова
г. Харьков, Украина*

МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ АГЛОМЕРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Современной наукой разработан ряд методов оценки агломерации. К классу эмпирических моделей, анализирующих детерминанты взаимодействия, можно отнести гравитационную модель.

Первые эконометрические результаты, выявившие гравитационную закономерность, были получены в конце 50-х начале 60-х годов 20 века [1]. Открытая как чисто эмпирическая зависимость, гравитационная модель была подвергнута жесткой критике. Тем не менее, благодаря ее высокой эмпирической точности она получила широкое применение в практике оценки торговых потоков, что стимулировало ученых-экономистов к поиску теоретического обоснования данной модели.

Ключевая идея гравитации заключается в следующем: интенсивность торговли между странами прямо пропорциональна размерам экономик и обратно пропорциональна расходам на перевозку товаров, смоделированным с помощью географического расстояния между странами. Кроме этой ключевой взаимосвязи в модели торговля зависит также от наличия ресурсов, от того, являются ли страны соседями, и других политических и культурных факторов. Применение рассматриваемой методологии при моделировании торговли позволяет спрогнозировать потенциальные долгосрочные торговые потоки [2; 3].

Гравитационные модели позволяют качественно характеризовать факторы, оказывающие влияние на размер и структуру внешнеторгового оборота (возможности экспорта и импорта страны, выражающиеся в предложении своих товаров на внешний рынок; факторы, сдерживающие обмен; транспортные расходы на транспортировку товаров; система тарифов и квот и другие методы государственного регулирования) [4].

Проведенный обзор последних исследований и публикаций позволяет сделать вывод о широком применении гравитационных моделей в научных исследованиях экономических процессов. Однако при исследовании агломерационных процессов на

региональном уровне, гравитационная модель, в качестве инструмента моделирования и анализа, до сих пор не рассматривалась.

Представим результаты использования гравитационной модели при оценке агломерации с позиции деловой активности предпринимателей. Основная идея, стоящая за подходом гравитационной модели, состоит в том, что сила агломерационного эффекта, выраженного в доле экономически активного населения прямо пропорциональна количеству населения и обратно пропорциональна расстоянию между ядром агломерации и притягиваемыми им населенными пунктами, влияющему на потенциальные транспортные издержки. Чем больше расстояние между объектами, тем выше транспортные расходы и в результате меньше предпринимателей готовы принимать на себя дополнительные издержки.

Учитывая указанную взаимосвязь между показателями, построена модель отражающая суть «гравитации»:

$$A_{ij} = k * \frac{P_i^\alpha * P_j^\beta}{d^{\gamma}_{ij}} * e$$

A_{ij} – доля экономически активного населения;

k – корректирующий коэффициент (принят равным 1);

d^{γ}_{ij} – расстояние между ядром агломерации и населенным пунктом в км;

α, β, γ – параметры модели;

e – нормально распределенные ошибки.

Проведен регрессионный анализ с пространственными данными характеризующими деловую активность агломерации.

В результате получена модель:

$$A_{ij} = \frac{P_i^{-0,341} * P_j^{0,1273}}{d^{0,387}_{ij}} * e.$$

Результаты проверки полученной модели на статистическую значимость позволяют сделать вывод о том, что предположение о зависимости величины экономически активного населения поселков области прямо пропорционально численности населения и обратно пропорционально расстоянию до ядра агломерации является верным.

Полученные параметры модели носят характер эластичности и показывают, как изменяется деловая активность (с позиции количества предпринимателей) между населенным пунктом области и ядром агломерации, при изменении соответствующего фактора. Так, можно сказать, что с увеличением численности населения поселка на 1% величина экономически активного населения вырастет на 0,127%, а с увеличением расстояния до центра агломерации снизится на 0,387%.

Представленные результаты моделирования деловой активности агломерации могут быть усовершенствованы путем учета особенностей территориального расположения населенных пунктов.

Литература:

1. Anderson J.E., van Wincoop E. Gravity with gravitas: a solution to the border puzzle // American Economic Review: – Vol. 93. – № 1. – Pp. 170–192.

2. Асанович В.Я. Экономико-математические методы и модели в международных экономических отношениях. – Мн.: БГУЭ, 2003. – 99 с.

3. Шайтанова Н.А., Асанович В.Я. Гравитационные модели и возможности их применения при прогнозировании внешней торговли / Информационные технологии управления в экономике – 2006.: материалы республиканской научно-практической конференции, Брест 25–26 апреля 2006 г. // БрГУ им. А.С. Пушкина: под общ.ред. С.А. Тузика. – Брест: Изд-во БрГУ, 2006 – С. 96.

4. Межрегиональное сотрудничество, как фактор интеграционных процессов / Т.В. Ускова, С.М. Дедков, Т.Г. Смирнова, Р.Ю. Селименков, В.Я. Асанович. – Вологда: Институт социально-экономического развития территорий РАН, 2011. – 176 с.

**Гринчук Ю. С., д.е.н., доцент,
Коваль Н. В., к.е.н., доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна**

АНАЛІЗ СТАНУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

В «Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.» зазначено, що процес формування та реалізації державної політики регіонального розвитку повинен базуватися на засадах запровадження системи постійного моніторингу, аналізу та оцінки екзогенних та ендегенних факторів впливу на регіональний розвиток [1]. Отже, методологічним підґрунтям ефективної реалізації головної мети реформ – впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, повинна стати концепція державного антикризового управління, яка має базуватись на результатах аналізу соціально-економічного розвитку держави та її регіонів.

Метою дослідження є аналіз соціально-економічного розвитку Київської області та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення процесу моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом формування оптимального набору показників, аналіз динаміки яких сприятиме виявленню симптомів кризи та об'єктивному оцінюванню глибини кризових процесів.

Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку Київської області відображена в таблиці 1.

Аналіз соціально-економічного розвитку Київської області як складової моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, дає можливість зробити наступні висновки:

– у 2013–2016 рр. економічний розвиток регіону характеризувався спадом виробництва; скороченням обсягу експорту товарів, виконаних будівельних робіт; зменшенням інвестиційних ресурсів; зростанням цін. Узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП). Використання індексного методу розрахунків та даних таблиці 1 дає можливість визначити зміну фізичного обсягу ВРП Київської області за три роки: $I_{\text{ВРП}}=0,994 \times 0,94 \times 1,018=0,95$. Отже, за 2014–2016 рр. (або порівняно з 2013 р.) ВРП зменшився на 5%. Аналогічним чином було визначено й зміну інших показників. Зауважимо, що питома вага підприємств Київської області, які займалися інноваціями у 2015 р. становила лише 13,3% від загальної кількості підприємств, а питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції

промислових підприємств – 0,8%. Низький показник інноваційної активності свідчить про низьку конкурентоспроможність як регіону, так і країни. Проте позитивною тенденцією є скорочення частки збиткових підприємств на 10,5 в. п. з 34,1% у 2013 р. до 23,6% у 2016 р.;

Таблиця 1

Основні показники соціально-економічного розвитку Київської області

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016 р. до 2013 р.	
					+, -	у %
Індекс фізичного обсягу ВРП (у цінах попереднього року), %	93,4	99,4	94,0	101,8	8,4	-
Індекс промислової продукції, %	99,1	101,6	93,0	106,2	7,1	-
Індекс будівельної продукції, %	102,7	63,3	99,7	133,0	30,3	-
Індекс обсягу с.-г. виробництва, %	101,3	105,8	89,2	109,8	8,5	-
Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва, %	101,1	109,5	85,4	118,7	17,6	-
Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва, %	101,8	99,8	96,2	95,5	-6,3	-
Вантажооборот, млн. ткм	1558,0	1460,4	2658,2	1735,5	177,5	111,4
Пасажирооборот, млн. пас. км	2393,8	2381,6	2339,7	2665,3	271,5	111,3
Експорт товарів, млн. дол. США	1973,7	1852,3	1690,4	1705,1	-268,6	86,4
Імпорт товарів, млн. дол. США	4736,2	3759,1	2587,0	2951,6	-1784,6	62,3
Сальдо (+, -), млн. дол. США	-2762,5	-1906,8	-896,6	-1246,5	1516,0	45,1
Оборот роздрібною торгівлі з урахуванням обороту фізичних осіб-підприємців, млрд. грн.	37,0	43,6	55,0	59,1	22,1	159,6
Підприємства, які отримали збиток, у % до заг. к-ті підпр-в (з урахуванням мікропідприємств)	34,1	33,7	26,3	23,6	-10,5	-
Індекс кап. інвестицій у порівняльних цінах, %	96,0	80,0	99,0	-	-	-
Прямі інвестиції нерезидентів на 31.12, млн. дол. США	2456,6	2129,3	2037,1	1912,3	-544,3	77,8
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року, %)	99,9	124,7	144,3	112,2	12,3	-
Індекс реальної зар.плати у % до попереднього року	107,2	91,8	78,0	112,1	4,9	-
Рівень безробіття у віці 15–70 років за методологією МОП, %	6,1	8,0	6,4	6,8	0,7	-

– розрахунок реальних сукупних ресурсів домогосподарств Київської області свідчить, що вони зменшились у 2016 р. порівняно з 2013 р. на 33,2%. Зменшення реальних доходів, в тому числі реальної заробітної плати (реальна середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника зменшилась на 19,7% ($I_{рзп}=0,803$)), призводить до погіршення якості життя населення та посилює протестні настрої в суспільстві. Також слід зауважити, що у структурі номінальних сукупних ресурсів домогосподарств частка грошових доходів зменшилась на 2,8 в. п., тоді як частка безготівкових пільг та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива зросла на 3,4 в. п. Зазначені тенденції є негативними, оскільки

у структурі доходів зросла частка соціальної складової і зменшилась частка доходів, яка формується в результаті провадження економічної діяльності;

– протягом досліджуваного періоду кількість безробітних в Київській області (за методологією МОП) зросла на 4,1 тис. осіб або на 8,3% з 49,4 тис. осіб у 2013 р. до 53,5 тис. осіб у 2016 р., рівень безробіття – на 0,7 в. п. з 6,1% до 6,8% відповідно. Особливу занепокоєність викликає той факт, що близько 40% зареєстрованих безробітних протягом всього досліджуваного періоду складала молодь у віці до 35 років;

– спад економіки, зростання безробіття, зменшення реальних сукупних ресурсів домогосподарств призводить до зростання заборгованості населення зі сплати житлово-комунальних послуг та загострення криміногенної ситуації. Так, заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг протягом досліджуваного періоду зросла в 2,55 рази і становила на кінець 2016 р. 1446,4 млн. грн. Рівень сплати населенням житлово-комунальних послуг у 2016 р. становив 76,7% від усієї суми нарахувань (з урахуванням заборгованості минулих років).

Отже, для моніторингу соціально-економічного розвитку регіону з метою ранньої діагностики кризових явищ соціально-економічного характеру необхідно мати прості, але ефективні механізми, які дозволили б оцінювати зміни рівня соціально-економічного розвитку регіону та якості життя населення, а також соціальної напруженості в суспільстві на основі статистичних даних.

Наведені узагальнені результати аналізу соціально-економічного розвитку Київської області дають можливість зробити висновок про поглиблення кризових явищ та зростання соціальної напруги в регіоні.

Проведений аналіз соціально-економічного розвитку Київської області дав можливість чітко окреслити коло показників, дослідження яких дає можливість досить швидко та без зайвих трудових витрат передбачати можливість розвитку кризових процесів в соціально-економічній системі регіону. Такі показники доречно згрупувати наступним чином:

1) показники економічного розвитку регіону: індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у цінах попереднього року; індекс промислової продукції; індекс обсягу сільськогосподарського виробництва; експорт та імпорт товарів у млн. дол. США; частка збиткових підприємств; індекс капітальних інвестицій у порівняльних цінах; обсяг прямих інвестицій нерезидентів у млн. дол. США; індекс споживчих цін;

2) показники, що характеризують демографічну ситуацію в регіоні: чисельність наявного населення на кінець року, в тому числі міського та сільського; загальний та природний приріст (скорочення) населення; розподіл постійного населення за окремими віковими групами (0–15 років; 16–59 років; 60 років і старше);

3) показники матеріальної забезпеченості населення: індекс реальної заробітної плати; заборгованість із виплати заробітної плати;

4) показники соціальної напруженості: рівень безробіття (за методологією МОП); кількість штатних працівників, які перебували в умовах вимушеної неповної зайнятості; рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг; кількість облікованих кримінальних правопорушень, в тому числі тяжких та особливо тяжких.

Література:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

Дубницький В. І., д.е.н., професор,
Український державний хіміко-технологічний університет
м. Дніпро, Україна

Дробот С. А., генеральний директор
концерну «Ядерне паливо»
м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ – ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У трансформаційний період українська держава повинна здійснювати комплекс заходів для виведення економіки з кризи, що гарантуватиме фінансово-економічну безпеку окремої регіональної соціально-економічної системи і національної економічної системи в цілому.

Під концепцією безпеки зазвичай мається на увазі система поглядів на способи захисту інтересів держави і її громадян від зовнішніх і внутрішніх загроз. До сфери економічної безпеки сучасного бізнесу належать багатоскладні взаємозв'язки і взаємозалежності в реальному секторі економіки, фінансової, соціальної, податкової, інформаційної системи, в інвестиційних інноваційних, екологозабезпечувальних та інвестиційних процесах. Таким чином, розробляючи концепцію економічної безпеки або управління економічної безпеки регіонального соціально-економічної системи, слід відзначити, що саме в ній спосіб захисту інтересів будь-якого економічного об'єкта, чи то регіон локальної території, галузь, підприємство, чи фірма або сама людина. При визначенні конкретних інструментів і механізмів забезпечення економічної безпеки регіону необхідно враховувати сформульовані загрози економічній безпеці, а такі брати до уваги, короткостроковий або довгостроковий характер дій цих загроз і можливості їх запобігання в даний час. З цієї точки зору, першочергове значення має підвищення ухвалення рішень і формування економічної політики. Економічна безпека – це категорія, яка характеризує такий стан національної економіки, при якому за рахунок державних інститутів забезпечується її стійке зростання ефективного задоволення суспільних потреб, законодавчо забезпечується свобода підприємства в національних кордонах, захист економічних інтересів вітчизняних суб'єктів господарювання на рівні [1, с. 42]. Економічна безпека регіону – це сукупність поточного стану, умов і факторів, що відображають стабільність, стійкість і поступальність розвитку економіки території, визначеної незалежності й інтеграції з економікою країни.

Економічна безпека регіонів виражається в:

- можливості здійснювати власну економічну політику в рамках країни і чинного законодавства;
- здатності реагувати на різкі геополітичні зміни в країні і світі;
- можливості проводити економічні заходи з невідкладних соціально-еколого-економічних аварійних ситуацій у регіоні;
- можливості стабільно підтримувати відповідність чинних у регіоні обґрунтованих економічних нормативів, що дало б можливість забезпечити необхідний рівень і якість життя населення.

Як зазначено в дослідженні Т. Ю. Феофілової [2], всі регіони країни відчувають низку складних і гострих проблем: економічних, соціальних, етнополітичних,

екологічних тощо. У числі регіональних аспектів важливе місце посідають наступні проблеми:

- нерівномірний розвиток;
- депресивні регіони;
- освіта точок інноваційного зростання.

Важливим фактором економічної безпеки є самодостатність регіону. Ця проблема стала вихідною в теоретико-практичному розподілі регіонів України на дві групи: I – регіони-реципієнти; II – регіони-донори. З 25 суб'єктів України (Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Одеська та Харківська області, м. Київ), інші належать до регіонів-реципієнтів, які потребують допомоги центру, зрозуміло, за рахунок регіонів-донорів. При цьому, регіони-донори, на відміну від регіонів-реципієнтів, не отримують від Центру трансферів і субвенцій. Можна погодитися з точкою зору багатьох провідних учених-економістів (Б. В. Буркинський, В. І. Дубницький, В. І. Захарченко, В. І. Ляшенко), що з економічної точки зору більше половини суб'єктів України мають у своєму розпорядженні достатній економічний потенціал, готові вважатися самодостатніми. Розподіл регіонів на регіони-реципієнти і регіони-донори в даному разі умовний, оскільки пов'язаний з механізмом фінансового розподілу потоків, зокрема податково-бюджетних, що створюють передумови для диспропорції в розвитку економіки регіону.

Депресивний регіон – суб'єкт України або локальне територіальне утворення, відмінною рисою якого є сильне і стійке відставання від інших регіонів. Критерієм віднесення регіону до депресивних є, як правило, ситуація, при якій у край обмежені або зовсім відсутні передумови для саморегулювання кризи. Це неможливість нормального відтворення економічних, демографічних та інших процесів. Механізм подолання депресивного стану передбачає цілеспрямовану взаємодію державних, регіональних і місцевих законодавчих та виконавчих органів влади, а саме:

- посилення соціального захисту населення;
- регулювання міграційних процесів;
- налагодження процедур банкрутства підприємств;
- удосконалення державної підтримки регіонів і галузей за бюджетними каналами і різними програмами;
- упорядкування відносин власності, а також бюджетно-податкової і кредитно-фінансової політики.

Загроза економічній безпеці регіону – фактор або сукупність факторів, що створюють небезпеку економічному розвитку території, і як наслідок – на такій території спостерігається соціальний і економічний регрес, дезінтеграція, що полягає в прагненні низки регіонів України відстояти в центральній владі безпідставні політичні й економічні переваги і пільги [1, с. 160]. Причинами посилення загроз економічній безпеці регіонів є: глибокий економічний спад високий рівень безробіття; великі масштаби заборгованості по заробітній платі, соціальної допомоги; низька фінансова дисципліна; слабка захищеність вітчизняних товаровиробників; корупція, хабарництво, криміналізація. Регіональні загрози національній та економічній безпеці обумовлені особливостями регіонів. Спостерігається економічне відокремлення окремих регіонів, відбувається надмірна концентрація продуктивних сил, ослаблення в старопромислових регіонах (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська, Сумська, Харківська області, а також м. Київ з Київською областю). Зростає диференціація рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, збільшується певна незалежність розвитку багатьох регіонів.

Щодо індустріально розвинених регіонів, промислова безпека – вид економічної безпеки характеризує рівень розвитку промислового виробництва, а також можливості регіону протистояти екологічній небезпеці в результаті господарської діяльності підприємств регіону, що забезпечує всі суспільні потреби в промисловій продукції, надаючи тим самим вирішальний вплив на динаміку розвитку продуктивних сил країни. В умовах промислових регіонів України екологічна безпека – сукупність заходів, спрямованих на забезпечення екологічного захисту особистості, суспільства і природи від негативного впливу виробництва на довкілля.

Еколого-економічна безпека є (особливо для умов діяльності старопромислових і промислових регіонів України) соціоприродною і науковою реальністю, є об'єктом дослідження різних наук (природничих, соціальних, економічних, юридичних тощо), так як охоплює складний комплекс взаємозв'язків людини з довкіллям. Екоекономічна безпека – категорія насамперед соціальна, вона притримана людському суспільству і формується в межах суспільних відносин. Вона має певні форми не правового характеру хоча і належить до явищ [2, с. 142].

Зазначена категорія характеризується, по-перше, як вічна цінність людського суспільства, заснована на певній системі гарантій екоекономічної безпеки співіснування природи і людини. Йдеться про безпеку людини в процесі: взаємодії з природним середовищем, з небезпечними речовинами (хімічними, токсичними тощо), використання руйнівних або небезпечних технологій і процесів, здійснення різних впливів на довкілля. По-друге, при забезпеченні суто екологічної безпеки враховуються закони природи, за якими розвиваються екологічні об'єкти. По-третє, екоекономічна безпека здійснюється під контролем держави, утворює цілу систему спеціальних органів, з урахуванням фінансово-економічної можливості. По-четверте, основою правової форми є екологічне право, як самостійна правова галузь. Правове забезпечення екоекономічної безпеки є одним з основних принципів цього права. Еколого-економічна безпека на рівні промислових регіонів розглядається в двох аспектах. Як суб'єктивна категорія, вона проявляється в процесі реалізації суб'єктивного права громадян на екологічну безпеку шляхом регулятивно-економічної й охоронного методів. Це право громадян тісно пов'язане з правом на безпечне довкілля для їх життя і здоров'я. З іншого боку – це об'єктивно існуюча система правового забезпечення економічної безпеки, за допомогою якої регламентується екологічна небезпека, режим використання природних ресурсів, охорона довкілля, попередження погіршення екологічного стану і виникнення небезпеки для природних об'єктів і населення регіону, його територій.

У цілому для забезпечення економічної й еколого-економічної безпеки промислових регіонів України доцільно використовувати такі орієнтири:

- зміцнення економічної бази (у т.ч. в рамках процесу децентралізації);
- активна участь у формуванні загальноукраїнського ринку;
- створення нормальних умов життєдіяльності (насамперед у рамках збалансованості діяльності господарського й інфраструктурного компонентів регіону);
- підтримка на високому рівні і розвитку наукового та техніко-технологічного потенціалу як територій, так і цілому регіону, на інноваційній основі, при цьому націленого на забезпечення соціально-еколого-економічної безпеки промислових регіонів;
- недопущення міжнаціональних конфліктів у регіоні;

– запобігання або локалізація кризових технологій (техногенних) явищ у соціально-еколого-економічних сферах діяльності господарського й інфраструктурного комплексів промислових регіонів.

Література:

1. Захарченко В. І. Економічна безпека і конкурентна розвідка / В. І. Захарченко, Н. Н. Меркулов, Л. В. Ширяєва, Н. В. Захарченко; під. ред. В. І. Захарченко. – Одеса: Атлант, 2017. – 519 с.

2. Феофілова Т. Ю. Теорія і методологія економічної безпеки в регіональному контексті [монографія] / Т. Ю. Феофілова, С. Н. Большаков. – Сивтикар: ГОУВ о КраГС і У, 2014 року. – 230 с.

**Zinchenko O. A., Candidate of Economical Sciences,
Senior Lecturer,
Oles Honchar Dnipro National University
Dnipro, Ukraine**

INFORMATION TRANSPARENCY AS A COMPONENT OF POSITIVE IMAGE OF THE REGION

Information in the modern world is not only a commodity, but also the main factor of production, which is involved in the creation of goods and provides competitive advantages in the market. Information is an instrument of the market mechanism, which, along with the price and utility, supports the balance of the economic system.

Information resources have a certain value for market participants, they reflect all the characteristics of material and financial flows in a market environment – this is information about a product or service, its quantitative and qualitative characteristics, price, conditions of sale and after-sales service, as well as about the company – manufacturer of the given product or service. Information resources can also be knowledge (and not only as a product that is bought and sold in a particular market), but also as the result of intellectual work embodied in products. The most effective use of these resources is possible only in the context of transparency in the making of managerial decisions.

A special category in today's market exchange is information transparency – the degree of completeness and reliability of information about business processes, structure and size of costs, the conditions of competition in the market. This category can be considered as a macro level (i.e. openness and transparency of the state economic policy), meso-level (open access, completeness and authenticity of data on the development of market relations at the level of individual regions) and micro level (this is a timely and accurate disclosure of the company's activities, which gives possibility of realization of competitive advantages).

Information transparency is one of the most important prerequisites that creates opportunities for the effective functioning of regional markets. The lack of operational market information impedes the formation of independent business entities. Manufacturers and consumers do not have the opportunity to maneuver when choosing the price, place and time for the sale of goods and services. Do not have information on the trends and dynamics of domestic and foreign markets as producers, as well as state and regional authorities. Not being well-informed, they are doing actions that do not meet their own interests.

Information transparency is not only an objective prerequisite for entrepreneurial activity, but also an obligatory component of a constructive state policy to promote market relations. Particularly its influence is felt at the regional level, as it is there that business relations are intensified, agreements are made, goods and services are produced and consumed, and cooperation between business and government is realized.

Among the most effective instruments of the most-favored-nation policy, is information transparency in the government's actions to regulate business relations. It creates a positive image of the region – its image – and promotes investment attraction.

The image of the region is its informational image, that is, the projection of those values, guidelines, norms, ideas that exist in society both within the region and beyond. Information transparency in the actions of the authorities and business forms the image of the region as the most attractive territory for the implementation of the entrepreneurial initiative.

Formation of the image provides both an objective and a subjective component of it. So the first one includes production potential, developed innovation infrastructure, highly skilled personnel, etc., the second – perception of the population of the region, as well as external agents of his image in a certain information environment.

The latter is manifested in the assessment of the territory by domestic and foreign politicians, businessmen, tourists based on their own observations and experience. At the same time, information transparency in the actions of the authorities and businesses is important, since it provides credibility and completeness of information to assess the processes taking place in the region.

Information transparency of the authorities can be assessed on the basis of the following criteria: access to information about the activities of the authorities, disclosure of information on decision-making, openness of reports on the activities of power structures, providing answers to information requests, guaranteeing intellectual property protection, and ensuring information security.

As far as information transparency of business is concerned, this indicator is more difficult to assess because of the diversity of forms and ways of expressing business activity. In international practice, the diagnosis of business openness is based on the definition of the index of information transparency – an indicator of the evaluation of the companies' websites for disclosure of information and activities in the field of corporate social responsibility. Similar techniques are used by leading rating agencies such as StandardPoor's, FitchRatings, Morningstar. These techniques are self-sufficient, however, they only pass on a qualitative assessment of business activity without taking into account regional business specificity and information asymmetry in the context of integration processes.

In order to overcome these shortcomings, it is necessary to expand the methodical apparatus for diagnosing information transparency of regional markets through the tools of neo-institutional theory, namely, the concept of transaction costs.

The analysis of the structure and dynamics of transaction costs gives an idea of the efficiency and information openness of the functioning of the institutions of a particular market, namely the investment climate on it, the regulation of relations between its agents, promotion of state and public institutions, publicity and availability of information, understanding of rationality in specific business conditions, the specificity of the legal field, the impact of integration processes on business activity, the existence of barriers in the implementation of the paths, and others.

Minimization of transaction costs and its informational reflection contribute to the openness and intensification of contractual relations in a particular market, and as a consequence, the attraction of investments.

Thus, information transparency is a component of the image of the region as the most conducive to doing business. As a prospect of further research, it is interesting to transform a positive image into a regional brand and provide conditions for its promotion in the global information space on the basis of transparency and cooperation between government and business.

References:

1. Organizational and economic mechanisms of development of the financial system / edited by M. Bezpartochyi / ISMA University. – Riga: “Landmark” SIA, 2016. – 222 p.
2. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.09.2016 № 1900
3. Commission Recommendation of 16 May 2002 2002/590/EC “Statutory Auditor’s Independence in the EU: A Set of Fundamental Principles” [Electronic resource]. – Access mode: <http://eurlex.europa.net/LexUriServ/LexUriServ.do>

**Колесник Т. В., к.е.н., доцент кафедри,
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна**

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Інтеграцію України до Європейського Союзу визнано одним з пріоритетних завдань української державної політики, але в умовах економічної кризи та дестабілізації соціально-економічного розвитку України неухильно зростає необхідність розробки ефективної державної регіональної політики, спроможної сформувати сприятливі передумови для успішного впровадження модернізаційних перетворень у кожному регіоні, стати запорукою підвищення рівня та якості життя людини. Сьогодні представники публічної влади, експертне середовище та громадськість усвідомлюють потребу інституційного наближення України до європейських стандартів регіонального розвитку.

Сучасний стан нормативно правового регулювання регіонального розвитку є доволі складний і непогоджений з точки зору існуючої ієрархії влади. В цю систему залучено велику сукупність державних органів без взаємної погодженості правових повноважень і дій. Зокрема, правове регулювання господарської діяльності в цілому сьогодні здійснюється [2]:

1. Президентом України, укази якого встановлюють концептуальні напрями державної регіональної політики, коригуючи дії щодо міжбюджетних відносин, визначення пріоритетних чи депресивних регіонів, селективної підтримки тих чи інших регіонів тощо.

2. Верховною Радою, який вищим законодавчим органом, приймає сукупність законів з регулювання різноманітних аспектів правовідносин у сфері регіонального розвитку.

3. Конституційним Судом України, який своїми рішеннями дає правову оцінку вже прийнятим законодавчим актам і часто змушує здійснювати їх коригування у відповідності нормам Конституції України.

4. Кабінетом Міністрів України, що трансформує вже прийняті закони і президентські укази в нормативні приписи дій конкретних міністерств і відомств, а також регіональних органів влади.

5. Міністерствами і відомствами, які теж мають право видавати відповідні підзаконні акти, які здебільшого в інструктивній формі визначають процедурно-технологічні аспекти дій з реалізації затверджених законотворчих норм, документальні форми звітності тощо.

6. Обласні Ради регіонів, які на своїх сесіях приймають комплекс нормотворчих норм щодо бюджетного регулювання розвитку територій, забезпечення потреб населення в продукціях і послугах, охорони навколишнього середовища тощо [1].

Правове регулювання міжрегіонального співробітництва тісно пов'язане із формуванням цілісної системи господарського законодавства, яке покликане створити цілісний масив нормативно-правових актів, що вміщає єдині концептуальні уявлення про сутність, зміст і форми управлінської діяльності як в державі в цілому, так і її регіонах. Вирішення цих завдань стає можливим у тому випадку, коли організація нормотворчого процесу буде спиратися на єдину, підтриману усіма суб'єктами влади концепцію регулювання регіонального розвитку. Єдина для усіх суб'єктів влади концепція, дозволяє провести інвентаризацію чинного законодавства та виявити його відповідності дії економічних законів, розробити практичні заходи щодо його упорядкування.

В даному випадку виникає потреба переглянути підхід до правової політики відносно регіонів, формуючи його на науково визначених системних засадах [4].

Не менш важливим є дотримання відповідної технології здійснення нормотворчих процедур: здійснення регіональними структурами чи їх представниками в парламенті законодавчої ініціативи щодо внесення у Верховну Раду відповідних законів чи пропозицій по доповненню діючих; розгляд у комітетах Верховної Ради внесених законів чи доповнень до діючих та обов'язкове їх погодження з органами регіональної влади; прийняття чи відхилення пропозицій; врахування результатів опитування верств населення регіонів про доцільності пропонованих в проектах законів норм і правил; формування та необхідності тимчасових робочих груп (за участю представників влади регіонів) при обговоренні у Комітетах Верховної Ради пропонованих до прийняття законів, чи доповнень до існуючих. щодо міжрегіонального рівня, то в Законі про територіальний розвиток повинні бути виписані комплектація і функції Рад міжрегіонального розвитку, які при цьому не знижують компетенції обласних Рад регіонів [6].

Зокрема, Рада міжрегіонального розвитку повинна мати наступні повноваження: – розглядати і оцінювати соціально-економічний стан економічного району, його умови і забезпечувати цими даними регіональні інформаційні системи; – у відповідності з вимогами державної регіональної політики розробляти і приймати концепцію міжрегіонального розвитку і індикативний план розвитку економічного району, тобто його стратегічну і оперативну програми; – координувати завдання економічного розвитку макрорегіону, забезпечувати погодження державних і місцевих інтересів, а також інтересів регіонів, що до нього входять; – пропонувати конкретні щодо етапів і строків реалізації програм і підпрограм в частині використання ресурсів; – проводити експертизу державних, галузевих, регіональних і міжрегіональних концепцій і планів розвитку територій макрорегіону; – брати участь у вирішенні кризових ситуацій в соціальній і економічній сферах; – залучати ресурси для господарської діяльності економічного району і для здійснення програм розвитку; – проводити іншу

діяльність, що передбачається чинним законодавством та існуючими правовими нормами [5].

Концепція закону про управління регіональним розвитком, повинна вміщувати такі першочергові положення: перелік та зміст механізмів і процедур організації і здійснення управлінської діяльності в економіці регіону; визначення регіонального управління як окремого суспільного виду зі своєю науково-теоретичною базою, функціональною призначеністю, механізмами регулювання соціально-економічних відносин на підпорядкованих територіях; ефективність регіонального управління підтверджується пропорційним і комплексним розвитком регіональної економіки в рамках виваженої регіональної політики центру і самих регіонів; визначення функціональних обов'язків регіональних органів влади для здійснення регулювання пропорцій економічного відтворення, ефективного використання місцевих природно-сировинних ресурсів та у формуванні власних бюджетів розвитку; окрема норма пропонованого закону повинна визначити і закріпити рівні управління: державний, міжрегіональний, власне регіональний, місцеве самоврядування з обґрунтуванням функцій, управлінських структур, сфер впливу на кожному із них; загальним (єдиним) органом управління в регіоні (області) повинна бути Рада регіонального розвитку з визначення процедури його створення і механізмом функціонування [1].

Закон про бюджетне регулювання повинен закріпити такі принципові положення, як: бюджетне регулювання за змістом передбачає таке встановлення пропорцій регулюючих доходів (податків), які забезпечують здійснення самих міжбюджетних відносин між усіма рівнями влади і управління макрорегіону; бюджетне регулювання здійснюють і державні, і регіональні, і місцеві органи управління; законодавчі норми повинні вміщувати в собі усі договірно-погоджувальні механізми і процедури, що передбачають добровільність, рівноправність і взаємну відповідальність сторін міжбюджетних відносин; суб'єктами відносин, що виникають законодавчо слід закріпити норми, що у процесі бюджетного регулювання приймають участь не тільки держава і регіони, але й органи місцевого самоврядування; закон повинен також передбачати можливість цільової фінансової підтримки з боку держави окремих регіональних проектів у формі міжбюджетних трансфертів, які можуть відрізняються як цільовим призначенням, так і методикою розрахунку, а також механізмами їх надання та використання;

Таким чином, така модель організації території країни дозволить :

1) здійснити укрупнення базових адміністративно-територіальних одиниць – рад у громади з дотриманням принципу первинності місцевого самоврядування; 2) досягти чотирьохрівневої територіальної системи регіонального управління: громада, район, регіон, макрорегіон з визначенням компетенції, функцій і повноважень по кожній територіальній одиниці відповідного рівня; 3) ліквідувати на районному і регіональному рівнях органи існуючих державних адміністрацій і передачу їх функцій органам місцевої влади у відповідності з європейською хартією місцевого самоврядування; 4) удосконалити механізми управління на всіх територіальних рівнях та досягти оптимізації їх структури.

Література:

1. Мазур, А.Г. Міжрегіональний економічний розвиток та проблематика його регулювання / А.Г. Мазур, Т.В. Колесник, О.Г. Підвальна, О.Г. Заболотний. – Вінниця: Вінницька газета, 2011. – С. 71.

2. Сторожнянська, І. Міжрегіональний інституційний розвиток: тенденції і проблеми. І. Сторожнянська – Львів: ІРД, 2011. – 321 с.

3. Пепа, Т.В. Сучасна парадигма регіонального розвитку продуктивних сил економічного простору України. / Т.В. Пепа. – Черкаси: Вертиком. 2012. – 530 с.
4. Єрмакова О.А. Регіон як самостійний суб'єкт міжнародних економічних відносин – О.А. Єрмакова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 169–175.
5. Сторожнянська, І. Міжрегіональний інституційний розвиток: тенденції і проблеми. – Львів: ІРД, 2011. – 321 с.
6. Пепа, Т.В. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору України. – / Т.В. Пепа – Черкаси: Брама-України, 2006. – 440 с.

Petrenko K. V., PhD in Economics, Associate Professor,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine

Honcharova O. M., PhD in Economics, Associate Professor,
Mykytiuk O. P., PhD in Economics, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF DEPRESSED REGIONS

Any economic system, both at the micro level (enterprise) and at the macro level, the state, is subject to the influence of many factors of internal and external nature in its functioning. Under globalization, external factors are more critical for activity, especially in the context of global crisis phenomena such as financial and economic crises. Considering the high impact of such phenomena on domestic regions, the problem of effective crisis management is very actual in order not only to minimize the negative consequences but also to succeed in further development, since successful management of crisis management uses the crisis as an opportunity to obtain additional competitive advantages, albeit under quite harsh conditions. Ensuring competitiveness of enterprises and strengthening of competitive advantages is a key task of effective crisis management.

Today, in difficult economic conditions, lack of stable economic growth and increased competition, limited financial resources it's very difficult for domestic enterprises to increase their competitiveness and ensure their own development. especially it's actual for some regions in the country, the so-called depressed ones, which have already exhausted the resources for effective crisis management, and need state support to ensure the growth of competitiveness of both individual economic entities and the region as a whole.

The economic development of any country is determined by the achieved standard of living of the population. Today, the state can develop stably, if its economic policy is aimed to improving the level and quality of life of citizens, increasing their ability to make their own future. To do this, it is necessary not only to increase the incomes of the population, but also to improve many components of the life level and quality: to create equality for education and employment; to provide gender equality opportunities; a high level of medical care and more. All this will allow the formation of high-quality and competitive labor resources, without which the competitiveness of a particular region loses its essential component.

International competition, globalization of markets, large-scale penetration of foreign goods into the Ukrainian market and insufficient scientific and technical support of

production make the competitiveness management a priority management problem, the successful solution of which will ensure not only the survival of enterprises in the new economic environment, but also the development of industries, regions, etc.

Today, most companies are not ready to compete due to the lack of understanding the competitive advantage, how to create it and which methods to implement. Nowadays, the most competitive companies in the world pay much attention to improving the accuracy of technical and socio-economic forecasts for the long term due to greater emphasis on external and internal factors, the use of modern methods of optimization. In the process of globalization, competition is intensified not only between companies for the markets for their products, foreign investments, innovations and new technologies, but also between regions, regarding the ability of regions to provide the appropriate level of living quality and to solve economic and social problems. The processes of globalization also do not contribute to reducing regional problems. As the tendency towards strengthening of world connections and interdependencies is increasing.

The competitiveness of the regions is characterized by differences in the level of development of social infrastructure, small and medium businesses, innovation development, foreign direct investment inflow, availability of skilled personnel, employment level and conditions and productivity [1; 2]. Based on the research, it can be argued that competition is a constant search and development of target markets, the process of providing consumers with a certain set of values that are fully capable of meeting the existing consumer need of a better competitor, which will enable the company to achieve the main goal of its activities – to get maximum possible profits, and will enable the region to develop stably to satisfy the social and humanitarian needs of the population. The concept of “competitiveness of the regions” includes a set of tasks for the economic development of territories, namely: the development of social sphere, infrastructure, institutional cooperation [3, p. 27].

Conceptually, the issue of improving the competitiveness of the regions can be resolved as follows: the state gives all powers to regions to form and use their competitive advantages, and creates appropriate conditions for conducting a free and fair market, and also helps to solve the problems of depressed regions that cannot solve them on their own. The state policy to support such territories should be more systematic and effective. The main mechanism of state policy to overcome depressed territories should be the legislative regulation of the problem of stimulating the development of regions. In today's conditions of development of the market system, taking into account the crisis phenomena in the economy, it is necessary to change the proportions between the state influence on business processes and market competitive mechanisms, in particular in the regional management of business processes [4, p. 39].

The measures of state incentives for the development of depressed territories include, in particular, the target direction of state capital investments to the development of production, communication and social infrastructure of depressed regions; providing state support, in particular financial, small businesses; creation of a network of retraining of labor resources; introduction of the mechanism of investment incentives for the development of regions.

The analysis of the competitive environment of the regions in Ukraine since 2006 shows that against the backdrop of economic growth, which occurred before 2012, there was a deepening of interregional disparities in virtually all indicators – from the gross regional product to wages, from the volume of direct foreign investments to the share export in the structure of the region's economy. Today, in times of social change in the state system and the restructuring of the economy, disproportions are exacerbated in almost all regions of the country, as the living quality of people is deteriorating [5, p. 55].

Social welfare of citizens and a gradual reduction of the territorial differentiation in economic development is one of the main tasks of the state regional policy in Ukraine. Today, significant regional disparities have become a brake on the path to ensuring high growth rates throughout the country.

Analyzing the situation in Ukraine with the regions of the lowest rating in the competitiveness and significantly deteriorating their position in comparison to previous years. It should be noted that practically in all regions the most problematic factor for conducting business is the instability of the state policy, tax policy and corruption. In addition, problems accumulate in the socio-cultural and humanitarian spheres as well as with the development of infrastructure, which is due mainly to the ineffective functioning of the state apparatus, including at the local level. Therefore, in order to create conditions for increasing the competitiveness of the regions, it is necessary firstly to create a responsible social-legal state, a democratic society, as well as to form an established understanding of the need for effective crisis management in civil society, government officials, business entities and social institutions, aimed to ensuring economic development through rational and efficient use of resources, as well as social guidance to operate socially responsibly and effectively.

References:

1. Makarenko M. V. Vyznachennja gholovnykh chynnykiv konkurentospromozhnogho rozvytku rehionu [Determination of the main factors of the competitive development of the region] / M. V. Makarenko/ *Ekonomika ta derzhava: mizhnar. nauk.-prakt. zhurn.* – № 5. – 2014. – P. 6–9.
2. Serghjejeva V. V. Shljakhy vyrishennja problemy nyzkoi konkurentospromozhnosti depresyvnnykh rehioniv Ukrajinny [Ways to Address the Low Competitiveness of Depressed Regions of Ukraine] / V. Serghjejeva / *Investyciji: praktyka ta dosvid.* – № 11. – 2014. – P. 59–62.
3. Varnalij Z., Bilyk R. Priorityty zmichennja konkurentospromozhnosti rehioniv jak skladovoi zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky Ukrajinny [Priorities for strengthening the competitiveness of the regions as a component of economic security of Ukraine] / Z. Varnalij, R. Bilyk // *Teoretychni ta prykladni pytannja ekonomiky: zb.nauk.pracj / za red. Fyljuk G.M.* – K.: VPC “Kyjivskij universytet”. – Vyp. 1 (28, tom2). – 2014. – 496 p.
4. Vorotin V.Je. Strateghija ta konkurentni perevagy derzhavnoji rnhionaljnoji polityky na 2013 rik [Strategy and Competitive Advantages of the State Regional Policy for 2013] / V.Je. Vorotin // *Teoretychni ta prykladni pytannja ekonomiky: zb.nauk.pracj/ za red. Fyljuk G.M.* – K.: VPC “Kyjivskij universytet”. – Vyp. 1 (28, tom1). – 2013. – p. 37–44.
5. Petrenko K.V., Mykytjuk O.P. Analiz konkurentnogho seredovyshha rehioniv Ukrajinny ta jogho vplyv na jakistj zhyttja naselennja [An analysis of the competitive environment of Ukrainian regions and their impact on the quality of life of the population] // *Strateghiji ekonomichnogho rozvytku: derzhava, rehion, pidpryjemstvo: kolektyvna monohrafija / Za zagh.red. K.S. Shaposhnykova ta in. U 2 tomakh.* – Kherson: Vydavnychyj dim “Gheljvetyka”, 2015. – T. 2. – 420 p.

ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND MODERN ENVIRONMENTAL ISSUES

**Barvinskiy A. V., PhD, Agricultural Sciences,
Associate Professor**

**Tykhenko R. V., PhD, Economic Sciences,
Associate Professor**

*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

ECONOMIC AND ECONOMIC ISSUES OF LAND CONSERVATION OF POLISSYA AGROLANDSCAPES

Land conservation and rational land use are prerequisites for the stability and harmonious development of the society, the core for formation of food security of the state [3]. However, transformation processes in the sphere of land relations without proper scientific substantiation led to a violation of organization of agricultural production process, optimal ratio of land use in agrolandscapes, and a set of crops in crop rotation, to further intensification of agricultural land use, including the use land plots which were not valid for tillage [2; 5].

Further use of degraded and unproductive lands in the intensive cultivation, according to expert estimates [4], causes direct annual losses about 400 million hryvnias in the whole in Ukraine. This amount does not take into account the environmental losses associated with the destruction of the upper humus horizon of soil and pollution of the environment. Consequently, a balanced functioning of the agricultural sector of the economy is impossible without ensuring environmentally safe and economically efficient use of agricultural land.

Taking into account interconnection of factors and objects of impact, economic activity and agrolandscapes, as a whole as well as their separate components, the problem of land conservation and effective use of land resources at the regional level can only be solved by introducing an integrated system approach to organization of rational land use taking into account the natural and economic conditions of specific territories [7].

The structure of an ecologically sustainable agrolandscape, in spite of the general principles of formation (exclusively by engineering methods using different verified mathematical models), in each soil-climatic zone should have its own peculiarities both in terms of optimal land use types ratio, and in terms of optimizing the soil-ecological conditions of cultivating crops within its soil protection and reclamation framework. Particularly, in conditions of heterogeneous nature of the soil cover of Polissya zone, the relief is not of prime importance, especially at plains, but agroecological grouping of arable land taking into account the biological characteristics of individual crop. In Kyiv region, the real embodiment of the complex adaptive-landscape approach is optimization of the land use ratio in agrolandscape and the acceleration of the energy cycle, as a result of a significant reduction in the area of intensively cultivated land (over 340 thousand hectares) [6], on the basis of scientific and methodological recommendations for the expansion of biological productivity of land [1; 8].

Experimental data obtained in long-term stationary experiments in the Kyiv agro-soil region indicate that soddy-podzolic soils as a main soil background for Polissya region of

Ukraine, due to genetically inherited low content of physical clay (10–15%) and washing type of water regime are characterized by low humus content of the upper horizons (0.6–0.9%), have unfavorable agrochemical and physical properties, weak resistance to the destructive effects of anthropogenic factors. Therefore, rational agricultural use of these soils requires the full implementation of chemical melioration and application of organic fertilizers in scientifically substantiated rates (at least 12–15 t per ha of crop rotation). The combination of fertilizers with liming, causing saturation of the picking complex of low-buffer soils with exchange bases up to 70–75% and increasing the content of humus to 1.2–1.4%, provides optimization of the basic parameters of soil fertility and, as a result, increasing the productivity of Polissya agroecosystems by 80–85 %.

In complex market conditions, the disparity of prices for industrial (fuel, machinery, fertilizers) and agricultural products, that is impossible to implement modern approaches to the reproduction of land productivity: long-term crop rotation, numerous technological operations on soil cultivation and plant care, compulsory use of organic and mineral fertilizers in scientifically substantiated rates. On the other hand, under the influence of market conditions, the structure of crop area of agricultural crops dynamically changes, which in the future may cause a significant decrease in the quality of agricultural land. In these conditions, updated approaches to improving the productivity of agrolandscapes and ensuring high profitability of agromeliorative measures should include the broad involvement of local resources (fertilizers and meliorants) and the intensification of biological factors in agriculture.

Thus, ecological and economic problems of protection and rational use of agricultural land under conditions of transformation of land relations can be solved only on the basis of a system approach, which involves the introduction of a set of mutually agreed legal, organizational, economic, technological and other measures [1; 8].

The priority measures of the ecological and economic direction should be considered: the establishment of an optimal structure of land and crops in modern agrolandscapes; creation of a system of soil protection measures as a basis for environmentally sustainable agroindustry; application of economic levers of influence on the subjects of land use (environmentally hazardous land use should not be attractive for investment); improvement of the system of monitoring and management of the use and protection of agricultural land.

In agrolandscapes of Polissya with ecologically vulnerable soddy-podzolic soils of light granulometric composition, extraction from intensive cultivation of unproductive land and introduction of a complex of agro-meliorative measures on land suitable for tillage will provide an increase in the productivity of agroecosystems and the reproduction of soil fertility. For this purpose it is necessary to conduct full-scale chemical melioration and to strengthen government control over the protection and rational use of agricultural land.

References:

1. Barvinskiy AV. Land quality evaluation and forecast: manual / A.V. Barvinskiy, R.V. Tykhenko. – Kyiv, Medinform, 2015. – 642 p.
2. Barvinskiy AV. Formation of a spatial structure of agrolandscapes at regional level: monograph / A.V. Barvinskiy, R.V. Tykhenko. – Kyiv, Medinform, 2013. – 468 p.
3. Budzyak V.M. Agricultural land use (economic, ecological and management aspects): monograph; Ed. S.I. Dorohuntsov / V.M. Budzyak. – Kyiv, Oriany, 2006. – 488 p.
4. Kanash O.P. System approach to ecological optimization of land use / O.P. Kanash // Journal of KhNAU. – 2003. – No. 1 – P. 183–289.
5. Laveikin M.I. Reforming land use system in Ukraine / M.I. Laveikin. – Kyiv, RVPS NAS Ukraine, 2000. – 376 p.

6. Saiko V.F. Scientific approach to rational land use during land reform / V.F. Saiko // Herald of agricultural science. – 2000. – No. 5. – P. 5–10.

7. Sokhnych A.Ya. Issues of land use and land conservation in market economics condition: monograph / A.Ya. Sokhnych – Lviv: NVF Ukrainian technologies, 2002. – 252 p.

8. Tretyak A.M. Scientific fundamentals of land use and land administration / A.M. Tretyak, V.M. Drugak. – Kyiv, CZRU, 2003. – 337 p.

**Vorobiov M. V., Candidate of Technical Sciences,
Assistant Professor,**

**Pitsina I. G., Assistant Professor,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine**

PROSPECTS OF USING ALTERNATIVE LOCAL GAS FUELS FOR NATURAL GAS REPLACEMENT IN UKRAINE

The attraction of alternative fuels to the number of combustible substances is an important trend of the last decades within the framework of optimizing the balance of primary energy of Ukraine, Europe, and the world.

Biofuel is one of the types of alternative energy, the growing share of which is associated with biogas of various origins. According to Goskomstat, biogas production in Ukraine in 2006 was 600 TJ, in relation to 108081 TJ for solid biofuel its 0.555%. In relation to natural gas, this share drops to 0.03% taking into account the statistical reporting of EUROSTAT (2014). However, the use of biomass is an ambiguous problem, given the energy and environmental consequences of combustion, the impact on the global climate of the planet.

At the same time, the share of process gases in relation to natural gas is 13.3%, that is, biogas is used 443 times less than technological gases (blast furnace, coke oven, coke oven gases and other recycled gases), of which Coke and blast furnace gas account for more than 98 % of the total flow.

According to the EUROSTAT statistics, Ukraine ranks second in Europe (after Germany in 2015) for production of technological gases of metallurgical production – coke and blast furnace, while biogas does not belong to the category “Gas”, but is an integral part of category “All other renewable energies”, where this product is combined with other non-traditional energy sources (from solar to hydro power). Among the gases (gas fuels) are natural gas (NG) and “Derived gases”: coke oven gas (COG), blast furnace gas (BFG), and other gases that are disposed of in certain industries in category “Other recovered gases”. Biogas is classified as “Other non-traditional energy sources” (also referred to as thermal pyrolysis gases that contain biomass and resinous compounds, as well as water vapor (up to 85% due to the high proportion of water in initial biomass). The above technological gases and biogas can be considered as local fuels and regional energy sources. Together with solid and liquid biofuels, the category “All other renewable energies” is included in the category “Renewable energies (energy sources)”.

In the light of recent environmental trends and the need to reduce the impact of fuel combustion processes on the greenhouse effect, special attention is paid to the use of biofuels and in particular to biogas. For example, the quality of gas in accordance with the requirements for natural gas in the gas networks of Germany is constantly changing.

Therefore, the characteristics of the network gas must meet the DVGW G260 standard for heat of combustion, density, concentration of CO₂ and H₂, which is provided by adding biogas and hydrogen to the natural gas transmission networks to natural gas.

In Ukraine, the presence of biofuels certainly has a positive impact, given the possibility of diversifying the sources of fuel supply in European countries, taking into account the gradual replacement of mineral fuels with renewable energy sources, that is, the replacement of fossil fuels with renewable energy sources and biomass waste. In accordance with the world forecast, it is assumed that the share of biomass energy will be for the period up to 2040 to ~16% (New Policies Scenario) in the structure of energy supply, despite the outstripping rates of spread of the main types of mineral fuels, especially hydrocarbons.

The EU Directive RED (Renewable Energy Directive (2009/28/EC)) was introduced as a mandatory condition for using a certain share of alternative sources in 2020 simultaneously with mineral fossils (fossil fuels), in particular biofuels 20% – in the structure of total energy consumption, 10% transport.

When replacing natural gas with low-calorie fuels, particularly blast-furnace gas, difficulties arise due to its use for high-temperature processes, since its theoretical combustion temperature BFG is significantly lower than that for natural gas. According to recent developments and studies low-calorie gases, in particular BFG, are used for relatively high-temperature processes (heating of blast furnace air heaters) using BFG in a mixture with COG or NG or enriching the combustion air with oxygen.

In addition to energy characteristics, the ecological parameters, such as the formation of CO₂ as the main greenhouse gas and NO_x, as the most toxic component that is formed when the fuels are burned, also have an important role in the use of fuels. For example, coke oven gas has the highest theoretical combustion temperature, and the yield of nitrogen oxides will be the largest, so special measures to suppress NO_x should be carried out.

Conclusion: natural gas can be successfully replaced by alternative fuels – biogas or process gases, taking into account their calorimetric potential, local (regional) conditions and technological features of their using.

**Havryshok B. B., Candidate of Geographic Sciences,
Lecturer of the Department,**

**Lisova N. O., Candidate of Biology Sciences,
Associate Professor,**

*Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine*

GEOSPATIAL FEATURES OF LAND USE IN THE HUSIATIN DISTRICT OF TERNOPIL REGION

Land resources are the basis of material and spiritual production. The nature and level of the use of land depend on the development of productive forces, the scale of production and material well-being of the people. The analysis and evaluation of the current state of land resources and features of land use, the identification of geospatial patterns of their placement, ways of transformation and optimization of the structure are extremely urgent. Since land resources are part of a land fund used to grow agricultural and forestry crops, our study is devoted to the study of the relevant types of land use.

Agricultural land use in occupied areas is the leading within the Husiatyn area. For January 1, 2017, the area of agricultural lands of the Husiatyn district amounted to 77,900.12 hectares [3]. Based on the analysis of statistical data, we have found that the highest agricultural development (80–93%) is observed within the central and northwestern parts of the district. The largest area of agricultural land is seen within the Malolukiv, Kotsyubin, Vilkhchyky village councils, Grimailiv village and Khorostkiv town council, and the smallest – within the limits of Sadjiv, Maidaniv, Zhabynets and Husiatyn.

There is a predominance of arable land in the structure of agricultural lands of the studied district. Clear geospatial patterns can be traced in the distribution of arable land within the study region. The highest cultivation indicators (up to 86%) are characteristic of the northern part of the study area, that is, for the Glybiv, Tovste, Zelene, Mali Birky village councils: and the southern outskirts of the district within the Uvysliv, Sukhostav and Zhabinka village councils.

In fact, only those areas where the plowing is not physically possible due to the rocky outcrops or a significant sloping of the hills are left without it. They occupy large areas on the territory of such village councils as: Sadjiv, Sorokiv, Fedoriv and Husiatyn. Here the indicator of cultivation is up to 40%.

The largest share in the structure of the crop area of agricultural crops is occupied by cereals (61%), much smaller – by technical (24%), potatoes and vegetable crops (12%) and only 3% by forage crops.

The haylands and pastures in the structure of the Husiatyn district occupy relatively small areas (about 10%) and are distributed extremely unevenly. Most of these lands are in the northern and southwestern part of the district.

The arable maintenance of the district population in the context of administrative formations has been studied. The largest share of arable land per inhabitant is found in the Malolutska and Pisnan village councils (over 3 ha). In most district councils, this indicator ranges between 1 and 2 hectares per person. We can observe the smallest area of arable land per inhabitant in the Husiatyn village council, where this index is 0.02 hectares, Kopychyntsi and Horostkiv town councils with the values of 0.24 hectares and 0.65 hectares.

Forest-based nature management in the district, according to the size of the areas, occupied by agriculture is smaller only than the land devoted to agriculture. The lands of forestry in the Husiatyn district occupy 16,693.19 hectares, i.e. 16.4%. of forest massifs of the Husiatyn district are part of Kopychynets (2847.2 ha), Husiatyn (2348.6 ha), Kolyndiany (572.5 ha), Biletskiy forestry (517 ha) and the Medobory Nature Reserve.

The maximum concentration of forest masses is timed to the Tovtry strand and the basin of the Nichlava River. Relatively large, compactly located forests are seen in the natural reserve “Medobory” and Kopychyntsi forestry. Most of the forest areas of the district are small and scattered over long distances from each other. This is especially well seen in the Husiatyn forestry, where numerous forest tracts of a small area have a predominantly protective value. Biletska and Kopychynets forestry enter only partially the territory of the Husiatyn district. In addition, there are certain areas of forests belonging to village councils. The largest of such forests are the tracts “Horostkiv Dubina” and “Uvislianska Dubina” [1].

Forests in the territory of the Husiatyn district are unevenly distributed. The largest share of forestland territories (40–58%) is observed in the villages of Viknian, Sadjiv, Kalagariv and Fedoriv. Less wooded (20–40%) are Rashtiv, Postoliv, Yabluniv, Gadynkivtsi village councils. The smallest share of forestland territories to 2% is typical for: Pisnan, Glebiv, Zeleniv, Khlopiv, Sukhostav and Zhabynets village councils [2].

On the basis of stock materials, we analyzed the distribution of forests of the Husiatyn district in the category. We see that the largest areas in the Husiatyn district occupy the

forests of nature conservation, scientific, historical and cultural purposes. In particular, this category includes the entire territory of the Medobory Reserve and over 50% of the Kopychyntsi forest area. The category “protective forests” is represented only in Husiatyn and Beletsky forestry (about 50% and about 25% respectively). The operational forests account for 17% of the Kopychynets area and 38% of the Biletsky forestry area.

The species composition and age structure of the stands were analyzed by us on the basis of elaboration of plantations, taxonomic descriptions of forestry and our own field observations. As a result of the processing of these materials, we have constructed corresponding map schemes. On the basis of the analysis of the map, we see that the largest area in each of the forestry and in the Medobory reserve is occupied by oak trees, and the smallest – by beech and acacia.

In the age structure of the forests of the area, we observe the predominance of medieval woodlands. In particular, in the forests of the “Medobory”, uneven distribution of afforestation by age groups is observed. The trees are dominated by the age of 40–60 and somewhat elevated is the proportion of ripe and overburden tree stands., since the time of its creation in the forests of the reserve, no main felling has been conducted, therefore, there is a tendency to reduce the proportion of young trees.

In the forests of Kopychyntsi and Husiatyn forestry, there is a meager share (5%) of the adjoining forest stands, almost the same as the situation with ripe and overgrown plantations. In Biletsky forestry within the Husiatyn district, we see an increased proportion of young and ripe and overburden tree stands (by 30%).

Taking into account the imbalance in the structure of land resources, we have proposed some ways to optimize their use. The priority task in the Husiatyn district is to carry out an inventory of agricultural land and non-agricultural areas, in particular within rural settlements, with the aim of creating an information base for conducting state land Cadastre, land relations regulation, rational use and protection of land resources.

An important task of optimizing the structure of the land resources of the Husiatin district should be considered as an increase in the forest area to a scientifically grounded level through the formation of forest cultures on the adjacent to the forest areas of sloping lands and landslides. The primary task is to bring the region's forest land to the minimum required 20%, which requires the development of land allocation projects for the needs of the forestry.

On the basis of our own observations, we recommend to plant trees on the slopes to the west of the forest tract “Stenka” and include it into the forest stock of pastures located south of the forested area. The urgent problem is the transfer of the forest tract “Uvislianska Dubina” and “Khorostkiv Dubina” to the forestry sector.

Under the conditions of highly dismembered relief and large areas of sloping land, the expansion of the areas of protective forest stands is important. Thus, it is possible to increase the forests of Pisnan, Glibov, Zelene, Chlopiv, Uvysliv, Samoluskiv, Suhostov and Zhabynets village councils.

Refereces:

1. Havryshok B. Land resources of the Husyatyn district of Ternopil region / Bogdan Havryshok, Nataliia Lisova // Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. – Kosice, Slovakia, 2017. – Volume 5, № 5A. – P. 55–58.

2. Havryshok B. Territorial patterns of the use of the lands of the forest fund of the Husiatyn district of the Ternopil region / B. Havryshok, N. Brelus // Scientific herald of the Chernivtsi university: a collection of scientific works. Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2016. – Ed. 775–776: Geography. – P. 153–159.

3. Report on the availability of land and their distribution among land users, owners of the land and lands of the Husiatyn district (for the January 1, 2016) [Text]. – Husiatyn, 2014. – 182 p.

**Горлачук В. В., д.е.н., професор,
Заслужений діяч науки і техніки України**
**Белінська С. М., к.е.н., доцент,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна**

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ВЛАСНИКІВ ПАЇВ

Сучасний варіант земельної реформи, яка була спрямована на перерозподіл землі за формами власності та суб'єктами господарювання на землі, сформування багатокладної економіки, забезпечення раціонального використання та охорони земель знайшла своє відображення переважно у перерозподілі землі між олігархатом та представниками влади, що спеціалізуються на продажі сировинної рослинницької продукції, перетворюючи аграрний сектор економіки України у сировинно-транзитний придаток. Сьогодні ситуація у сільськогосподарському землекористуванні являє собою імітацію його інноваційного розвитку, що є наперед програшною у сенсі гарантованого захисту процесу економічного і соціального зростання держави.

З висоти років, що минули, видно, що паювання земель колективної власності (земель колгоспів) стало початком великої руйнації аграрного сектора економіки, руйнації колгоспів, які були благословенням для села і людей.

Потрібно погодитись з тим, що система соціально-економічних зобов'язань, що ставились перед селянами, супроводжувались нелегкою фізичною працею на полях і фермах та інших сферах колгоспного виробництва, оскільки їх праця виконувалась під «відкритим» небом, будучи залежними від погодних умов, які диктували свої економічні обмеження при заробітній оплаті значно нижчій, ніж у промисловості.

Крім того, технічна відсталість аграрного сектора економіки, суспільне нецтво у сфері технологій виробництва сільськогосподарської продукції, байдужість до ефективного виробництва задля досягнення значно вищого результату через низьку зарплату у значній мірі не дозволяло використовувати земельний потенціал у повній мірі.

Отже, в умовах сучасної інноваційної економіки якщо реформа і була потрібна, то не колективних сільськогосподарських підприємств, а інститутів державної влади по всій її вертикалі.

Дослідження сучасного стану результативності земельної реформи дало змогу зробити висновок про те, що аргументом на доцільність проведення земельної реформи мав би стати Національний референдум, де б кожна людина, кожний селянин могли висловити власну думку у цьому ракурсі, з урахуванням важливої обставини, що паювання земель носить антиконституційний характер.

Паювання колгоспних земель виявилось способом затуманення свідомості селян з метою позбавлення їх законного права на землю. Щоб зрозуміти реальний стан справ у цій частині, відзначимо, що нині «акули» земельного бізнесу методично замахнулися на концентрацію в одних руках сотень тисяч гектарів земельних паїв, перетворюючи їх у джерело надприбутків, завдяки привласненню великої частини земельної ренти, через що занедбано такі важливі галузі як тваринництво, переробку сільськогосподарської продукції та інші види діяльності, без яких не можливо підвищити продуктивність орних земель до рівня європейських країн.

Тому сьогодні Україна стоїть перед вибором – яким шляхом рухатися, щоб раз і назавжди зняти зазначені суперечності, що виникли у земельній сфері, чи очікувати неминучого дефолту країни.

При цьому зростає розуміння того, що в умовах деформації економічного розвитку проведення земельної реформи повинно носити покроковий, але цілеспрямований характер, орієнтований на процвітання територіальних громад, позитивної динаміки сільськогосподарського землекористування.

Основу такої політики повинні становити виважені, упорядковані, гнучкі і цілеспрямовані інституційні перетворення, орієнтовані на використання високотехнологічного виробництва. Самперед, мова йде про створення організаційно-правових форм кооперативного типу, здатних взяти на себе роль локомотиву аграрної економіки. Це справить істотний вплив на забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського землекористування та аграрного сектора економіки в цілому.

Реалізація цього пріоритету є результатом об'єднання земельних паїв і створення на цій основі сільськогосподарських кооперативів на засадах спільної часткової власності на землю із властивою для них організаційною структурою, юридичною і фінансовою складовою.

Дослідження сучасних тенденцій розвитку сільськогосподарських кооперативів свідчить, що зараз до них в Україні підвищився інтерес, хоча уявлення про методологію організації їх створення залишаються поки що поверхневими, не точними і навіть просто суперечливими. Така суперечливість зумовлена тим, що селяни, з одного боку, позитивно ставляться до такої постановки питання, але, з іншого боку, в них існує сумнів – чи вдасться включити у процес об'єднання всіх земельних паїв під «один дах», оскільки появилася значна частина відумерлої спадщини, а обіг їх паїв вийшов за межі контролю.

Аналогічно цьому, з ходом часу втрачено контроль за обігом паїв іншої частини сільського населення. Але, власне, роль держави і полягає в тому, щоб регулювати складний шлях обігу земельних ділянок з допомогою наділених їм повноважень.

Ефективність та надійність сільськогосподарських кооперативів визначається ступенем активізації процесу їх створення. Тут мова йде про те, що чим активніше будуть створюватись такі кооперативи, тим і аграрний сектор економіки швидше імплементується у глобалізаційне економічне середовище, задовольняючи потреби споживача у якісній конкурентоспроможній продукції.

Така модернізація земельних відносин повинна бути частиною стратегії довгострокового розвитку аграрного сектора економіки, забезпечуючи макроекономічну стабільність.

Здійснення заходів, спрямованих на системне та послідовне формування сільськогосподарських кооперативів має ту особливість, що земельна рента буде концентруватися не в руках орендарів землі, а в рамках сільськогосподарського кооперативу. За своєю суттю створення сільськогосподарських кооперативів має за мету впровадження високих та єдиних стандартів у сфері земельних відносин, недопущення тіньового ринку землі, рівень якого нині складає майже 50%.

Аналітична оцінка аграрного сектору економіки свідчить, що висока ефективність агробізнесу територіальних громад досягається шляхом інтеграції сполучених галузей рослинництва і тваринництва, які визначають національну продовольчу та екологічну безпеку держави.

У цьому контексті одним із важливих показників ВВП агросфери, крім розвитку галузей рослинництва і тваринництва, є обсяги переробки сільськогосподарської продукції; торговельна діяльність; рибництво і бджільництво; транспортні послуги;

меліоративна діяльність; будівництво та інші види діяльності, що відповідають можливостям природних, трудових, фінансових та інших ресурсів територіальної громади.

Без розвитку приведених та інших сфер діяльності на селі неможливою є позитивна динаміка показників розвитку та структурних перетворень економіки, задоволення потреб сільського населення.

Характерною особливістю створення інтегрованої мережі виробничих, обслуговуючих і споживчих кооперативів є те, що їх комбінація між собою дозволяє при менших інвестиціях збільшувати обсяги реалізованих продуктів і послуг, ніж коли така діяльність здійснюється окремо. Мова йде про те, що конкурентні переваги територіальних громад за рахунок масштабності сфер господарської діяльності на їх території є значно вищими, ніж у випадках їх відсутності, в результаті чого відкриваються можливості виходу на зовнішні ринки, використовувати сучасні техніко-технологічні можливості, виконувати науково-дослідні і проектні роботи та ін. Мультиплікативний ефект диверсифікованих видів діяльності є ключовою умовою і потужним джерелом економічної стабілізації, покращення стандартів якості життя людей на селі, створення додаткової кількості робочих місць, гармонії між людиною і природою, яка повинна опиратись на міжнародні норми і стандарти.

Зараз ми можемо сказати, що ретельне осмислення викладеного становить велику перспективу сформувати на селі земельні відносини, які подолають пропагандистську ідеологію щодо зняття мораторію на купівлю-продажу земельних паїв як умову збереження села, умову національної ідентичності та підвищення ефективності соціально-економічної системи України.

Література:

1. Добряк Д.С. Ефективність екологічнобезпечного користування землями України в ринкових умовах // Д.С. Добряк, В.М. Будзяк, О.С. Будзяк. – Економіка України. – 2013. – № 7. – С. 83–94.
2. Новаковський Л.Я. Шляхи удосконалення законодавчого забезпечення розвитку земельних відносин в Україні. – Економіка АПК. – 2009. – № 3. – С. 21–23.
3. Третяк А.М. Напрями і заходи по завершенню земельної реформи // Земельне право: теорія і практика. – 2011. – № 10. – С. 10–17.
4. Мартин А.Г. Механізми державного регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні // Земельне право. – 2011. – № 10. – С. 18–20.
5. Ступень М.Г. Механізм економічного регулювання земельних відносин / М. Ступень, С. Рогач, І. Рій // Економіст. – 2015. – № 2. – С. 42–43.
6. Коуз Р. Фирма, ринок и право // США. – Экономика, политика, идеология, 1993.
7. Dale, P.F., and J.D. McLaughlin. Land Administration. Oxford: Oxford University Press. – 1999. – 184 p.

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Відповідно до цілей сталого розвитку, задекларованих Генеральною Асамблеєю ООН на Саміті з прийняття Цілей Сталого Розвитку 25 вересня 2015 року, що передбачають захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональному лісокористуванню, боротьбу з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинку процесу втрати біорізноманіття виникає потреба формування сучасного механізму економіко-екологічного регулювання земельних відносин, який має бути скоригований відповідно з реалізацією цих цілей.

Забезпечення регулювання земельних відносин на засадах сталості в умовах необхідності забезпечення раціонального лісокористування пов'язується із впровадженням механізмів стимулювання розширення площі земель лісогосподарського призначення. Мова йде як про заліснення малопродуктивних та рекультивованих сільськогосподарських угідь, так і про розширення масштабів відтворення лісів через посадку лісових культур, а також природне поновлення. Наразі має місце наступна антиномія в питаннях лісовідновлення та розширення земель лісогосподарського призначення: власники сільськогосподарських угідь, які піддалися природній ренатуралізації і фактично перетворилися у лісовкриті площі, не мають можливості швидко та оперативно змінити цільове призначення земель і отримати статус постійних лісокористувачів для здійснення лісогосподарської та лісоохоронної діяльності і отримувати бюджетне фінансування на лісовідновлення як це передбачено діючими нормативно-правовими актами, які регулюють процес ведення лісового господарства.

Тому стратегія як інструмент регулювання земельних відносин, повинна відображати оновлені цільові орієнтири. Мета стратегії економіко-екологічного регулювання земельних відносин щодо лісогосподарського землекористування полягає в розширенні площі земель лісогосподарського призначення через збільшення площі відновлення лісів шляхом природного поновлення та висівання лісових культур; забезпечення повноти насаджень; оперативного прибирання лісосічних відходів (неліквіду крони та порубкових решток); упорядкування лісовкритих площ внаслідок нерегульованої ренатуралізації сільськогосподарських угідь, особливо в зоні ризикового землеробства.

Стратегічні засади регулювання земельних відносин щодо лісогосподарського землекористування на засадах сталого розвитку повинні бути сформовані на основі завдань, механізмів їх досягнення та передбачити такі очікувані результати:

– з метою підвищення ефективності використання земель лісогосподарського призначення необхідно запровадити прямий фіскальний регулятор користування землями лісового фонду, що стимулюватиме постійних лісокористувачів проводити науково обґрунтований комплекс лісогосподарських заходів, забезпечувати повноту насаджень, та сприятиме розширеному відтворенню лісоресурсного потенціалу;

– удосконалення системи відшкодування втрат лісогосподарського виробництва у зв'язку із зміною цільового призначення земель лісогосподарського призначення, що упереджуватиме прояви нерационального використання лісовкритих площ;

– збільшення площі земель лісогосподарського призначення, особливо в малолісних регіонах, через впровадження стимулів стосовно заліснення малопродуктивних сільськогосподарських угідь та неугідь, що підвищить рівень лісистості територій та сприятиме інтеграції сільського та лісового господарства;

– переведення лісовкритих площ, які сформувалися на основі природної ренатуралізації сільськогосподарських угідь, в категорію земель лісогосподарського призначення, що дозволить природний потенціал заліснення трансформувати в приріст лісоресурсного потенціалу та розширити ареал ведення лісогосподарського виробництва;

– формування партнерських відносин між суб'єктами лісогосподарського та аграрного підприємництва в частині заліснення сільськогосподарських земель та проведення агролісомеліоративних робіт, що забезпечить формування надійного субстрату укріплення ґрунтів та поглинання вуглекислого газу;

– посилення державного контролю за використанням земель лісогосподарського призначення в місцях видобутку бурштину (впровадження індикаторів відтворення ґрунтів в місцях бурштиновидобутку), зокрема через формування інструментарію відшкодування втрат лісового господарства у зв'язку з непоправною шкодою, завданою порушенням ґрунтового балансу, та рекультивацію порушених та деградованих угідь, що упередить прояви самовільних захватів земель лісогосподарського призначення;

– усунення стихійних та нерегламентованих проявів видобутку бурштину з метою уникнення проявів звуження територіального базису розширення лісовкритих площ та погіршення плановості лісовідновлення, що в кінцевому підсумку сприятиме ефективнішому використанню резервів підвищення ефективності лісокористування в цілому;

– застосування фіскального інструментарію стимулювання постійних лісокористувачів стосовно прискорення процесів повернення в продуктивний господарський обіг лісових земель, порушених при видобутку бурштину, а також приведення площ до вимог науково обґрунтованого ведення лісового господарства, що дозволить повною мірою забезпечувати планові масштаби лісовідновлення;

– застосування прямого адміністративного та опосередкованого впливу на постійних лісокористувачів та суб'єктів надрокористування щодо недопущення видобутку бурштину на лісових землях, де домінують молоді лісонадження з метою усунення втрат у прирості деревини у середньостроковій та довгостроковій перспективі, що забезпечуватиме критично необхідний рівень приросту деревної маси навіть за умов видобутку бурштину;

– забезпечення умов розвитку ювелірної промисловості в місцях видобутку бурштину, що забезпечить створення нових робочих місць, наповнення місцевих бюджетів, із одночасним формуванням спеціальних фондів для відновлення лісових масивів;

– вдосконалення інструментарію економіко-екологічного регулювання земельних відносин шляхом впровадження у практику господарювання використання екологічного паспорту земель лісогосподарського призначення (у відповідності до розробленої автором структури екологічного паспорту), що позитивно сприйматиметься інвесторами, та враховуватиме потенціал екологоорієнтованого розвитку територій.

– фінансове забезпечення здійснення екологічного аудиту, екологічної паспортизації земель лісгосподарського призначення через впровадження краудфандингових інновацій, що забезпечить формування додаткових джерел надходжень на реалізацію екологобезпечних проектів;

– забезпечення збалансованого переведення лісовкритих площ в категорію земель природоохоронного призначення відповідно до вимог та природоохоронних директив, які є складовими Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що дозволить нашій країні виконати взяті на себе зобов'язання та наростити асиміляційний потенціал території;

– збереження існуючих і створення нових лісосмуг та збільшення площі агролісомеліоративних робіт навколо сільськогосподарських угідь з метою усунення проявів ерозії та дефляції ґрунтів та зміцнення агроландшафтів, що усуне прецеденти змиву та вивітрювання родючого шару ґрунту на землях сільськогосподарського призначення;

– формування первинного ринку земель лісгосподарського призначення з внесенням відповідних змін до Лісового кодексу України з метою формування конкурентного середовища на ринку послуг щодо заліснення території.

Підґрунтям стратегічного управління земельних відносин повинні слугувати результати оцінювання землекористувань лісгосподарського призначення та соціо-еколого-економічної ефективності земельних відносин як такого, що дає змогу сформулювати об'єктивне бачення проблеми регулювання земельних відносин, а також враховувати можливості подолання ризиків і небезпек у розвитку земельних відносин.

Marekha I. S., PhD in Economics,
Sumy State University
Sumy, Ukraine

ECOLOGICAL MENTALITY AND ITS ECONOMIC IMPLICATIONS

Unprecedented scales of environmental contamination require rebuilding the global approaches to combating ecological problems in terms of creating adequate and effective mechanisms. One of the possible global ways for solving environmental problems can be involvement of the mental mechanism that serves as an inter-generational channel for transmission of ecological values from agent to agent, from entity to entity, from generation to generation.

Therefore, the necessity of creating ecological mentality in certain society is of crucial importance, especially in the context of mental integration between Ukraine and the European Union. Special researches dealing with studying the Ukrainian mentality reveal its agricultural or rural character [1; 2; 3]. But in fact, the Ukrainian mentality is ecological by itself what is tightly connected with a long-term natural resource management on the Ukrainian lands.

In this article, we make an attempt to identify, analyze and estimate to what extent ecological values can be economically regulated in the context of globalization and the European integration. We assume that ecological globalization has a direct influence on society's mentality and invokes cross-cultural environmental diffusion. Such diffusion implies encompassing the entire society with the universal ecological values.

To the ecological values we can refer environmental quality, natural resource endowments, ecological responsibility, agricultural knowledge, prudent natural resource management, environmentally friendly goods and services, etc. [4]. In a market economy, ecological mentality as a whole and ecological values in particular should be grounded on the monetary base. This is what we call economic efficiency of ecological measures undertaking to combat environmental degradation.

There are at least three economic forms through which ecological mentality can be represented:

1. Ecological values as a consumer good.
2. Ecological values as the economic assets.
3. Ecological values as an economic resource and agent of production.

Ecological values can acquire the features of consumer goods in that case when people are ready and able to pay for them. The richer society is the more money can be spent on improving the environmental quality. The environmental quality can be easily traded as an ordinary consumer good on the market of ecological values. For this reason, ecological mentality should be regarded as a manageable subcomponent which is a subject to economic regulation and market evaluation.

Ecological values could be reasonably employed as a new factor of production. It should be mentioned that ecological culture is quite different from traditional agents of production (labor, land, capital, business skills) which can be characterized as follows:

- firstly, if traditional factors are not employed in society it fails in its economic growth;
- secondly, a deficit of traditional factors reduces economic growth and causes economic recession;
- thirdly, marginal costs of production are directly correlated with marginal economic growth.

Specificity of ecological culture as a factor of production is revealed in three key aspects:

- firstly, if there is no ecological culture in a definite society it doesn't necessarily prevent it from economic growth;
- secondly, the society can absolutely ignore ecological culture and increase its economic growth to some ecological measure due to the deficit of this one;
- thirdly, ecological culture and economic growth can be correlated inversely.

Ecological values are different from traditional factors of production in part of unreality of application to them a principle of diminishing marginal utility. This principle states that as the consumption of a good increases, its marginal utility decreases. But there is not the same situation with the consumption of natural resources. As future generations shall experience in future a lack of natural resources because of their current over-exploitation, there is an effect of increasing marginal futuristic utility of natural assets and ecosystem services.

References:

1. Хитрич А. Європейські компоненти українського менталітету / А. Хитрич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://anculture.blogspot.com/2013/04/blog-post_1076.html.
2. Два типи української ментальності: селянський та козацький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mamajeva-sloboda.ua/publ/>.
3. Апанович О. За плугом Господь іде (Агрокультура українського селянства й козацтва в контексті ідей С. Подолинського та В. Вернадського) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/apan/right.htm>.
4. Мареха І.С. Ринково-економічний канал міжпоколінної трансмісії екологічних цінностей / І.С. Мареха // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 6. – С. 282–290.

Mudrak D. D., Student,
Skrypnyk N. E., Associate Professor,
Oles Honchar Dnipro National Universit
Dnipro, Ukraine

THE MUTUAL EXCLUSION PROBLEM OF ECONOMIC GROWTH AND SUSTAINABILITY

Sustainable development is development in which the needs of present generations are met without compromising the ability of future generations to meet their own needs. This basic thesis first appeared in 1987 in the report “Our Common Future”. It was prepared by the United Nations Commission on Environment and Development. The key idea of sustainable development is treating it as a balance between generations [1].

The essence of sustainable development is that the development of the present generation does not go against interests of future generations. In the classical definition, the generation balance is understood as a balance of needs. However, the word “needs” can be interpreted in different ways. Firstly, we can talk about the ability to meet needs in the context of the availability of natural resources. This means that we must leave to future generations the same amount of resources that we have, so that they can use these resources to meet their needs.

Secondly, we can talk about the ability to meet needs as a standard of living. This means that for future generations it must be at least the same as the standard of living of our generation. At the same time, it is absolutely not necessary that this be achieved due to the availability of natural resources. For example, we can now invest natural resources in the development of human capital and knowledge, and future generations will provide a higher standard of living through increased knowledge. Two of the above interpretations laid the foundation for two branches of sustainable development – the concepts of strong and weak stability.

There are various indicators that measure sustainable development. If we adopt the concept of strong sustainability, then we can use the indicator of the ecological footprint – the area of productive land and aquatic ecosystems. Everyone can assess their ecological footprint on a large number of sites on the Internet, answering a dozen of the proposed questions. Naturally, the error of such measurements will be very high. Nevertheless, the ecological footprint is quite a convenient thing, since it allows us to compare in a single unit the amount of resources currently in use and the amount of resources available from the point of view of long-term sustainable nature management. At the moment, the ecological footprint of mankind exceeds the area of the planet Earth. This means that humanity is developing unstable. By 2050, the ecological footprint is expected to be already more than 2.5 Earth planets.

If we take as a basis the concept of weak stability, then the best indicator will be net adjusted savings. They are calculated by the World Bank and include net savings adjusted for consumption of natural capital, depletion of resources and damage from pollution, to which investments in human capital – in education – are added [2].

Some economists believe that net adjusted savings are a more objective assessment of the success of national economies than GDP, since, unlike GDP, the human and natural dimensions of economic growth are taken into account. There are other integrated indicators. For example, the human development index, which, in addition to the income indicator, also includes indicators reflecting the level of education and life expectancy, thus placing particular emphasis on the social dimension of sustainable development.

The Sustainable Development Agenda offers a wide range of indicators that help to measure success in achieving the Sustainable Development Goals. Considering them together and combining into different groups, it is possible to compose a large number of different composite indices. At the same time, one can not say that there is a single indicator, looking at which all economists will agree on whether humanity is developing steadily or not. This is due to the fact that the very concept of sustainable development is extremely wide and heterogeneous [3].

However so as to develop, the economy also feeds on natural resources and emits waste that pollutes the air and threatens the delicate climate on which life relies. Behind the scenes are other reinforcing loops created by the unlimited use of natural resources such as oil and gas that facilitate economic growth and by technological advances that extract the last dregs of energy from the earth. These counterbalancing forces undermine the foundation upon which economic growth is built and, over the long term, create a sinkhole which will swallow up the economy, environment and society. Furthermore, we now live with the toxic byproducts of carbon-based resources [4].

There was no less skepticism about the predecessor of the Millennium Development Goals in the field of sustainable development. Nevertheless, many of them were implemented, including those related to poverty reduction, malnutrition, infant mortality and so on. Although this was largely due to impressive economic success in China, and in a number of other countries and regions, progress has been lower than planned, this can be considered a success.

The goals in the field of sustainable development are in many ways even more ambitious than the Millennium Development Goals. But there are more opportunities for humanity to reach them. It is important to understand that the Goals in the field of sustainable development do not belong to the category of planned indicators, whose existence is justified only by their implementation. It is, rather, to perceive them as reference points, to which one should strive.

Thus our analysis on the economic growth we know today is diametrically opposed to sustainability of our planet. In spite of the fact that there has been progress in creating alternative energy sources to wean us from carbon-based energy, it is time, to bring an end to growth, to rethink our priorities, to conserve, to reinvent.

To address the paradox between economic growth and sustainability, we must find a way to balance the two of them and allow coexisting. This balance may be possible not only by developing alternative energy sources but mostly by dramatically containing the growth spirals of economy, population and depletion of resources, reducing them to a state of near stasis.

References:

1. Economic Growth to Sustainable Development [Electronic resource]. – Access mode: <https://sustainabilityx.co/economic-growth-to-sustainable-development-5d441e9a595e> – Title from the screen.
2. World Development Indicators 2017. Sustainable Development Goals [Electronic resource]. – Access mode: <http://datatopics.worldbank.org/sdgs/>
3. Karen L. Higgins. Economic growth and sustainability – are they mutually exclusive? [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.elsevier.com/connect/economic-growth-and-sustainability-are-they-mutually-exclusive> – Title from the screen.
4. Confino J. Is economic growth incompatible with sustainable development? [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/talk-point-systemic-solutions-change> – Title from the screen.

**Razovskiy Yu. V., Doctor of Economic Sciences,
Professor, Professor at Department,
*Moscow Witte University
Moscow, Russia***

**Suhina O. M., Candidate of Economic Sciences,
Senior Sciences Researcher,
*Institute of Environmental Economics and Sustainable Development
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine***

DEVELOPMENT OF THE THEORY OF DAMAGE FROM ENVIRONMENTAL POLLUTION: FROM MONORESOURCE – TO THE ECOSYSTEM APPROACH

Nature encourages no looseness, pardons no errors.
Emerson

Economic development is often accompanied by deterioration in the quality of the environment, and in many cases leads to losses from its pollution. While in many European countries many rivers have been cleared and fish has begun to be found in the rivers, in Ukraine a significant amount of rivers and lakes are quite polluted and unfit for realization of a recreation. Therefore, the ecosystem approach should be taken into account in the methodology for estimating economic damage from pollution of the environment. In conditions of insufficient of initial data, theoretical and methodological approaches to the economic evaluation of damage from environmental pollution are insufficiently worked in economic science and require further development.

For the practical use of the ecosystem approach to the estimation of economic damage from environmental pollution abroad, well-known scientists with rich experience are actively engaged: J. Brenner, M.C. Boufadel, J. Dutton, J.W. Deming, R.S. Carney, C.K. Cooper, L.A. Mayer, J.T. Morris, S. Polasky, S. Forrest, L. Harding and others (representatives of the “Committee on the Effects of the Deepwater Horizon Mississippi Canyon-252 Oil Spill on Ecosystem Services in the Gulf of Mexico”) [1].

The **purpose** of this article is development of the theory of damage from environmental pollution by the account of the ecosystem approach in the economic estimation of this damage.

According to the author, the methodological approach to the cost estimation of economic losses from environmental pollution taking into account the ecosystem approach can be the following: the economic damage from environmental pollution occurs when ecosystems can no longer cope with neutralizing the sources of pollution (assimilative functions are lost) and loses the ability to self-healing, and can be generally degraded. For society, this will be an economic disadvantage, which manifests itself in contaminated atmospheric air, water, soils, changes in oxygen content in the air, and so on. It is necessary that the cost of damage from environmental pollution has a relationship to the value of “work” of the assimilation potential (AP) of the natural environment.

The author's model of estimating economic damage from environmental pollution taking into account the ecosystem approach is published in [2]. There is also included the classification (types) of these losses (economic damage from loss of certain functions of ecosystems and economic damage from environmental pollution or ecosystem degradation).

When implementing a detailed classification of such damage, it is advisable to be careful because you can return again to the mono-resource or component-based (componental) approach and move away from the ecosystem approach.

At the modern development of technologies, the cost of “work” of the assimilative potential of the ecosystem can be conventionally equated with the cost of work of the artificial waste recycling plant (formula 1):

$$CW_{APec} = CW_{Aluw}; \quad (1)$$

where CW_{APec} – the cost of “work” of the assimilative potential of the ecosystem, UAH;

CW_{Aluw} – the cost of the work of the artificial installation for utilization of waste (cost of expenses related with the utilization of waste using an artificial installation), UAH.

Then, in the general form, the mathematical value estimation of the damage from the loss of the ecosystem of assimilative properties can be noted as follows (formula 2):

$$\Delta ED = CW_{APuec} - CW_{APdec}; \quad (2)$$

where ΔED – economic damage from loss of ecosystem of assimilative properties, UAH;

CW_{APuec} – the cost of “work” of the assimilative potential of the unmodified ecosystem (which is in its original state), UAH;

CW_{APdec} – the cost of “work” of the assimilative potential of a degraded ecosystem (which is in a secondary state), UAH.

In the event that the ecosystem's assimilative functions are lost (succession or total degradation of the ecosystem occurred), then they are transferred to an artificial installation, which in turn also pollutes the environment, because energy sources are used, emissions of harmful substances into the environment occurs, etc., which is a kind of ecological and economic trap.

Under these conditions, the amount of the economic damage from the loss of the ecosystem of assimilative properties will be (formula 3):

$$\Delta ED = CW_{AluwB} - CW_{AluwA}; \quad (3)$$

where CW_{AluwB} – the cost of the work of an artificial installation for utilization of waste (the cost of expenses related with the utilization of waste using an artificial installation) **before** the loss of ecosystem functions, UAH;

CW_{AluwA} – the cost of the work of an artificial installation for utilization of waste (the cost of expenses related with the utilization of waste using an artificial installation) **after** the loss of ecosystem functions, UAH.

In annex 4 of table 7 of the “Temporary Method for the Determination of Prevented Ecological Damage” (1999)¹ operating in the Russian Federation, there are presented regional biodiversity coefficients taking into account the natural zones of Russia. In this method such indicators are quite high, and the author offers such, which are presented in Fig.

The value of the corrective coefficient of the account of assimilative properties of ecosystems can be in the range: from 1,0 to 1,1, in particular: for mixed (coniferous-broadleaved) forests – 1,08-1,095; forest-steppe – 1,06; steppe – 1,04; mountain woods – 1,085, rivers – 1,075; seas – 1,085.

Corresponding researches the author carried out for development of the author's classification of assimilative services of ecosystems, complemented by assimilative coefficients for various ecosystems of Ukraine, as tool for their monetization and to develop version 5.0 CICES (The Common International Classification of Ecosystem Services), which is being developed by the European Environment Agency. The author has received

¹ Временная методика определения предотвращенного экологического ущерба : утверждена Государственным комитетом Российской Федерации по охране окружающей среды 9 марта 1999 г. – Москва. – 1999.

the positive response to her analytical note “Classification of assimilative services of ecosystems, complemented by assimilation coefficients for various ecosystems” in 2016 from Mr. J.-E.Petersen (Ph.D., Team Leader “Natural Capital Accounting” of the European Environment Agency, Copenhagen, Denmark).

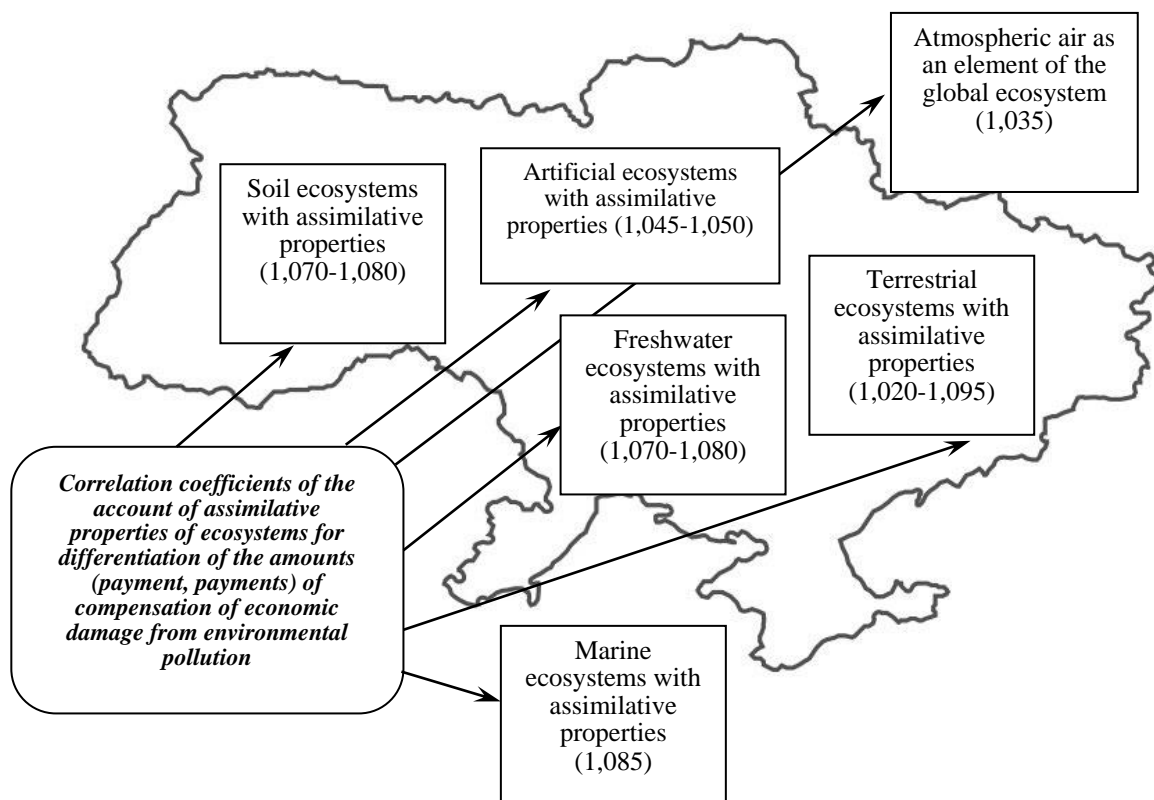

Fig. Correlation coefficients of the account of assimilative properties of ecosystems for differentiation of the amounts (payment, payments) of compensation of economic damage from environmental pollution (as a component of the author's classification of assimilative services of ecosystems, complemented by assimilative coefficients for various ecosystems of Ukraine) *

** Source: compiled by the author based on her own calculations and conclusions based on the data of geographical maps, scientific economic literature, and taking into account the proposals of experts in sphere of environmental economics, Cand. of C.Sc. (Engineering), Sci., Senior Sci. Researcher, Leading Sci. Researcher Matyukha V. and candidate of economic sciences, senior researcher, associate professor Klinovyj D.V. (Department for Complex Evaluation and Management of Natural Resources of Public Institution “Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine”)*

Conclusions. Thus, for the first time in Ukraine methodological approaches to the economic evaluation of damage from environmental pollution based ecosystemic foundations and ecosystem approach; innovative methodological approaches to ecosystem estimation of damage from salvo and other emergency pollution; author's model of evaluation of economic damage from pollution of the environment considering the ecosystem approach; author's classification of these losses; methodological approaches to differentiation of the rate of compensation of economic damage from environmental pollution depending on ecosystem, that is novelty of research, are developed.

References:

1. Approaches for Ecosystem Services Valuation for the Gulf of Mexico After the Deepwater Horizon Oil Spill: Interim Report [Electronic resource] / [L.A. Mayer, M.C. Boufadel, J. Brenner

et al.] (National Research Council) Washington, DC: The National Academies Press, 2012. – 150 p. – Access mode: <https://www.nap.edu/read/13141/chapter/5>

2. Suhina O.M. Ecosystem approach in the methodology of the estimation of economic damage from environmental pollution / O.M. Suhina // *Современные технологии науки и образования: европейские аспекты* : Сборник материалов международной научно-практической конференции, 17–23 сентября 2017 г., Херсон – Познань (Польша). Том 1 / Под ред. Савиной Г.Г. – Херсон – Познань: Издательство ЧП Вышемирский В.С., 2017. – С. 100–103.

**Скрипник Н. Є., к.е.н., доцент,
Сірокваша К. В., студентка,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна**

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Зростання ефективності економіки спричинило зростання споживання природних ресурсів, що призвело до деградації довкілля. У 1972 р. Конференція ООН з довкілля людини визнала необхідність створення міжнародних механізмів щодо збереження навколишнього середовища і тим самим привернула увагу країн Європи до екологічних проблем, що виникають при економічному розвитку.

У діяльності людини є три вектори поведінки перед можливими екологічними загрозами: пристосування, подолання наслідків, попередження. Саме запобіжні дії можуть бути ефективними при вирішенні проблеми, що пов'язана з охороною довкілля, оскільки наслідки екологічних криз можуть бути непередбачуваними. Наприклад, викид радіонуклідів в атмосферу в результаті аварії на Чорнобильській АЕС (ЧАЕС) завдав значного удару не тільки Україні, а й Білорусі, Росії, Німеччині, Швеції та ін. Ще і сьогодні виявляється перевищення вмісту радіонуклідів у зразках грибів у районах, що входять до радіаційно вражених внаслідок аварії на ЧАЕС. Загальні витрати країн на ліквідацію наслідків аварії до 2000 р. становили більше 180 млрд дол. [1]. Ця проблема та інші зачіпають інтереси усіх держав і для їх вирішення необхідно об'єднання превентивних дій світової спільноти, потрібний розвиток сучасних міжнародних відносин.

У сфері захисту європейського навколишнього середовища з'явилася модель розвитку міжнародних відносин «Довкілля для Європи», що була запропонована Європейською економічною комісією ООН для допомоги постсоціалістичним країнам щодо залучення їх до захисту навколишнього природного середовища в Європі. Лише за допомогою міжнародних взаємодій, міжнародного екологічного співробітництва можна подолати загальні проблеми охорони навколишнього середовища. У 1980 р. Міжнародна спілка охорони природи розробила «Всесвітню стратегію охорони природи», що визначає збалансований розвиток як розвиток суспільства за умови тривалого збереження природи. В Україні застосовується поняття сталого розвитку суспільства, що означає забезпечення раціонального та екологічно безпечного господарювання і збалансованого використання природних ресурсів.

Співробітництво між Україною та ЄС почалося у 1998 р. у рамках підписаної Угоди про партнерство й співробітництво. Серед пріоритетів співробітництва

визначено охорону навколишнього середовища, що спрямована на боротьбу з погіршенням стану довкілля. Для вирішення проблеми, насамперед, необхідно створення інформаційної системи, призначеної для збору, зберігання, обробки та доступу інформації щодо стану навколишнього середовища; проведення моніторингу рівнів забруднення довкілля. Необхідно вирішення таких наступних питань, як: боротьба із забрудненням атмосфери кислотними дощами, води і ґрунту важкими металами й хімічним забрудненням; безпека у промисловості; пожежна безпека для захисту лісів; збереження біологічного різноманіття, недопущення деградації екосистеми; безпечне знищення медичних відходів і взагалі відходів; за допомогою кліматичного геоінженерингу проведення моніторингу клімату з метою ефективної підготовки до глобальних природних катаклізмів.

Забруднення довкілля однієї країни впливає на інші країни, тобто виникає проблема транскордонного забруднення, під впливом якої країни Європи налягають на колективній відповідальності країн регіону за стан довкілля. У квітні 2000 р. вступила в силу Конвенція Європейської економічної комісії (ЄЕК) ООН про транскордонний вплив промислових аварій. Вона спрямована на міжнародне співробітництво у галузі промислової та екологічної безпеки з метою попередження промислових аварій та ліквідації їх впливу на людей і навколишнє середовище в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. До Конвенції вже приєдналося 40 країн та Європейський союз. Україна ще не приєдналася до Конвенції і бере участь у Конференції ЄЕК ООН як спостерігач, але користується перевагами програми надання фінансової допомоги ЄЕК ООН [2].

Співробітництво України з ЄС у сфері охорони довкілля здійснюється за такими чотирма напрямками: створення Регіонального екологічного центру України (РЕЦ); надання бюджетної допомоги екологічному сектору; налагодження співпраці з Європейською агенцією довкілля; зміна клімату. У 2008 р. між Україною та Єврокомісією розпочалися переговори щодо створення РЕЦ, сутність яких полягає у наданні допомоги Україні та сусіднім державам у розв'язанні екологічних проблем, створення безпечного для людини довкілля; залучення громадянства до визначення та прийняття рішень щодо захисту навколишнього середовища; забезпечення вільного обміну правдивою інформацією стосовно навколишнього природного середовища та задовільнення доступу до інформації усіх бажаючих країн.

Європейська комісія прийняла рішення щодо бюджетної підтримки сектору охорони довкілля за умови реалізації Україною Національної стратегії з питань навколишнього природного середовища на період до 2020 р. Наприклад, до 2020 р. необхідно створити банки геоінформаційних даних за рівнями техногенно-екологічних ризиків; забезпечити екологічно безпечне проживання населення; у межах населених пунктів укріпити береги водойм; знизити рівень забруднення повітря, водойм, знизити шумове забруднення та інше. В рамках Кіотського протоколу Україна зобов'язана скоротити обсяг викидів парникових газів, збільшити на 20 відсотків обсяг використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю до 2020 р.

Четвертий напрям у відносинах між Україною та ЄС стосовно боротьби зі змінами клімату згідно з Кіотським протоколом Україна вбачає у визначенні та впровадженні ефективних заходів щодо запобігання антропогенного впливу на зміну клімату на період до 2030 р. [3].

На основі викладеного можна зробити висновок, що перспектива поліпшення навколишнього природного середовища в Україні пов'язана із запровадженням сучасних європейських підходів і стандартів, із формуванням нової політики транскордонного співробітництва.

Література:

1. Соціологія екології – <http://readbookz.com/book/195/7413.html>
2. Конвенція ЕЭК ООН о трансграничном воздействии ... https://www.unece.org/fileadmin/.../10env_p14r.htm
3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної...» – <http://dei.gov.ua/.../528-zakon-ukrajini-qpro>

**Смолярчук М. В., доцент,
Сохнич А. Я., професор,
Львівський національний аграрний університет
м. Львів, Україна**

ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Одним з негативних наслідків земельної реформи стала парцеляція сільськогосподарських землекористувань. В умовах існування великої кількості землеволодінь і землекористувань, та ще й малих за площею, значною ускладнюється організація високорентабельного товарного сільськогосподарського виробництва. Вирішення цієї проблеми можна вбачати в концентрації сільськогосподарських землекористувань, шляхом об'єднання фермерських господарств та інших агроформувань, зокрема спеціалізованих, пов'язаних з наукою, промисловістю і фінансовим капіталом акціонерних підприємств. Основа конкурентноздатності, отже – і виживання, залежить саме від такої концентрації. Звичайно це дуже складний і далеко не в усіх аспектах прийнятний шлях. Проте поступово потрібно до цього прямувати, одночасно підвищуючи соціально-економічний статус та політичний престиж господаря землі і розглядати приватну власність на землю не тільки як джерело економічної преференції, а й як основу нового суспільного устрою. Держава [1; 5; 6] має орієнтувати свою політику на легалізацію та підтримку цього процесу в межах правового поля.

Концентрація сільськогосподарських землекористувань повинна здійснюватися на основі спеціальної документації із землеустрою – проекту консолідації земельних ділянок, що має розроблятися проектною землевпорядною організацією і погоджуватися власниками земельних ділянок. Проект консолідації земельних ділянок насамперед має відповідати вимогам ефективного використання сільськогосподарської техніки, що спонукає до ліквідації дрібно контурності і роздробленості угідь. Існуючий, обмежений підхід в цьому питанні [3; 6] не забезпечує комплексного вирішення проблеми раціонального використання земельних ресурсів, позаяк не враховується така важлива особливість природних умов як взаємозв'язок всіх компонентів природи і їх чітка територіальна локалізація, з цього випливає поняття ландшафтних комплексів. Тому доцільно в якості основи організації новостворених підприємств ринкового типу застосувати ландшафтний підхід. При такому підході організацію території потрібно вписувати у структуру природних ландшафтів, цим досягається екологічна стабільність території землекористування [1–4].

Щодо концентрації сільськогосподарських землекористувань з ініціативи власників земель, то її можна здійснювати такими шляхами: на підставі договору про спільну господарську діяльність (виробничі сільськогосподарські кооперативи); на основі спільного використання сільськогосподарських земель (у відповідності зі статусом

сільськогосподарського підприємства); шляхом виділення, об'єднання, перегляду меж земельних ділянок, а також їхньої оренди, купівлі-продажу, обміну між власниками земель, у тому числі тих, що беруть участь у процесі концентрації тощо.

Створення сприятливих умов для раціональної організації угідь і сівозмін – одне з головних завдань у формуванні сільськогосподарських землекористувань. Запропоновано таке поняття як однорідний земельний масив, зміст якого полягає у сукупності суміжних землекористувань (землеволодінь) в межах одного елементарного водозбору, ґрунтовий покрив сільськогосподарських угідь яких характеризується однаковим (або близьким) класом агроекологічної придатності для вирощування основних районуваних сільськогосподарських культур. Придатність ґрунтів визначається ступенем їх відповідності оптимальним вимогам сільськогосподарських культур.

Під формуванням однорідних земельних масивів для організації угідь та сівозмін потрібно мати на увазі встановлення обґрунтованого їх складу, співвідношення, господарсько-доцільного розміщення на території і диференційованого використання.

При формуванні ефективних сільськогосподарських землеволодінь та землекористувань у процесі концентрації земельних ділянок потрібно передбачити:

- організація раціонального використання всіх земель відповідно до їх природних властивостей, економічних інтересів землевласників і землекористувачів шляхом вибору оптимальної структури угідь і посівних площ, розробки комплексу заходів для поліпшення угідь;

- створення сприятливих організаційно-територіальних умов для впровадження прогресивних систем ведення господарства, землеробства, для освоєння передових методів агротехніки раціональних сівозмін, організації кормової бази, підвищення родючості ґрунтів;

- усунення дрібноконтурності і роздробленості угідь, вирівнювання відмінностей родючості ґрунтів, створення еколого-агротехнічних однорідних масивів земель за рахунок обґрунтованого проведення меліоративних і культуртехнічних заходів, трансформації та розміщення угідь і сівозмін, комплексного окультурення земель;

- забезпечення виконання системи меліоративних, протиерозійних і природоохоронних заходів з метою захисту земель від деградації і руйнування, відновлення втраченої родючості ґрунтів і підтримки екологічної стабільності території;

- створення умов для оптимальної організації господарства, ефективної організації праці, підвищення продуктивності сільськогосподарської техніки, підвищення ефективності капітальних вкладень, пов'язаних із трансформацією, поліпшенням і розміщенням угідь, максимального скорочення транспортних та інших витрат виробництва.

Однорідні земельні масиви формуються за придатністю земель за п'ятьма підкласами. Перший підклас – вирощування усіх культур без будь-яких обмежень; другий – середньої придатності з одним обмеженням, яке може усуватися агротехнічним прийомом без додаткових затрат; третій – обмежено придатні ґрунти, з кількома негативними ознаками, усунення яких потребує додаткових затрат, але без докорінної меліорації; четвертий – низької придатності ґрунти, поліпшення яких можливе докорінною меліорацією і п'ятий – непридатні ґрунти.

Процес визначення підкласів придатності земельних ділянок полягає у співставленні характеристики якості ґрунтів кожної агровиробничої групи з характеристиками класифікаційної таблиці. Агровиробничі групи ґрунтів одного підкласу об'єднуються, обмежуються, обчислюється площа кожного з них і таким чином формуються однорідні земельні масиви.

Концентрація сільськогосподарських земель, здійснювана на основі еколого-ландшафтного підходу в межах елементарних водозборів, дозволить створити сприятливе економічне середовище для корпоратизації аграрного сектору економіки, підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва та його інвестиційної привабливості, а також забезпечить формування просторових передумов для ефективного територіального планування заходів, направлених на раціональне використання та охорону земель.

Формування однорідних земельних масивів дозволяє зменшити поверхневий стік за допомогою агротехнічних прийомів, поліпшити структурний стан ґрунту, безпечно відводити поверхневі води (залуження водотоків, улоговин), знизити геоцентрацію водних потоків та їхньої швидкості (буферні зони, лісосмуги), контурно-смугове розміщення культур, захист поверхні ґрунту за допомогою агрофону (багаторічні трави, післяжнивні рештки, стерня).

Література:

1. Альбоций Ю. М., Кривов В. М., Осипчук С. О. Концептуальні підходи до сталого розвитку землекористування України // Землевпорядний вісник. -2002. – № 4. – С. 16–22.
2. Земельний кодекс України: Прийнятий 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – С. 27.
3. Казьмір П. Г. Магістральний напрямок екологізації сільськогосподарського землекористування в Україні / П. Г. Казьмір, Л. П. Казьмір // Управління земельними ресурсами в контексті стратегії сталого розвитку. – Львів : Укр. технології, 2005. – С. 44–48.
4. Мартин А. Г. Еколого-економічна оптимізація структури сільськогосподарського землекористування / А. Г. Мартин // Регіональні проблеми розвитку агропромислового комплексу України : сучасний стан вирішення : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 березня 2002 р.). – К. : Стафед–2, 2002. – С. 71–72.
5. Смолярчук М. В. До питання оптимізації землекористування / М. В. Смолярчук // Науковий вісник Національного агроуніверситету. – 2006. – Вип. 104. – С. 180–184.
6. Сохнич А. Я. Методологічні засади оптимізації землекористування / А. Я. Сохнич, М. В. Смолярчук, О. А. Сохнич // Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. – Львів : НЛТУУ, 2005. – С. 503–511.

DEMOGRAPHY AND SOCIAL POLICY: ANTI-CRISIS OUTINGS

Bogush L. G., PhD in Economics, Senior Research Scientist,
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

MEASURES FOR VULNERABLE STRATA SOCIAL INCLUSION IN UKRAINIAN SYSTEMIC ANTI-CRISIS POLICY

The theory and practice of social inclusion is covered in numerous studies, among which, in view of the realities of Ukraine, it is necessary to mention the works devoted to: problems in defining and assessing social exclusion and inclusion, particularly in the context of poverty and social inequality in developing countries [1–3]; peculiarities of the deployment of social inclusion processes in Ukraine in conditions of transitional economy, among the priorities of which are the achievement of goals of human development and overcoming social tensions in the regions [4; 5]; development of areas and mechanisms of corporate social responsibility as a factor in social inclusion and implementation of the goals of the strategy of establishing economic development on the basis of European integration [6].

The social inclusion has the purpose to create conditions for building up and improving the level of realization of productive – labour, creative (including intellectual, generating knowledge and rents), spiritual, civic – potential of a certain target group of the population; i.e., this process ultimately aims at a decent representation of the above-mentioned potential in the socio-economic relations in general. Consequently, the methodology of social inclusion implies observance of universal human rights and the fulfillment of a number of current legislative obligations of human development as a guarantee of proportional expansion of the target social group participation in natural reproduction, social and economic life of the country. The basis of the concepts and strategies of social inclusion in industrial, neo- and postindustrial economies that declare the formation of a welfare state and a socially oriented market economy is the theory of needs, in particular their gradation according to the level of vital and social urgency and significance, as well as individual priority.

Hence, the concept of social inclusion covers the main directions: the formation of decent material and living conditions (in the areas of implementation of legislative guarantees and promotion of appropriate personal initiative); medical and social rehabilitation (in a number of ways: medical care; psychophysiological rehabilitation and adaptation; actualization of skills of non-conflict stay in territorial community and family, that is, in the social environment); professional re-adaptation and activation (vocational guidance, further training, retraining, promotion of self-employment and career development); civic realization.

A powerful psychological factor that mediates the entire spectrum of processes of social inclusion of vulnerable strata representatives substantially actualizes the role of social rehabilitation with its immanent psychological, legal and vocational components. In the practice of state bodies dealing with issues related to the social rehabilitation of vulnerable strata, the psychological component is treated as the mastery of the system of values (norms, settings, patterns of behavior), culture that exist in a social environment in order to fulfill

the requirements to personality; legal component is defined as the acquisition of legislative norms regulating the status, the legal position of a person (rights, duties, opportunities), as well as the knowledge of those structures that can help to master these norms and realize personal opportunities; vocational component is treated as specialized refinement of available professional knowledge, skills or mastering new ones with further successful employment. Given the content of the components, the state system of vulnerable strata social adaptation, according to the official definition, is aimed at: assistance in analyzing the life situation, identification of the main problems and ways of their solution; provision of information on guaranteed social protection; training, formation and development of social skills and abilities; assistance in strengthening / renewal of family and socially useful connections, organization of day-time employment and leisure.

Urgency and acuteness of issues of the optimization of conditions and quality of social inclusion of the certain vulnerable strata shall be evaluated at the: level and trends in satisfaction of their socially necessary needs upon the place of residence; dynamics of factor generators and consequences of social inequality; comparison of national and territorial processes of regulation of starting possibilities and improvement of welfare of the said population category.

Regarding the quality of living environment upon the place of residence, the indicators of utility equipment of Ukrainian urban and rural housing stock remain unsatisfactory. There is a clear tendency of critical wear (destruction) causing the collapse of water supply and sewage networks in urban settlements; recently, decrease in the level of maintenance of environmentally safe sewage systems in rural settlements has been traced. In a wide range of regions, the slowdown of growth rates of equipping the housing stock with utility services is observed. There is a discernible trend to increase the share of dilapidated and emergency housing in the total area of rural housing stock.

The practice of satisfying the socially necessary needs of local settlement systems population in the basic education under socio-economic instability proves imbalance and ineffectiveness of mechanisms of measures' implementation to ensure the territorial availability of the infrastructure of preschool education, complete general secondary and extracurricular education. The system of vocational and technical education is a significant component of the mechanisms of social inclusion, prevention of marginalization, ensuring equality of starting conditions of life activity of vulnerable population strata. The prospects for reforming and, at least, survival of this sector in the conditions of the deficit of social expenditures of different levels budgets and systemic economic crisis in the regions are still poorly defined; they remain complicated by the inadaptability of the established organizational and economic mechanism of vocational education functioning to the labour market needs in the transition economy.

Nowadays the strategy of increasing efficiency of functioning and availability of the Ukrainian health care services as per the models of the primary health care improvement on the basis of family medicine (general medical practice), as well as hospital districts' formation in practice leads to rapid collapse of the infrastructure (in particular, district and regional hospitals, a number of outpatient facilities, paramedical and obstetric stations). Under conditions of reduction of the network of stations and departments of emergency (first and urgent) medical care, the tragic cases as a result of exceeding even current standards of arrival of brigades to a place of event has become much more frequent, especially in rural areas.

Consequently, despite rather wide legal and regulatory guarantees of vulnerable strata social protection in Ukraine, poor quality and efficiency of the local settlement systems'

social infrastructure substantially limit possibilities and results of their implementation, even if sufficient budget funding is provided.

Along with medical and psychological rehabilitation and improvement of living standards and conditions within the framework of social protection programs, the key to success in increasing the level of vulnerable strata social inclusion is to stimulate their labour market competitiveness and to promote productive employment.

At the same time, the financing gap and the acute problems of Ukrainian practice of implementing legal and regulatory guarantees of vulnerable strata social provision show a declarative nature of a wide range of relevant obligations, often result in poor quality of benefits and services provided for budget and program funds. This situation contributes to marginalization and criminalization of the vulnerable population, and increases the social tension in society and local communities.

The directions of the state activity which will have priority in the nearest future and are aimed at raising the level of vulnerable strata social inclusion should comprise:

- adequate consideration of needs and implementation of guarantees of these social groups, in particular on the principles of: representative assessment of real situation and problems regarding certain population categories within the whole country by profile government structures; improvement of the documentation system to obtain a social status and appropriate privileges; launching and implementing sectoral mechanisms for producing innovations in areas of medical care and rehabilitation, retraining, stimulation of business activity;
- implementation of effective organizational and economic mechanism for improving the living environment, increasing quality and accessibility of social infrastructure (primarily communal, educational, medical ones) in the territorial settlement systems.

References:

1. Rievnivtseva, O.V. (2008). Sotsial'ne vykliuchennia: problemy vyznachennia ta doslidzhennia [Social exclusion: problems of definition and research]. *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 1, 98–106 [in Ukr.].
2. Savel'iev, Yu. (2012). Superechnosti kontseptsii sotsial'noho vykliuchennia i vkluchennia: vplyv sotsial'no-politychnoho dyskursu na sotsiologichni teorii [Contradictions of the concept of social exclusion and inclusion: the impact of socio-political discourse on sociological theories]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni T. Shevchenka – Bulletin of the Taras Shevchenko Kyiv National University*, 3, 33–41 [in Ukr.].
3. Babenko, S.S. (2007). Social'naja vkljuchennost' i social'naja jekskljuzija: novoe izmerenie social'nyh neravenstv v sovremennom obshhestve [Social inclusion and social exclusion: a new dimension of social inequalities in modern society]. *Metodolohiia, teoriia i praktyka sotsiologichnoho analizu suchasnoho suspil'stva [Methodology, theory and practice of modern society' sociological analysis]*. Kharkiv: V.N. Karazin KhNU Publishing Center, 49–55 [in Ru.].
4. Libanova, E., Levenets', Yu., & Makarova, O. et al. (2011). Ukraina: na shliakhu do sotsial'noho zaluchennia: Natsional'na Dopovid' pro liuds'kyj rozvytok 2011 [Ukraine – Towards Social Inclusion: National Report on Human Development 2011]. Kyiv: Independent publication of the United Nations Development Program in Ukraine [in Ukr.].
5. Yatsenko, L.D., & Kolomiiets', O.O. (2015). Rehional'nyj aspekt sotsial'noi napruzhenosti v Ukraini: stan, factory formuvannia ta shliakhy podolannia [Regional aspect of social tension in Ukraine: conditions, factors of formation and ways of overcoming]. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/socialna_napruzhenist-fc95d.pdf [in Ukr.].
6. Suprun, N.A. (2013). Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' iak chynnyk sotsial'noho zaluchennia (v konteksti tsilej stratehii “Europe-2020”) [Corporate social responsibility as a factor for social inclusion (in the context of the objectives of Europe 2020 Strategy)]. *Ukrains'kyj*

Єрмілов С. О., студент,
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Процес євроінтеграції має багато складових серед яких міграція займає одне з ключових місць. Зокрема, в ході переговорів ЄС та України про підписання Угоди про асоціацію йшлося про важливість спільного управління міграційними потоками між територіями ЄС та України. Фактично перші громадяни України, які вже успішно інтегрувалися в країнах ЄС є трудовими мігрантами. Згідно результатів останніх досліджень на кінець 2016 року Державним комітетом статистики України, за кордон виїхало 1,3 мільйона громадян України. Загальна кількість трудових мігрантів станом на початок 2017 р. оцінюється фахівцями у межах 4–5,5 мільйонів осіб, що складає 15–20% працездатного населення України. За офіційними оцінками Нацбанку України перекази мігрантів вже перевищили суму прямих іноземних інвестицій [1].

Як наслідок громадяни України, що працюють за кордоном, стикаються з численними труднощами у 56 реалізації своїх прав та інтересів. Правове регулювання міграційних процесів часто спирається на застарілі правові інститути «консульського обліку», «виїзду на постійне місце проживання за кордон» тощо. Специфіка трудової міграції здебільшого не враховується під час прийняття законодавства України у багатьох інших дотичних сферах. Зокрема у сфері виборчого законодавства, догляду та опіки за дітьми, оподаткування, інвестування, повернення трудових мігрантів, тощо. Серед ключових проблемних питань нормативного регулювання відносин, пов'язаних з трудовою міграцією, слід відзначити:

1. Проблеми надання трудовим мігрантам державних послуг та їх участі у соціальному забезпеченні.

2. Проблеми включення трудових мігрантів у соціально-політичне життя.

3. Проблеми відсутності сприяння зворотній міграції та використання фінансового і людського капіталу трудових мігрантів.

4. Проблеми у культурно-освітній сфері, що стосуються насамперед дітей трудових мігрантів (здобуття освіти при їх поверненні в Україну, організація догляду та опіки для дітей, що залишилися в Україні, тощо), а також підтримки гуманітарних проектів українських громадських організацій за кордоном [2].

З метою розв'язання зазначених проблем для покращення демографічної ситуації в Україні, рекомендуємо: внесення змін у виборче законодавство і створення дієвих механізмів реалізації виборчих прав трудовими мігрантами; забезпечення функціонування механізмів співпраці між органами державної влади та громадськими організаціями трудових мігрантів; визначення прозорості механізмів фінансової підтримки на конкурсній основі діяльності тих громадських організацій, які реально працюють на захист прав мігрантів, надають їм соціальні, освітні, інформаційні та інші послуги; розширення трансляції українських теле- і радіопрограм у країнах

масового перебування трудових мігрантів; розробити державну програму щодо сприяння зворотній 57 міграції та реінтеграції трудових мігрантів, що повертаються, з метою збереження інтелектуального та трудового потенціалу України; розробити державну програму залучення інвестицій трудових мігрантів в українську економіку та експорту українських товарів та послуг в країни перебування трудових мігрантів; забезпечення умов для дистанційного навчання дітей трудових мігрантів, які разом з батьками перебувають за межами України; розроблення регіональної програми для охоплених міграцією областей щодо сприяння зворотній міграції та реінтеграції трудових мігрантів, що повертаються. Отже, міграційна політика високо розвинених країн Євросоюзу спрямована на залучення іммігрантів, в т.ч. і українців, що сприяє збільшенню міграції. Проте, всі заходи іноземних країн не матимуть значення для українського емігранта, якщо як альтернативу він матиме перспективи на Батьківщині. Якщо після стабілізації політичної ситуації в Україні, економіка країни розвиватиметься таким чином, що український мігрант матиме можливість отримати гідну заробітну плату, щоб забезпечити нормальні умови життя для своєї родини, соціальні гарантії, сприятливі умови для ведення бізнесу, у нього не буде потреби шукати низько кваліфіковану роботу чи роботу з високим рівнем травматизму за кордоном.

Література:

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua;
2. Комітет з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua>

**Калініченко О. Ф., к.ю.н., доцент кафедри,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна**

УКРАЇНЬКА ДЕМОГРАФІЯ: РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

У 1991 році в Україні проживало 51,944 млн. осіб, а станом на 1 січня 2016—42,760 млн. осіб, без урахування «тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя», також досить приблизними є дані щодо неконтрольованих Києвом територій на сході країни.

Найбільше українців було у 1993-му році – 52,244 млн. осіб. Як і двадцять п'ять років тому, жінок в Україні більше, ніж чоловіків. Майже не змінилася кількість осіб, яким за 60 – у 1991 році їх було 9,631 млн., а у 2016—9,417 млн.

Проте за відносними показниками народжуваність в Україні майже вийшла на рівні 25-річної давнини. Якщо у 1991 році на тисячу українців народжувалися 12 немовлят, то у 2015—10,7.

Так, коли у 1991 року кількість померлих в Україні вперше перевищила кількість народжених, «до незалежності це не мало жодного стосунку». За два роки після того відбулася певна «компенсація» за рахунок тих, хто повертався до свого українського коріння після розпаду СРСР. І у 1993 році населення України досягло свого максимуму – понад 52 млн. осіб [1].

Невід'ємною рисою збалансованого сталого розвитку великих країн у сучасних умовах стає регіоналізація різних сфер суспільно-економічного життя. Формування регіональної політики, а також стратегії регулювання різнопланових взаємозв'язків між регіонами (соціально-культурних, суспільно-політичних, фінансово – економічних та ін.) потребує врахування регіональної специфіки прояву тих чи інших соціально-економічних проблем, тенденцій демографічного розвитку тощо й передбачає застосування диференційованого підходу до обґрунтування напрямів поліпшення економічної й соціально-демографічної ситуації в межах країни. В Україні найближчим часом, завдяки запровадженій політиці Урядом децентралізації влади, є перспектива розвитку демографічних імперативних можливостей забезпечення сталого розвитку як країни в цілому, так й окремих регіонів. Ця обставина, поряд з необхідністю посилення соціальної спрямованості економіки, диктує вимоги до формування й реалізації державної політики відповідно до специфіки демографічної ситуації в регіонах країни та з огляду на тенденції сучасних змін у перебігу демографічних процесів, у чисельності й складі населення. У зв'язку з вищезазначеним, усе більшої актуальності в нашій країні наразі набувають дослідження регіональних особливостей відтворення населення й демографічних структур, а також соціально-економічних наслідків і викликів, зумовлених регіональною демографічною динамікою. Ті чи інші проблеми відтворення населення України в регіональному контексті повсякчас стають предметом наукового зацікавлення демографів, економістів, географів. В останнє десятиліття вони найчастіше розглядаються в рамках робіт де питання демографічної динаміки досліджуються в контексті вирішення суміжних економічних [2, с. 46], а відтак не ставлять завдання поглибленого аналізу процесів природного руху населення та змін демографічних структур з використанням специфічних демографічних методів. Доволі активно підтримуваною в останні роки є також традиція дослідження регіональної диференціації окремих демографічних процесів, зокрема, сучасних відмінностей у тривалості життя, детермінант та особливостей народжуваності [3, с. 35].

Водночас наразі, на сьогоднішній день, відчувається певний дефіцит саме комплексних вітчизняних демографічних досліджень процесів природного руху населення та змін його демографічних структур у регіональному розрізі, результати яких мали б стати підґрунтям для формування, корегування та актуалізації регіональної соціально-демографічної політики. Одна з останніх комплексних робіт, присвячених регіональному демографічному розвитку, представлена виданням монографічного характеру, яке вийшло у 2007 році [4, с. 265]. Тож, з огляду на наявність помітних змін у демографічній динаміці в останні п'ять-сім років, виникла потреба поновити й систематизувати аналітичні пошуки стосовно регіональних особливостей цих змін.

Демографічна ситуація в регіонах України та її новітня динаміка мають помітні регіональні особливості, які визначають подальші демоекономічні перспективи різних територій, а також можливості впливу на ситуацію, що склалася, засобами економічної й соціально-демографічної політики. У свою чергу, під час розробки як загальнодержавної демографічної політики, так і стратегії демополітичного впливу в кожному регіоні має бути врахована територіальна специфіка демографічних процесів і стану демографічних структур. Результатом перебігу основних демографічних процесів в Україні в період її незалежності є, на жаль, усе ще доволі масштабна депопуляція. Проте природне зменшення населення, що має місце в країні в цілому вже понад двадцятиріччя, свій «всеукраїнський» характер зберігало (тобто спостерігалось в усіх без винятку областях) лиш у період з 2001 до 2005 рр. Після цього п'ятирічного періоду тотальної депопуляції з режиму природного убутку

населення у 2006 р. вийшла тільки одна область країни (Закарпатська), уже у 2008-му – ще два регіони (Рівненщина та м. Київ), з 2009 р. – Волинська область, тож у 2009–2010 рр. природний приріст населення було зафіксовано в чотирьох регіональних утвореннях країни, а з 2012 р. до них із вельми незначним позитивним сальдо природного руху долучилася Чернівецька область. Водночас слід наголосити, що за умови закріплення позитивних зрушень щодо інтенсивності смертності, які останніми роками мали місце в усіх регіонах (хоч відбувалися з різною «швидкістю»), можна було б розраховувати на збільшення частки осіб працездатного віку (насамперед молодого й середнього) у населенні. Хоча за підсумками динаміки тривалості життя в цілому за останнє п'ятиріччя найбільшого прогресу вдалося досягти низці регіонів переважно з гіршими вихідними показниками (Чернігівська, Одеська, Дніпропетровська, Житомирська, Київська, Херсонська області), однак проблема реалізації наявних резервів скорочення високої передчасної смертності (зокрема, у працездатному віці) і дотепер більш гостро стоїть у регіонах сходу й півдня (Дніпропетровська, Донецька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Херсонська області) та окремих північних (Київська, Чернігівська) і центральних (Житомирська) областях [5, с. 295].

Тому для усунення вище зазначених проблем, Україні загалом як країні, у межах якої зберігаються відчутні регіональні відмінності необхідно здійснити комплекс різнопланових чинників (у тому числі й наявною територіальною нерівністю щодо умов демографічного розвитку), то серед них на передній план висувається завдання створення рівних можливостей формування людського потенціалу й умов для його реалізації в усіх регіонах країни.

В рамках соціального забезпечення та збереження людських ресурсів необхідно:

- підвищення рівня соціальної відповідальності держави;
- встановлення справедливого рівня державних соціальних стандартів; – забезпечення соціальної справедливості в сфері зайнятості та ін.

Література:

1. Зануда А. Пенсійні зміни: реформа по-новому чи вимога МВФ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2015/03/150317_pensions_changes_az
2. Курило І. Регіональні особливості народжуваності в Україні та її детермінанти (досвід аналізу багатомірними статистичними методами) / І. О. Курило, О. А. Кривова, О. С. Коваленко // Демографічні процеси та структури в Україні: сучасні регіональні особливості розвитку продуктивних сил України. 2009. – Вип. 14. «Економічна думка». – С. 44–47.
3. Шевчук П. Сучасні зрушення у регіональній диференціації смертності та тривалості життя в Україні / П. Є. Шевчук // Демографія та соціальна економіка. – К. : НАН України, Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи НАН України, 2007. – № 2. – С. 24–37.
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : [монографія] / [Варналій З. С., Воротін В. Є., Куйбіда В. С. та ін.] ; за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 820 с
5. Населення України-2004. Регіональні аспекти демографічного розвитку. – К. : ІДСД НАН України, Держкомстат України, 2005. – 342 с.

Кучер М. М., к.е.н., доцент,
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна

Запорожець Г. В., к.е.н., доцент,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна

ОЦІНКА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Формування загально визнаних соціальних стандартів рівня і якості життя населення з урахуванням соціальних гарантій та інтересів соціальної стабільності є не лише основною складовою соціальної політики держави, а і головною метою трансформаційних змін в країні. На жаль, в нинішніх умовах трансформаційних змін в Україні посилюються деструктивні процеси, які, зазвичай, переростають у трансформаційну кризу, що негативно впливає на всі сфери життя суспільства, послаблюючи ефективність реформування їхніх інститутів та порушуючи необхідні умови досягнення соціальної безпеки. Роль обставин, пов'язаних з дією економічних факторів, в механізмі антикризового управління збільшується.

Аналіз економічних детермінантів кризових явищ в Україні [1–2] дозволив виявити ірраціональні рішення у процесі проведення ринкових реформ, які спричинили негативні якісні зміни у структурі економіки та суспільства. Виявлені внутрішні загрози соціальній безпеці, пов'язані з недоліками економічної політики держави, які наведені у таблицях 1–2.

Таблиця 1

Розрахунок основних індикаторів безпеки людського розвитку в Україні у 2013–2016 роках

Показник / індикатор	2013	2014	2015	2016
1. Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн. *	3265	3480	4195	6475
2. Мінімальна заробітна плата на кінець року, грн. *	1218	1218	1378	1600
3. Прожитковий мінімум, грн. *	1176	1176	1330	1544
4. Мінімальний розмір пенсії за віком, грн. *	894	949	1074	1247
5. Відношення середньої заробітної плати до мінімальної (на кінець року), разів	2,68	2,86	3,04	4,05
6. Відношення мінімальної зарплати до прожиткового мінімуму для працездатної особи, разів	1,04	1,04	1,04	1,04
7. Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів	2,78	2,96	3,15	4,19
8. Відношення мінімального розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму, разів	0,76	0,81	0,81	0,81

Джерело: [3; 4, с. 21; 5]

Серед негативних наслідків трансформаційних змін у 2013–2016 роках, які загрожують соціальній безпеці, є: перманентна бюджетна криза, що знижує здатність влади вирішувати соціальні проблеми; збільшення майнової нерівності, бідність

більшості населення; зростання безробіття; активне зростання трудової міграції за кордон; зростання злочинності.

Таблиця 2

Основні індикатори економічної безпеки та безпеки людського розвитку в Україні, що характеризують внутрішні загрози у 2013–2016 роках*

Індикатор безпеки людського розвитку	Гранично критичні значення для розвинених країн	Фактичні значення в Україні у 2016 р. (2015 р.)	Динаміка індикатора за 2013–2016 роки	
			4	5
1	2	3	4	5
ВВП на душу населення від загальносвітового рівня (5400 USD), %	≥ 100	39,2 (2015 р.)	↓	Небезпечна зона
Рівень інфляції за рік, %	≤ 20	12,4 (43,3% -2015)	↕	Безпечна зона
Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %	≤ 107	111,6	↓	Небезпечна зона
Рівень безробіття (за методологією МОП), %	≤ 10	9,6–10,3 (за I–III кв.), неофіційно 35% **	↕	Небезпечна зона
Децильний коефіцієнт (співвідношення доходів 10 % найбагатших та 10 % найбідніших груп населення)	10:1	7,6 : 1; але з урахуванням тіньових доходів 40:1**	↑	Небезпечна зона
Частка населення, яке живе на порозі бідності, %	≤ 10	70–80**	↑	Небезпечна зона
Частка серед населення людей, які мають доходи нижче прожиткового	≤ 7	28,3–33**	↑	Небезпечна зона
Відношення середньої заробітної плати до мінімальної (на кінець року),	≤ 3	4,05	↑	Небезпечна зона
Відношення мінімальної зарплати до прожиткового мінімуму для працездатної особи, разів	≥ 1	1,04	const	Безпечна зона
Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів	≥ 3	4,2	↑	Безпечна зона
Рівень «тіньової» (прихованої) зарплати, % від легальної	≤ 20	50**	↕	Небезпечна зона
Відношення мінімального розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму, разів	$\geq 1,5–2$	0,81	const	Небезпечна зона
Частка населення, яка відносить себе до середнього класу, %	≥ 60	17–40 %	↓	Небезпечна зона

Примітки. * Укладено за формою табл. 1.4, 2.19; 2.28 [6, с. 50, с. 116, с. 143–144]

** За розрахунками експертів [6, с. 61; 7–8].

Встановлено, що основною загрозою соціальної безпеки є домінуюча економічна парадигма, яка орієнтує людей на максимальний витяг прибутку, конкуренцію за лідерство та верховенство в «боротьбі усіх проти усіх». По суті зміна домінуючої парадигми поставила питання підвищення рівня і якості життя населення у світоглядній парадигмі суб'єктів управління у ряд другорядних. Цей висновок впливає з верифікації оцінки системи нормативно-правового регулювання соціальної політики, яка представлена різними видами нормативно-правових актів.

Так, з 2001 року в Україні діє державна програма «Стратегія подолання бідності» [9]. Крім того, країна долучилася до реалізації програми ООН «Цілі Розвитку Тисячоліття», яка висуває боротьбу з бідністю на перше місце [8]. Згідно із взятими на себе зобов'язаннями, до 2015 року в Україні планувалося ліквідувати абсолютну бідність за критерієм 5,05 доларів США на добу, знизити до 25 % відносну бідність (за рахунок скорочення бідності серед дітей та зайнятого населення), зменшити в 10 разів частку тих осіб, чиє споживання є нижчим за рівень фактичного прожиткового мінімуму (з 71,2 % у 2000 році до 7 % у 2015 році). Однак, замість скорочення зазначених вище показників, відбувалося їхнє зростання, що поставило під сумнів ефективність задіяних заходів навіть в умовах внутрішньо- та зовнішньо-політичної стабільності.

Протягом аналізованого періоду була розроблена стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 рік) [10, с. 302–303], до складу якої увійшло 62 реформи та програма розвитку держави, які були згруповані за 4-ма векторами (вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності і вектор гордості). У рамках вектору відповідальності передбачалося здійснити пенсійну реформу та реформу системи соціальної підтримки.

Однак, про якість проведення реформ в Україні свідчать переважно негативні результати: кризові явища, велика питома вага тіньової економіки, корупції, низька тривалість життя населення країни, істотне зниження рівня економічного, соціального, демографічного, освітнього, медичного розвитку. Прикладом непослідовності у проведенні політики соціальної спрямованості є підвищення цін на хліб, ліки і тарифів на житлово-комунальні послуги. Тому необхідно якомога скоріше повернути економіці її найголовнішу складову і мету розвитку – соціальний зміст і напрямок. Для цього слід оновити механізм упровадження конституційно закріпленого стратегічного курсу країни на утворення соціально орієнтованої ринкової економіки, побудову соціальної, правової держави.

Література:

1. Кучер М.М. Погляд синергетики: характеристика основних економічних процесів, що впливають на детермінацію злочинності / М.М. Кучер // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове видання. Випуск 18. – Миколаїв, 2017. – С. 419–425.

2. Кучер М.М. Побічні ефекти трансформаційних змін: кримінометрична характеристика соціально-економічних детермінант асоціальних проявів в Україні / М.М. Кучер, О.А. Кучер // Економіка та суспільство. Електронне наукове видання. Випуск 12. – Мукачево, 2017.

3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Україна у цифрах у 2015 році / за ред. І. М. Жук. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 239 с.

5. Фінансовий портал Мінфін [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/exch/?10>

6. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2009. – 312 с.

7. Звіт про проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. Україна 2016 – Київ. – 238 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20161013/zvit.pdf

8. Цілі Розвитку Тисячоліття (ЦРТ). Україна: 2000–2015 (національна доповідь) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/stories/docs/2015_MDGs_Ukraine_Report_ukr.pdf.

9. Про схвалення Стратегії подолання бідності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-p>

10. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 304 с.

Pereguda Y. A., Postgraduate,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kiev, Ukraine

SOCIAL POLICY AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF THE MIDDLE CLASS IN THE REGION

The social policy of the state is implemented at the state level by ministries and departments within the limits of their powers. The problem of optimizing social policy, especially in the development of the middle class as the basis of stable state governance in the conditions of democratization of public relations is important. The improvement of the existing social policy in Ukraine is necessary in order to successfully compete with other countries in the world markets, to create an investment climate, to create more favourable conditions for small and medium-sized businesses, which should become the engine of economic growth, as was the case in the developed European and other countries. It will be difficult to achieve this without the formation of the middle class. Thus, the need to determine the directions of improvement of social policy, and the role of measures in it aimed at the development of the middle class, will increase the welfare of the population of Ukraine. At this stage, there is a process of transformation of the socio-economic system in Ukraine, which is accompanied by positive and negative phenomena. In particular, unfavourable conditions formed in the state: low income of the population, a significant stratum of the low-income and poor population [2, p. 349]. The weakness of the middle class leads to obstacles to democratic development. The formation of social consensus acceptable both to the rich and influential strata and to the poor population becomes almost impossible [1, p. 47].

The sense of the problem strategy formation for the middle class development at the regional level has several aspects. The first aspect is that the distribution of income between social groups depends mainly on the macroeconomic situation in the country, and the share of the middle class is approximately the same everywhere. Regional development tools can

be done a bit. Under such conditions, the strategy for the middle class development at the regional level should focus more on taking into account and forecasting national trends.

The second aspect of strategy formation is the mechanism of economic growth, especially at the regional level. It is clear that an increase in the share of the middle class can't occur due to administrative regulation of already existing incomes. A more rational way is to redistribute income from future economic growth. In this point of view, the strategy should provide for the appropriate levers of influence in the subject of strategy implementation. If we are talking about need for redistribution of incomes between different groups of population, then such a toolbox should contain means of fiscal policy, through which it can be realized.

The third aspect is necessity to formulate a strategy for each region separately. Since the share of the middle class in each region is determined by its specificity, the strategy of the development of the middle class should also take into account such features. For example, if in the region the most intensive development has become only one specific direction of economic activity (or mining of certain types of minerals, or tourism), then a strategy for the middle class development must be provided with an appropriate mechanism. It should ensure a proportional distribution of revenues from such activities to the widest sections of the population. At present, the practice is widespread, when regional development contributes to the growth of welfare of only certain segments of the population, bypassing the majority. Eventually, this does not result in an increase in the share of the middle class, but in its reduction due to the increase in the wealth of the most prosperous and the number of people who are below the poverty line. The strategy for middle class formation the in the region should contain the following components (Fig. 1).

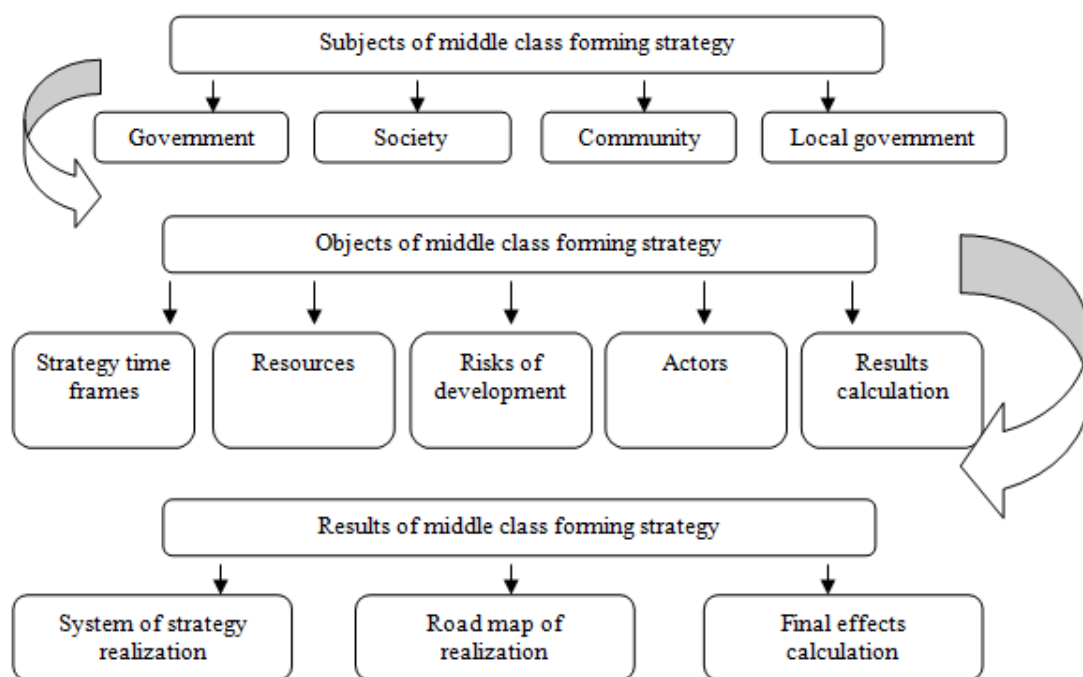

Fig. 1. Principal of middle class developing strategy

Source: made by the author

The subjects of the strategy should be, first and foremost, authorized by the authorities responsible for the development of the territory. They can be either regional subdivisions of central executive bodies, or local administration, or elected representative bodies. Representatives of civil society and business circles may also be involved. In order for such

a strategy to be successful, all those actors (who depend on the development of the middle class in the region), who will be involved in the implementation of this strategy and whose resources will be involved in the degeneration of its provisions, should be involved in its design and implementation. Basically, despite the types of the subject of formation, the very strategy of becoming of middle class should be unique. It is not advisable to parallel development of the strategy by several subjects at once.

The objects of strategy forming for the middle class development at the regional level should be thrown, first of all, by the interested parties. These parties should include the local community (the process of raising the share of the middle class will undoubtedly contribute to the growth of welfare, the improvement of the social infrastructure of the region, and the general acceleration of economic development). In addition, the objects of strategy formation should include the resources are necessary for its realization, the risks of its implementation, the time frames. The resources to be involved include mainly the funds of the administrations and authorities that will be “agents” of its implementation. The volume of such resources should not be significantly different from the cost of implementing other state programs. The risks of implementing the strategy are the danger of a significant change in the overall socio-economic situation in the country, the fundamentals of state policy and the occurrence of regional events (natural disasters, for example). The timeframe for implementation and timeline for implementing the strategy is an important criterion for its effectiveness. The timing of the implementation of the strategy, as well as the timing of the use of certain tools and methods of influencing the formation of the middle class, should be clearly defined. In case of implementation of such a strategy in Ukraine, terms may be 10, 15 and 20 years. It is this, for the most part that the state programs in the country are continuing.

The practical aspects of implementing the middle class forming strategy in the region are that it is necessary to develop an effective mechanism for re-directing existing incomes (private enterprises, households, local budgets) in such a way that they contribute to the formation of the middle class and, consequently, more effective models of regional development. The essence of the situation in Ukraine is that each region in the country has a potential for growth and can provide the local community with resources for the necessary development. So, everywhere in Ukraine there are potential growth points – fields of minerals sources, competitive industrial enterprises, territories suitable for productive agriculture. The problem is that the effectiveness (including in the context of regional development) of such objects is extremely ill.

The middle class forming strategy in the region should be based on a number of principles. The main of them is taking into account the characteristics of each region and its potential; involvement in the process of development and implementation of the strategy of the entities, which in the future will become the main beneficiaries of profit; observance of general human geography principles of development strategy (they are time frame, definition of subjects and objects of its realization). Unlike other human geography phenomena, the middle class is more qualitative characteristic of society.

References:

1. Ljashenko V.I., Svetlichnaja T.V. Srednij klass i mesto predprinimatelja v social'no-jekonomicheskoj strukture sovremennogo demokraticeskogo i perehodnogo obshhestva / V.I. Ljashenko, T.V. Svetlichnaja // Ekonomichnij visnik Donbasu. – 2009. – № 4 (18). – S. 45–53.
2. Pashchenko O.P. Formuvannya seredn'oho klasu v Ukrayini: peredumovy, osoblyvosti ta perspektyvy / O.P. Pashchenko // Visnyk Zhytomyr. derzh. tekhnol. un-tu. – 2008. – № 2. – S. 349–356.

Риндзак О. Т., к.е.н., с.н.с.,
Бараняк І. Є., аспірант,
Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього
Національної академії наук України
м. Львів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З МЕТОЮ ЗАПОБІГАННЯ ЙОГО ВТРАТАМ

Дані Міністерства закордонних справ України свідчать, що станом на 2016 рік за межами нашої держави офіційно проживало близько 5 млн. українців [1]. До того ж, за останній період спостерігається тенденція до зростання масштабів еміграції з України, яка у найближчій перспективі не буде сповільнюватись. В умовах поглиблення демографічної та соціально-економічної кризи, актуалізується необхідність застосування адекватних заходів державної міграційної та соціально-економічної політики щодо уповільнення темпів масового виїзду працездатного населення за межі України. Розробка та реалізація таких заходів першочергово вимагає дослідження й аналізу основних факторів зовнішньої міграції з метою подальшого їх регулювання. Загалом, розрізняють економічні, екологічні, політичні, релігійні, освітні, культурно-оздоровчі та інші групи міграційних чинників. Серед усього різноманіття таких чинників, у науковій літературі виділяють декілька основних, що є характерними для нашої країни [2]: недостатній розвиток національного ринку праці з високим рівнем безробіття та незадовільними умовами працевлаштування; недосконала система оплати праці (низький рівень, недостатня винагорода за працю висококваліфікованих працівників); несвоєчасність виплат зарплати; обмежені можливості самореалізації інтелектуальної еліти.

Ми проаналізували значення 15 основних факторних ознак в розрізі областей країни за 2004–2016 рр., що можуть, на наш погляд, впливати на міграційну активність населення України та сприяти як посиленню, так і послабленню його міграційної активності. За допомогою методу покрокового включення факторних змінних в модель регресії вдалося побудувати декілька регресійних рівнянь та відібрати такі чотири найбільш значущі чинники: кількість введеного в експлуатацію житла в м², що припадає на одну особу; частка населення з грошовими доходами, нижчими від прожиткового мінімуму; рівень потреби в працівниках у розрахунку на 1000 осіб економічно активного віку; кількість суб'єктів господарювання скоригованих на чисельність населення.

У першій моделі (табл. 1) значення коефіцієнта детермінації $R^2=0,62$ показує, що близько 64% змін у міграційному прирості населення певної території можна пояснити рівнем забезпечення житлом. Введення другого фактора, що характеризує рівень життя населення, призвело до зростання коефіцієнта детермінації до 0,73. Третій чинник покращив регресійну модель, однак незначною мірою. Загалом, з таблиці 1 видно, що четверта модель найкраще описує зміни, що можуть відбуватися у міграційних процесах.

Отже, побудоване рівняння регресії має такий вигляд:

$$Y = -2,35 + 3,87x_1 - 0,1x_2 + 0,74x_3 + 0,04x_4$$

де $r=0,94$.

Y – коефіцієнт міграційного приросту;

x_1 – кількість введеного в експлуатацію житла, що припадає на одну особу, m^2 ;
 x_2 – частка населення з грошовими доходами нижче прожиткового мінімуму, %;
 x_3 – рівень потреби в працівниках у розрахунку на 1000 осіб у економічно активному віці, осіб;
 x_4 – кількість суб'єктів господарювання скоригованих на чисельність населення.

Таблиця 1

Регресійний аналіз коефіцієнта міграційного приросту України, 2016 р.

Модель		B	Std	t (21)	p-level
1		-1,48	0,36	-4,08	0,00
	b_1	6,47	1,03	6,30	0,00
	R^2	0,62			
2	const	2,03	1,24	1,64	0,02
	b_1	-0,32	0,11	-2,93	0,01
	b_2	4,93	1,04	4,74	0,00
	R^2	0,73			
3	const	0,49	1,24	0,39	0,05
	b_1	-0,25	0,10	-2,52	0,02
	b_2	4,24	0,96	4,43	0,00
	b_3	0,80	0,30	2,70	0,01
	R^2	0,79			
4	const	-2,35	0,66	-3,59	0,00
	b_1	3,88	0,65	5,96	0,00
	b_2	-0,10	0,03	-3,84	0,00
	b_3	0,74	0,24	3,12	0,01
	b_4	0,04	0,01	3,16	0,00
	R^2	0,88			

Коефіцієнт детермінації рівняння дорівнює $R^2=0,88$, тобто 88% зміни значення коефіцієнта міграційного приросту за аналізований період обумовлено дією факторів, які увійшли до моделі. Коефіцієнт множинної кореляції r , який дорівнює 0,94, свідчить про тісний кореляційний зв'язок між результуючою змінною та факторами, включеними у модель.

Перевірка адекватності запропонованої моделі за допомогою F-тесту показала, що F-критерій Фішера ($F_{розр.} = 49,8$) є набагато більший ніж його критичне (табличне) значення ($F_{крит.} = 2,96$). Таким чином, з надійністю 95% можна стверджувати, що прийнята математична модель адекватна і на її основі можна робити економічні висновки.

Для визначення ступеня вагомості та напряму впливу кожного фактора на варіацію результуючої ознаки були обчислені коефіцієнти еластичності, які показали, що при збільшенні на відсоток кількості введеного в експлуатацію житла, що припадає на одну особу (x_1) і постійному значенні інших факторів, включених в модель, очікується зростання значення коефіцієнта міграційного приросту на 3,57%. Аналогічне зростання показників рівня потреби в працівниках у розрахунку на 1000 осіб у економічно активному віці та кількості суб'єктів господарювання скоригованих на чисельність населення призведе до зростання коефіцієнта міграційного приросту на 3,34 % та 6,26 % відповідно.

Водночас, регресійна модель показує, що погіршення життєвого рівня населення, що виражається через зростання частки осіб з грошовими доходами нижче прожиткового мінімуму, призводить до міграційного скорочення. Так, одновідсоткове зростання цього фактора призведе до зменшення результуючої ознаки на 4,12%. Слід зауважити, що дія цього чинника підсилюється падінням курсу національної валюти.

Часткові коефіцієнти кореляції, так само як і коефіцієнти еластичності, підтверджують гіпотезу про те, що саме економічні мотиви виступають основними драйверами змін у розвитку міграційної ситуації. Найвагоміший позитивний вплив на зростання значення коефіцієнта міграційного приросту має покращення можливостей працевлаштування, які у моделі виражено показниками рівня ділової активності населення (кількості зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності) та потреби у працівниках.

Отже, підвищення рівня доходів населення та покращення ситуації на ринку праці є двома ключовими факторами, здатними, запобігти вимиванню найбільш цінного людського потенціалу за межі країни. Перспективою подальших досліджень з цієї проблематики стане розробка конкретних пропозицій щодо удосконалення системи оплати праці в Україні (що є основою грошових доходів населення) та механізмів створення нових робочих місць.

Література:

1. Скільки українців живе та працює за кордоном – МЗС [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://ukr.media/ukrain/266250/>

2. Марчук А.В. Причини та основні мотиви міграції робочої сили в світі та Україні / А.В. Марчук [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110629/1_marchuk.php

**Seniv L. A., Ph. D., Senior Lecturer,
Komarynets S. O., Ph. D., Assistant Professor,
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine**

EXTERNAL EXPERIENCE OF PENSION FUNDS ACTIVITIES

The change of Ukraine's socio-economic sphere provides the needs for the pension system reforms, which have begun after the Law of Ukraine "On amendments to some laws of Ukraine to raise pensions" adoption by Ukrainian parliament on the 1st of October, 2017 [1]. The law gives the opportunity to restore social justice and positively affects on the Ukrainian pensioners level of income.

Pension reform has a number of problems, among which stands out the Ukraine's Pension Fund (UPF) filling. The UPF budget recently has deficit because the value of its revenues depends on demographic and economic factors and the normal functioning of Ukraine's non-government private pension funds.

Several European countries haven't one united pension fund. For example, pension reform in Sweden, which was held at the end of the nineteenth century, supposes the existence of several state and private pension funds. The activities of Swedish private pension funds (the number of which is more than 450) are controlled by the state. Sweden has imposed significant restrictions on the investment activity of pension funds, namely: at

least 30% of their total assets should be invested in securities with low credit risk, in particular government bonds. The maximum investments in the shares of one issuer are 10%. It is prohibited to invest in real estate, commodity assets and direct loans. The funds are monitored by the Ministry of Finance, which conducts an annual financial review and reports on the funds work to the national parliament [2]. Consequently, Swedish pension funds receive income not only from pension contributions, but also through the implementation of non-prohibited by law investment activities.

UK pension system, which is considered one of the best in the world, also supposes the existence of private pension funds. The independent non-governmental body – the Financial Services Agency (FSA) – is supervised by HM Treasury – controls the activities of these funds [3]. Insurance companies' activities are important in the UK pension system. They provide a lot of services for additional pension provision. Consequently, private pension funds and UK insurance companies operate in a competitive environment and are under state control.

Bulgarian pension system reforms began in early 2000. Universal Pension Fund along with private pension funds started functioning. These funds carry out additional voluntary pension insurance based on the principle of equality (accumulation) and are called licensed private pension insurance companies run by licensed retirement companies. Private pension funds create and administer so-called individualized retirement benefit programs (plans), which are developed for individuals. Individual pension programs are implemented through these funds. Private pension funds are open type.

Bulgarian pension legislation has a separate type of funds, which are called funds for additional voluntary pension insurance with professional programs. These funds are organized and operated on the same basis as funds for additional voluntary pension insurance of open type. Funds for additional voluntary pension insurance with professional programs are created and managed by licensed pension insurance companies [4]. Hence, professional pension funds functioning in Bulgaria are provided with monthly contributions based on competition policy among the above-mentioned funds.

Poland's pension system reforms experience of Poland is interesting. The reforms came into force on January 1, 1999. They assure the existence of private pension funds. According to Polish pension legislation, three legal entities operate in private pension system. The first one is the Pension Fund Management Company (PFMC), which acts as a profit making organization. This legal entity is responsible for all activities, which contain involving participants, drawing up investment plans for assets, controlling funds on individual accounts and providing participants with periodic reporting. PFMC acts as the founder of the second legal entity – Pension Fund (PF). PF has a special status as a legal entity, but does not have its own capital and staff. For those reasons it can never bankrupt. However, PF is responsible for recording and storing the contributions of all participants, as well as the investment income derived from these contributions. The last link is a bank depository (DB), which ensures the security of the entire system through the physical ownership of the participants' funds, as well as all assets purchased at the expense of these funds.

Polish legislative framework ensures the physical and legal separation of the participants' and PFMC's assets. Such structure guarantees the protection of contributions from theft, as well as losses in case of PFMC bankrupt recognition. It also guarantees that only DB physically owns contributions from participants and assets purchased at their expense.

In Polish pension legislation, only one way of legal protection of participants' assets is displayed. The main thing is to guarantee the security of the participants' assets. This is done by the way of both physical and legislative separation of Pension Fund's and PFMC's assets [5]. Hence, the profit of Polish private pension funds consists of pension

contributions and income from investment activities, which are the subject of strict legislative control from the state side.

Based on the experience of the European countries, the Government of Ukraine should ensure that the Ukraine's Pension Fund can implement investment activity and create conditions for cooperation between non-state pension funds and insurance companies.

References:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>

2. Пенсійна система Швеції / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/files/articles/203/49/Sweden.pdf>

3. Офіційний веб-сайт Агентства з фінансових послуг / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fsa.gov.uk>

4. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article;jsessionid=41B4BC6AAF6ABBA814D6E59807374717?art_id=209768&cat_id=201451

5. Польська пенсійна реформа: корисний досвід для України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://forinsurer.com/public/03/04/02/378>

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT: NATIONAL FEATURES AND WORLD TRENDS

Гавриленко В. О., к.е.н., доцент,
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ФУНКЦІЇ ОБЛІКУ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Невід'ємною складовою розвитку будь-якої системи є наявність кризових ситуацій. Вони є результатом нестабільності, що обумовлена різними причинами, а саме: природними катаклізмами, глобалізацією економічних систем, нестійкістю політичного устрою та фінансових систем. Тому відсутність ефективної обліково-аналітичної інформації в системі антикризового управління, яка б враховувала всі структурні елементи кризи, особливості діяльності та розвитку країни, галузі економіки так і окремого суб'єкта господарювання, тільки поглиблює ці проблеми, що підкреслює актуальність досліджень у цьому напрямку.

Стабільний стан і криза виступають постійними антагонізмами в розвитку будь-якої системи. Швидко змінюване середовище функціонування визначає емпіричну гіпотезу, сформульовану Б. Райаном «Жодна організація не може знаходитися у стані стійкої рівноваги. Якщо підприємство не розвивається, то воно терпить крах» [1].

Будь-яка управлінська система потребує певного інформаційного забезпечення та створює умови для отримання необхідної та неупередженої для цього інформації. Таку інформацію можна отримати з різних джерел. Але її якість та значення для прийняття управлінських рішень з метою досягнення поставлених цілей та бажаних результатів, може бути незначною або і зовсім мати протилежні наслідки за всіма аспектами фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, якщо вона не буде ґрунтуватися на достовірних даних.

В зв'язку з цим важливе місце в системі інформаційного забезпечення антикризового управління посідає бухгалтерський облік оскільки метою бухгалтерського обліку є забезпечення керівництва підприємства та інших фахівців відповідних структурних підрозділів необхідною, повною, вірогідною, оперативною та достовірною економічною інформацією з метою виведення суб'єктів господарювання із кризового становища так і для подальшого їх якісного розвитку.

Слід зазначити, що досить вагому роль в інформаційному забезпеченні антикризового управління відіграє фінансова звітність. Вона дає найбільш агреговане уявлення про результати фінансово-господарської діяльності підприємства та застосовується в процесі фінансового аналізу, планування, розробки фінансової стратегії діяльності підприємства. Дослідивши наукові праці [2; 3; 4]. ми погоджуємося з думкою, що при розробці підприємством антикризових заходів необхідним є використання також і інших елементів методу бухгалтерського обліку, зокрема: оцінки, калькуляції, документування, інвентаризації, та системи записів господарських операцій на рахунках синтетичного та аналітичного обліку.

Сутність системи антикризового управління полягає у тому, що загроза банкрутства підлягає діагностиці ще на ранніх стадіях його виникнення, що дозволяє своєчасно привести в дію спеціальні фінансові механізми захисту, або обґрунтувати необхідність певних реорганізаційних процедур [5].

<p>Інформаційна функція полягає в тому, що бухгалтерський облік за допомогою властивих лише йому прийомів формує і передає інформацію про наявність і рух господарських засобів та джерел їх утворення, здійснення господарських операцій та результати діяльності. Облікова інформація передається користувачам у вигляді бухгалтерських звітів.</p>	<p>Оціночна функція полягає в тому, що за її допомогою здійснюється вартісне вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку, на підставі чого є можливість визначати фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання, співставляти результати діяльності за періоди, передбачати розвиток.</p>
<p>Контрольна функція передбачає проведення попереднього, поточного та наступного контролю за об'єктами бухгалтерського обліку на різних етапах здійснення господарських операцій. Попередній контроль проводиться до початку господарської операції з метою планування її результатів. Поточний контроль здійснюється під час здійснення господарської операції і забезпечує її виконання з найбільшим ефектом. Подальший контроль проводиться після завершення господарської операції і дозволяє коректувати отриманий результат.</p>	<p>Соціальна функція бухгалтерського обліку спрямована на вирішення глобальних завдань розвитку суспільства через зміцнення локальної економіки. Це означає, що належним чином поставлений облік є надійною підтримкою і рушійною силою ефективного функціонування і розвитку підприємства, а в кінцевому результаті економічне зростання вітчизняного виробника сприяє вирішенню соціальних проблем.</p>
<p>Аналітична функція полягає в тому, що на підставі інформації, отриманої за даними бухгалтерського обліку, з використанням спеціальних прийомів здійснюється економічний аналіз відхилень від планових і бюджетних завдань, попередніх періодів та середньостатистичних даних з метою виявлення відхилень та розробка заходів для прийняття управлінських рішень в короткостроковому та довгостроковому періоді.</p>	<p>Прогностична функція, яка полягає у застосуванні різних методів діагностики фінансового стану та розробці стратегії економічної політики та подальшого розвитку підприємства</p>
<p>Правового захисту суб'єктів господарської діяльності. Бухгалтерський облік спирається на широку нормативну та законодавчу базу, яка регулює діяльність підприємства. Правова регламентація розглядається не тільки як метод, а і як принцип управління.</p>	<p>Мотиваційна функція. Достовірна та якісна облікова інформація мотивує знання та поведінку управлінців при прийнятті виважених управлінських рішень.</p>
	<p>Регулююча функція. За допомогою прийомів регулюючої функції обліку, існує можливість змінити суму собівартості та показника кінцевих фінансових результатів, не змінюючи загальну суму активу і пасиву балансу.</p>

Рис. 1. Функції бухгалтерського обліку в системі антикризового управління

Обмежувати значення обліку в системі управління виконанням лише прогностичної функції є недоречним оскільки він виконує і інші функції, які можуть бути успішно застосовані в системі антикризового управління з метою попередження кризи та забезпечення стабільного фінансового розвитку суб'єктів господарювання. Функції бухгалтерського обліку в системі антикризового управління наведені нами на рисунку 1.

Кожна з цих функцій та побудова зв'язків між ними є досить важливою і відіграє свою визначальну роль в розробці якісної системи обліку і звітності суб'єктів господарювання, а всі вони разом забезпечують створення надійної системи антикризового управління.

При здійсненні антикризового управління ключова роль належить його інформаційному забезпеченню. Дієве антикризове управління спирається на облікову інформацію, зміст якої та терміни подання залежать від стадії кризової ситуації у якій знаходиться підприємство. Важливість інформації для забезпечення її корисності власникам і менеджерам підприємства, в підготовці і прийнятті ефективних управлінських рішень, зумовлює високі вимоги до її якості. При формуванні інформаційної системи, високу якість інформації забезпечує саме бухгалтерський облік, що й визначає його роль і місце в системі антикризового управління.

Література:

1. Райан Б. Стратегический учет для руководителя. М.: Аудит, 1998. – 615 с.
2. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: Монографія / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
3. Гайдуцький П.І. Роль бухгалтерського обліку в попередженні економічних криз / П.І. Гайдуцький, В.М. Жук // Економіка України. – 2012. – № 12. – С. 72–82.
4. Кузнецова С.А. Побудова ефективної системи фінансового менеджменту в нестабільній економіці: теорія та методологія / С.А. Кузнецова // Академічний огляд. – 2011. – № 1 (34) – С. 32–37.
5. Войцеховская А. Антикризисное управление финансами предприятия // Вісник. – 2005. – № 1. – С. 70–72.

**Halushka N. Y., Candidate of Economic Sciences,
Zarudna, N. Y., Candidate of Economic Sciences, Assistant Professor,
Ternopil National Economic University
Ternopil, Ukraine**

DISCLOSURE OF ACCOUNTING INFORMATION: THE MODERN-DAY CHALLENGE

The accession of Ukraine into the European Union largely depends on the development of accounting practices at national enterprises. The main task of accounting is to generate high-quality economic information, which would satisfy the needs of all groups of users. In the system of managerial activity, information has become a much more important resource than labor, energy, tangible and financial resources. In the modern conditions, the disclosure of accounting information assures the implementation of equal, transparent and foreseeable rules of doing business, acceleration of investments and enhancement of Ukraine's export potential.

Significant contributions into the research and economic interpretation of the “accounting information” concept were made by such economists as F. F. Butynets, V. V. Sopko, Y. V. Sokolov, V. H. Shvets, N. M. Lysenko, H. H. Kireitsev, S. F. Holov, S. V. Ivahnenkov, and others.

According to Y. V. Sokolov (2005), accounting information is the basis for decision-making, enabling managers to form decisions as a measure of uncertainty reduction in the managerial system and orderly reflection of the reality. N. M. Lysenko (2005) argues that accounting information is the product of management information systems which are continuously adjusted in line with demands of the economy. S. V. Ivahnenkov (2008) asserts that accounting information, being a component of economic information, is a type of data that describes the production and economic system of an enterprise. Thus, in the conditions of economic modernization and improved business conditions, information acquires a substantial value, allowing to allocate production resources in an economic and rational way thanks to implementation of new technologies and scientific achievements. Accounting is the most important element of the company’s information-providing system, which reveals and reflects the company’s business activities, as well as generalizes its economic indicators that are used by decision-makers in the process of effective management. This is why accounting is of particular importance today as a major component of managerial information-providing system.

One of the documents that are meant to create conditions for enhancing the quality and disclosure of information is the *Directive 2013/34/EU*. It is applied to enterprises, which adopt IFRS as their accounting and financial reporting standards on either voluntary or mandatory basis. The main reason behind adoption of this directive is to ensure the balance between the interests of the users of financial statements and the enterprises, as well as to ensure the harmonization of the forms of financial statements across the European Union.

When bringing Ukraine’s legislation in conformity with regulations of the *Directive 2013/34/EU*, it is necessary to take into account the requirements concerning the disclosure of financial statements of enterprises, which entail the obligations to disclose accounting information by way of mandatory notes to financial statements and preparation of management report, as well as to publish and to audit financial statements produced by all types of enterprises, except for micro- and small undertakings. The implementation of these elements into the financial reporting practice of Ukrainian enterprises should produce a positive effect, as it will enhance the transparency of their business activities and provide a possibility to evaluate the actual state of their financial and economic activity, accounting quality and potential financial risks, to reveal fraud and incompetence, to prevent and correct realized and potential errors and deliberate manipulation of performance indicators.

It should be emphasized that, in the EU, disclosure is considered to be a major instrument of preventing possible violations in financial reporting, as well as penalizing for committed violations. It is mandatory for enterprises in the EU countries to disclose any measures and sanctions imposed on the company for violation of normative and legal regulations. Such a disclosure should not take place only in the case if it might create a serious threat for financial markets or a disproportionate loss for the parties involved. That is why the *Directive 2013/34/EU* requires that an undertaking must draw up a management report – the document which includes financial and non-financial information, which describes the current state and prospects for development of the enterprise, as well as reveals main risks and uncertainties connected with its activities. This report is an integral part of financial statements; it must supplement them and be submitted according to regulations and in the time period prescribed by the law. When submitting consolidated financial statements, it is also obligatory to submit a consolidated management report. Micro- and small undertakings

are not obliged to submit management reports. Medium-sized undertakings have the right not to disclose non-financial information in their management reports (Ozeran, 2015, pp. 7–8).

The adoption of these directives and introduction of amendments to the Law of Ukraine “On Accounting and Financial Reporting in Ukraine” introduce significant changes with respect to disclosure of financial statements. As of now, the financial statements of enterprises represent no commercial secret, are not confidential, and do not qualify as information with restricted access. According to the new version of this Law, as of January 01, 2018, enterprises must provide a copy of financial and consolidated financial statements upon request from legal entities and individuals in accordance with the procedure stipulated by the Law of Ukraine “On access to public information” No. 2939-VI of January 13, 2011. Annual financial statements and auditor’s report must be published on the company’s own web-page (in full length) and through other means as stipulated by the law. Also, the obligation to perform public disclosure of financial statements is now extended to include the following categories of enterprises:

- public-interest entities (except for large non-issuing undertakings), public limited companies, entities that are natural monopolies in the national market and entities that are active in the extractive industry of national significance, which must perform public disclosure of financial statements by April 30 of the following financial year. Disclosure is mandatory for annual financial statements, annual consolidated financial statements and auditor’s report, which must be published on the company’s own web-page (in full length) and through other means in cases stipulated by the law;

- large non-issuing enterprises, medium-sized and other financial institutions classified as micro-undertakings and small undertakings. They are required to publish annual financial statements and auditor’s report on their own web-sites (in full length) by June 1 of the following financial year.

Thus, starting from January 2018, enterprises are required to file financial reports with authorities within their jurisdiction, to employees upon their request, to owners (founders) as prescribed by statutory documents, unless otherwise provided by the Law. The filing of financial statements with public authorities and other users is performed as stipulated by the Law. Moreover, enterprises can submit corrected financial statements and consolidated financial statements to replace the financial statements submitted earlier.

The year 2019 will be the first financial year for which the undertakings concerned are obliged to submit their financial statements based on the International Financial Reporting Standards Taxonomy in electronic form. However, undertakings have the right to submit financial statements filed in accordance with IFRS Taxonomy starting from the year 2018.

Thus, the reform of accounting and reporting practices in Ukraine in line with regulations of the European legislation will contribute to increased transparency and disclosure of accounting information, enhanced comparability of financial indicators for national enterprises, which in turn will strengthen the competitiveness of businesses, advance the development of Ukraine’s economy and attract foreign investments.

References:

1. Holov, S. (2014). Improvement of the accounting and financial reporting practices in Ukraine in the context of Euro-integration. *Buhgalterskyi Oblik i Audyt*, 1, 3–17. (in Ukrainian).
2. Ivahnenkov, S.V. (2008). *Information Technologies in Organization of Accounting and Audit*. [Textbook]. Kyiv, Znannia, p. 343. (in Ukrainian).
3. Lysenko, N.M. (2005). Accounting information in the system of enterprise management (on the example of housing and municipal services). *Formuvannia Rynkovykh Vidnosyn v Ukraini*, 9 (52), 62–68. (in Ukrainian).

4. Lovinska, L. H. (2014). The influence of Euro-integration processes on the development of accounting. *Finansy Ukrainy*, 9, 21–30. (in Ukrainian).

5. Ozeran, L. (2015). The Directive 2013/34/EU on annual financial statements and directions of its implementation into legislative base of Ukraine. *Buhgalterskyi Oblik i Audyt*, 5, 2–10. (in Ukrainian).

6. Sokolov, Y. V. (2005). *The Foundations of Accounting Theory*. Moscow, *Finansy i Statistika*. (in Russian).

7. The Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. Retrieved from <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevrint/doccatalog/document?id=56219>.

Гордієнко Л. П., к.е.н., доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НЗВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Рациональне використання виробничих ресурсів на промисловому підприємстві забезпечує високу конкурентоспроможність його продукції незалежно від галузі діяльності. Тому, в умовах постійних змін ринкового середовища головним завданням будь-якого промислового підприємства є оптимізація витрат на виробництво продукції. Основою для цього є застосування і розробка сучасних методів управління витратами. А, оскільки витрати у залишках незавершеного виробництва (НЗВ) займають також значну частку в активах підприємства, то високу актуальність на даний час має необхідність дослідження проблем оптимізації рівня виробничих витрат НЗВ та впровадження сучасних систем внутрішньогосподарського контролю цих витрат і визначення обсягів незавершеного виробництва на підприємстві. Це дасть можливість збільшити прибутковість промислового підприємства через підвищення рівня конкурентоспроможності його продукції.

Важливим елементом системи управління незавершеним виробництвом є облік і внутрішній контроль, що забезпечують інформаційну та організаційно-методичну базу прийняття управлінських рішень на промисловому підприємстві, де центральне місце займають методи обліку незавершеного виробництва та калькулювання собівартості виготовленої продукції. На основі даних про вартість та види незавершеного виробництва управлінський персонал промислових підприємств отримує інформацію про використання виробничих ресурсів, формування виробничої собівартості продукції, у результаті чого з'являється можливість організації оперативного внутрішньогосподарського контролю за кількісними і якісними показниками, прийняття оптимальних та дієвих управлінських рішень. Для прийняття своєчасних ефективних рішень щодо управління виробничою собівартістю продукції промислових підприємств в умовах постійної динаміки ринкової конкуренції необхідна своєчасна, достовірна й аналітична інформація щодо формування виробничої собівартості, яка забезпечується обліком та контролем за рівнем незавершеного виробництва і безпосередньо залежить від його якості.

Внутрішній контроль здійснюється на кожному підприємстві, але в нормативній базі підприємницької діяльності України відсутнє визначення як внутрішньогосподарського контролю, так і відповідних його систем і елементів. Застосування ефективної системи внутрішньогосподарського контролю на промисловому підприємстві передбачає виконання певних контрольних процедур, а саме прийняття рішення керівництва, щодо здійснення чітких операцій, документування господарських операцій (розроблення власних первинних документів для відображення господарських операцій, щоденних звітів, визначення порядку їх оформлення), відображення цих операцій в реєстрах і на рахунках бухгалтерського обліку (складання графіків документообігу за групами господарських операцій, визначення відповідальних осіб, терміни обробки цієї інформації) [1]. Основні вимоги, щодо системи внутрішньогосподарського контролю представлено на рис. 1.

Система внутрішньогосподарського контролю незавершеного виробництва на промислових підприємствах здійснюється на трьох стадіях: на підготовчій стадії; на стадії виробництва і на стадії його завершення.

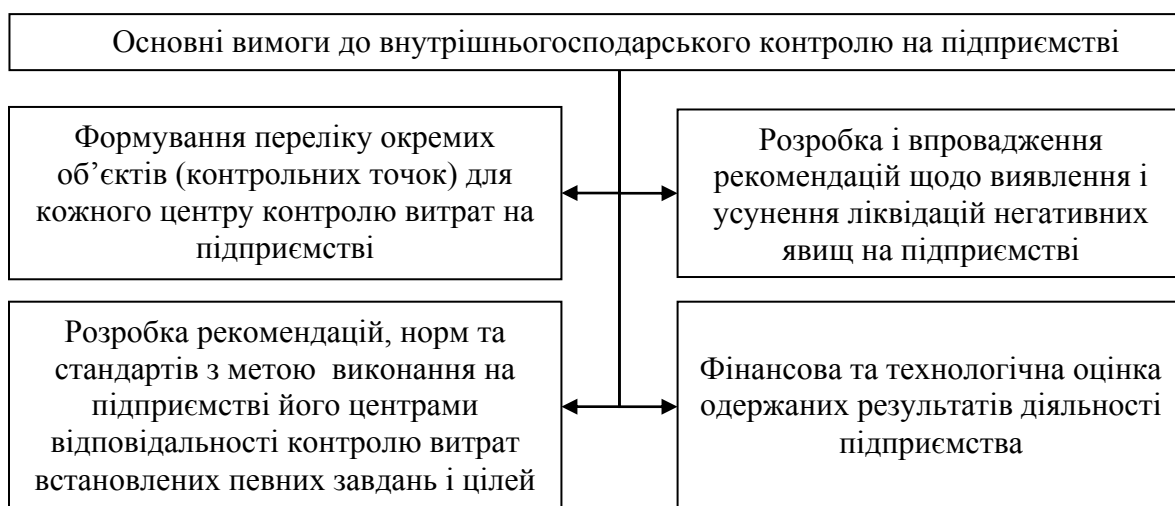

Рис. 1. Основні вимоги до внутрішньогосподарського контролю на підприємстві

Основні завдання внутрішньогосподарського контролю незавершеного виробництва можуть бути сформульовані наступним чином: 1) недопущення втрат або розкрадання незавершеного виробництва; 2) забезпечення якісного документального оформлення об'єктів незавершеного виробництва; 3) ліквідація і недопущення викривлень облікової інформації про залишки незавершеного виробництва у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності; 4) створення надійної інформаційної бази для управління незавершеним виробництвом на промисловому підприємстві.

Сучасні системи внутрішньогосподарського контролю, які формуються відповідно до вимог виробничих галузей передбачають застосування принципів корпоративного управління підприємством, формування вивіреної системи внутрішнього контролю та відповідну підтримку її діяльності, що визначає місце внутрішнього контролю в досягненні стратегічних цілей на промислових підприємствах України. Контрольні функції обліку цехових і загальнозаводських витрат повинні бути сконцентровані на забезпеченні раціонального витрачання матеріальних, трудових, грошових ресурсів і дотримання кошторису витрат, недопущення невиробничих витрат і втрат, всіякому сприянню реалізації політики щодо скорочення витрат на утримання адміністративно-управлінського персоналу.

Організація внутрішнього контролю за формуванням цехових і загальнозаводських витрат незавершеного виробництва повинна будуватися з урахуванням економічної природи кожного виду витрат цього комплексу. При цьому, слід враховувати, що одні незавершені витрати вимагають постійного поточного контролю, а інші контролюються в кінці звітної місяця, кварталу. Важливо також врахувати і те, що основними передумовами для підвищення контрольних функцій обліку є планування витрат незавершеного виробництва, а також система документування здійснюваних операцій.

У залежності від виду руху матеріальних потоків внутрішньогосподарський контроль за незавершеним виробництвом може бути організований: по видах продукції, що виготовляється (за видами продукції); по найменуванню сировини (за кожною сировиною та напівфабрикатом окремо).

Рух матеріальних потоків може бути проконтрольований у наступних контрольних точках промислового підприємства: надходження матеріалів, напівфабрикатів, зберігання цих матеріалів та напівфабрикатів, відпуск матеріалів та напівфабрикатів або у виробництво або продаж, основний цех, продаж напівфабрикатів готової продукції або передача далі у виробничі цехи. Обліково-контрольною точкою в цехах мають призначатися точки переходу із цеху в цех або у відділ продажу для реалізації вже виготовленої продукції.

Основними методами внутрішнього контролю незавершеного виробництва на підприємстві є документальний і фактичний.

Метод фактичних перевірок – це інвентаризація. Порядок проведення та оформлення результатів інвентаризації регламентується Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань [2]. На підприємствах харчової галузі інвентаризація незавершеного виробництва проводиться щомісяця (на 1 число кожного місяця) для достовірного визначення собівартості готової продукції та залишків незавершеного виробництва у виробничих цехах. Це дозволяє більш точно встановити кількість і вартість залишків незавершеного виробництва, як у цехах так і на складі вже готової продукції, на кінець звітної місяця та забезпечує більш достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень на підприємстві.

Ще одним методом перевірки правильності відображення даних про незавершене виробництво в бухгалтерському обліку є документальний метод. Він полягає в тому, що подвійний запис гарантує зміни статті активів і пасивів в рівному вираженні. Сутність його визначається тим, що контроль ведеться на підставі перевірки правильності складання і відображення в бухгалтерському обліку інформації про незавершене виробництво з первинних документів.

Інформаційними джерелами внутрішнього контролю є: законодавчі та нормативні акти з питань обліку незавершеного виробництва і виробничому собівартості, накази та рішення підприємства, первинна документація, дані бухгалтерського обліку – реєстри синтетичного та аналітичного обліку, і фінансової звітності підприємстві.

Література:

1. Мордвінцева Т.В., Тарасенко А.О. Методи обліку витрат і методи калькулювання: їх взаємозв'язок та різниця. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_2/195.pdf
2. Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>

УЗГОДЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗГІДНО ДО МСФЗ

Важливим елементом, що забезпечує ефективне функціонування діяльності підприємства в будь-якій державі є основні засоби. Вони є основною складовою балансу і значно впливають на фінансовий результат діяльності підприємства, тому правильність ведення їх обліку та врахування міжнародного досвіду є необхідним. Вагомий внесок у розробку теоретичних основ узгодженості бухгалтерського обліку основних засобів зробили провідні вчені – економісти: Щербина А.М. [3], Гончарова Р.А. [4], Скрипник Н. В. [5] та інші. Незважаючи на цінність результатів цих досліджень, слід зазначити, що створення цілісної системи заходів щодо гармонізації системи бухгалтерського обліку, потребують удосконалення теоретичних, методичних та організаційних основ, визначення її сутності та застосування в практичній діяльності.

Для обліку основних засобів відповідно до МСФЗ слід використовувати декілька стандартів, головним чином МСФЗ 16 «Основні засоби». Необхідно акцентувати увагу на тому факті, що не весь перелік основних засобів згідно П (с) БО 7 охоплює міжнародний стандарт IAS 16 “Property, Plant and Equipment”.

Відповідно до МСФЗ, об'єкти приймаються на облік в якості основних засобів, якщо є намір їх експлуатувати більше одного звітного періоду у виробництві продукції або в процесі продажу товарів, надання послуг, а також в адміністративних цілях, і якщо ці об'єкти відповідають одночасно двом умовам: існує ймовірність отримання економічних вигод від його використання; якщо він може бути достовірно оцінений у вартісному вимірі [4]. Різниця, на яку варто вказати – це відсутність у міжнародних стандартах обмеження, якими керуються наші підприємства згідно П (с) БО 7 при визнанні довгострокових активів основними засобами або так званими малими основними засобами, залежно від того, наскільки істотна для даного підприємства їх вартість. Деякі положення МСФЗ суперечать положенням українських законів. Український закон говорить про те, що проміжна звітність складається у складі балансу і звіту про фінансові результати, за МСФЗ – це мають бути хоча б короткі, але 5 форм звітності.

Процедура визнання основних засобів є найбільш важливою для бухгалтера, так як їх частка у вартості майна підприємства найчастіше перевищує частку інших активів. Тим паче, що в умовах ринкової економіки оприлюднення інформації про фінансовий стан підприємств зовнішнім і внутрішнім користувачам є однією з умов підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Тобто перехід на IFRS for SMEs, в першу чергу, матиме вплив на визнання в бухгалтерському обліку та відображення у фінансовій звітності основних засобів, внаслідок чого виявлення і розгляд відповідних основних відмінних рис і понятійного апарату є першочерговим питанням, яке вимагає дослідження.

На сьогоднішній день вимоги до бухгалтерського обліку основних засобів відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності для підприємств дещо відрізняються від тих, які наведені вітчизняними нормативно-законодавчими актами, і дослідження питання необхідно починати зі порівняльного аналізу терміну «основні засоби».

Відповідно до П (С) БО 7 «Основні засоби», основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство (установа) утримує з метою використання їх у процесі виробництва (діяльності) або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Крім того, в ПСБО 7 «Основні засоби» зазначено, що об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує імовірність того, що підприємство/ установа отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена [1].

Відповідно до МСФЗ 16 «Основні засоби» актив для визнання в якості основного засобу повинен володіти матеріальною формою і відповідати таким умовам визнання [2]: актив повинен бути призначений для використання у виробництві або для постачання товарів або послуг, або для здачі в оренду іншим компаніям або для адміністративних цілей; передбачається використання активу більше, ніж один період; підприємство може достовірно оцінити вартість активу; ймовірність отримання підприємством економічних вигід від використання активу досить висока. Як бачимо із проведеного дослідження, має місце абсолютна схожість критеріїв визнання основних засобів активами за вітчизняним П (С) БО 7 і відповідно до МСФЗ. Але разом з тим МСФЗ не уточнює, що є об'єктом основних засобів. Належність окремих видів майна до основних засобів визначається на підставі професійної думки бухгалтера з урахуванням конкретних обставин і умов експлуатації об'єкта, в окремих випадках методів нарахування амортизації [5].

Відповідно до П (С) БО 7 об'єкт основних засобів також може бути поділений на окремі частини, однак на практиці далеко не кожне підприємство використовує подібний спосіб покращення контролю та коригування амортизаційних відрахувань. Аналогічно МСФЗ передбачена можливість об'єднання окремих незначних активів в один об'єкт основних засобів, національні ж стандарти таку можливість виключають.

Крім того, при розробці окремих національних стандартів, що відповідають вимогам МСФЗ, необхідно врахувати можливі неточності, пов'язані з лексичними особливостями перекладу. Наприклад, в МСФЗ під первісною вартістю (собівартістю) об'єкта основних засобів розуміють його ціну в еквіваленті грошових коштів на дату визнання. Водночас, П (С) БО 7 «Основні засоби» визначає первісну вартість основних засобів, придбаних за плату, як історичну (фактичну) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів. Очевидно, що економічні поняття «ціна» і «сума фактичних витрат» нерівнозначні, отже формулювання поняття історичної (первісної) вартості зажадає від наших законодавців у цій галузі більш детального опрацювання питання. З огляду на те, що національні облікові стандарти розроблені з урахуванням вимог міжнародних стандартів, ПСБО 7 «Основні засоби» має ряд спільних положень з МСФЗ 16 «Основні засоби», однак має і свої відмінності:

– в МСФЗ 16 не уточнюється, що є об'єктом основних засобів. Бухгалтер сам оцінює належність певних видів майна до основних засобів з урахуванням конкретних обставин і умов експлуатації об'єкта, а щодо П (с) БО 7, то об'єкт основних засобів також може бути поділений на окремі частини, однак на практиці, далеко не кожне підприємство використовує подібний спосіб покращення контролю та коригування амортизаційних відрахувань [5];

– економічні категорії «амортизація» і «знос» основних засобів та нематеріальних активів не можна ототожнювати. Знос виражає втрату основними засобами та

нематеріальними активами вартості внаслідок виробничого споживання, моральних та природно-кліматичних факторів, а амортизація – це частина вартості об'єктів, перенесена на знову створений продукт, яка при його реалізації створює фінансові умови інвестування і наступне формування нових об'єктів;

– такого поняття як «інші необоротні матеріальні активи» в міжнародній практиці ведення обліку основних засобів немає. В ПСБО 16 облік всіх об'єктів, що відносяться до цієї категорії ведеться на субрахунку 117 «Інші необоротні матеріальні активи». [5].

Таким чином, тотожність та деяка відмінність між веденням обліку основних засобів національних та іноземних підприємств є очевидною, однак головне, щоб статті даних нормативних документів не суперечили одне одному, адже вони мають надавати користувачам інформацію щодо змін у складі основних засобів протягом певного періоду та розкриття інформації про залишки на звітну дату, що є дуже важливим.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 27 квіт. 2000 р. № 92 і зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 18 трав. 2000 р. за № 288/4509.

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО_16.pdf.

3. Щербина А.М. Застосування МСФЗ в Україні // Режим доступу: <http://prioritet.ks.ua/stati/29-primenenie-msfo-v-ukraine>

4. Гончарова Р.А. // «Дебет-Кредит» № 44 // Режим доступу: <http://dtk.com.ua/show/1cid12797.html>

5. Скрипник Н. В. Облік основних засобів: порівняльна характеристика національних підходів і вимог міжнародних стандартів фінансової звітності / Н. В. Скрипник // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 1/2. – С. 178–180

Костюк Б. В., аспірант,

*Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Обсяги зібраних податків – основа забезпечення соціального та економічного розвитку в країні. Реформування системи державного податкового контролю в період 2012–2016 років надали можливість досягнути значних успіхів щодо підвищення ефективності податкового аудиту в Україні. Серед основних здобутків цього періоду слід відмітити впровадження ризико-орієнтованої системи податкового планування; введення в дію нової автоматизованої інформаційної системи з управління адмініструванням податків; запровадження нового виду перевірки (документальної невіізної) тощо.

Функція податкового контролю в Україні покладається на Державну фіскальну службу (ДФСУ), зокрема на підрозділи податкового аудиту. Основною задачею Державної фіскальної служби України є забезпечення найбільш повного надходження податків до державного бюджету [1].

Якщо розглянути численні фактори податкових надходжень, що пропонуються науковцями [3, 6], то їх можна об'єднати в декілька укрупнених груп (рис. 1). Можна зробити висновок, що результати роботи системи податкового контролю впливають на надходження до бюджету не тільки через безпосередньо суму донарахованих та стягнених податків, але і опосередковано – на рівень податкової дисципліни в країні.

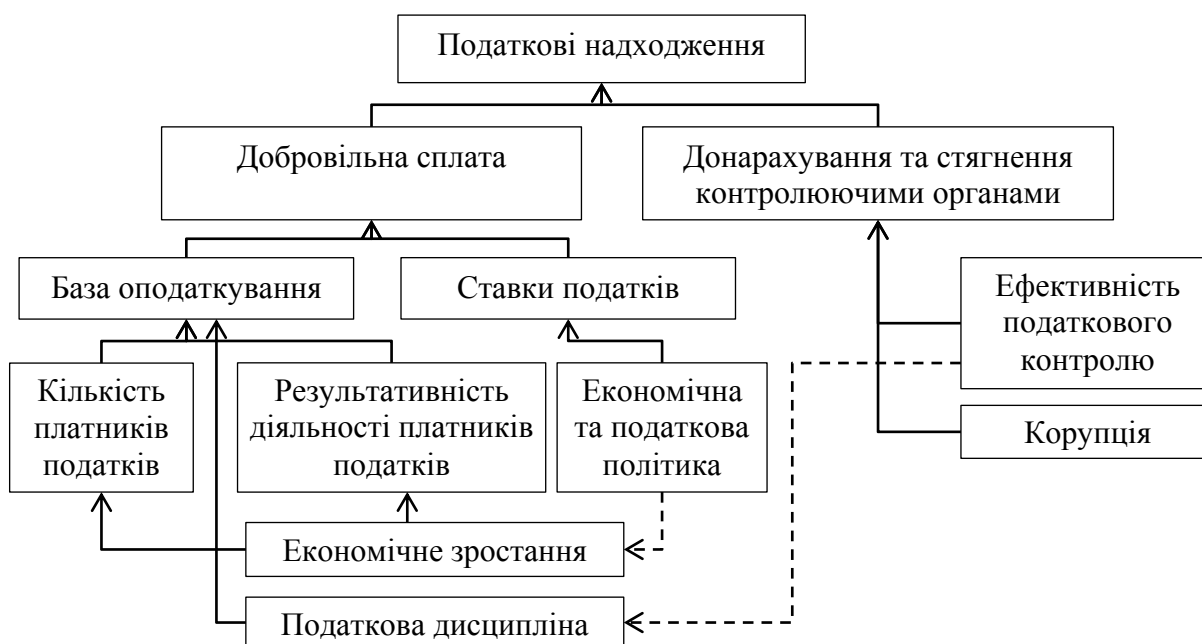

Рис. 1. Система чинників впливу на обсяг податкових надходжень до Державного бюджету

Джерело: узагальнено автором

Для оцінки ефективності здійснення державного податкового аудиту сучасні вітчизняні науковці пропонують широкий перелік показників, серед яких можна виділити наступні групи: показники навантаження контрольно-перевірочними заходами та додатковими платежами (підприємництва, податкового аудиторів), результативності, дієвості та економічності контрольно-перевірочних заходів [5]. Враховуючи теоретичні надбання та поставлені цілі в «Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки» (далі – Стратегія) [2], Міністерством фінансів в 2016 році розроблена система показників для оцінки ефективності податкового аудиту (KPI) [4].

Ефективність етапу планування податкового аудиту за допомогою вказаних в Стратегії показників визначається співвідношенням планових та позапланових перевірок. Даний показник значно покращився (35% у 2016 році в порівнянні із 19% в 2015 р.), що свідчить про зростання ефективності даного етапу податкового аудиту.

Аналіз динаміки показників ефективності етапів безпосередньо податкової перевірки та апеляційної роботи дозволяють зробити деякі висновки про стан системи та розробити напрямки її удосконалення (табл. 1).

Результати роботи підрозділів податкового аудиту ДФСУ свідчать про те, що в 2015 році в результаті значних реформ служби ефективність податкового аудиту явно покращилась: при зниженні кількості перевірок відбувалося явне зростання сум донарахованих податкових зобов'язань. Такі результати, на думку автора, було досягнуто через зниження рівня корупції, підвищення ефективності методичної роботи з відпрацювання схем ухилення тощо.

**Показники ефективності функції податкового аудиту та апеляцій,
що здійснюється Державною фіскальною службою України за 2014–2016 рр.**

№ з/п	Показник	Цільовий показник, %	2014	2015	2016	Темп зростання, %
1	Частка сплачених грошових зобов'язань, визначених за результатами податкового тамитного аудиту	30	14,2	27,1	11,3	-20,8
2	Частка узгодження грошових зобов'язань, визначених за результатами податкового тамитного аудиту	75	34,5	31,8	22,2	-35,7
3	Частка спорів, вирішених судами різних інстанцій на користь органів ДФС у загальній кількості податкових та митних спорів	75	н/д	н/д	47,30	x
4	Частка суми позовів по спорам, вирішеним судами на користь органів ДФС у загальній сумі спорів	85	н/д	н/д	53,4	x

Джерело: розраховано автором за даними ДФСУ

Згідно розрахованих ДФСУ КРІ щодо ефективності етапу оскарження податкових рішень, слід зазначити, що, не дивлячись на високі показники вирішення справ податковими органами, платники податків продовжують подавати значну кількість скарг (в судах перебувають 44,8 тис. справ на суму 164,2 тис. грн. станом на кінець 2016 року). Така кількість оскаржень пов'язана з декількома чинниками: незадоволення результатами перевірок, можливість використати неточності та неузгодженість законодавства в судовому спорі на свою користь, значна тривалість розгляду справ тощо. Погіршення результатів узгодження та стягнення донарахованих сум податкових зобов'язань в 2016 році пов'язані також з декількома чинниками, серед яких на думку автора наступні: значні суми донарахувань за принципом податкового компромісу в 2015 році (близько 7 млрд. грн.), пристосування несумлінних платників до нових постреформаційних умов роботи через використання оновлених схем ухилення або поновлення корупційних зв'язків.

Для підвищення наочності результатів роботи системи планування аудиту, податкового аудиту та апеляційних підрозділів ДФСУ автором пропонується додати до переліку КРІ наступні:

- частка підприємств, що з високими ризиками в загальній чисельності платників податків;
- частка перевірених платників із переліку платників з високими ризиками;
- частка перевірок, результати яких були оскаржені в загальній їх кількості;
- частка суми перевірок, результати яких були оскаржені в загальній їх кількості.

Включення до переліку КРІ ДФСУ та регулярний моніторинг даних показників дасть можливість побачити динаміку ефективності та результативності на етапах планування, проведення податкового аудиту та оскарження його результатів.

Також вважається доцільним провести систематизацію та аналіз результатів розгляду спорів в адміністративних та судових процедурах з метою узагальнення типових причин оскарження та особливостей обґрунтування виграних на користь платників справ. Матеріали таких досліджень стануть основою для розробки рекомендацій щодо вдосконалення податкового законодавства щодо методики розрахунку податків, подання звітності, регулювання процесу проведення податкових перевірок з метою знизити кількість положень із неоднозначним тлумаченням, які призводять до подальшого оскарження рішень податкових аудиторів.

Література:

1. Про Державну фіскальну службу України : Постанова КМУ від 21.05.2014 № 236 (із змінами та доповненнями) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 55. – стор. 31, ст. 1507
2. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : Розпорядження КМУ № 142–2017-р від 08.02.2017 // Офіційний вісник України. – 2017. – № 23. – Стор. 61. – Ст. 659.
3. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету / Т.Е. Городецька, А.С. Поровай // Молодий вчений. – № 2 (42). – 2017. – С. 243–247.
4. Ключові показники ефективності (KPI) для Державної фіскальної служби [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/KPI%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%94%D0%A4%D0%A1.pdf>
5. Мельник М. І. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності [Текст] : монографія / Мар'яна Мельник, Ірина Лещух; НАН України, Держ. установа «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України». – Львів : Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього, 2015. – 328 с.
6. Податкова політика держави: теорія формування та практика реалізації : монографія / [Тарангул Л. Л. та ін.] ; Нац. ун-т держ. податк. служби України, Н.-д. центр з пробл. оподаткування. – Ірпінь : ВЦ НУ ДПС України, 2013. – 405 с.

Кубік В. Д., старший викладач кафедри,

Обнявко О. В., к.е.н., доцент,

*Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність системи бухгалтерського обліку підприємства багато в чому залежить від правильного формування її концептуальної моделі – облікової політики, яка використовується як для вирішення стратегічних задач управління, так і для прийняття поточних та оперативних рішень. У свою чергу, облікова політика підприємства є багатостороннім явищем, в якому виділяють методичний, організаційний, технічний, податковий, екологічний та багато інших аспектів. Однією з важливих складових облікової політики сучасного підприємства є етичний аспект.

Загальновідомо, що Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) розробила міжнародний Кодекс етики бухгалтерів і аудиторів, в якому сформульовані наступні фундаментальні етичні принципи [1]: чесність (професійні бухгалтери і аудитори повинні бути правдивими і чесними у всіх професійних і ділових відносинах;

об'єктивність (бухгалтери та аудитори повинні прагнути до об'єктивності і неупередженості, виключати конфлікти інтересів, ігнорувати здійснення тиску іншими особами з метою впливу на професійне судження); професійна компетентність і належна ретельність (бухгалтери та аудитори повинні виконувати професійні обов'язки на рівні, достатньому для надання кваліфікованих професійних послуг, з достатньою компетентністю і старанністю, прагнути підтримувати і розвивати професійні знання із застосованням технічних та професійних стандартів при наданні професійних послуг); конфіденційність (нерозголошення професійними бухгалтерами та аудитором інформації, отриманої в процесі виконання професійних обов'язків, конфіденційна інформація, що отримана в результаті професійних відносин, не повинна використовуватися в особистих цілях професійних бухгалтерів та аудиторів або третіх сторін); дотримання технічних стандартів (бухгалтери та аудитори повинні надавати професійні послуги відповідно до встановлених технічних і професійних національних та міжнародних стандартів); професійна поведінка (бухгалтери та аудитори зобов'язані піклуватися про репутацію професії, дотримуватися норм відповідного законодавства або нормативного регулювання, а також уникати будь-яких дій, що дискредитують професію).

Крім цього, в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (МСБО) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» зазначено [2], що за відсутності певного стандарту або тлумачення, які конкретно застосовують до операцій, інших подій або умов, управлінському персоналу слід використовувати професійні судження під час розроблення та застосування облікової політики, щоб інформація була: а) доречною для потреб користувачів з прийняття економічних рішень; б) достовірною, в тому значенні, що фінансова звітність (судження подають достовірно фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання; відображають економічну сутність операцій, інших подій або умов, а не лише юридичну форму; є нейтральними, тобто вільними від упереджень; є об'єктивними; є повними в усіх суттєвих аспектах).

Проте, зазначені норми та підходи достатньо умовні, їх інтерпретація неоднозначна, що й приводить іноді до порушення цих норм та правил окремими бухгалтерами та аудитором. В літературі зазначається, що причинами неетичної діяльності можуть бути: 1) конкурентна боротьба; 2) бажання мати великі прибутки; 3) невміле стимулювання керівників за етичну поведінку; 4) зменшення значення етики у суспільстві; 5) бажання досягнути цілі та виконати місію організації будь-якою ціною; 6) неетична поведінка партнерів; 7) виникнення конфліктних, стресових та інших подібних явищ в організації; 8) невдалий підбір та невміле застосування стилів керівництва; 9) занадто складна система розробки та прийняття рішень в організації тощо [3, с. 157].

Одне із проблемних питань останнього часу в системі бухгалтерського обліку, яке пов'язане з етикою обліковців, є питання про допустимість існування і використання так званого креативного обліку, щодо сутності та самого існування якого в Україні та за кордоном відбуваються гострі дискусії. Цій проблемі приділяють увагу такі вчені, як Голов С.Ф., Головащенко О.М, Легенчук С.Ф., Рабошук А.В., Пушкар М.С., Медведєв М.Ю., Чацкіс Ю.Д. та інші. Зокрема, широко відома думка Пушкаря М.С. [4, с. 92] про те, що креативний облік є окремим видом обліку, на рівні з фінансовим і управлінським обліком, який має свою мету, інструменти регламентації, методи та користувачів.

Ми підтримуємо позицію Легенчука С.Ф. щодо виділення окремої категорії «умовно-креативного обліку», що включає ведення обліку в межах альтернативних

варіантів, які передбачені обліковою політикою підприємства на основі діючих принципів обліку, та виділення окремо «агресивного обліку», що надає можливість ведення облікової політики з порушенням принципів обліку та законодавства з вуалюванням звітності та фальсифікацією звітності [5, с. 97–99]. Визиває сумнів лише думка, що елементи творчого підходу в умовно-креативному обліку пов'язані з маніпулюванням в обліку та звітності лише в негативному сенсі [5, с. 98]. Навпаки в певному розумінні традиційна професія бухгалтера з виконанням рутинних операцій в не дуже далекій перспективі практично зникне з впровадженням повної автоматизації та роботизації облікових завдань. І саме творча, креативна складова стане основою нового змісту роботи бухгалтерів як системних аналітиків у галузі обробки великих масивів обліково-фінансової інформації та розробників і користувачів спеціального обліково-аналітичного софту та моделей Big Data [6, с. 12].

Вважаємо за доцільне впровадити такі перші кроки для посилення етичної складової роботи облікових працівників та аудиторів:

- рекомендувати підприємствам розробляти внутрішньокорпоративні кодекси етики на основі Кодексу етики професійних бухгалтерів, затвердженого МФБ, які б демонстрували відкритість, прозорість, зрозумілість та обґрунтованість політики керівництва щодо необхідності дотримання етичних стандартів та норм і створювали б середовище для максимальної обізнаності всіх співробітників з етичними цінностями та нормами, що діють у підприємстві;

- зазначати в обліковій політиці при відсутності внутрішньокорпоративних кодексів етики місію підприємства, його цілі, стратегію розвитку, пріоритети діяльності, обов'язково виділяючи всі можливі аспекти вимог етичних стандартів та норм;

- чітко визначити в обліковій політиці підприємств критерії прийняття працівників на роботу та їх подальшого кар'єрного росту, основні відомості про посадові обов'язки, права та обов'язки облікових працівників, про наслідки прийняття рішень, що порушують внутрішньокорпоративні кодекси етики, прописати основні елементи механізму розв'язання етичних колізій, що можуть виникнути при веденні обліку та складанні звітності, передбачити порядок надання можливих консультацій з етичних питань з боку вищого керівництва підприємств;

- зазначати в обліковій політиці підприємств певні процедури документації та відображення облікових операцій і складання звітності з метою реалізації контролю облікової системи щодо дотримання етичних стандартів та норм;

- заохочувати формування в колективах підприємств здорового морального клімату та пропагандувати корпоративні етичні норми, формувати систему всебічного розвитку та навчання персоналу підприємства, створити систему морального та матеріального стимулювання та відповідальності за дотримання етичних цінностей та норм серед співробітників підприємства, у тому числі й облікових працівників.

Література:

1. Кодекс етики професійних бухгалтерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://headinsider.info/1xd10a.html>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_020.
3. Кравченко В.О. Основи менеджменту: Навчальний посібник / В.О. Кравченко. – Одеса: Атлант, 2012 р. – 211 с.
4. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): Монографія. / М.С. Пушкар. – Тернопіль, Карт-Бланш, 2006. – 334 с.

5. Легенчук С.Ф. Креативний облік в національній системі бухгалтерського обліку // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : Міжнарод. збірник наук. праць. – 2009. – № 2 (14). – С. 88–101

6. Обнявко А.В. Сохранится ли система бухгалтерского учета в «Экономике-4.0»? / А.В. Обнявко, О.В. Белинская, Н.П. Илюхина, И.Л. Шерер // Тези доповідей V Міжнарод. наук.-практ. конф. «Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції», м. Одеса, 25 травня 2017 р. – Одеса : ОНЕУ, 2017. – С. 11–13.

**Лаврова О. О., доцент,
Європейський університет
м. Черкаси, Україна**

**Лютова Г. М., доцент,
Черкаський навчально-науковий інститут
«Університет банківської справи»
м. Черкаси, Україна**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В процесі прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень здійснюється оцінка існуючого рівня показників фінансово-майнового стану, основою якої виступає облікова інформація. Саме достовірність та повнота даних бухгалтерського обліку виступає передумовою достовірних оцінок показників та ефективності діяльності. Аналітичне наповнення інформації, її своєчасність та суттєвість становлять якість облікової інформації.

При оцінюванні якості облікової інформації центральне місце відводиться системі її регулювання. Облікова інформація має підлягати регулюванню на всіх етапах її формування. У науковій літературі України не склалося єдиної думки з приводу структури системи регулювання якості облікової інформації. Автори, які розглядають питання контролю якості облікової інформації, розкривають, як правило, тільки один аспект системи регулювання якості облікової інформації та єдиний підхід до оцінки якості облікової інформації – відповідність її нормативній базі.

Система нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні представлена чотирма рівнями, кожен з яких охоплює певні документи.

Перший рівень – законодавчий – представлений Законами України, Указами Президента України, Постановами Кабінету Міністрів України [1].

Другий рівень регулювання бухгалтерського обліку в Україні – відомчий – включає нормативні документи міністерств і відомств, які реєструються у Міністерстві юстиції України [2].

Третій рівень – нормативний. До нього відносяться накази, розпорядження, інструкції, вказівки, методичні рекомендації міністерств і відомств, що не реєструються у Міністерстві юстиції України.

Четвертий рівень – організаційно-розпорядчий. Документи цього рівня формуються безпосередньо на підприємстві його економічними службами (бухгалтерією, фінансовим і планово – економічними відділами). Це робочі документи суб'єкту господарювання, що формують його облікову політику в методичному, технічному і організаційному аспектах.

Кожен елемент системи бухгалтерського обліку забезпечує якість формування облікової інформації. Контроль якості облікової інформації передбачає перевірку відповідності кількісних або якісних характеристик облікової інформації або процесу, від якого залежить її якість, заданим вимогам. Контроль якості облікової інформації є складовою частиною бізнес-процесу і спрямований на перевірку характеристик якості в процесі її формування та подання користувачам.

Сутність контролю якості облікової інформації полягає в оцінці відповідності сформованої облікової інформації встановленого рівня якості відповідно до інформаційних потреб користувачів. Відповідно, під контролем якості облікової інформації слід розуміти перевірку відповідності кількісних або якісних характеристик облікової інформації або процесу, від якого залежить її якість, заданим вимогам.

Пропонується розглядати систему регулювання якості облікової інформації, що складається з наступних підсистем: внутрішнє регулювання якості облікової інформації та зовнішнє регулювання якості облікової інформації.

Мета підсистеми внутрішнього регулювання якості облікової інформації – забезпечення користувачів обліковою інформацією заданого рівня якості. Мета внутрішнього регулювання якості облікової інформації безперервна в часі. Підсистема внутрішнього регулювання якості облікової інформації організовується виходячи з інформаційних потреб користувачів. Структурно кожна підсистема складається з елементів.

Елементи внутрішньої підсистеми контролю якості облікової інформації: система бухгалтерського обліку підприємства; система внутрішнього контролю підприємства; внутрішній аудит.

Елементи зовнішньої підсистеми контролю якості облікової інформації: зовнішній аудит; державний фінансовий контроль; ревізія.

Оскільки внутрішня система регулювання якості облікової інформації є важливою складовою системи регулювання якості облікової інформації, для розкриття механізмів функціонування даної системи необхідно вивчити особливості її складових елементів. Першим, найважливішим елементом системи регулювання якості облікової інформації є побудова бухгалтерського обліку як системи.

Розглядаючи систему бухгалтерського обліку, як елемент системи внутрішнього контролю якості облікової інформації в частині забезпечення економічної безпеки, слід розширити ці визначення. Відповідно, систему бухгалтерського обліку можна визначити як сукупність процедур по збору, реєстрації та узагальненню інформації, відповідної якісним характеристикам доречності, надійності, сумісності, зрозумілості, в грошовому вираженні про майно і зобов'язання організацій і їхньому русі шляхом суцільного, безперервного і документального обліку всіх господарських операцій.

Важливим чинником забезпечення якості облікової інформації для цілей системи економічної безпеки є доцільність і оптимальність вибору організаційної структури підрозділу, відповідального за ведення бухгалтерського обліку господарюючого суб'єкту.

Розглянувши елементи системи бухгалтерського обліку, які формують її продукт – інформацію, оцінку якості якій необхідно надати, – потрібно звернути увагу і на суб'єктів, які забезпечують процес отримання облікової інформації. Таким чином, система бухгалтерського обліку, яка продукує інформацію, необхідну для формування системи економічної безпеки, унормована на всіх етапах побудови облікового процесу і сукупності її елементів.

На якість облікової інформації впливає наявність в системі бухгалтерського обліку процедур контролю. Система внутрішнього контролю являє собою сукупність

організаційних заходів, методик і процедур, які використовуються керівництвом підприємства в якості засобів для впорядкованого і ефективного ведення фінансово-господарської діяльності, забезпечення збереження активів, виявлення, виправлення і запобігання помилок і викривлення інформації, а також своєчасної підготовки якісної бухгалтерської (фінансової) звітності.

Так само, як і у системи бухгалтерського обліку, основна мета функціонування системи внутрішнього контролю – забезпечити формування якісної облікової інформації, котра слугує основою при прийнятті рішень щодо формування та функціонування системи економічної безпеки підприємства. Аналогічно системі бухгалтерського обліку якісну бухгалтерську (фінансову) інформацію може забезпечити тільки ефективно функціонуюча система внутрішнього контролю.

Отже, якість облікової інформації є фундаментальною передумовою побудови і функціонування ефективної системи управління, оскільки саме дані бухгалтерського обліку є підґрунтям оцінки сучасного фінансово-майнового стану підприємства, динаміки та тенденції зміни певних параметричних показників. Відповідно, раціональна та дієва системи бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту є невід'ємними частинами сучасної системи прийняття управлінських рішень.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

2. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

3. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені Наказом Міністерства фінансів України 27.06.2013 р. № 635 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8199/8200/461833/>.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. N 419 «Порядок подання фінансової звітності» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.

5. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України 02.09.2014 № 879. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.

6. М. А. Проданчук Продукт бухгалтерського обліку у системі прийняття управлінських рішень. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» № 7, 2014 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3203>

Менліосманов З. Т., аспірант,
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ Й ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗЕД В УКРАЇНІ

Подальший розвиток митної справи передбачає суттєві зміни інституційного забезпечення системи митного контролю з метою підвищення його ефективності й результативності. Відповідно до п. 24 ст. 4 Митного кодексу України (далі МКУ)

митний контроль розглядається як сукупність заходів, що здійснюються митними органами у межах своїх повноважень з метою забезпечення додержання норм митного законодавства, положень міжнародних договорів [1, с. 7]. Іншими словами, митний контроль – здійснення митними органами України спеціальний дій, спрямованих на дотримання юридичними і фізичними особами митного законодавства України, міжнародних угод України та правил, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність у всіх її проявах.

Варто відзначити, що в МКУ норми про контроль розміщені в різних розділах і главах. Так, розділом IX МКУ врегульовується порядок організації та здійснення митного контролю зовнішньоторговельних та транзитних операцій, тоді як положення розділу XV МКУ врегулюють порядок здійснення митними органами контролю за такими видами діяльності підприємств як брокерська діяльність, безмитна торгівля, функціонування митних складів та складів тимчасового зберігання, вільних митних зон та вантажних митних комплексів. Такий дезінтеграційний підхід спричинений необхідністю виділення особливостей реалізації правового механізму з регулювання процедури митного контролю залежно від об'єкта контролю.

Загалом, митний контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх посадовими особами, громадянами й іншими фізичними особами порядку переміщення через митну територію України товарів і транспортних засобів. Окрім цього, є й конкретні завдання митного контролю: виявлення за допомогою різних форм контролю відповідності проведених зовнішньоекономічних операцій і дій митному законодавству, дотримання фізичними й юридичними особами встановлених митних правил та процедур при переміщенні товарів і предметів через митний кордон, захист економічних інтересів України, запобігання розповсюдженню зброї, наркотиків, захист екологічної безпеки. Виконання цих завдань реалізується через функціональні обов'язки окремих інституцій у складі центральних органів виконавчої влади, що відповідають за реалізацію митної політики держави.

Перш, ніж визначити особливості реалізації функції митного контролю з'ясуємо суть поняття «функція митного контролю», яка чітко не визначена у науковому обороті. Оскільки поняття «митний контроль» є визначеним і в законодавчому полі й у наукових працях, то в межах нашого дослідження спочатку в'яснимо сутність терміну «функція». За визначенням, що надане у тлумачному словнику української мови «функція» це робота когось, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності, роль когось, чогось [2, с. 750]. В українській версії Вікіпедії надано декілька трактовок цього поняття, зокрема відповідно до філософського підходу визначено, що «функція» (лат. *functio* – виконання): 1) діяльність, обов'язок, робота, зовнішній прояв властивостей певного об'єкта в рамках даної системи відносин, до якої він належить (наприклад, функція органів відчуття, функція грошей); 2) вид зв'язку між об'єктами, коли зміна одного з них призводить до зміни іншого, при цьому другий об'єкт також називається функцією першого [3].

Спираючись на вищевикладене та спираючись на власний досвід сформулюємо визначення категорії «функція митного контролю» – це цілеспрямована обов'язкова діяльність окремих структурних підрозділів митних органів у межах їх повноважень, що спрямована на забезпечення дотримання вітчизняного й міжнародного законодавства у сфері ЗЕД. Іншими словами функція митного контролю є комплексним поняттям, яке описує набір обов'язкових дій окремих структурних підрозділів митного органу, що спрямовані на забезпечення законності ЗЕД. Цей набір обов'язкових дій відносно окремих підрозділів ми звикли трактувати як

«функціональні обов'язки», які досить детально описані в Положеннях про департамент, відділ чи сектор (далі структурний підрозділ). При цьому дуже важливо щоб «функціональні обов'язки», які вписані в Положення структурного підрозділу співпадали з «функціональним призначенням», яке було визначене під час його створення й відповідали головній меті й основним завданням митного органу в цілому.

Якщо зважати на місію й головну мету діяльності митних органів – забезпечення митної безпеки, то функція митного контролю дозволяє досягти цієї мети шляхом забезпечення дотримання законодавства у сфері ЗЕД. Реалізація даної мети в практичній площині, на нашу думку, має здійснюватися спеціалізованими структурними підрозділами.

Зважаючи на мету та основні завдання митного контролю можна визначити його *функціональне призначення* в системі реалізації митної політики держави, а також конкретні *функції митного контролю*, які є необхідними й достатніми задля забезпечення його ефективності.

Вважаємо, що *функціональне призначення митного контролю* – це визначення певних дій, які мають виконуватися уповноваженими підрозділами митних органів під час своєї діяльності щодо забезпечення дотримання вітчизняного й міжнародного митного законодавства суб'єктами ЗЕД з метою гарантування митної безпеки держави.

Загалом до *функціонального призначення* митного контролю доцільно віднести наступне:

- забезпечення дотримання законодавства, що врегульовує зовнішньоекономічні відносини;
- реалізація заходів щодо захисту законних прав й інтересів держави, а також фізичних та юридичних осіб при здійсненні митної справи;
- забезпечення економічної, фінансової та митної безпеки України;
- забезпечення правильності нарахування й повноти стягнення мита, податків та інших митних платежів;
- забезпечення дотримання дозвільного порядку переміщення товарів і предметів, транспортних засобів через митний кордон України;
- сприяння збільшенню обсягів товарообігу через митний кордон та спрощенню митних процедур;
- запобігання проникненню на територію України низькоякісних товарів, екологічно небезпечних речовин, вірусів чи культур;
- протидія тіншовим оборудкам у сфері ЗЕД;
- співробітництво з митними органами інших держав проблем.
- виявлення фактів та попередження контрабанди, порушень у сфері оподаткування та порушень митних правил.

Окремі складові функціонального призначення митного контролю, що викладені вище, визнаються деякими науковцями [4, с. 69] як функції митного контролю. Такий підхід видається дискусійним, адже ми в цілому притримуємося наукової позиції, що викладена у працях Є. Павленка [5], М. Коніна, О. Науменко [6]. Так, зокрема визначається: «...митний контроль як функція, що підлягає закріпленню за допомогою права. Це важливо і необхідно для подальшого забезпечення демократії, законності та попередження суб'єктивізму в управлінні. Оскільки функція є зовнішнім проявом властивостей будь-якого об'єкта в даній системі відносин, то у свою чергу митний контроль як функція управління митною справою виявляється у його власних функціях: правоохоронній, фіскальній, координуючій, профілактичній і превентивній» [5].

На жаль при формуванні структурних підрозділів вже об'єднаної фіскальної служби України, митний контроль як функція, що забезпечує ефективне управління митною справою в контексті досягнення головної мети – забезпечення митної безпеки держави, був нівельований. Внаслідок чого функціональне призначення митного контролю було розпорошене між окремими структурними підрозділами як митних органів, так податкових адміністрацій. При цьому було втрачено цілісність самої системи митного контролю й комплексність у його забезпеченні. Митний аудит, як вид митного контролю, що здійснюється після митного оформлення, був відокремлений від митних органів і переданий до підрозділів податкових адміністрацій. При цьому функціональне призначення митного контролю, й особливо митного аудиту, було частково втрачене при реорганізації відповідних підрозділів податкового та митного аудиту. Наразі, в Положенні про відділ валютного контролю й митного аудиту залишився дуже скорочений перелік функцій, що забезпечують митний контроль після митного оформлення товарів і транспортних засобів, а це в умовах значного скорочення обсягів поточного контролю під час митного оформлення, породжує значні ризики невиявлення порушень законодавства у сфері ЗЕД, а отже породжує значні загрози фінансовій і економічній безпеці держави.

Таким чином, розуміння функціонального призначення митного контролю дозволить переформатувати організаційну структуру вже діючої фіскальної служби, або ж взагалі переглянути існуючий порядок формування й реалізації митної політики в Україні, в т.ч. й через відновлення цілісного інституту митного контролю в митній системі.

Література:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17
2. Сучасний тлумачний словник української мови: 60000 слів/ за заг.ред. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2008, – 832 с.
3. Функція. Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Функція_\(філософія\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Функція_(філософія)).
4. Митна енциклопедія: У двох томах. Т.2/: Редкол.: ... І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. – 536 с. – (Митна справа в Україні. Т. 23).
5. Павленко Є. Функції митного контролю як складові профілактики в діяльності митних органів/ Є. Павленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe? ...
6. Коніна М.О. Роль митного контролю в забезпеченні фіскальної функції митних органів/ М.О. Коніна, О.Д. Науменко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/22-2016/31.pdf>

ПІДОСНОВА І МІСЦЕ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Нинішня система управління підприємством на пряму залежить від інформаційного забезпечення про його фінансовий стан та господарську діяльність. Цілеспрямована робота зі збору інформації, її реєстрації, передаванню, обробки, узагальнення, зберігання та пошуку суб'єктами контролю з метою використання для управління складає процес інформаційного забезпечення.

Економічні показники результатів господарської діяльності формуються відповідно до даних фінансового та управлінського обліку, які об'єднуються в обліково-аналітичній системі підприємства і становлять обліково-аналітичну інформацію. Відповідно дана інформація формується в обліково-аналітичній системі, що пов'язує роботу бухгалтерії та економічного відділу підприємства. Такий порядок повинен забезпечувати користувачів повною, неупередженою та корисною інформацією, що міститься в облікових регістрах та внутрігосподарській звітності, і тим самим створювати умови адміністративному персоналу для комплексних та правильних висновків щодо результатів діяльності підприємства та як наслідок – прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Тому обліково-аналітична система на підприємстві є вагомим організаційним етапом роботи господарюючого суб'єкта.

Інформаційне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень – це базовий елемент на всіх етапах процесу прийняття управлінських рішень, що виражається в ідентифікації та наданні різноманітних кількісних та якісних показників інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище функціонування підприємства відповідно до потреб суб'єкта управління [3].

За змістом інформація поділяється на такі види [1]:

- 1) інформація про фізичну особу;
- 2) інформація довідково-енциклопедичного характеру;
- 3) інформація про стан довкілля (екологічна інформація);
- 4) інформація про товар (роботу, послугу);
- 5) науково-технічна інформація;
- 6) податкова інформація;
- 7) правова інформація;
- 8) статистична інформація;
- 9) соціологічна інформація;
- 10) інші види інформації.

В усіх випадках одержана аналітиками (користувачами) інформація мусить відповідати наступним вимогам: точність, порівнянність, доступність, повнота (достатність), корисність (доцільність), своєчасність, зрозумілість, значимість, достовірність, релевантність тощо. Кожна з наведених вимог до інформації націлена на задоволення потреб користувачів адміністративного персоналу, для прийняття ними управлінських рішень.

Система обліково-аналітичного забезпечення відіграє важливу роль у функціонуванні системи управління підприємством, забезпечуючи взаємодію різних

структурних підрозділів та реагуючи на зміни внутрішнього й зовнішнього середовищ [3].

Узагальнюючи можна стверджувати, що обліково-аналітична система являє собою систему, що базується на господарському обліку, включаючи оперативні дані, і вживаючи для аналізу економічну інформацію шляхом застосування аналітичних і економіко-математичних методів дослідження, що забезпечує формування інформаційної основи для прийняття правильних та обґрунтованих до відповідної ситуації управлінських рішень.

Для обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання першорядними завданнями повинні бути:

- аналіз діяльності підприємства за вказаними спрямуваннями;
- облік господарських операцій за цільовими напрямками на основі даних бухгалтерського обліку;
- контроль за використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, за достовірним відображенням усіх господарських операцій в регістрах бухгалтерського обліку;
- планування операційної, інвестиційної, фінансової діяльності підприємства;
- формування аналітичних бюджетів як основ нагромадження планової, облікової та аналітичної інформації.

Провідне завдання системи обліково-аналітичного забезпечення суб'єкта господарювання полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в єдиний процес, здійснення економічного аналізу, забезпеченні безперервності цього процесу і застосуванні отриманих результатів для створення інформаційної основи для прийняття управлінських рішень.

Сутність обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства виділяється ряд чинників, а саме: галузеві особливості діяльності суб'єкта господарювання, його організаційно-правова форма, розмір і ступінь процесу розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства та інші об'єктивні та суб'єктивні фактори.

Крім того, при формуванні інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень варто врахувати, що на отримання ефективного результату від прийнятого рішення впливають наступні фактори:

- 1) посередники інформації, які знаходяться між постачальником та одержувачем інформації;
- 2) процеси передачі інформації (комп'ютерне та програмне забезпечення, наявність мережі Internet, правильна та ефективна схема документообігу, тощо);
- 3) якість, достовірність та оперативність отримання направленої інформації;
- 4) зовнішні фактори впливу;
- 5) знання, досвід та кваліфікація працівників апарату управління, тощо.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення як складова частина інформаційного забезпечення управління суб'єкта господарювання надає можливість вирішувати актуальні завдання управління, забезпечуючи при цьому керівництво підприємства повною та достовірною інформацією про господарські процеси та взаємозв'язки із зовнішнім середовищем.

Література:

1. Закон України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 2 жовтня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: конспект лекцій для студентів спеціальності 8.03050901 «Облік і аудит» денної і заочної форм навчання / уклад. І.Б. Садовська. – Луцьк: Луцький НТУ, 2015. – 73 с.
4. Гевко І.Б. Методи прийняття управлінських рішень: підручник / І.Б. Гевко. – К.: Кондор, 2009. – 187 с. – С. 8.
5. Друри К. Управленческий учет для бизнес-решений: учебник / Пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 655 с. – С. 15.
6. Кузнецова С.А. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: [навчальний посібник] / С.А. Кузнецова. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2008. – 230 с.
7. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посіб. / В.В. Сопко. – К.: КНЕУ, 2006. – 526 с.

Старенька О. М., викладач,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах ринкових відносин зростає значення інформації в управлінні діяльністю промислових підприємств. Керівникам необхідна якісна, своєчасна та достовірна інформація про господарську діяльність підприємства. Вони мають знати наскільки раціонально та ефективно використовуються ресурси підприємства.

В сучасних умовах бухгалтерський облік не надає своєчасно необхідну інформацію про фактичну діяльність підприємства, фінансова звітність містить інформацію за певний період, що не може бути підставою для прийняття своєчасних управлінських рішень та оперативно керувати діяльністю промислового підприємства.

Для ефективного управління промисловим підприємством необхідна в першу чергу оперативна інформація, яка дозволить реагувати на відхилення, що відбуваються у роботі різних підрозділів підприємства та вчасно їх усувати.

Використання сучасної обчислювальної техніки, яка швидко обробляє великі обсяги інформації та надає її в короткі терміни на всі рівні управління потребує підвищення оперативності інформації для швидкого реагування на всі зміни в господарській діяльності.

Отже, посилюється значення оперативного контролю, який забезпечує необхідною достовірною інформацією всі відділи та служби, що сприятиме прийняттю своєчасних управлінських рішень.

Особливу роль в забезпеченні нормального функціонування системи управління підприємством відіграє інформація. Її достовірність та оперативність є необхідною умовою економічного регулювання виробництва та підвищення його ефективності.

Тому для управління підприємством необхідна змістовна, достовірна та об'єктивна інформація, що надходить, обробляється, використовується своєчасно, тоді коли виникає необхідність в прийнятті того або іншого управлінського рішення.

Основними джерелами інформації, що використовуються під час здійснення оперативного контролю є:

1. Дані бухгалтерського, оперативного та статистичного обліку; дані бухгалтерської звітності; нормативна та планова інформація (законодавчі акти, договори, бізнес – плани, норми та нормативи витрат, преїскуранти цін тощо); внутрішня інформація (накази, доповідні записки, виробниче листування, акти перевірки); зовнішня інформація (статистичні збірники, анкетні обстеження, дані галузевих видань); особисті спостереження контролерів.

Багато інформації, що використовується в оперативному контролі має форму показників. Обґрунтованість висновків залежить від підбору показників, які формують цілі системи контролю. Показники дають якісні та кількісні характеристики різних сторін господарської діяльності промислового підприємства або окремих його процесів. Їх кількість може зростати шляхом інтеграції в залежності від мети контролю та глибини вивчення конкретних об'єктів.

Показники можуть класифікувати за різними ознаками. В практиці контролю розрізняють показники: якісні та кількісні; абсолютні та відносні; вартісні, натуральні та трудові; планові та фактичні.

Уся інформація має бути перевірена за формою (встановлення правильності оформлення документів) та змістом (встановлення достовірності обліку реальному стану об'єктів та процесів на підприємстві, відповідності звітів даним бухгалтерського обліку).

Важливою властивістю інформації має бути оперативність, яка забезпечується тільки завдяки комп'ютеризації виробництва, що дозволяє обробляти великі масиви інформації та своєчасно її використовувати. Завдяки цьому можливо вирішувати більшу кількість конкретних питань контролю. Це дозволяє оцінювати діяльність не тільки за минулі періоди, але й розглядати поточні та майбутні ситуації, що сприятиме розробленню обґрунтованих та своєчасних управлінських рішень.

Отже, інформаційне забезпечення контролю – це сукупність реалізованих рішень відносно обсягів інформації, її якісного та кількісного складу, розміщення і форм організації. При цьому метою інформаційного забезпечення контролю є своєчасне надання необхідної і достатньої інформації для прийняття управлінських рішень, що забезпечують ефективну діяльність як підприємства в цілому, так і його структурних підрозділів [1, с. 20].

Так, Преображенський Б. Г. запропонував створити багаторівневу систему інформаційного забезпечення, де буде визначена інформація необхідна для керівників різних рівнів управління та інформація, що сформована по певним алгоритмам, яка видається у визначенні терміни та у формі, що придатна для прийняття рішень. Її можна використовувати і стосовно системи оперативного контролю. А для того, щоб така системна організація інформаційного забезпечення управління існувала необхідно дотримуватися наступних принципів: єдності інформації; комплексності та синхронізації економічної інформації; релевантності; забезпечення максимуму похідної інформації на підставі мінімуму вхідних даних та первинної інформації; поділення економічних процесів і показників, що їх відображають, на управляемі та контролюемі; агрегації інформації при русі знизу вгору по ієрархії системи прийняття рішень; єдності управління; неперервності управління [6, с. 183–185].

Дослідження діяльності промислових підприємств Одеської області показало, що керівництво підприємства та різних його підрозділів акцентує увагу саме на оперативності інформації, що надається їм з різних джерел, а це вказує на важливе значення інформації при здійсненні оперативного контролю.

Результати анкетування свідчать про те, що більшість керівників не має безперервної інформації про діяльність підприємства, що призводить до недостатньої поінформованості та прийняття необґрунтованих управлінських рішень.

На багатьох підприємствах більшість інформації передається в усній формі або за допомогою мобільного зв'язку, що призводить до безконтрольного проведення операцій. Але багато керівників розуміють, що якщо оперативні дані будуть документально зафіксовані, то це дозволить порівнювати необхідні показники за короткі терміни часу, та вчасно виявляти причини їх відхилень.

Тому необхідно вдосконалювати процес документального забезпечення господарських операцій та використовувати у практичній діяльності нові технології передачі інформації.

Результати дослідження інформації оперативного контролю на промислових підприємствах свідчать про те, що вона створюється та надається різними системами, що часто призводить до її повторення. Так оперативний контроль здійснюється на підставі даних оперативного обліку, бухгалтерського обліку, управлінського обліку, а також на підставі фактичних даних.

Багато підприємств використовує фактичні дані, що в більшості випадків не забезпечує керівників релевантною та своєчасною інформацією та впливає на ефективність здійснення контролю.

При використанні інших джерел інформації результативність оперативного контролю значно підвищується. Дані бухгалтерського обліку надають якісну інформацію, показники оперативного та управлінського обліку надають безперервну інформацію для проведення оперативного контролю та здійснення управлінської діяльності на промисловому підприємстві.

Таким чином, особливу роль в забезпеченні нормального функціонування системи оперативного контролю промислового підприємства відіграє інформація. Вона є головним елементом для ефективного здійснення, використовується на різних етапах його проведення та є кінцевим продуктом. Її достовірність та оперативність є необхідною умовою економічного регулювання виробництва та підвищення його ефективності, в той час як недостовірність або відсутність інформації може привести підприємство до негативних наслідків.

Література:

1. Петренко С.М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія / С. М. Петренко. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2007. – 290 с.
2. Преображенский Б. Г. Оперативное управление в производственных системах: проблемы и ресурсы интенсификации / Б. Г. Преображенский. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1988. – 199 с.

Сумець О. М., д.е.н., професор,
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»
м. Харків, Україна

Сиромятніков П. С., доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків, Україна

АНАЛОГОВА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ РЕЄСТРАЦІЇ, АНАЛІЗУ Й КОНТРОЛЮ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

На цей момент часу відома чисельна кількість публікацій вітчизняних і закордонних вчених, що присвячена проблематиці оцінки логістичних витрат. Всі дослідники одностайно стверджують, що саме логістичні витрати є одним із важливих і дієвих резервів забезпечення економічної ефективності господарювання виробничих підприємств. І це зумовлено тим, що логістичні витрати мають суттєвий вплив на основні показники господарювання [1; 2; 3].

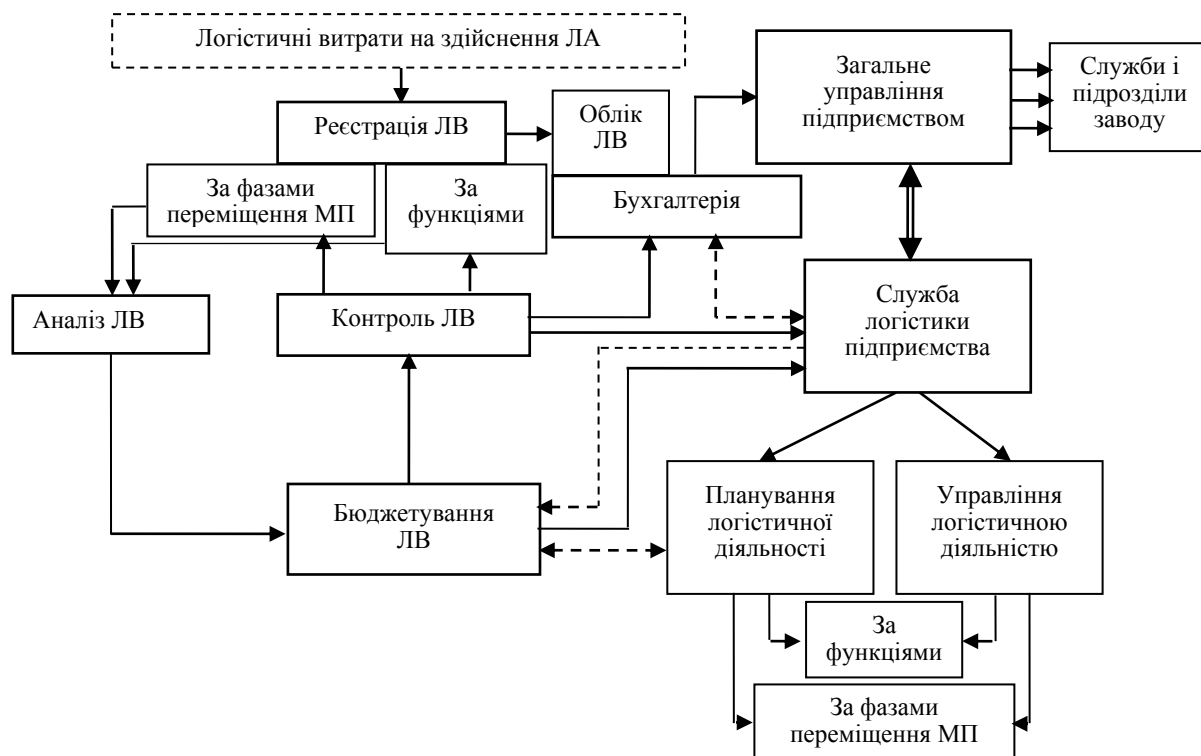
Щоб досягти належного рівня ефективності господарської діяльності вітчизняних підприємств вкрай важливо на них налагодити належний облік вказаного виду витрат. Вирішення цього завдання є на сьогодні актуальним і потребує подальших ґрунтовних досліджень.

У ході авторського дослідження з'ясовано, що на підприємствах України облік указаних витрат фактично відсутній [3]. Це пов'язано з прогалинами у системі бухгалтерського обліку та недосконалістю чинної нормативної бази. Встановлено, що вирішення цієї проблеми вимагає насамперед упровадження на підприємствах системи реєстрації, аналізу й контролю витрат на виконання логістичних активностей (логістичних операцій і процесів) при здійсненні господарської діяльності та розроблення відповідних рекомендацій щодо обліку цих витрат. З огляду на це нами попередньо вже сформульовані основні принципи й положення створення на виробничих підприємствах системи реєстрації, аналізу й контролю логістичних витрат (СРАКЛВ) [1; 3]. У ході дослідження загальної системи управління витратами на вітчизняних підприємствах визначені структурні елементи вищевказаної системи та її склад. На основі цього розроблена аналогова модель СРАКЛВ (рис. 1).

Для успішного впровадження системи реєстрації, аналізу й контролю логістичних витрат на виробничих підприємствах виконано кодування видів логістичної діяльності стосовно до фаз переміщення МП при здійсненні господарської діяльності й функцій, що виконують в їхніх межах підрозділи логістики, та розроблено перелік видів документів (відомостей і так званих карт реєстрації) [3], за допомогою яких буде здійснюватись оцінка, контроль і надалі облік логістичних витрат.

У ході дослідження встановлено, що виокремлення груп логістичних витрат за видами логістичної діяльності й особливості їхнього обліку в процесі господарювання підприємств уможливує внесення доповнень до чинного положення бухгалтерського обліку. Виокремлення груп логістичних витрат у повній мірі відповідає плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і галузей. З огляду на це попередньо розроблено рекомендації щодо розширення плану додаткових субрахунків, на яких слід відображати логістичні витрати за видами виконання логістичних активностей [3]. Запропоновані

рекомендації повністю узгоджуються зі структурою фінансового й, зокрема, управлінського обліку витрат на підприємствах.

Умовні позначення:

ЛВ – логістичні витрати; МП – матеріальні потоки; ЛА – логістичні активності;
 —► – інформація про логістичні витрати; —► – зворотній зв'язок.

Рис. 1. Аналогова модель системи реєстрації, аналізу й контролю логістичних витрат у загальній системі управління підприємством

У висновку зазначимо, що запропонована модель системи реєстрації, аналізу й контролю логістичних витрат повністю придатна для інсталяції на виробничих підприємствах.

Література:

1. Сумець О. М. Теоретико-методологічні засади логістичної діяльності підприємств агропромислового комплексу : монографія / О. М. Сумець. – Харків : ТОВ «Друкарня Мадрид», 2015. – 544 с.
2. Сумець О. М. Вплив логістичних витрат на основні показники господарювання підприємств олійно-жирової галузі / О. М. Сумець // Вісник ХНТУСГ ім. Петра Василенка. – Сер. : Економічні науки. – 2015. – Вип. 161. – С. 289–296.
3. Сумець О. М. Логістичні витрати підприємств олійно – жирової галузі: формування та оцінювання : монографія / О. М. Сумець ; Нар. укр. акад. – Харків : Вид – во НУА, 2017. – 243 с.

INTEGRATED REPORTING AS A KEY ELEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

Lately, lenders and investors have realized the importance of not only economic but also environmental and social aspects of enterprise activity. Therefore, in order to have a more competitive position in the domestic and international markets, companies began to pay significant attention to socially responsible business.

Despite the fact that financial statements contain information about a financial state, results of activity and cash flows of an enterprise for a reporting period [1], it provides rather brief information on its social and environmental component. Its purpose is to inform investors, creditors and shareholders. Much more information about the specifics of the company, its impact on society and the environment is reflected by non-financial reporting, which informs a wide range of interested users, including authorities, civic organizations, experts, and employees. As a rule, financial and non-financial statements are published separately, but both of them have to be complementary and have a common information base.

Nowadays, an integrated reporting model incorporates elements of financial and non-financial information and is an important prerequisite for sustainable business development. It is integrated reporting that has to satisfy stakeholders, help increase the value of companies, reduce investment risks, and, through transparency, increase public confidence in their activities. The new report model has to provide information on the protection of human rights, the use of natural resources, the impact of the business on social phenomena and climate change. The main objective of an integrated report is to explain to the investors and clients of the company how the company gets value within a long time due to the existing business model and strategy, its development plans and future goals, as well as what it does to improve the lives of its employees and consumers.

For the first time, a normative regulation of the concept of integrated reporting appeared in 2009. The King's Code for South Africa (III) was issued as well, which consolidated the need for integrated reporting on a state level, the one that has to be compiled by all public companies [2]. In 2010, the International Integrated Reporting Council (IIRC) was founded. It is a global coalition of regulators, investors, companies, standards, accounting professionals and non-governmental organizations [3]. In December 2013, the International Integrated Reporting Board adopted the International Standard on Integrated Reporting.

Fig. 1 shows how many of the Sustainability Reports (SR) and Integrated Reports (IR) which are registered in the GRI database are published globally between 2010 and 2015.

The distribution of companies that publish the largest number of integrated industry-based reports on a global scale is shown in Fig. 2.

Fig. 2 shows that the sector, which gives most integrated accounts (16.5%), is the financial services sector. Companies that come here are distinguished by many activities that are conducted globally and with innovative reporting stages.

The basis of the integrated report lies in the following guiding principles: strategic focus and future orientation; the possibility of giving information; interaction with stakeholders; materiality, conciseness, authenticity and completeness, sustainability and comparability. The integrated report should also include the following eight elements of the content: organization overview and environment, management, business model, risks and

opportunities, strategy and resource allocation, performance, prospects, main principles of preparation and presentation, while taking into account general recommendations on the preparation of the report [3].

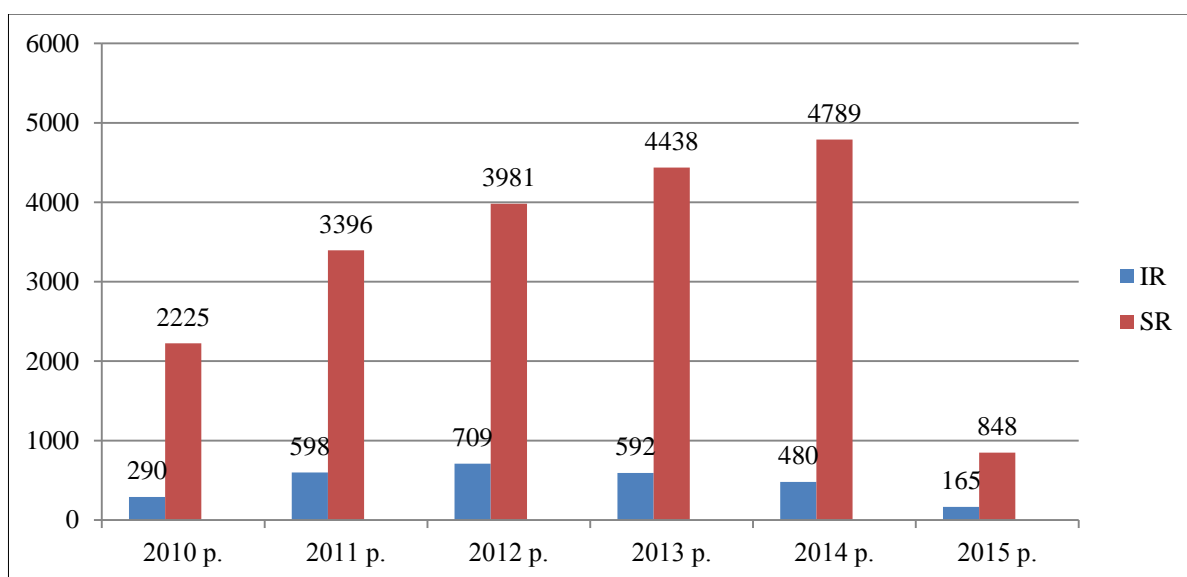

Fig. 1. Distribution of Sustainability Report (SR) and Integrated Report (IR) [developed by author on the basis of 4]

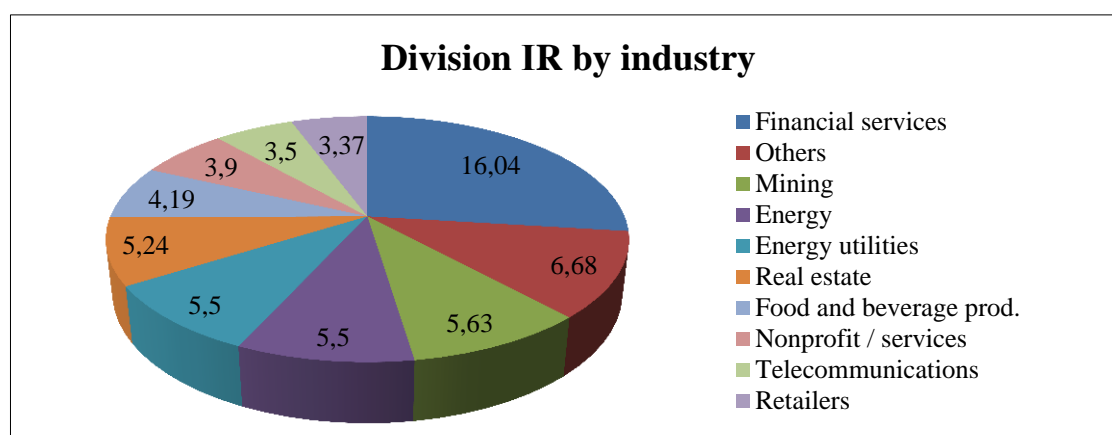

Fig. 2. Distribution of the Integrated Report (IR) per industry (first ten sectors) by 2015 [developed by the author on the basis of 4]

The transition of Ukrainian enterprises to integrated reporting will require significant changes in such processes, such as: review of accounting policies and business processes; improving the process of information gathering and risk management system; improvement of the integrated accounting methodology; motivation of employees [5].

Currently, such Ukrainian companies give integrated reporting [6]:

Astarta, Volia, Galnaftogaz, DTEK, Kyivstar, Metinvest, Obolon, SCM, life:), Platinum Bank, Avangard, Ukreximbank, Agroton, Ukrtelecom, APK-Invest, Farmak, Darnitsa, Foxtrot, Epicenter, Arterium, Industrial Dairy Company (IMC), Group DF, Myronivsky Hliboproduct (MHP), Ferrexpo, Mriya, Kernel, Oranta, Vega, Oschadbank, Vitmark, Privatbank, MTS, METRO, ArcelorMittal, OTP Bank, Carlsberg, Tetra Pak, Coca-Cola, UniCredit Bank, Axa, PZU, Danone, Samsung, Lactalis, Shell, Pepsico, SUN InBev. This list is not final and is based on observations of the SRB community on the development of corporate social responsibility in Ukraine.

Consequently, an integrated report does not only enable you to demonstrate the financial performance of the company, but also its social responsibility and devotion to the principles of sustainable development. Companies that give such reporting can justify why they will be successful in the future.

References:

1. National Accounting Standard (Standard) 1 “General Requirements for Financial Statements”, approved by the order of the IFI of February 7, 2013, No. 73 [Electronic resource]. – Access mode : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Kutsyk Petro. Integrated reporting as a new paradigm for accounting reporting / P. Kutsyk, M. Koryahin // Accounting and auditing – 2015. – № 5. – С. 11–18.
3. The International Integrated Reporting Council (IIRC) [Electronic resource]. – Access mode : <https://integratedreporting.org/the-iirc-2/>
4. Investigation of Integrated Reporting As a New Approach of Corporate Reporting // International Journal of Business and Social Research – 2016. – № 6 (10). – P. 32–46.
5. Yershova N.YU. Development of methodological foundations for the formation of integrated reporting / N.YU. Yershova // Scientific herald of Uzhgorod University. Series: Economics. – 2016. – Vol. 1 (1). – С. 451–459.
6. Community SRB [Electronic resource]. – Access mode : http://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Integral_Reporting__UA_.pdf

Шерстюк О. Л., директор,
ТОВ Аудиторська фірма «Практик-КМШ»
м. Київ, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ОЧІКУВАНЬ КОРИСТУВАЧІВ РЕЗУЛЬТАТІВ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Аудитор, висловлюючи власне професійне судження за результатами оцінювання фінансової інформації, бере до уваги зміст критеріїв, сформованих користувачами.

Проте, критерії оцінювання якісних та кількісних характеристик фінансової інформації в цілях її аудиту формуються з урахуванням суб'єктивної природи професійного судження аудитора. Це призводить до виникнення невідповідності інформаційних очікувань користувачів методичному та організаційному забезпеченню заходів вирішення завдань аудиту фінансової інформації.

Зазначена невідповідність стосується не лише характеристик фінансової інформації, але й самих критеріїв, на яких ґрунтуються очікування користувачів результатів аудиту.

Зважаючи на це, в цілях виконання завдань аудиту фінансової інформації аудитор повинен брати до уваги не лише аспекти перерозподілу відповідальності, але й необхідність врахування суб'єктивного ставлення користувачів до заходів формування інформації, обґрунтованості її застосування з метою вирішення тактичних і стратегічних завдань суб'єктів економічної діяльності, а також – механізмів такого застосування.

Графічно такі невідповідності охарактеризовані на рис. 1.

Після ідентифікації невідповідностей очікувань користувачів результатів аудиту щодо розподілу відповідальності та характеристик фінансової інформації, аудитор має оцінити величину такої невідповідності.

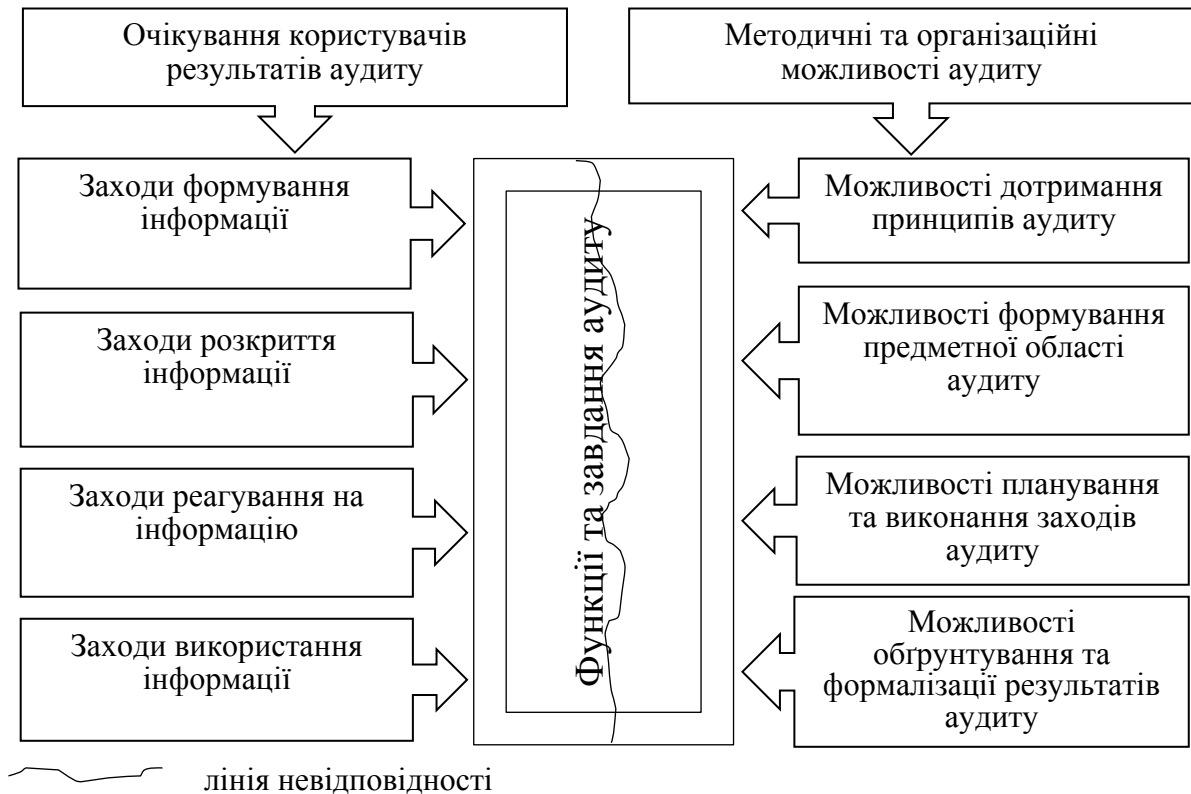

Рис. 1. Невідповідності інформаційних очікувань користувачів результатів аудиту його методичним та організаційним можливостям

(розроблено автором)

Невідповідності, властиві очікуванням користувачів результатів аудиту, на нашу думку, мають суб'єктивну природу. Як вже зазначалося, очікування формуються на основі сприйняття роботи аудиторів особами, що планують використовувати її результати для забезпечення власних економічних інтересів. З іншого боку, аудитори під час виконання відповідних завдань враховують власні професійні судження, які також мають суб'єктивну природу.

У зв'язку з цим, оцінювання невідповідностей має враховувати суб'єктивне ставлення аудиторів та користувачів результатів до функцій і завдань аудиту фінансової інформації. З цією метою, пропонуємо використовувати підхід, що ґрунтується на визнанні мінімального, неістотного, істотного та максимального рівнів величини невідповідності. Характеристика зазначеної підходу відображена на рис. 2.

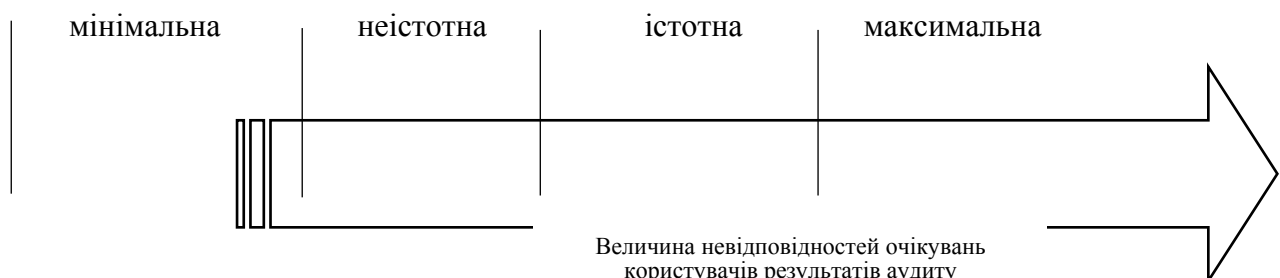

Рис. 2. Шкала оцінювання невідповідності очікувань користувачів результатів аудиту

(розроблено автором)

На наше переконання, запропонований підхід сприятиме вирішенню низки теоретичних і практичних проблем аудиту фінансової інформації, пов'язаних з необхідністю ефективного управління ризиками, що виникають під час використання фінансової інформації.

Основою такого вирішення буде надання аудитором клієнту належного розуміння змісту та результатів своєї роботи.

При цьому необхідно враховувати доцільність ідентифікації видів аудиту фінансової інформації залежно від її змісту, а саме: аудит історичної фінансової інформації, аудит перспективної фінансової інформації та аудит гіпотетичної фінансової інформації. Застосування наведеного визначення дасть можливість ідентифікувати відповідне завдання, що виконується аудитором, і призначенням якого є надання користувачам фінансової інформації упевненості в тому, що вона може бути використана для формування та обґрунтування адекватних рішень.

Юрченко О. Б., к.е.н., доцент,
*Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

ОБЛІК ВИТРАТ (ВИДАТКІВ) БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ (СТАНДАРТІВ) БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА НОВОГО ПЛАНУ РАХУНКІВ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Бюджетні установи у процесі надання нематеріальних послуг здійснюють видатки, які за економічним змістом відрізняються від витрат суб'єктів підприємницької діяльності.

З 1.01.2017 р. в облікову практику бюджетних установ введено Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати», що визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати і розкриття відповідної інформації у фінансовій звітності.

Серед основних термінів, визначених в ПН (С) БОДС 135 «Витрати», є елемент витрат, об'єкт витрат, фінансові витрати. Однак самого визначення терміну витрат не має.

Визначення поняття витрат бюджетних установ та їх класифікації в науковій літературі майже не зустрічається. В законодавстві, визначення витрат наведено лише для установ, підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності, крім бюджетних установ. Відповідно до специфіки діяльності бюджетних установ визначити витрати можна як розмір ресурсів, використаних у процесі господарської діяльності (виконання певних функцій держави, надання послуг та/або виробництво продукції) бюджетною установою.

Видатки та витрати бюджетних установ є самостійними об'єктами обліку, проте в системі бухгалтерського обліку бюджетних установ розглядаються у взаємозв'язку, оскільки взаємозв'язок між ними має причинно-наслідковий характер. Видатки і витрати бюджетних установ відображають, з одного боку, джерела їх забезпечення – фонди (загальний і спеціальний), а з іншого – характеризують дві економічні категорії, що визначають специфіку господарської діяльності бюджетних установ.

Згідно з ПН (С) БОДС 135 «Витрати» витрати суб'єктів державного сектору класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами: витрати за обмінними операціями, витрати за необмінними операціями.

Необмінна операція – це господарська операція, яка не передбачає передачі активів, послуг (робіт) в обмін на отриманий дохід або активи, але може передбачати виконання певних умов. Обмінна операція – це господарська операція з продажу/придбання активів в обмін на грошові кошти, послуги (роботи), інші активи або погашення зобов'язань [1].

Витрати за обмінними операціями включають такі елементи витрат: оплата праці (заробітна плата, грошове забезпечення військово-службовців); відрахування на соціальні заходи; матеріальні витрати (використання предметів, матеріалів, обладнання, інвентарю, медикаментів та перев'язувальних матеріалів, продуктів харчування тощо); амортизація; фінансові витрати (витрати суб'єкта державного сектору, пов'язані із запозиченнями згідно із законодавством: відсотки за користування кредитами, премія, дисконт за цінними паперами, витрати на обслуговування боргу тощо); інші витрати за обмінними операціями (курсові різниці, витрати, пов'язані з реалізацією активів, уцінка активів, втрати від зменшення корисності активів тощо) [2].

Витрати за необмінними операціями включають такі елементи витрат: трансферти (субсидії, гранти, соціальні виплати тощо); інші витрати за необмінними операціями (витрати, пов'язані з передачею активів, що передають суб'єкти державного сектору суб'єктам господарювання, фізичним особам та іншим суб'єктам державного сектору для виконання цільових заходів, списана дебіторська заборгованість, неповернення депозитів тощо) [2].

З 1.01.2017 р. в облікову практику бюджетних установ також введено новий План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі [3], Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та Типову кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами [4; 5].

Саме рахунки 8 класу «Витрати» призначені для відображення інформації про витрати за обмінними та необмінними операціями. Пропонуємо систематизовані типові бухгалтерські проведення з обліку витрат бюджетної установи (табл. 1).

Таблиця 1

Облік операцій з видатками бюджетної установи за рік

Господарська операція	Бухгалтерський запис	
	Д-т	К-т
1	2	3
Нараховано зарплату працівникам установи	8011	6511
Нараховано єдиний соціальний внесок	8012	6313
Відображено вартість використаних продуктів харчування	8013	1511
Відображено вартість використаних медикаментів	8013	1512
Відображено вартість паливо-мастильних матеріалів	8013	1514
Нараховано амортизацію основних засобів	8014	1411
Нараховано амортизацію нематеріальних активів	8014	1413
Нараховано амортизацію інших необоротних матеріальних активів	8014	1412

1	2	3
Нараховано відсотки за кредитами банків	8311	6011, 6114
Відображено видатки на відрядження	8411	2116
Відображено видатки на комунальні платежі	8411	6415
Відображено видатки на послуги зв'язку	8411	6415
Відображено вартість капітального ремонту приміщень, здійсненого підрядчиками	8411	6211
Відображено вартість одержаних транспортних послуг	8411	6415
Відображено суми субсидій, соціальних виплат	8511	6414
Списано дебіторську заборгованість, термін позовної давності якої минув	8511	2111, 2117
Списано витрати за обмінними операціями	5511	80–84
Списано витрати за необмінними операціями	5511	85

Витрати за обмінними та необмінними операціями бюджетної установи (як і доходи) списуються на фінансовий результат виконання кошторису (бюджету) звітного періоду і, відповідно, впливають на визначення профіциту або дефіциту бюджетних та позабюджетних коштів.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24.10.2010 р. № 1629. Електронний ресурс: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18.05.2012 р. № 568. Електронний ресурс: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12
3. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. Електронний ресурс: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14
4. Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений Наказом Міністерства фінансів України 29.12.2015 р. № 1219. Електронний ресурс: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16
5. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами, затверджена Наказом Міністерства фінансів України 29.12.2015 р. № 1219. Електронний ресурс: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16

FINANCE, INSURANCE AND STOCK EXCHANGE: MODERNIZATION OF THE CORPORATE PORTFOLIO

Balytska M. V., PhD Student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

THE IMPACT OF REINSURANCE ON FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE COMPANIES

The financial stability of the insurance company is such organization of its cash flows (incoming and outgoing), in which the insurance company is able to fulfil its obligations in a timely and complete manner (not only current ones, but also those that arise out of the negative impact of external, and internal factors) in relation to all market participants within a specified time period due to borrowed and own resources, to provide restoration of their financial indicators for any adverse effect on the desired and / or optimal level, adapt to the constantly changing economic environment, use new circumstances, properties and relationships for the purposeful and dynamic development of the insurer, based on the growth of profits and capital at present and in the foreseeable future [8]. Financial stability of insurance organizations is a key factor in determining effectiveness of the insurance business, development of the insurance system and increased confidence in the insurance business. Reduction of activity, bankruptcy, increase of loss-making insurance organizations and those that do not meet the regulatory requirements of solvency, make it possible to state that the level of financial stability of most Ukrainian insurance organizations is insufficient.

Insolvency of an insurance organization to fulfil its obligations to policyholders undermines the very idea of insurance as an instrument of protection against financial losses caused by unforeseen events. In this regard, ensuring the financial stability of an insurance company should be regarded as the main purpose of regulating its activities.

In addition to complying with the legal requirements, the financial stability of the insurer is based on the following conditions:

- sufficient amount of equity;
- justified tariff policy;
- sufficiency of the insurance reserves volume;
- effective investment policy, etc.

Another source of maintaining the reliability of insurance operations and the normal activities of the insurance company itself is reinsurance. Reinsurance should be considered as a financial transaction for the transfer of part of the risks it takes to another specialized insurer, that is (to reinsurer), in order to create a balanced insurance portfolio that would ensure the stability and profitability of the insurance company [5, p. 52].

The main function of reinsurance is a secondary redistribution of risk. This function lies in the following: the insurer is able to provide the policyholder with only the guarantee that correlates with his financial capabilities. However, the insurance company is not always able to achieve such results on its own. In such cases, it can fulfil its obligations through reinsurance, that is, to distribute risk between itself and another insurance company. Under reinsurance, a reinsurer takes on a significant portion of the risk or guarantee, while another part of the risk that the assignor leaves on his own responsibility is his own retention. As a

rule, each reinsurer has a different share of coverage. Due to this, the insurer, which transfers the risks to reinsurance, increases its ability to take risks tens of times.

The reinsurance system, like the direct insurance system, is based on risk redistribution between several insurers. This allows the direct insurer, on the one hand, to fully implement the assumed insurance obligations to the policyholder, and, on the other hand, to ease the burden on the payment of insurance compensation, while maintaining its financial stability [5, p. 52].

Thus, reinsurance is primarily intended to create a homogeneous insurance portfolio by dividing and aligning risks. Of course, this goal can be achieved by a simpler method – by avoiding undesirable risks, but such a policy is disadvantageous for the competitiveness of an insurance company on the market [7].

It is also possible to highlight secondary reinsurance functions. Among them are the following:

- by means of reinsurance, a company can take on insurance rather expensive and specific risks;
- reinsurance provides the opportunity to introduce and distribute new types of insurance.
- By means of reinsurance, an insurance company can create a balanced portfolio in the long run.
- in cases where risk redistribution is carried out between residents and non-residents, reinsurance takes the form of foreign trade [4].

Although reinsurance is not mandatory, moreover, there are restrictions on the transfer of risks to reinsurance, but it is one of the sources of ensuring financial stability of insurance organizations.

Reinsurance in terms of financial sustainability has at least two aspects. Thus, the possibility for a primary insurer to reinsure the risks taken means strengthening financial stability. At the same time, it makes sense to talk about the financial stability of the reinsurer: being an insurance organization that provides insurance services to other insurers, the reinsurer must have a sufficient level of solvency, so that in case of an insurance or reinsurance event, fulfil their obligations.

Thus, reinsurance has a direct impact on the level of financial stability of the insurer:

- Each type of insurance has a significant amount of risks that the insurance company can not assume completely. One of the options for insurance of such risks is a reinsurance operation that significantly reduces the level of liability of one insurer and provides full protection to the policyholder;
- The financial stability of the insurer can shatter not only big risks, but also small ones. Registration of a reinsurance contract in the event of a catastrophic insurance event gives the reinsurer the opportunity to reduce the probable losses. Thus, by reinsurance the insurance company protects itself from sudden large-scale expenses;
- Reinsurance can equalize the fluctuations of the insurer's performance over a certain period. In particular, during the year, the financial position of the company may adversely affect both the high loss-making nature of the insurance portfolio as a whole, as well as significant losses from a large number of insurance payments associated with the onset of catastrophic risks. Reinsurance can straighten such fluctuations, thus contributing to the stable operation of the company that provides financial stability.

Consequently, reinsurance enables the insurance organization to expand the list of risks which it is ready to take on insurance, to cover more types of activities, to protect its assets. Reinsurance opens up to the insurer the opportunity to insure objects that significantly exceed its own financial resources at their cost or degree of risk.

Today, almost all Ukrainian insurance organizations are in need of reinsurance. Most of them do not have significant financial resources and therefore are not able to carry out large-scale insurance, which significantly impedes the scope of their activities. The transfer of part of the accepted risks to reinsurance could guarantee the ability of the domestic insurer to meet its obligations, thereby ensuring its financial stability and promoting the expansion of the company's field of activity.

Thus, the necessity and preconditions for conducting reinsurance result not only from the nature of the economic category of insurance, but also the specifics of the insurance organization as an economic entity with increased requirements for its financial stability.

References:

1. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник./ В.Д. Базилевич, К. Базилевич, Р.В. Пікус та ін. / за ред. В.Д. Базилевич / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
2. Богданов И. Перестрахование – фактор підвищення фінансової стійкості страхових компаній / И. Богданов // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2000. – № 17. – С. 7.
3. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Маланьина А.А Перестрахование как один из факторов обеспечения фінансової стійкості страховщика / А.А. Маланьина // Экономика и предпринимательство. – 2015. – № 12–4 (65–4). – С. 377–380.
5. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова та ін]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) нерезидента» № 124 від 04.02.2004 р. № 124. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/124-2004-%D0%BF>.
7. Солонина С.В. Факторы обеспечения фінансової стійкості и платежеспособности страховой организации / С.В. Солонина, Э.С. Овсяницкий, А.П. Ануфриева // Научный журнал КубГАУ. – 2014. – № 99 (01). – С. 1–9.
8. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 104–121.
9. Улыбина Л.К. Перестрахование как инструмент обеспечения фінансової стійкості страховой организации // Вопросы экономики и права, 2012, № 2. – С. 199–204.

Katranzhy L. L., Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor,

Burtseva O. E., Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor,

Department of Accounting, Finance and Economic Security

“Donetsk National Technical University”

Pokrovsk, Ukraine

THE WAYS TO INCREASE THE INVESTMENT ACTIVITY OF COMMERCIAL BANKS

The necessity to activate the participation of banks in the investment process is due to the demand of successful development of both banking system, and economy on the whole. Banking facilities are interested in stable development of economic environment which, on

the one hand, is the indispensable condition of their activity, and, on the other hand, the stability of economic development of the country mostly depends on the level of steadiness and flexibility of the banking system and its efficient functioning. It is significant to state that the way of development of banking investment is rather long in Ukraine's economy and its active role in forming trade market economic relations between the subjects of business.

Unfortunately, today the development of banks is limited by the lack of development of domestic equity market, because the extent of operations and the quantity of equity market that are in circulation in the market is small in comparison with the other macroeconomic parameters (table 1, table 2). The national market of shares and stock is incapable of providing sufficient considerable inflow of investments into non-financial sector of economy.

Furthermore, the problems of participation of domestic banks in investment processes mostly relate to the specific character of formation and development of banking sector in Ukraine. It defines the necessity to analyze the participation of banks in the investing of economy in interconnection with the process of formation of Ukraine banking system. At the same time, it is advisable to single out the following groups of problems.

Table 1

**Individual activity of stock market development in Ukraine
during the period from 2011 to 2016**

Activity	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. Trading volume of the main financial instruments, billions of UAH, including:						
Agency pass-through's	99,12	178,78	345,87	545,77	250,13	211,26
Certificates Of Deposit	-	-	-	1,00	8,71	11,38
Corporate bonds	21,42	26,35	47,51	32,82	13,53	9,43
Stock	68,59	21,54	44,92	24,46	5,22	2,18
2. Percentage of nominal capitalization of market of share volumes towards GDP, %	13,66	19,66	21,43	29,21	3,21	0,82
3. Profitability of domestic state loan stock, %	9,17	12,94	13,13	13,44	13,07	9,16

Formed by means of data [1]

Nowadays the macroeconomic situation does not assist in active investment activity of banks which is due to the weak competitiveness of the majority of domestic enterprises. The activation of investment activity is impossible without reconsideration of tax system so that it may be simplified and tax pressure may be decreased.

Among the other reasons it is important to single out the following ones: inflation, high percentage rates on credits considerably exceed the level of production profitability in real sector and the level of profitability on investment projects; low legal assistance of private property; heightened risk for the foreign investors; investment (saving) passivity of population.

Unfortunately, nowadays, banks didn't manage to attract considerable volumes of long-term resources which, in its turn, is an obstacle to their investment activity. In our opinion, the reasons for non-conformity of resource basis to the demands of banks on making investments is unsatisfactory functioning of monetary and credit system, low level of monetization of economy, which results in transition of money into non-banking black turnover and the outflow of funds outside Ukraine.

**The volume and the quantity of stock and loan securities emission of enterprises
from January to August in 2017**

Period	The volume of stock emission, billions of UAH	The quantity of issues	The volume of loan securities emission of the enterprises, billions of UAH	Banks, billions of UAH	Insurance companies, billions of UAH	The quantity of issues
January	2 873,03	14	19,52	200,00	0	3
February	6 731,59	10	70,00	0,00	0	1
March	11053,78	5	50,00	0	0	2
April	7 449,47	8	420,29	0	0	6
May	13 451,13	9	207,55	0	0	7
June	18 878,72	19	720,00	0	0	3
July	42 045,04	14	678,29	0	0	25
August	1 881,06	8	471,77	900,00	0	17
Sum total	104364,38	79	2637,41	1100	0	64

Formed by means of data [2]

So, the supreme task for the investment operations of banks to develop is the accretion of its own capital and the increase of resource basis and the following factors will foster the level of capitalization of banking system: reduction of capital export abroad, introduction of efficient currency exchange regulation on the part of the government, creation of favorable investment climate in the country.

Extremely small amounts of the capital belonging to the most of Ukrainian banks and unsatisfactory structures, and the quality of liabilities, imbalance of the structures of asset and liabilities require the elaboration of measures in order to stimulate the investment of savings of the subjects of economy to investment projects – for both institutional investors, and long-term deposits – for the natural persons that will let them form the necessary resource basis for investment activity.

One more important measure for expansion of the bank investment potential is the creation of transparent, quick and reliable mechanism of issuing financial instruments (Certificates of Deposit, loan securities, Eurobonds, senior stock) by the banks and the other financial middlemen. This instrument must provide: cancellation of governmental duty on registration of information about the issue of financial instrument concerning the capitalization of banks; quick registration of issues; minimization of expenses on registration; systematization of informational flows about completed issues.

In the same way, investment activity of banks is a significant source of development of the real sector of economy, providing close connection between the sectors of juridical persons, natural persons and bank establishments. Considering the measures that will allow to increase the scales of investment activity of banks, it is important to point out that, first of all, stimulation of the given sphere should be started with the creation of stable conditions of economic development that provide steady normative-legal basis and the regime of taxation, the support of financial steadiness of those participating in investment projects and also the elaboration of the accurate mechanism to decrease the riskiness of bank investment.

References:

1. Annual Accounting of National commission on securities and stock market [Electronic resource]. – Access: <https://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>
2. Information reference about the development of stock market in Ukraine since January till August in the year of 2017 [Electronic resource]. – Access: <http://www.ssmc.gov.ua/fund/analytics>

*Данік Н. В., к.е.н., доцент,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна*

ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Банківська система є визначальною для ефективного функціонування національної економіки, вона є саме тим важливим чинником стабільності і розвитку економічного життя країни, який може стримувати системну банківську кризу, що спостерігається зараз в Україні. Банківська криза це головне джерело нестабільності і гальмування розвитку економіки, зростання безробіття, поглиблення бідності та загострення соціально-політичних ризиків. В умовах зовнішньої воєнної агресії такий стан може мати критичні наслідки для держави. Тому важливим практичним завданням є побудова глибокого аналітичного і методологічного фундаменту, що враховує специфіку системної кризи, яка відбувається в Україні і несе в собі значну загрозу не тільки для банківської системи, а і для економіки та суспільства в цілому [1, с. 35].

На думку Глущенко В.В. системна банківська криза, що розпочалась у 2014 році і триває сьогодні, є результатом переплетення трьох груп проблем:

– багаторічних структурних та інституційних диспропорцій економіки України, що створюють постійні ризики загострення фінансових і валютних криз;

– системних проблем банківської системи, які в латентному стані існували більше десяти років;

– різкого загострення проблем банківської системи у 2014 році під впливом форс-мажорних зовнішньополітичних чинників та шоків з боку неправильних дій монетарного регулятора – Національного банку України, які привели до трикратної девальвації гривні і перетворення банківської кризи у системну [1, с. 35].

Після проведеного аналізу ми вважаємо, що системним джерелом періодичних фінансово-економічних криз в Україні є ряд таких глибоких структурних диспропорцій, які сформовані в країні протягом останніх десятиріч внаслідок дії руйнівних процесів, що за зворотними зв'язками ще й і підсилюють один одного:

– деструктивна модель сировинної відкритої економіки;

– консервація кланово-олігархічного устрою;

– перетворення державних органів в неефективного та корумпованого менеджера;

– перманентні проблеми з правами власності;

– системний дефіцит довгих ресурсів;

– невиконання банківською системою функції головного кредитора для стратегічної структурної перебудови економіки, імпортозаміщення, розвитку потужної високотехнологічної промисловості, малого і середнього бізнесу;

– диспропорції банківських балансів за строками визрівання пасивів і активів;

- диспропорції банківських балансів за валютами;
- прихід банків з іноземним капіталом в Україну після 2005 року не послабив системні проблеми банківського сектору і економіки в цілому [3].

Протягом 2016–2017 років зазначені системні проблеми не виправлені, а тільки загострилися.

У результаті невирішення цих системних інституційних і структурних проблем Україна, яка є великою країною у центрі Європи з високим рівнем освіти населення та інтелектуального капіталу, все глибше занурюється у «пастку бідності» і стан технологічно відсталої країни третього світу, що є неприпустимим. Рейтинг України у полі глобальної конкурентоздатності планомірно падає.

Основним джерелом системної банківської кризи, що розпочалася 2014 року і триває досьогодні, є неефективна політика НБУ за останні роки та втрачених десятиріч для структурної перебудови і високотехнологічного промислового розвитку вітчизняної економіки [3].

На цьому тлі у даний час виникла необхідність забезпечення сталого і безкризового функціонування банківської системи з тим, щоб банки виконували свої функції і сприяли розвитку економіки. Тому вирішення проблем антикризового регулювання повинно бути найвищим пріоритетом у діяльності банку, а формування та використання адекватного інструментарію антикризового управління – першочерговим завданням, що й визначає актуальність дослідження.

Це знаходить своє відображення як в розробці нових міжнародних стандартів регулювання банківської діяльності та вдосконалення банківського нагляду, так і в розробці національних програм з забезпечення стабільності банківської системи. Держава повинна розробити чітку стратегію подолання кризи, її основні принципи. Всі економічні суб'єкти повинні мати уявлення про прийнятну модель подолання кризи та про те, як будуть розподілятися витрати подолання кризи і втрати, що виникли в ході його розвитку [2].

Розробка стратегії виходу з кризи дозволить заздалегідь визначити обов'язки і створити механізм узгодження політики і дій всіх державних відомств. Відсутність такої стратегії може привести до запізнення з прийняттям антикризових заходів, до того, що банки для свого порятунку будуть приймати ризиковані дії, а всі витрати подолання кризи перекладати з акціонерів на державу та вкладників [5, с. 115].

Таким чином, в сучасних умовах формування механізму попередження кризових явищ у банківському секторі і в кожному окремому банку вимагає переорієнтації роботи Національного банку і керівництва банків на раннє виявлення потенційних проблем і ступеня схильності їм з боку того чи іншого банку. Це передбачає розробку і впровадження нових підходів до оцінки якості діяльності банків, розвиток відносин довіри і співпраці між банківськими установами і регулюючими органами. Важливим елементом такого механізму повинна стати підготовча робота, що включає в себе якісне планування антикризових процедур, удосконалення змісту банківського нагляду, зміцнення ринкової дисципліни та транспарентності діяльності українських банків [4, с. 298].

Отже, банківський сектор повинен стати фінансово стабільною, прибутковою системою, яка виконує функцію оптимального перерозподілу капіталу в економіці і є головним кредитором її інтенсивного розвитку. Тобто банківська система повинна стати ефективним інструментом досягнення макроекономічних пріоритетів держави. Для цього необхідно: з одного боку, «лікування» застарілої структурної хвороби через реалізацію нового економічного курсу і промислової політики, що створить здорову економічну основу (клієнтську базу) для функціонування банківської

системи; з іншого – виправлення помилок монетарного, валютного і банківського регулювання та перехід до нової концепції центрального банкінгу – стимулювання банківського кредитування інноваційного індустріального розвитку економіки.

Література:

1. Глущенко В.В. Сучасна банківська система України і головні проблеми її розвитку / В.В. Глущенко, Д.М. Соловйов // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2016. – вип. 91. – С. 33–44.
2. Матеріали інформаційного сайту «Національний банк України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
3. Стратегія розвитку банківської системи України 2016–2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки»: Проект // Київ, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+banksprav/proekt_strategi.pdf.
4. Тарасевич Н.В. Проблеми капіталізації банків в Україні/ Н.В. Тарасевич // Вісник соціально – економічних досліджень. Збірник наукових праць. – 2013. – № 1 (48). – С. 295–299.
5. Хоггарт Г. Разрешение банковских кризисов: основные инструменты и издержки / Г. Хоггарт, Дж. Рейдхилл, П. Синклер // Банки: мировой опыт. – 2011. – № 34. – С. 106–115.

Dragan O. O., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department,
Bila Tserkva National Agrarian University
Bila Tserkva, Ukraine

FINANCIAL IMPORTANT ACTIVITIES OF INVESTMENT IN UKRAINE

The peculiarity of modern national economic systems constructing of the leading countries in the world is the organization of mutually beneficial investment relations between industry and other institutional sectors, the introduction of effective mechanisms of public-private partnership in this work, as well as the construction of rational ways of intellectual and industrial property protecting.

In Ukraine, however, stimulation of investment activity is limited, primarily due to the acute shortage of public finances caused by the economic crisis. There are also no methods and mechanisms for efficient allocation of financial resources aimed at supporting investment and innovation activities in priority areas, as well as monitoring of the resources spending efficiency. There is no proper justification for the model and methods of stimulating investment activity under the so-called “systemic crisis”, which manifests itself not only in the system of economic indicators, but also in other elements of the state functioning.

There are many research papers to the urgent issues about financial stimulation of investment activity. V. Heyets, N. Levchuk, I. Lunina, O. Shnyenko, L. Fedulova and other scientists work hard on this problem. At the same time, it is expedient to study in depth the possible mechanisms of financial incentives for investment and innovation taking into account macroeconomic dynamics.

The capital investment index reflects the changes in the volume of capital investment during compared periods. It is calculated as the ratio of the assets value, invested in a particular period, adjusted to the corresponding price indices, to the average value of assets

invested in the base year (2010 = 100%). According to the State Statistics Service, the main source of capital investments financing remains the own funds of enterprises and organizations, which accounted for 69.4% of the total volume. The share of attracted and borrowed funds, namely loans from banks and funds of foreign investors, was 10%. Using state and local budgets it has been mastered 9.4% of capital investments. The biggest part of capital investments (96.7% of total volume) is put up into tangible assets, 48.4% of all investments into buildings and constructions, 44.3% into machinery, equipment and inventory and vehicles. 3.3% of total capital investment are put up into intangible assets. 25.6 billion UAH of capital investments were directed to capital repairs of assets (7.8% of the total volume). According to the branches of the economy, the largest volumes of capital investments were registered in the industry last year (33.3% of the total), in agriculture, fish and forestry (13.8%), construction (12.6%), wholesale and retail trade and repair of motor vehicles (7.7%), transport, warehousing, postal and courier activities (7.6%). Among the regions, the leaders in such investments in 2016 were Kyiv (27% of the total), Kyiv Region (9.5%), Dnipropetrovsk Region (9.4%), Lviv Region (5.2%) and Kharkiv Region (4.8 %) [3].

Creation of new and modernization of existing assets is the main direction of investment activity of industrial activity subjects [1, pp. 4–25].

The effectiveness of the whole investment process is determined not only by the volumes and structure of both the sources and the directions of investments, but also their economic return, which manifests itself only as a result of the benefits resulting use from the realization of investment projects.

The main institutional task of the state policy, stimulation of the sources formation of productive investment activity in the real sector of the economy, should be the creation of a highly attractive economic and legal environment that activates the investment process in the priority areas of the infrastructure sectors of the economy, with the intensification of innovative character investment.

The use of financial instruments to stimulate investment activity should provide assistance in solving macroeconomic problems: growth of the gross domestic product; increasing the competitiveness of the economy; support for the development of high-tech industries; further formation of the national innovation system institutions; stimulation of high-tech exports; implementation of resource-saving technologies.

It is advisable to further improve the state policy aimed at developing the financial system and financial markets in the following areas:

- solving strategic tasks of development of the banking sector and strengthening its orientation towards realization of investment and innovation requests of the national economy (stimulation of creation of new credit structures, as well as opportunities for widespread use of “cheap” credit resources for the development of structural modernization tasks and raising the technological level of industrial production);

- creation of the State Development Bank (State Investment Bank), whose activities should be aimed at financing of capital-intensive infrastructure projects with a long payback period (as a rule, on a parity basis of public-private partnership), promoting the creation of high-tech industries, ensuring a qualitative breakthrough in the field of productive investment (the most important conditions for achieving these goals are the availability of sufficient capital, solid government guarantees, a clear organization of investment and a solid control of the targeted resources use);

- support for the further development of the stock market and its infrastructure through the transformation of regulatory and self-regulatory mechanisms, based on the

implementation of state investment policy priorities, including strengthening control over compliance by stock market participants with regulatory requirements;

- clear definition of the rights and obligations of issuers and investors, increase of requirements to the standards of corporate reporting, introduction of international standards of accounting for property rights for securities, simplification of settlement procedure for securities transactions with the participation of non-residents;

- bringing investment legislation to international standards;

- expansion of the range of financial instruments available to investors.

It is advisable to take measures to optimize fiscal policy, which, in the post-crisis development, will act as the main stimulator of investment and innovation activity, namely:

- formation of a realistic development budget, the expenditure part of which will include financing of direct investments of the state, provided on a competitive (grant) basis for co-financing innovative technological projects, as well as programs for the modernization of fixed assets;

- exemption from the tax base of funds directed towards financing of scientific and practical research, innovation projects (with equalization of them to investment in intellectual capital);

- exemption from taxation of the resources of commercial banks, insurance companies, pension funds and other financial institutions, which are directed to investment lending or are invested in innovative enterprises;

- Legislative establishment of the reporting procedure and control over the use of financial resources provided in the form of privileges, with the right to collect them in the budget in case of inappropriate or ineffective use.

References:

1. Heiets, V. M. (2015). Bariery na shliakhu rozvytku promyslovosti na innovatsiinii osnovi ta mozhlyvosti yikh podolannia [On the obstacles to industrial development based on innovation and ways to overcome them]. *Ekonomika Ukrainy – The economy of Ukraine*, 1, 4–25 [in Ukrainian].

2. Innovatsiina diialnist promyslovykh pidpriemstv Ukrainy u 2016 rotsi [Innovation activity of industrial enterprises in Ukraine 2016]. Express issues. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].

3. Kapitalni investytsii v Ukraini u 2016 rotsi: ekspres-povidomlennia Derzhstatu Ukrainy [Capital investment in Ukraine in 2016: Express issues. State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].

Івахненко І. С., доцент,

Інститут інноваційної освіти

Київський національний університет будівництва і архітектури

м. Київ, Україна

РОЛЬ СВІТОВОГО РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПЕРЕРОЗПОДІЛІ МІЖНАРОДНИХ ПОТОКІВ КАПІТАЛІВ

Пошук шляхів мінімізації ризиків цінової та курсової нестабільності на ринках міжнародних капіталів має багатовікову історію. Їх зростання на фінансових ринках внаслідок інтенсифікації операцій та необхідність забезпечення належної ліквідності активів стало причиною зародження й швидкого розвитку сучасних інструментів

хеджування фінансових ризиків. З другої половини ХХ століття в світі спостерігається широкомасштабне застосування строкових інструментів – деривативів. Розвитку ринку деривативів сприяло поглиблення інтеграційних процесів, створення фінансових інституцій, що опосередковують рух капіталів як на внутрішніх, так і міжнародних ринках, прорив у математичному моделюванні процесів ціноутворення та інформаційних технологіях.

Прискорений розвиток ринку похідних фінансових інструментів у світі є одним з чинників стимулювання товарного й фінансового ринків, що сприяє формуванню ринкових інструментів управління ризиком та механізмів біржової торгівлі, створенню сучасного ринкового механізму ціноутворення та моніторингу стану фінансового та реального секторів економіки, прозорості процесів інвестування, підвищення інвестиційної привабливості країн.

Фінансові кризи кінця 80-х – 90-х років поставили завдання щодо проведення комплексного критичного дослідження функціонування фінансових ринків. Тому актуальними на даний момент залишаються питання організаційної структури, внутрішніх механізмів функціонування біржової торгівлі деривативами та ролі держави у її регулюванні. Подальшого дослідження потребує вивчення причин та наслідків зростання ринків похідних фінансових інструментів, визначення можливих напрямків їх регулювання для зменшення ризиків.

Ринки деривативів привертають увагу багатьох теоретиків та практиків. Методологічні основи їх використання відображено у працях відомих економістів Дж. Кейнса, Дж. Хікса, Н. Калдора, Л. Корнеліуса, Ф. Блека, Р. Колба, Ф. Шварца, М. Шоулза, Дж. Маршалла, А. Буреніна, В. Галанова, О. Кандінської, А. Кавкіна, А. Фельдмана, М. Бурмаки, В. Корнеєва, В. Опаріна, Л. Примостки, О. Сохацької, В. Шелудько та інших. В роботах названих авторів розглядаються теоретико-методологічні та облікові аспекти деривативів, сутність похідних фінансових інструментів, механізми функціонування біржового та позабіржового сегментів, технології здійснення строкових угод. Разом з тим, на наш погляд, неповною мірою досліджені та узагальнені тенденції розвитку світового ринку похідних цінних паперів.

Визначення ролі похідних фінансових інструментів і застосування на їх основі стратегій ризик-менеджменту залежить від розуміння механізмів використання різних видів похідних фінансових інструментів. Для цього наведемо їх класифікацію. У міжнародному законодавстві існує розширений та звужений перелік похідних фінансових інструментів, зокрема Європейська директива «Про ринки фінансових інструментів» (European Directive on Markets in Financial Instruments 2004/39/EC – MiFiD) наводить класифікацію фінансових інструментів, яка складається з 10 їх видів [1]. Ця директива надає розширений перелік фінансових інструментів. При цьому, як бачимо європейське законодавство виділяє окремо похідні фінансові інструменти, пов'язані із фінансовими інструментами та товарами. Інші зарубіжні джерела класифікують деривативи в основному за трьома ознаками, що представлені у таблиці 1.

Міжнародний ринок цінних паперів має більш ніж вікову історію, натомість міжнародний ринок деривативів налічує кілька десятиліть. Сукупність багатьох економічних та політичних процесів, що протікали в 1970-х роках, привели до появи та подальшого бурхливого розвитку цього ринку, який неможливо розглядати відокремлено від фінансових інновацій на ринку капіталів.

Результатом пошуку і ефективних дій фінансових інженерів стали нові фінансові деривативи, базовими активами яких є різноманітні фінансові інструменти, а також процентні ставки, валюта, фондові індекси тощо. Згодом набули поширення і зайняли свою нішу на ринку і інші нові фінансові інструменти, так звані, екзотичні

деривативи зі специфічними активами в якості базових та досить складні конструкції з різних видів фінансових деривативів, такі як, опціони на ф'ючерси, синтетичні опціони, комбінації, спреди та ін. Серед нових інструментів, які з'явилися на ринку провідну роль стали відігравати процентні, валютні ф'ючерси та свопи, опціони на акції та фондові індекси, угоди FRA, синтетичні опціони [3, с. 13].

Таблиця 1

Класифікація деривативів

Ознака	Вид
за формою торгівлі на ринку похідних цінних паперів	роздрібні (індивідуальні) контракти на позабіржовому ринку та оптові (стандартні) контракти на організованому ринку (біржі)
за базисним інструментом	фінансові і нефінансові інструменти
за типом продукту	форвард, опціони, ф'ючерси, свопи

Джерело: складено автором на основі [2]

На сьогодні найбільш співставними за номінальною вартістю відкритих позицій є позабіржовий та біржовий ринки деривативів, пов'язаних з акціями. Їх співвідношення у 2016 році склало 1,8. Позабіржовий ринок процентних деривативів в цей час перевищив біржовий у 9 разів, а ті, хто укладали угоди з валютними деривативами фактично сконцентрувались на позабіржовому ринку.

За структурою біржового ринку деривативів найбільшим світовим ринком деривативів є Північноамериканський (54%), на другому місці досить близький за обсягами Європейський (38,71%). Обсяги позабіржових угод на міжнародному ринку деривативів суттєво перевищують обсяги біржових, а протягом останніх десятиліть частка позабіржового ринку зросла з 60% до 90%. Обсяги ж ринку в абсолютному вимірі зросли за цей час у 133 рази. При цьому обсяги біржового ринку зросли приблизно в 30 разів, позабіржового – в 200. Після світової фінансової кризи 2008 р. на біржовому ринку спостерігається значне падіння обсягів торгівлі, подальша стабілізація та поступове зростання до 70% обсягів докризового обороту у 2014 р.

На даний час існує досить своєрідна структура світового позабіржового ринку деривативів в якій абсолютно домінують похідні фінансові інструменти в яких базовим активом є відсоткові ставки – 82,9 %. Друге місце за рангом займають валютні деривативи – 10,0 %, тоді як інші базові активи є набагато меншими за обсягом [4].

Зазначимо, що значне домінування похідних фінансових інструментів, для яких базовим активом є процентні ставки та валютні цінності є цілком природним в сучасних умовах та пояснюється наступними факторами:

- глобалізація призвела до суттєвого збільшення операцій, в яких засобом платежу виступають валютні цінності, відповідно, для усе більшої кількості економічних агентів постає питання про необхідність розбудови ефективної системи управління валютним ризиком. Відповідно, в таких умовах зростає роль деривативів як інструменту хеджування валютного ризику;

- галопаюче зростання глобального боргового ринку (як у вигляді цінних паперів, так і несек'юритизованих фінансових інструментів) збільшило потребу у інструментах хеджування процентним ризиком, що відповідним чином відобразилося і на ринку деривативів – відбулося зростання не тільки відповідного сегменту де в

якості базового активу використовуються процентні ставки, але й «дефолтних» деривативів.

Втім, навіть такий колосальний обсяг світового ринку деривативів можна оцінювати з різних точок зору. З одного боку, зростають можливості для різних економічних агентів щодо використання похідних фінансових інструментів в своїх корпоративних стратегіях, з іншого – неконтрольоване зростання цього сегменту глобального фінансового ринку є передумовою для виникнення «фінансових бульбашок».

Подальший стійкий розвиток світових ринків похідних фінансових інструментів пов'язаний, перш за все, з реформуванням системи регулювання в напрямку узгодження вітчизняних законів з міжнародними конвенціями та правилами використання похідних інструментів, через нормативне, методологічне та інфраструктурне забезпечення та в межах інформаційно-аналітичного середовища оцінювання та регулювання ринків деривативів. Основою формування ефективного інформаційно-аналітичного середовища повинна стати розроблена система оцінювання стану ринку похідних фінансових інструментів, яка дозволяє регуляторам приймати своєчасні рішення щодо попередження кризових явищ на ринку похідних фінансових інструментів з огляду на генеровані нею звітні дані.

Література:

1. Securities and Exchange Commission. Final rules: Regulation of exchanges and alternative trading systems (Release No. 34-40760, File No. S7-12-98). Retrieved March 3, 2016, from <http://pages.stern.nyu.edu/~jhasbrou/Teaching/SEC/ATS/Reg%20ATS%20Summary.pdf>
2. Галочкін М. И. Ринок похідних цінних паперів: регулювання і розвиток в Європі: автореферат на отрим. наук. степеня канд. екон. наук.: / Галочкін М. И. – Москва. – 2014. – 20 с.
3. Основні показники Всесвітньої федерації бірж [Ел. ресурс] // Національний банк України: [сайт]. Режим доступу: <http://www.world-exchanges.org/home/>. – Назва з екрана.
4. Статистичні дані банку міжнародних розрахунків [Ел. ресурс] // Банк Міжнародних розрахунків: [сайт]. Режим доступу: <https://www.bis.org/> – Назва з екрана.
5. Фельдман О.Б Ринок похідних цінних паперів: регулювання і розвиток в Європі: підручник / Фельдман О.Б – М.: Фінанси і статистика, 2013. – 546.
6. Абакуменко О. В. Фінансові інновації на ринку цінних паперів / О. В. Абакуменко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 12. – С. 17–22.

Колісниченко А. С., студентка,

Боденчук С. В., викладач,

*Міжрегіональної академії управління персоналом
м. Ізмаїл, Україна*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний світ повільно, але неухильно рухається шляхом інтеграції. Навіть культурні та національні відмінності не можуть перешкодити об'єднанню країн в союзи на основі спільної економічної та політичної діяльності [4]. Одне з подібних об'єднань – Європейський союз, склад якого постійно розширюється. На 01.01.2017 року Євросоюз налічує 28 країн.

Сформована до початку 1980-х рр. у розвинутих країнах однакова структура оподаткування стала важливим фактором податкових реформ, багато в чому визначивши методи і характер їх здійснення [6].

У світовій практиці виділяють чотири базові моделі системи податків.

Англосаксонська модель орієнтована на прямі податки з фізичних осіб, частка непрямих податків є незначною.

Євроконтинентальна модель відрізняється високою часткою відрахувань на соціальне страхування, а також значною питомою вагою непрямих податків.

Латиноамериканська модель розрахована на збір податків в умовах інфляційної економіки.

Змішана модель складається з окремих рис інших моделей. Країни обирають її для того, щоб диференціювати структуру доходів, уникнути залежності бюджету від окремого виду чи групи податків.

Податкову систему ЄС формують такі види податків, встановлені на території держав ЄС: непрямі податки (ПДВ, акцизи і мита), прямі податки (прибутковий податок та інші) і внески на соціальну безпеку.

Як свідчить практика ЄС, гармонізація податкових систем країн – учасниць відбувається швидшими темпами у непрямому оподаткуванні (податках на споживання) [2], оскільки непрямі податки безпосередньо впливають на ціноутворення товарних потоків і прискорюють торгівлю в межах ЄС.

Важливим фактором успішного розвитку інтеграції є відповідна модифікація національних податкових систем країн-членів ЄС, яка в даний час здійснюється під впливом міжнародної податкової конкуренції, і європейської податкової гармонізації.

Досліджуючи моделі податкової системи країн Європейського Союзу можна відмітити, що податкові системи відрізняються за типом побудови, кількістю податків, ставками податкових платежів, методикою їхнього розрахунку, видом стягнення тощо [5]. Але всі вони базуються на загальних принципах. Одним із основних є стабільність законодавчої бази.

Новації Податкових змін 2017 року в Україні можна охарактеризувати як спробу спрощення податкової системи, а також підвищення прозорості та якості адміністрування податків сприятимуть створенню сприятливих умов для залучення інвестицій, ліквідації поширених схем ухилення від оподаткування, що дозволить збільшити доходи як державного, так і місцевих бюджетів [1].

Визначити шляхи вдосконалення податкової системи України в умовах імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС сказати наступне.

По-перше, податкова реформа повинна проводитись у комплексі з іншими реформами (дерегуляції, адміністративною реформою та децентралізацією, конституційною реформою, антикорупційною та реформою судово-правоохоронних органів, реформою державної служби, реформою у сфері енергетики та пенсійною реформою) [3]. Тобто, Україні потрібна всеосяжна програма, в якій би всі реформи доповнювали та посилювали одна одну.

По-друге, ключові положення податкової реформи повинні бути узгоджені з широкими колами громадськості і різними політичними силами, щоб зміни політичних сил при владі не призводили до радикальних змін Концепції і умов для бізнесу в країні.

За результатами дослідження зарубіжного досвіду адміністрування податків приходимо до висновку, що у порівнянні з іншими країнами світу система податкового адміністрування України недосконала, тому впровадження міжнародного

досвіду в податкову систему України повинне сприяти більш швидшому переходу до нової, сталої та дієвої системи оподаткування.

Виходячи з цього, для України найбільш близька євроконтинентальна модель. Національне податкове законодавство України в цілому відповідає законодавству ЄС, за виключенням окремих норм, які поступово будуть наближені до нього з огляду на обмеження соціально- економічного характеру та регіонального контексту (відображені у зобов'язаннях згідно Угоди).

Література:

1. Податковий Кодекс України (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
2. Директива Ради 67/227/ЄЕС «Щодо гармонізації законодавства держав-членів стосовно податків з обороту» від 11 квітня 1967 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://законодавство.com/spivtovaristvo-ekonomichne-evropeyske/persha-direktiva-radi-227-ees-schodo-1967-27808.html>
3. Гречко А. В. Дослідження впливу податкової політики на економічний розвиток України / А. В. Гречко // Ефективна економіка. – 2012. – № 10. – С. 15–24.
4. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу / М.І. Карлін. – К. : Знання, 2011. – 639 с.
5. Міжнародний досвід: адміністрування податків в Європі та в Україні// Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua>
6. Офіційний сайт Євростату Європейської комісії (Eurostat). Тенденції оподаткування в ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat>.

Kriuchkova N. M., Doctorat En Economie, Professeur Agregé,
Université Nationale I. I. Mechnikov d'Odessa
Odessa, Ukraine

MODERNISER LES FINANCES PUBLIQUES UKRAINIENNES

L'efficacité des réformes à mettre en place dans le domaine des finances publiques est forcément tributaire de la prise de conscience – lucide et systématique – chez le décideur public du rôle et des fonctions joués par cette institution dans l'économie du pays. Faute de telle prise de conscience chez les décideurs publics au niveau national, ceci dans les pays sans beaucoup d'expérience de fonctionnement autonome en situation d'économie de marché, on voit se mettre en place des modèles de gestion des ressources financières publiques à caractère éclectique. Dans ces conditions, la performance des instruments potentiellement assez puissants empruntés dans les économies développées se retrouve bloquée par d'autres éléments du système des finances publiques qu'on n'avait pas pensé à mettre à jour.

Certainement, les réformes des finances publiques doivent avoir un caractère systématique, se réaliser dans le cadre d'une conception bien réfléchie. Quant à la situation ukrainienne, si on cherche vraiment à construire un Etat démocratique avec un système de gouvernance performant, capable de gérer les finances publiques de façon productive et responsable, pourvoir les citoyens en biens et services de qualité, après avoir fait les premiers pas dans la direction choisie, les pouvoirs n'ont qu'à aller de l'avant. Ce sont les

réformes bien réfléchies et bien complètes qui déterminent le bon fonctionnement du nouveau modèle de gestion publique.

Les chemins que prennent les réformes des finances publiques se trouvent directement soumis au développement des modèles économiques fixant le rôle et les fonctions d'un gouvernement dans le fonctionnement du système économique national. La puissante école économique keynésienne dont les grands principes avaient été adoptés par les gouvernements des pays développés pendant une vingtaine d'années, commence à perdre sa popularité à partir des années 70 du XX siècle dans les pays développés (citons avant tout les Etats-Unis, l'Australie, la Nouvelle Zélande, les pays de l'Union Européenne d'aujourd'hui). Cette perte de popularité a été causée aussi par des pratiques abusives que les gouvernements avaient déployées en utilisant le mécanisme budgétaire pour remplir des objectifs macroéconomiques, ce qui devait finalement aboutir à une stagflation progressive, une paupérisation des populations et une instabilité économique à long terme.

Du modèle traditionnel au nouveau modèle de gestion publique, un passage nécessitant toute une série de réformes en profondeur dans différents domaines des relations sociales. Puisque les deux modèles divergent avant tout au niveau des principes de fonctionnement, les transformations qui sont à se mettre en place se trouvent bien profondes, nécessitant une reconstruction substantielle de l'organisation de l'État. Selon les pays, la durée d'un tel passage avait varié entre quelques années et quelques dizaines d'années.

Parmi les réformes de base s'inscrivant dans le cadre de la mise en place du nouveau modèle de gestion publique il est à noter quelques unes dont la réalisation est indispensable pour redonner de l'efficacité à la gestion publique :

- transformations au niveau des principes de fonctionnement du service public;
- décentralisation du système fiscal ;
- mise à jour du système budgétaire et de la politique budgétaire.

Mettre en place un nouveau modèle de gestion publique demande des réformes systématiques et en profondeur, nécessitant à son tour la mobilisation des ressources temporelles et financières importantes. A ce jour, il n'y a que certains pays développés qui ont complètement réussi à introduire chez soi ce modèle de gestion publique. Par ailleurs, un nombre important de pays est en train de réaliser le passage renonçant au modèle traditionnel pour arriver au nouveau modèle de gestion publique. D'après les pratiques de ce dernier groupe de pays, plus les réformes à mettre en place ont été étendues, plus le système des finances publiques s'est montré efficace. En même temps, les pays qui n'ont fait que la moitié du chemin en adoptant seulement des instruments populaires isolés, sans avoir changé l'essence même de la gestion publique, n'ont pas affiché de résultats positifs. Les pratiques innovantes calquées sur des pays développés ont été sans effet en raison de la conservation du modèle traditionnel de la gestion publique qui présente un cadre défavorable à leur bon fonctionnement. Le nouveau modèle de gestion publique n'est pas parfait lui non plus, ce qui explique l'absence de l'unanimité pour l'appliquer chez soi. Pourtant, il faut être bien conscient que, même si les critiques du nouveau modèle de gestion publique sont argumentées, le gouvernement ne doit pas se voir obligé de freiner les réformes allant dans ce sens afin de conserver le modèle traditionnel de gestion. D'ailleurs, les détracteurs du nouveau modèle n'ont pas de doutes par rapport au fait que le nouveau modèle soit beaucoup plus efficace que le traditionnel, mais ils font remarquer que dans des conditions nouvelles il faudrait penser aux mécanismes plus performants. Ceci pour dire que les gouvernements qui souhaitent construire un Etat démocratique avec des populations économiquement sécurisées fonctionnant dans le cadre de l'économie de marché devraient se montrer plus dynamiques en matière de modernisations, étant donné

que toute une partie des pays développés ont déjà pris la route pour arriver à un modèle de gestion publique plus efficace.

Моташко Т. П., к.е.н., асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

СЕРТИФІКАЦІЯ СТРАХОВИХ АГЕНТІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Важливими суб'єктами на страховому ринку України є страхові агенти. Виконуючи частину операції страховика, а саме щодо рекламування, консультування, пропонування страхувальникам страхових послуг та проведення роботи, пов'язаної з укладенням та виконанням договорів страхування, вони виступають основними дистриб'юторами страхових послуг на вітчизняному страховому ринку.

Попри зазначене, діяльність страхових агентів не є достатньо врегульованою на державному рівні, що призводить до високого рівня шахрайств за їх участі:

- реалізація втрачених полісів;
- реалізація полісів страховими компаніями, які не мають ліцензії;
- викривлення даних недобросовісних агентів та страховиків;
- укладення договору після настання страхового випадку (особливо при реалізації послуг у сфері автострахування);
- реалізація полісів старого зразку;
- реалізація полісів за старими тарифами.

Таким чином, неврегульованість питань сертифікації (ліцензування) та реєстрації страхових агентів є одним із негативних чинників впливу на безпеку страхового ринку.

На сьогодні, для провадження агентської діяльності на страховому ринку України достатньо пройти навчання у школі страхового агента. Варто зазначити, у сучасних реаліях такі школи функціонують на базі різних страхових компаній, тому не існує єдиного підходу та стандартизованих вимог до таких фахівців. Існують лише загальні вимоги до провадження агентської діяльності, визначені Положенням КМУ «Про порядок провадження діяльності страховими посередниками», які є поверхневими та не охоплюють широкого кола питань, а також Кваліфікаційні вимоги до страхових агентів, необхідні для здійснення посередницької діяльності з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Особливості підготовки страхових агентів в деяких вітчизняних страхових компаніях наведені в таблиці 1.

Варто зазначити, у закордонній практиці діяльність страхових агентів підлягає жорсткому законодавчому регулюванню. Наприклад, у Польщі страхові агенти обов'язково мають бути зареєстровані у спеціальному реєстрі страхових агентів. Загалом, до страхових агентів висуваються наступні вимоги:

- працювати агентом може фізична особа, яка немає для цього юридичних обмежень;

- рівень освіти – як мінімум, середня;
- опанування спеціальних курсів;
- скласти тестування.

Таблиця 1

**Особливості підготовки фахівців з реалізації страхових послуг
в школах страхових агентів**

Особливості програми навчання	Страхові компанії	
	Страхова компанія «Альфа Страхування»	Страхова Компанія «ПРОВІДНА»
Попередні вимоги	Цілеспрямованість, бажання і готовність працювати в СК	Вимоги щодо освіти та досвіду в страхуванні відсутні
Термін навчання	8 днів	-*
Вартість навчання	Навчання здійснюється за рахунок Компанії	Безкоштовно
Структура навчального курсу	Теоретичні та практичні заняття, тренінги.	Теоретичне та практичне навчання
Результати навчання	Знання основ страхування, «знайомство» зі страховими продуктами Компанії, оволодіння навичками ефективного спілкування з клієнтами, навчитися самостійно організовувати і планувати свою діяльність.	Навички ведення страхових розрахунків та заповнення документації, оволодіння мистецтвом продажів страхових послуг.

*Інформація відсутня

Джерело: побудовано автором за даними [1; 2]

Програму і методику навчання страхових агентів визначає Міністерство фінансів. Нагляд за страховими агентами здійснюється безпосередньо страховими компаніями, інтереси яких вони представляють. Якщо агент представляє інтереси більш ніж одного страховика, він самостійно несе відповідальність за свої дії й зобов'язаний підписати контракт професійної відповідальності страхового агента (Professional Liability Insurance). Таким чином, він несе відповідальність перед клієнтом за надання неякісної послуги [3].

Подібні вимоги до діяльності страхових агентів та їх сертифікації існують і в Австралії. Процес підготовки відповідного фахівця та отримання статусу «страховий агент» передбачає:

- отримання відповідної освіти за напрямом страхування;
- отримання, як мінімум, 2-річного практичного досвіду у страхових компаніях, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності;
- отримання ліцензії.

Видача ліцензії на провадження агентської діяльності у Австралії забезпечується державним органом після попереднього розгляду заявки та успішного складання тестів [4].

Таким чином, з метою забезпечення безпеки страхового ринку з позицію суб'єктів, які на ньому функціонують, а саме агентів, доцільно врегулювати актами вітчизняного законодавства питання агентської діяльності у страхуванні в напрямі їх реєстрації, ліцензування (сертифікації) та обліку. Крім того, негайного вирішення потребує питання відповідальності страхових агентів перед клієнтами стосовно надання відповідної інформації; грошового забезпечення власної посередницької діяльності шляхом страхування професійної відповідальності; створення позасудового органу розгляду спорів. Потрібно на законодавчому рівні закріпити питання стосовно гарантування виконання зобов'язань страховими посередниками, наприклад, шляхом створення фонду.

Література:

1. Школа страхового агента [Електронний ресурс] / Офіційний сайт СК «Альфа Страхування». – Режим доступу: <https://alfaic.ua/product/agents>
2. Школа страхового агента [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Страхової Компанії «ПРОВІДНА». – Режим доступу: <http://www.providna.ua/uk/content/shsa>
3. Значение агентского канала продаж и перспективы его развития в Украине [Електронний ресурс] / Форіншурер. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/public/16/01/28/4401>
4. Federal Register of Legislation Insurance (Agents and Brokers) Regulations [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2004C04870>

Пальчевич Г. Т., к.е.н., професор,

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ

Запорукою зміцнення конкурентних позицій корпорацій в оточуючому бізнес-середовищі та набуття ними статусу суб'єктів світового господарства є впровадження принципово нових прогресивних технологій та випуск високотехнологічної наукомісткої продукції. Сьогодні потужність корпоративної діяльності визначається не виробничими ресурсами, а спроможністю до інноваційного розвитку. Саме корпорації є рушійною силою генерації та впровадження інновацій, що перетворює їх в основні економічні агенти національного й світового ринкового господарства.

У Господарському кодексі України корпорація визначається як договірне об'єднання, створене на основі сукупності виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органами управління корпорації [1].

Як господарська система, корпорація утворює цілісний комплекс, що характеризується новою якістю, не властивою її складовим елементам [2]. Особливістю утворення корпоративних структур є формування партнерських відносин між: державою та приватними компаніями; великим і малим бізнесом; організаціями та регіонами в особі виконавчих органів влади з використанням фінансових технологій концентрації капіталу.

Економіко-інноваційний розвиток корпорації визначається як постійний динамічний процес якісних змін економічної складової життєдіяльності корпорації, обумовлений рівнем інноваційності всіх його напрямів для забезпечення економічного зростання в рамках обраної місії, прийнятої мотивації та інтелектуалізації діяльності. Очевидна перевага корпорації над підприємством щодо реалізації інноваційних проектів полягає в об'єднанні корпоративних інтересів та забезпеченні їх інтелектуальними, фінансовими, технічними та іншими видами ресурсів [3].

Можливості залучення інвестицій, а також перспективи інтеграції в міжнародні фінансові ринки безпосередньо залежать від стану корпоративних фінансів. Водночас більшість країн із ринками, що формуються (*emerging markets*), істотно відстають у інноваційному розвитку та не реалізують свого потенціалу насамперед через недостатню зрілість ключових учасників сучасної ринкової економіки – корпорацій і, зокрема, корпоративних фінансів. Це стосується й України [4].

Фінансування інноваційного розвитку корпорацій передбачає модернізацію їх фінансового механізму відповідно до новітніх вимог господарської практики та досягнень фундаментальної і прикладної фінансової науки. Фінансовий механізм функціонування корпорацій повинен забезпечувати збалансованість інтересів різних суб'єктів корпоративних відносин: акціонерів (власників); кредиторів; партнерів; урядових органів; суспільства в цілому. Інноваційний розвиток економіки потребує формування нового фінансового механізму збалансованого розвитку корпорацій.

Основними складовими фінансового механізму інноваційного розвитку є державне фінансування, банківське кредитування, венчурне фінансування, зовнішнє інвестування, самофінансування. Така структура цього механізму дозволяє мобілізувати всі наявні джерела фінансових ресурсів і спрямувати їх на створення умов для ефективної інноваційної діяльності та підвищення рівня конкурентоспроможності корпорацій.

Стосовно формування внутрішніх джерел фінансування інноваційної діяльності корпорацій варто зауважити, що власний капітал корпорації включає насамперед інвестиції власників (тобто капітал власників, учасників, акціонерний капітал) у формі як грошових коштів, так і інших майнових цінностей. Власний капітал корпорації також формується за рахунок капіталу, напрацьованого в результаті діяльності і отриманого після сплати всіх податків та виплати частини прибутку власникам. У вітчизняній фінансовій практиці він називається нерозподіленим прибутком, а в західній відомий як прибуток, залишений у компанії (*retained income*). Стимулювання інноваційного розвитку корпорацій передбачає пільгове оподаткування частини цього прибутку, реінвестованого в інноваційні проекти.

Особливістю інноваційного розвитку корпорацій є одержання пільг та гарантій від органів державної влади, які несуть відповідальність за формування та реалізацію інвестиційної політики держави та її регіонів. Універсальними інструментами державного регулювання інноваційного розвитку є податки, відрахування, дотації та субсидії.

Збільшення обсягів інвестицій корпорацій можливе за рахунок централізації коштів за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності, розширення масштабів комерційного кредитування учасників корпорацій та підвищення ефективності використання їх оборотних активів, залучення бюджетних та іноземних кредитів, облігаційних займів, оптимізації податкових платежів шляхом визнання корпорації консолідованим платником податків.

У формуванні грошових потоків корпорацій особливу роль відіграють банки, які зацікавлені вкладати кошти не в окремі організації, а в їх об'єднання, що мають

технологічні, організаційно-економічні та фінансові взаємозв'язки. Привабливим для банківських установ є підвищення надійності кредитування шляхом створення спільного заставного фонду та інших форм солідарної відповідальності всіх учасників корпорації перед банком. Перспективною є організація змішаного фінансування крупних інноваційних проектів та надання центральним банком пільг банкам-учасникам корпорацій у вигляді зниження норм обов'язкових резервів та інших обов'язкових нормативів.

Фінансування інноваційної діяльності зарубіжних корпорацій має певні особливості, що полягають в залученні значних обсягів фінансових ресурсів за рахунок розміщення власних акцій та облігацій на світовому фінансовому ринку, концентрації капіталу шляхом перерозподілу фінансових потоків в материнській компанії та реінвестування виручки в дочірні філіали, мінімізації оподаткування за допомогою трансфертного ціноутворення та офшорних зон тощо [5].

Фінансування інноваційної діяльності може здійснюватися за рахунок коштів, що концентруються в інноваційних фондах і формуються за рахунок засобів корпорацій, банків, страхових компаній, зацікавлених державних органів. Зазвичай фінансування інновацій такими фондами надається інноваційним проектам, що успішно пройшли незалежну експертизу та конкурсний відбір.

Визначення пріоритетних напрямків фінансування інноваційного розвитку корпорацій, прийняття рішень про методи формування капіталу, структури активів передбачає централізацію фінансових ресурсів у головній корпорації. Усі питання щодо випуску і розміщення нових емісій цінних паперів, управління портфелем цінних паперів, одержання банківських кредитів, централізації частини одержаного прибутку, визначення розмірів нових капітальних вкладень вирішуються централізовано [6].

Удосконалення механізму фінансування інноваційного розвитку корпорацій сприяє ефективному використанню фінансових ресурсів при реалізації перспективних інноваційних проектів, забезпеченню економічного зростання, підвищенню рівня конкурентоспроможності корпорацій на національному і міжнародному фінансових ринках.

Література:

1. Господарський кодекс України 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/436-15aws/436-15>.
2. Посохов І.М. Розвиток економічного змісту категорії «корпорація» / І.М. Посохов // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 281–287.
3. Корнух О. В. Економіко-інноваційний розвиток корпорації / О. В. Корнух // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 3. – С. 154–164.
4. Крисоватий А. І. Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки / А. І. Крисоватий, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова // Фінанси України. – 2013. – № 9. – С. 7–27.
5. Строгаль Д. Тенденції та схеми накопичення капіталу транснаціональними компаніями в офшорних зонах / Д. Строгаль // Ефективна економіка. – 2013. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2619>.
6. Смагло О.В. Фінансовий механізм зарубіжних корпорацій в умовах глобалізації / О.В. Смагло // Економіка і суспільство. – 2017. – Випуск 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/112.pdf.

OPTIMIZATION OF INSURANCE CONTRIBUTIONS IN RISK INSURANCE

Kyivmetrobud Corporation, Kryvyi Rih, is engaged in the construction of new mines and the expansion of the road network in the old ones. All these works are carried out at considerable depths underground and are accompanied by quite frequent breaks in work caused by equipment breakdowns, illnesses of workers and downtime.

To prevent losses, the corporation insures all the above cases in various insurance companies. The reason for this solution lies in the significant amounts of compensation that must be paid to insurers in the event of an insured event. Therefore, each insurer determines the maximum amount of insurance indemnity.

There is a problem of the best distribution of insurance premiums among several insurance companies.

Since the type of insurance is risky, the statistics of the occurrence of events leading to breaks in work were collected.

The table below shows the results of calculations of the main parameters of the tariff rates for insurance

Indicator of insurance	Diseases of workers	Repair of equipment	Downtime
The probability of an insured event (T_{n0})	0,0412	0,055	0,061
Standard deviation (σ_s)	8 532, 09	0,0249	0,0273
Coefficient of variation (V_s)	0,1	0,45	0,45
Trust probability (β)	0,95	0,95	0,92
Quantum of normal distribution ($\Phi^{-1}(\beta)$)	1,6449	1,6449	1,401
Risky non-interest rate (T_{nr})	0,0068	0,0409	0,038
Net bet (T_n)	0,05	0,1	0,1
Expenditure charge (f)	0,2	0,2	0,2
Gross bet (T_b)	0,06	0,12	0,12

In the table:

T_{n0} – was calculated by the formula $T_{n0} = \frac{P_{n0}}{SN}$;

σ_s – the average quadratic rejection of compensation amounts in the course of the onset of an insured event, calculated using the built-in Excel function «Standard»;

$V_s = \frac{\sigma_s}{S}$ – coefficient of variation in the amount of total insurance indemnity;

$\Phi^{-1}(\beta)$ – Calculated using the built-in Excel function «Normal»;

T_{nr} та T_n – were calculated by the formulas

$$T_n = T_{n0} + T_{nr}, \quad T_{nr} = \Phi^{-1}(\beta) T_{n0} V_s ;$$

T_b – were calculated by the formula $T_b = \frac{T_n}{1-f}$,

where S – average damage size, N – number of insurance cases, P_{n0} – the average amount of indemnity under the insurance contract, f – the burden on the expenses of the insurance company when servicing the insurance contract.

The calculations of the distribution of insurance premiums were performed by a matrix method for solving transport problems. Since the maximum amount of insurance is less than the condition of the management of the concern, but the total amount for all insurance companies more than us needed, then the method of solving the open transport problem with excess of resources was used.

For the optimal distribution of insurance premiums between insurance companies, the total amount of insurance costs should be minimal, hence

$$\sum_{i=1}^M \sum_{j=1}^n S_{ij} \rightarrow \min, i=1..M, j=1..n.$$

where S_{ij} – insurance premium taking into account the load in the i -th insurance company in the j -th type of insurance, M – the number of insurance companies, n - the number of insurance types,

$$S_{ij} = x_{ij} Z_{ij} (1 + f_{ij}),$$

where x_{ij} – the share of insurance premium in the i -th insurance company in the j -th type of insurance, Z_{ij} – the maximum amount of insurance in the i -th company for the j -th type of insurance, f_{ij} – the burden of the i -th insurance company on the j -th type of insurance

Set the limit for the target function:

1. Limitations for variable values of weight coefficients

$$\sum_{i=1}^M x_{ij} = 1, 0 \leq x_{ij} \leq 1, j=1..n,$$

2. The amount of the insurance premium for each type of insurance shall be equal to the average of the corresponding losses for previous periods

$$\begin{cases} \sum_{i=1}^M x_{i1} Z_{i1} \leq \overline{C}_1, \\ \sum_{i=1}^M x_{i2} Z_{i2} \leq \overline{C}_2, \\ \sum_{i=1}^M x_{i3} Z_{i3} \leq \overline{C}_3, \end{cases}$$

where $\overline{C}_1, \overline{C}_2, \overline{C}_3$ – the average value of the sum of the patient's loss, repair and equipment, respectively.

Consequently, the system of equations for solving the problem is as follows:

$$\sum_{i=1}^M \sum_{j=1}^n x_{ij} Z_{ij} (1 + f_{ij}) \rightarrow \min, i=1..M, j=1..n.$$

$$\begin{cases} \sum_{i=1}^M x_{i1} Z_{i1} \leq \overline{C}_1, \\ \sum_{i=1}^M x_{i2} Z_{i2} \leq \overline{C}_2, \\ \sum_{i=1}^M x_{i3} Z_{i3} \leq \overline{C}_3, \end{cases} \quad \sum_{i=1}^M x_{ij} = 1, 0 \leq x_{ij} \leq 1, j=1..n.$$

Using the built-in Solver function, Excel spreadsheets, we find variables x_{ij} whose values do not exceed one.

The following table shows the calculated insurance amounts based on the load of insurance companies.

Insurance company	The sick (S_{i1}), UAH	Repair (S_{i2}), UAH	Downtime (S_{i3}), UAH
№1	0,00	635 460,00	0,00
№2	17 593,56	153 332,84	0,00
№3	0,00	0,00	0,00
№4	120 923,80	310 050,00	0,00
№5	0,00	300 150,00	0,00
№6	0,00	0,00	0,00
№7	0,00	441 640,00	26 880,00
№8	0,00	0,00	24 663,82
№9	0,00	0,00	0,00
№10	0,00	0,00	0,00

After optimization, it was concluded that, with an optimized distribution of insurance premiums, the total amount of insurance costs is 2 030 694,01 UAH. This amount was less than planned at UAH 345 234.

Семенда О. В., к.е.н., старший викладач,
Гвоздей Н. І., к.е.н., старший викладач,
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАСОВИМ РЕСУРСОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ У 2018 РОЦІ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ

В умовах децентралізації місцевого самоврядування фінансова база місцевих бюджетів мала б забезпечити виконання делегованих державою повноважень на надання освітніх, медичних та соціальних послуг населенню, бути стійкою і стабільною та стати ключовим фактором економічного зростання регіонів. Проаналізуємо законодавчі ініціативи та наслідки для місцевого самоврядування в разі їх ухвалення.

Відповідно до законопроекту № 7000 [1] :

1. На рівень місцевих бюджетів передається оплата пільг населенню за житлово-комунальні послуги (в державному бюджеті на наступний рік у частині міжбюджетних відносин із складу субвенції на оплату житлово-комунальних послуг виключено оплату пільг та залишено фінансування з державного бюджету тільки субсидій), що призведе до додаткових витрат власних коштів місцевих бюджетів.

2. Кабінет Міністрів України передбачив додаткову дотацію на здійснення переданих із державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, але без рівного та справедливого підходу до її розподілу (у розрахунок включено тільки обласні бюджети), з подальшим перерозподілом коштів обласними

державними адміністраціями на власний розсуд, що в першу чергу порушує децентралізаційні принципи, руйнує цілі бюджетної реформи та ставить міста обласного значення (органи місцевого самоврядування базового рівня) в значну залежність від обласної влади.

3. Передбачена передача на фінансування з місцевих бюджетів ВНЗ I-II рівнів акредитації (технікуми, коледжі, училища). Мінфіном було обіцяно, що передача відбудеться виключно на обласний рівень, але в законопроекті зазначено «місцеві» бюджети, що також стане суттєвим фінансовим навантаженням на міські бюджети.

4. Коштів, передбачених місцевим бюджетам за рахунок освітньої та медичної субвенцій, суттєво не достатньо для повного забезпечення повноважень, делегованих державою, але обсяги їх зменшено освітньої в середньому на 7 %; медичної – на 25,1% в порівнянні з показником на 2017 рік, у той час, коли Кабінет Міністрів України заклав збільшення заробітних плат педагогічних працівників на 25%. Зменшення медичної субвенції зумовлено медичною реформою і запланованим фінансуванням первинної медичної допомоги національним оператором виключно медичним установам за надані послуги.

Окрім того, запровадження нового підходу до фінансового забезпечення первинної медичної допомоги з 1 січня 2018 року передбачено законопроектами, які ще не прийняті Парламентом. Враховуючи зазначене, запропоновані зміни щодо фінансування первинної медичної допомоги є передчасними, що може призвести до недофінансування в 2018 році комунальних закладів охорони здоров'я. Разом із цим, у разі схвалення парламентом першого етапу медичної реформи виділених коштів на вторинну медичну допомогу катастрофічно не вистачатиме навіть на оплату праці. Як наслідок, органи місцевого самоврядування знову дофінансовуватимуть за рахунок власних коштів потребу в коштах на зарплати вчителів, медпрацівників та утримання зазначених галузей у відносно належному стані.

5. Не передбачено субвенцію на інші пільги окремим категоріям громадян, що фактично майже повністю позбавить пенсіонерів, дітей війни, учасників війни, ветеранів праці, тощо державних гарантій на інші послуги. Право на пільговий проїзд закріплено державою, а не органами місцевого самоврядування.

6. Не передбачено субвенції на погашення заборгованості з різниці в тарифах минулих років. Держава не розрахувалась за борги, що виникли в 2013–2015 роках через економічно необґрунтовані тарифи встановлені національним регулятором.

7. Стабілізаційна дотація передбачена в обсязі значно нижчому показника 2017 року.

Відповідно до законопроекту № 7116 [2]:

1. Уряд пропонує здійснити погашення заборгованості з житлово-комунальніх послуг, що утворилася за минулі роки за рахунок коштів місцевих бюджетів, що призведе до значного погіршення стану виплати пільг за вказані послуги та зростання заборгованості.

2. За рахунок освітньої субвенції, як і в 2017 році, видатки пропонується здійснювати виключно на оплату праці педагогічного персоналу (ч. 1 ст. 103²), органи місцевого самоврядування змушені будуть фінансувати за власний рахунок всіх інших працівників (лаборанти, бібліотекарі, кухарі, технічний персонал тощо). Їх фінансування залежатиме від фінансової спроможності конкретного місцевого бюджету, що може призвести до скорочення та звільнення таких категорій працівників.

3. Щорічне вилучення з державних програм щодо соціального захисту населення та перенесення пільг на місцевий рівень без компенсаційних ресурсів (зміни до статей 91, 102 Бюджетного кодексу) є прямим порушенням конституційних принципів (ст. 142) [3] та звуженням пільг та гарантій населенню з боку держави.

Незважаючи на зростання дохідної бази місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації, потреба у додаткових фінансових ресурсах зростає з випереджуваними темпами (підвищення тарифів на комунальні послуги для бюджетних установ, зміни в законодавстві щодо підвищення заробітної плати, інфляційні чинники тощо тягнуть за собою додаткових витрат місцевих бюджетів) та має бути компенсована державою, виходячи зі змісту статті 142 Конституції України, де зафіксовано, що витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою [3].

Отже, необхідно провести дієві заходи щодо забезпечення збалансованості місцевих бюджетів у 2018 році та не допустити прийняття законопроектів, які не враховуватимуть наявні фінансові можливості місцевих бюджетів.

Література:

1. Про Державний бюджет України на 2018 рік: проект Закону від 15.09.2017 № 7000 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62551
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України: проект Закону від 15.09.2017 № 7116 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62553
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР зі змінами та доповн. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page3>

**Корбутяк А. Г., к.е.н., доцент,
Сокровольська Н. Я., к.е.н., доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна**

ПРОБЛЕМИ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

У процесі бюджетного планування має вирішуватись низка важливих економічних завдань, які виходять далеко за межі суто фіскальних інтересів держави. Їх можна розділити на стратегічні й тактичні. Стратегічні визначають сам підхід до формування бюджету, тактичні – основні проблеми і напрями його складання.

Стратегічним і водночас найактуальнішим, до того ж найскладнішим завданням є визначення оптимальної величини бюджетного фонду держави. Особлива складність проблеми полягає в тому, що в бюджеті не тільки централізуються фінансові ресурси, а й концентруються основні проблеми, пов'язані з реалізацією системи економічних інтересів: загальнодержавних, корпоративних і особистих. Як відомо, між вказаними інтересами завжди існують суперечності. Вони породжені природою як власності, так і самої людини (особистості). Фінансові ресурси в будь-який момент обмежені за величиною, а тому в процесі їх розподілу між різними суб'єктами економічних відносин виникають суперечності, викликані тим, що їхні інтереси не збігаються [4].

Світовий досвід свідчить про те, що повністю задовольнити інтереси кожного із суб'єктів практично неможливо, а визначити найбільш прийнятні форми і методи їх

реалізації – завдання цілком реальне. Форми і методи розподілу фінансових ресурсів повинні забезпечити поєднання різних економічних інтересів. Бюджетний механізм має будуватись у такий спосіб, щоб, з одного боку, забезпечував достатні надходження до бюджетних фондів, а з іншого – створював матеріальну заінтересованість суб'єктів господарювання в одержанні високих фінансових результатів. Необхідно розробити таку модель бюджетного фонду держави, яка дала б змогу збалансувати існуючі суперечності між прагненням суб'єктів господарювання до максимізації своїх фінансових ресурсів і необхідністю вилучення частини їх у бюджет [4].

Багаторічна практика бюджетного планування свідчить про те, що процес формування і використання бюджетного фонду регулювався через механізм соціально-економічного планування. Недоліки такого планування загальновідомі. В умовах формування ринкових відносин особливо актуальним є питання розроблення наукових основ визначення величини бюджетного фонду країни.

Уряд ухвалив стратегію управління державними фінансами на 2017–2021 роки [3]. Одним із важливих пунктів цього документу є перехід до середньострокового бюджетного планування. Це питання вже перезріло в Україні, бо актуальність запровадження такого механізму існує давно. Ще попередні уряди намагалися затвердити таке планування, навіть у 2014 році був такий намір. Але така хороша традиція, на жаль, в Україні не прижилася.

Сутність середньострокового бюджетного планування полягає в тому, що бюджет тепер складається не на один, а на три роки і усі розпорядники коштів мають уявлення про те, що буде з їх фінансуванням не лише наступного року, а й два роки за ним, що дозволяє їм тепер планувати довгострокові програми та проекти.

Крім того, трирічний бюджет необхідний в разі, якщо країна активно проводить реформи. Особливо це необхідно в контексті стабільності податкової політики в зв'язку з постійними несистемними внесенням змін до Податкового кодексу.

Також, перехід до трирічного планування в багатьох випадках стане причиною до зменшення популістських рішень щодо збільшення соціальних витрат в передвиборні періоди.

Запровадження середньострокового бюджетного плану допоможе також у підвищенні ефективності реалізації державних програм. Це є важливим з огляду на можливість планування ресурсів і більш ефективного і виваженого розподілу бюджетних коштів. За умови середньострокового бюджетного планування можливість реалізації довгострокових інфраструктурних проектів зростає, а Міністерства будуть зацікавлені в реалізації важливих програм, а не тільки в освоєнні коштів. Надалі середньостроковий план дозволить поліпшити співпрацю між відповідальними органами за складання бюджету і бюджетного прогнозу центрального і місцевого рівня влади. Трирічний бюджетний план може стати першою сходинкою на шляху до довгострокового прогнозування, що дозволить формувати довгострокові державні стратегії основних напрямків державної політики.

Це дозволить: досягнути фінансової та макроекономічної стабільності; скоротити державні видатки та запровадити Мінфіну і галузевим міністерствам механізми прогнозованості грошових потоків; розраховувати трирічні бюджети на основі реальних показників; встановити контроль за державним боргом; обраховувати наслідки впровадження політичних ініціатив в економіку (політичні ініціативи матимуть «стелі» видатків); посилити бюджетну дисципліну шляхом підвищення ефективності та результативності бюджетних видатків; змінити філософію бюджетних видатків (від утримання бюджетних установ до надання якісних бюджетних послуг).

Втім, перехід на трирічні бюджети створює для економіки країни не тільки переваги, але і додаткові ризики. У їх числі слабка передбачуваність середньострокових показників інфляції, через політичну та військову дестабілізацію непередбачуване зростання цін і тарифів, курсу гривні, зменшення зайнятості населення. Якщо спрогнозувати ці індикатори не вдасться, середньострокові плани не працюватимуть. Окрім того розпорядники бюджетних коштів на місцевому рівні ще не повністю готові до моделі трирічного планування, зокрема більшість з них не вміють будувати середньострокові галузеві плани. Також на місцях існує високий негативний фактор в особі депутатських фракцій у місцевих радах, які можуть постійно і суттєво змінювати бюджетні пріоритети, вносячи зміни до місцевого бюджету, ставлячи під загрозу головну цінність реформи – планування і стабільне фінансування довгострокових соціально-економічних програм.

Позитивним стало те, що в основних напрямках бюджетної політики на 2018–2020 роки визначено основні показники бюджету на 2018–2020 роки. Серед них: підвищення мінімальної заробітної плати із 3723 грн (2018 рік) до 4425 грн (2020 рік); зниження граничного дефіциту держбюджету з 2,4% до 2,0%; зниження граничного обсягу державного боргу з 62% ВВП до 55% ВВП; зниження граничного обсягу гарантованого державою боргу з 22% ВВП до 18% ВВП [2]. Це дозволяє на більш ранній стадії залучати парламент до бюджетного планування, що підвищує якість документу та допоможе уникнути невважених та необґрунтованих управлінських рішень.

Тому, сьогодні, потрібна належна підтримка з боку центральної влади, міжнародних партнерів та громадянського суспільства, які повинні активно навчати чиновників як працювати в нових реаліях, щоб результати впливу бюджетної революції українці відчували вже сьогодні.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%9E%D0%9D%D0%91%D0%9F%202018-2020.pdf>
3. Про схвалення Стратегії модернізації системи управління державними фінансами – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. Бюджетний менеджмент: Підручник / Федосов В, Опарін В, Сафонова Л та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
5. Контроль за владою – практичні інструменти. О. Солонтей; – Київ. : Вид-во «Березовська», 2017. – 88 с.

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЦЕСІВ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ

Сучасний етап розвитку світової економіки та економіки України зокрема характеризується потужною концентрацією та консолідацією банків шляхом злиття і поглинання кредитних установ, корпорацій, створення стратегічних альянсів. Враховуючи сучасний етап розвитку світової економіки та стан економіки України ключовими питаннями реформування вітчизняної банківської системи сьогодні мають бути спрощення процедур консолідації банків і створення сприятливих умов для реорганізації банківських установ. Особливо актуальними є питання дослідження концептуальних і теоретичних підходів консолідації банків з урахуванням невизначеності та постійних змін ринкового середовища.

Потрібно наголосити, що для набуття процесом консолідації капіталу банків реальних, відчутних розмірів необхідно, щоб склалися відповідні передумови і виникли певні причини в економіці країни. Передумови початково мають бути спрямовані на наслідок – консолідацію банківського капіталу, що зумовлюється дією певних причин. Причини викликають не будь-які, а лише відповідні їм наслідки. За умов відповідності передумов та причин наслідок (консолідація капіталу) може бути реальним тільки для тих банків, які є найбільш чутливими до цих причин. У світовій економічній літературі існує розроблено декілька теорій, які пояснюють причини і мотиви банківської консолідації. Найбільшого поширення набула теорія синергії [1, с. 57].

Сучасний розвиток банківської системи вимагає інноваційних підходів щодо оцінки ефективності консолідаційних процесів. Слід відмітити, що функціонування банківської системи за своєю суттю є складним, динамічним і нелінійним процесом через високі ризики і залежність від зовнішніх факторів. Така нелінійність і хаотичність розвитку вимагає інноваційних підходів дослідження поведінки її структурних елементів. На нашу думку, саме таким, новим підходом може бути синергетика, яка вивчає закони еволюції, самоорганізації у відкритих нелінійних нерівноважних системах будь-якої природи.

Водночас сьогодні немає чіткого визначення теоретичної сутності та практичних аспектів застосування синергетичного підходу в дослідженні розвитку банківських систем загалом і консолідаційних процесів банків зокрема. Синергетичний підхід не відкидає наукових здобутків та результатів традиційного системного підходу дослідження явищ і процесів, а розвиває їх з використанням теорії детермінованого хаосу, фрактальної теорії й концепції нейромережевого прогнозування. Тому синергетика націлена на вивчення нелінійних систем, яким притаманні як еволюційні, так і біфуркаційні шляхи розвитку.

Змістовне наповнення синергетичного підходу формують такі принципи:

- принцип становлення, що знаходить своє вираження у двох протилежних характеристиках: порядок і хаос. При цьому хаос формує основу випадковості, складності, деструкції складних систем, а порядок є основою простоти, необхідності та гармонії;
- принцип відкритості, який передбачає здатність системи сприймати сигнали до становлення та зміни її параметрів;

- принцип згоди (комунікативності), що означає, що складні системи можуть формуватися лише в процесі комунікативного діалогу, доброзичливої взаємодії суб'єктів і гармонії в ході такого діалогу;

- принцип відповідності, який означає можливість переходу від класичної науки до синергетичної;

- принцип доповненості, що передбачає незалежність і принципову частковість, неповноту як опису реальності за умов і постулатів класичної науки, так і відображення реальних явищ за синергетичних підходів [3].

Зауважимо, що синергетичне світосприйняття лежить сьогодні в основі радикальних перетворень парадигми сучасного економічного знання, яке все частіше піддає критиці лінійно-статичні моделі економічного розвитку на основі оптимального розподілу обмежених ресурсів, зумовленого соціальними цілями суспільства. Сучасна економічна методологія починає пропонувати дослідникам теоретичні здобутки і надбання «нелінійної науки» – теорії криз і катастроф, еволюційної економіки, економічної синергетики. Незважаючи на те, що спроби використання синергетики для економічних досліджень є ще поодинокими, вони – цілком виправдані, адже еволюція економічної думки завжди відбувалася саме в напрямі розвитку науки, наукового осмислення функціонування економічних систем зокрема, та світового простору загалом.

Водночас, для банківської системи може існувати декілька альтернативних шляхів розвитку, вибір яких і потребує наукового обґрунтування на основі принципів синергетичного підходу:

- нелінійність передбачає незбереження адитивності в процесі розвитку економічної системи: будь-який момент слід вважати моментом чи етапом еволюції системи, що забезпечує процес її розвитку;

- нестійкість означає незбереження близькості стану економічної системи в процесі її еволюції та суттєва залежність від зміни значень системоутворюючих чинників;

- відкритість передбачає визнання процесу обміну в економічній системі інформацією (енергією) з зовнішнім середовищем і, відповідно, визнання його будови з цих елементів, що зв'язані структурою, і одночасно включення як підсистеми, чи елемента системи в інше ціле;

- підпорядкування означає, що функціонування та розвиток економічної системи визначається усіма процесами, що відбуваються в її підсистемах при виникненні ієрархії масштабів часу; це дає можливість запровадити у складну систему ущільнення інформації. По суті, це «само спрощення» системи, що дає можливість звести її динамічний опис до незначної кількості параметрів [2].

Синергетичний підхід в дослідженні функціонування банківських систем дає можливість виявити усі ймовірні шляхи розвитку системи, вивчити реальні її коливання в зонах (точках) біфуркації, в яких вона набуває такого стану, за якого починається процес самооновлення, саморозвитку, самоструктурування з неодмінним переходом на новий рівень упорядкованості. З огляду на вищевикладене, саме синергетику доцільно застосовувати як інструмент наукового пізнання розвитку сучасної банківської системи і, особливо трансформаційних процесів (консолідації), що відбуваються в ній.

Отже, особливістю синергетичної теорії як спонукальної причини консолідації банків, що базується на поняттях циклічності та нелінійності, є розуміння природного розвитку суб'єктів економічної системи. Найбільш відчутно синергізм виявляється в умовах ринкової економіки, що пов'язано з характером, умовами і структурою самого ринку (постійними коливаннями економічного середовища) [4]. Саме в таких умовах

процес створення нових функціональних структур, здатних поєднувати одночасно необхідну гнучкість і стабільність розвитку, може відбуватися природним шляхом.

Література:

1. Вовчак О. Д. Консолідація у банківському секторі: теорія і досвід : монографія / О. Д. Вовчак, В. І. Рудевська. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. – 222 с.
2. Милованов В. П. Синергетика и самоорганизация: социально-экономические системы / В. П. Милованов. – М. : Книжный дом «ЛИБРИКОМ», 2010. – 224 с.
3. Синергетика: методологія ефектів: монографія / І. Е. Януль, Б. Б. Мороз, О. В. Іванюк [та ін.]; ред. Є. І. Ходаківський, Т. О. Зінчук, І. Г. Грабар. – Житомир: ЖНАЕУ, 2012. – 623 с.
4. Тиркало Р. І. Капіталізація банківської системи України: сучасний стан, проблеми, шляхи та перспективи зростання: Монографія / Р. І. Тиркало, Н. М. Ткачук. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ. – 2010. – 328 с.

Форкун І. В., к.т.н., доцент,

*Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна*

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Кризові явища, що відбуваються в економіці України, спонукають до пошуку шляхів підвищення ефективності її функціонування через використання різноманітних форм господарювання. Одна з таких форм – підприємництво, що є важливим системоутворюючим елементом функціонування національної економіки.

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Відповідно до Господарського кодексу України та Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» визначено порядок ідентифікації суб'єктів підприємництва за їх величиною, яка залежить від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік. Виходячи з цього вони можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва (таблиця 1) [1; 2]. Критерії ідентифікації суб'єктів підприємництва за величиною є орієнтованими на критерії, що визначені Європейською комісією.

Роль підприємництва для розвитку економіки будь – якої держави надзвичайно важлива і визначається класичними завданнями, які вирішуються цим сектором економіки, а саме: згладжуванням коливань економічної кон'юнктури, розвиток здорового конкурентного середовища, формування диверсифікованої і якісної системи послуг, створення нових робочих місць, формування найважливішого прошарку суспільства – середнього класу, розвиток інноваційного потенціалу економіки, впровадження нових форм організації, виробництва, збуту і фінансування.

Крім того, роль і місце підприємництва в економіці країни виражається також у функціях, які воно виконує (рисунок 1). Реалізація інноваційної функції підпри-

ємництва в сучасних умовах господарювання стає рушійною силою для розвитку національної економіки.

Таблиця 1

Ідентифікація суб'єктів господарювання за критерієм величини в Україні

Суб'єкт господарювання	Величина суб'єкта господарювання	Середня кількість працівників за звітний період (календарний рік)	Річний дохід
Фізична особа Юридична особа	Мікро	Не перевищує 10 осіб	Не перевищує суму, еквівалентну 2 млн. євро/рік
Фізична особа Юридична особа	Мале	Не перевищує 50 осіб	Не перевищує суму, еквівалентну 10 млн. євро/рік
Фізична особа Юридична особа	Середнє	Не перевищує 250 осіб	Не перевищує суму, еквівалентну 50 млн. євро/рік
Юридична особа	Велике	Перевищує 250 осіб	Перевищує суму, еквівалентну 50 млн. євро/рік

Світова практика показує, що малі і середні підприємства переважають не лише в економіці країн – членів ЄС, а також в економіці країн – членів організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) і займають досить важливе місце. Ефективність малих та середніх підприємств є вищою в порівнянні з великими. Новоутворені малі та середні підприємства виконують роль агентів обміну, а завдяки постійному виникненню на ринку – вони сприяють генерації нових ідей, впровадженню нових продуктів, видів діяльності, технологій, і цим самим забезпечують постійну динаміку на ринку.

В сучасних умовах розвитку економіки України значна увага органів державної влади має приділятися стимулюванню розвитку підприємництва в Україні. На сьогодні в нашій державі прийнято та реалізується «Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» [3] та розроблені на її основі регіональні та місцеві програми підтримки малого і середнього підприємництва. Така державна підтримка малого і середнього підприємництва сприяє створенню нових робочих місць, зростанню валового внутрішнього продукту, а також стимулюванню розвитку конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу економіки.

За даними Держстату України у 2013–2016 роках основним джерелом інвестування для всіх суб'єктів господарювання залишалися власні кошти, що складало 63,4–69,4% від загального обсягу фінансування в середньому по Україні, кредити й інші зовнішні позики скоротилися з 14,8% до 7,1%, натомість зросли кошти з держбюджету і місцевих бюджетів з 5,3 % до 9,4 % відповідно (таблиця 1) [4].

Невід'ємною складовою частиною розвитку підприємництва є створення сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності. З метою реалізації визначених цілей в Україні постійно проводиться робота з удосконалення регуляторного середовища (дерегуляція). Однак, згідно з результатами міжнародних

рейтингів, зокрема «Ведення бізнесу – 2017» та «Індекс глобальної конкурентоспроможності», бізнес-клімат в Україні є гіршим, ніж у країн-сусідів. Однак, Україна має значний потенціал і активно реалізує реформи, щоб покращити бізнес-клімат. Водночас у рейтингу «Індекс глобальної конкурентоспроможності», що публікується Всесвітнім економічним форумом, Україна займає 85-е місце серед 138 країн світу. За позиціями відповідність бізнесу сучасним вимогам та інновації Україна зайняла 98 і 52 місце відповідно [3].

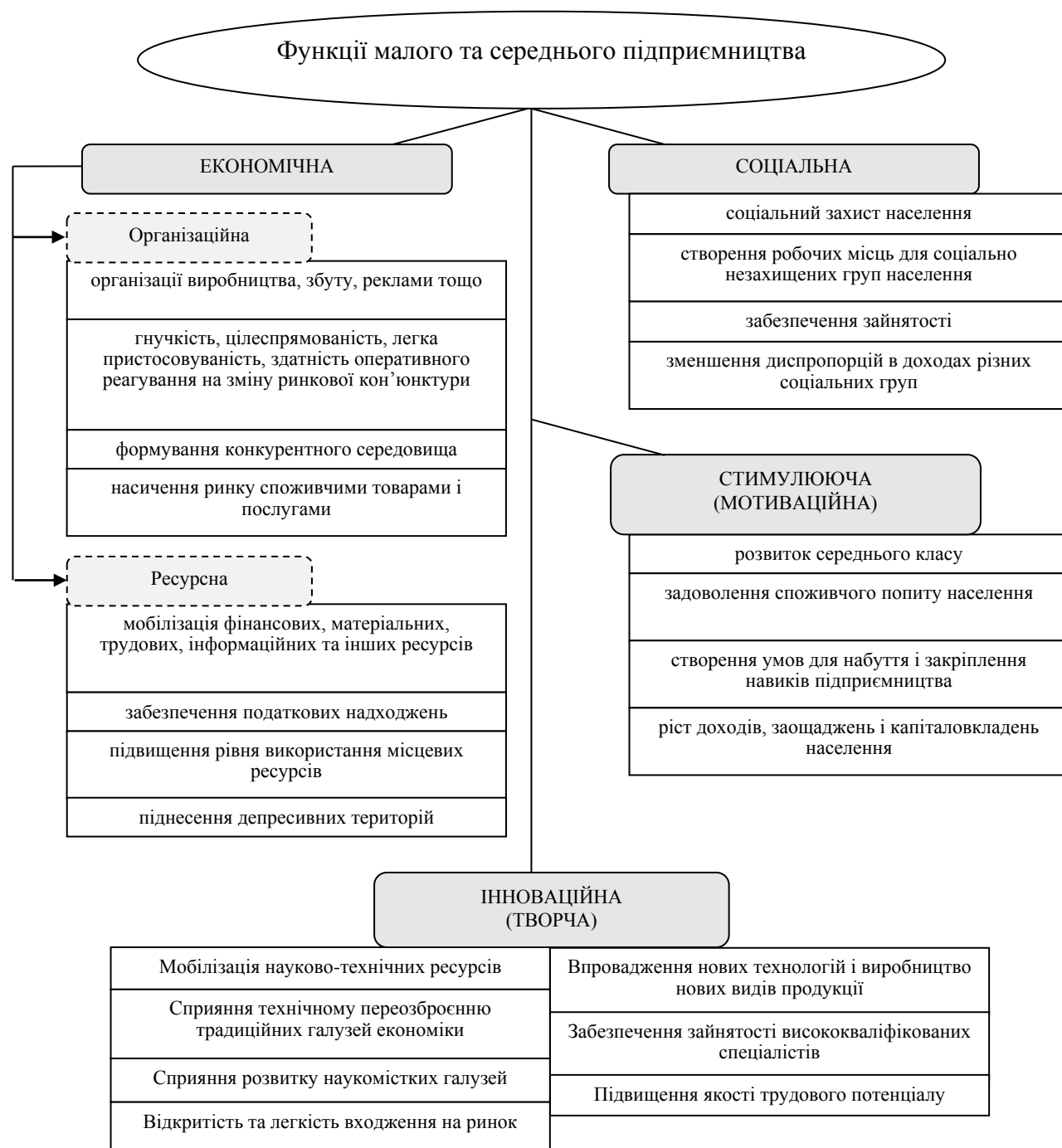

Рис. 1. Функції підприємництва

Таким чином, в Україні створюються умови для відкриття, ведення і зростання малого і середнього підприємництва шляхом консолідації зусиль усіх заінтересованих сторін, що забезпечить розвиток національної економіки та підвищить рівень життя населення.

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Україні в 2013–2016 р.р.

Назва показника	Освоєно (використано) капітальних інвестицій							
	у фактичних цінах, млн.грн				структура, %			
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Усього	247891,6	204061,7	251154,3	326163,7	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. за рахунок								
коштів державного бюджету	6243,5	1511,2	6114,5	7468,9	2,5	0,7	2,4	2,3
коштів місцевих бюджетів	7036,7	5276,8	12423,2	23225,1	2,8	2,6	5,0	7,1
власних коштів підприємств та організацій	157122,0	145883,7	169257,9	226398,9	63,4	71,5	67,4	69,4
кредитів банків та інших позик	36650,0	17992,3	18299,5	23249,5	14,8	8,8	7,3	7,1
коштів іноземних інвесторів	4009,5	5536,6	7834,8	9416,7	1,6	2,7	3,1	2,9
коштів населення на будівництво житла	27686,2	21365,6	30283,2	29117,9	11,2	10,5	12,0	8,9
інших джерел фінансування	9143,7	6495,5	6941,2	7286,7	3,7	3,2	2,8	2,3

Література:

1. Господарський кодекс України: [Закон України від 16. 01. 2003 р. № 436–IV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: [Закон України від 22. 03. 2012 р. № 4618– VI] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
3. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: [Розпорядження КМУ від 24.05.2017 р. № 504-р] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

MODERN MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE ECONOMY

Балаш О. О., студентка,
*Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ІСО ЯК ІНОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ КРИПТОАКТИВАМИ

Стрімко зростаючий ринок криптотехнологій і систем блокчейн пропонують альтернативні підходи до вирішення проблем традиційної економічної системи і створюють нову інфраструктуру фінансових взаємовідносин. Криптоекономіка передбачає абсолютно новий погляд на принципи володіння і управління активами, звертаючись до неklasичної сфери діяльності – цифрової.

Вибір потрібного інструменту інвестування, який мінімізує ризики і забезпечить стабільну прибутковість – ключова мета інвестора, який складає свій портфель з ринкових активів. Криптовалюта дозволяє компаніям не тільки випускати власні валюти, чий курс залежить від успішності компанії, а і дозволяє запустити цілий життєвий цикл капіталу, включаючи його випуск, зберігання і біржові торги.

Первинне розміщення монет (або Initial Coin Offering (ICO), або Initial Public Coin Offering (IPCO)) є децентралізованим засобом, за допомогою якого залучаються кошти для нових криптовалютних проєктів. ICO використовується стартапами в обхід суворому і регламентованому процесу залучення капіталу, що вимагається венчурними інвесторами або банками [1]. В кампаніях ICO, відсоток від криптовалюти, що буде випущена, продається раннім прихильникам та ентузіастам проєкту в обмін на законні засоби платежу або інші криптовалюти, але зазвичай за bitcoin.

Монети нової криптовалюти називаються токенами і їх можна порівняти з акціями при первинному їх розміщенні на класичних біржах. Якщо зібрана сума грошей не відповідає мінімально заданій планці проєкту, кошти повертаються спонсорам і ICO вважається невдалим. Якщо грошові вимоги будуть виконані в зазначений термін, зібрана сума використовується для продовження даного проєкту, його розширення, або створення повністю нового [2].

Ранні інвестори зазвичай змотивовані купувати криптовалюту в надії, що план стане успішним після його запуску, що виллється у ріст вартості криптовалюти, тримачами якої вони виступають.

Прикладом одного із найуспішніших проєктів, що став прибутковим для ранніх інвесторів, була платформа смарт-контрактів Ethereum, що випускала валюту ефір (ether) у ролі токенів свого проєкту. В 2014 р. проєкт Ethereum було анонсовано і при первинному розміщенні зібрано коштів на 18 млн дол в біткоінах при вартості 0,40 дол за 1 ефір. Проєкт продовжився у 2015 і 2016 рр. та вартість ефіру зросла до 14 дол (або у 30 разів), а капіталізація проєкту досягла більше 1 млрд дол США [3].

ICO мають безліч спільних ризиків із IPO (Initial Public Offering, або первинне розміщення акцій). По аналогії з IPO, під час ICO частка стартап-компанії продається для залучення коштів з метою подальшої діяльності підприємства. Однак, у той час як

ПРО має справу з інвесторами, у ICO діють прихильники та ентузіасти, які бажають вкласти кошти в новий проект, що процесом нагадує краудфандинг [1].

ICO також має спільні характеристики із венчурним фінансуванням та крайфандингом, але поряд із цим займає окрему нішу на інвестиційному ринку. Спільною рисою з краудфандингом є використання вкладень малого розміру окремих осіб задля фінансування проекту. Як і для ICO, так і для краудфандингу не потрібні спеціалізовані банки чи інституції для інвестування, збір коштів реалізується через онлайн-платформи та соціальні мережі, у ролі інвестора може виступати будь-яка особа.

Та головною відмінністю між ICO та краудфандингом є те, що прихильники первинного розміщення монет вмотивовані отриманням потенційного прибутку, а у краудфандингу це відбувається у вигляді пожертв і відсутністю перспективи отримання фінансових вигод від проекту.

У свою чергу, венчурне фінансування направлене на проекти із перспективою середньострокового росту і є альтернативою для іноваційних стартап-компаній, що не мають виходу до капітальних ринків. Спільними рисами із венчурним фінансуванням та ICO виступає висока швидкість росту, ризиковість та вимоги до оцінки та бізнес-моніторингу проектів, на відміну від краудфандингу.

Та фактичний стан продуктів ICO дещо відрізняється від потенціальних переваг, які він пропонує. Так як інвестування у криптоактиви є явищем новим для ринку, процес інвестування ще не налагоджений на високому рівні: перед інвесторами постає питання непередбачуваності, недостатності організації і постійного бізнес-моніторингу проектів та незахищеність прав [4].

Незабаром на зміну класичним акціонерним товариствам можуть прийти криптовалютні бізнес-структури з відкритим джерелом фінансування. Поняття капіталу є категорією неоднозначною, а в межах блокчейн воно ще більше трансформується, видозмінюючи юридичну природу акціонерного товариства.

У 2016 р. було ініційовано близько 300 ICO, а до 2017 р. планується збільшення цієї кількості приблизно в 2 рази. Середня прибутковість криптовалюти виражається у примноженні вартості вкладень до 10 разів (приблизно 1000%) при поверненні 400 млн засобів [4].

Наприклад, криптовалюта MasterCoin (в даний час відома як Омні) вперше в історії криптовалюта, випущена шляхом ICO в 2013 р. зібрала близько 5 тис. BTC (525 тис. дол на той час). Через рік, у 2014 р. найвідоміший ICO-проект Ethereum зібрав близько 30 тис. BTC (18 млн дол на той час). У 2015 р. проект Waves поставив нову вершину фандрайзингу – 51,2 млн дол, а у тому ж році DigixDAO зібрав рекордну за весь час кількість – приблизно 130 млн дол [3].

FirstBlood зібрали 7 млн дол за 1 хвилину після початку фандрайзингу, Iconomi – 12,1 млн дол за 1 місяць, SingularDTV – 7,5 млн дол приблизно за 20 хвилин, а ГОЛОС – 500 тис дол за 3 хвилини [2]. Саме це проекти, яким вдалося переконати інвесторів настільки швидко і якісно, як це можливо: вони є легальними юридичними особами, що опублікували свої правила та прозорі умови ICO, яких користувачі повинні дотримуватися задля того, щоб використовувати створені платформи, сайти і керувати власними токенами.

Загальний показник обсягу залучених коштів через ICO за 2014–2016 рр склав 274,14 млн дол, а середній процент зміни вартості акцій у період з початку її випуску до 1 січня 2017 р. склав 1022,96%, що є надвисоким індикатором доходності для класичних фінансових ринків [3].

Однак численні ICO та фандрайзинги лише виглядають як продаж корпоративних прав компанії. Відсутність реєстрації юридичної особи та будь-якого правового статусу не робить ці права власності формально існуючими, без будь-яких довгострокових контрактів та гарантів, в яких сторона зобов'язується зареєструвати компанію чи легалізувати цей процес.

Інвестиційними критеріями ICO повинні виступати здоровий глузд та вірогідність втілення, перспективи розвитку, масштабність проекту та надійність платформи реалізації токена. Створення «ідеального» ICO полягає в:

- високопрофесійному технологічному аудиті;
- scam-free;
- бізнес-необхідність та підтримка громадськості;
- прозорість процесу ICO;
- ESCROW та раунди фінансування;
- прозора юридична модель;
- команда та її можливість втілити проект;
- планування «дорожньої карти» та поетапне використання коштів.

Таким чином, випуск криптовалютних активів за допомогою ICO пропонуює інвесторам диверсифікувати свій портфель новітнім інвестиційним інструментом, який є віддзеркаленням тенденцій сучасності і може принести безліч фінансових і технологічних переваг у майбутньому. Та задля підвищення ефективності інвестицій у ICO потрібні певні критерії, що фільтрували би проекти ще до їх фінансування та надійні інструменти реалізації інвестиційної політики у криптовалютні інструменти.

Література:

1. ICO та краудсейл: юридичний лікнеп для криптоінвесторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://axon.partners/uk/uncategorized/ico-and-crowdsale-literacy-class-for-cryptocurrency-investors/>
2. Virtual Currency, Tangible Return: Portfolio Diversification with Bitcoins [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dipot.ulb.ac.be/dspace/bitstream/2013/149159/7/wp13031.pdf>
3. CryptoCurrency Market Capitalizations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://coinmarketcap.com/>
4. Crypto asset management platform Bitup [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bitup.io/>

Берсенева Г. О., аспірант,

*Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В КОНКУРЕНТНІЙ РОЗВІДЦІ

Кінець ХХ століття став визначним для всього світу завдяки величезному стрибку у науці і технології, що розділив всю історію людства на два періоди: життя до появи комп'ютерів і Інтернету та після.

Масове розповсюдження персональної комп'ютерної техніки сприяло утворенню і збереженню колосального обсягу інформації, а мережа Інтернет сприяла її поширенню. Відтак, архіви і бібліотеки відійшли в минуле, замінивши себе на

безмежні хмарні бази даних. Такий науковий прорив отримав свій відголос у всіх сферах людської діяльності і в тому числі в економіці.

В Україні, зокрема, своє стрімке розповсюдження мережа Інтернет почала з кінця 90-х років минулого сторіччя. Станом на 2017 рік, більш як 61% [1] населення країни є її активними користувачами. Такою популярністю Інтернет завдячує перш за все своїй інформативності. Сучасне покоління вже звикло до пошуку необхідної інформації он-лайн, адже на сьогодні це найшвидший та найзручніший спосіб. Проте розвиток технологій призвів до зміни підходу до самого поняття анонімності і конфіденційності. Сьогодні, як і багато років тому, інформація є найліквіднішим з усіх існуючих економічних ресурсів. Спрощення пошуку спричинило значне її знецінення. Така зміна дала значний поштовх для багатьох існуючих наукових течій та створила нові. Суттєвої реформації зазнав і такий напрям, як «економічна безпека підприємства».

Більшість компаній постійно шукають способи отримати перевагу над своїми конкурентами, а перевірений часом метод – просто стежити за іншими. Технічно, він підпадає під категорію досліджень ринку, якщо, звичайно, не використовуються нелегальні методи. Провідні іноземні компанії широко використовують всі можливі методи ринкового дослідження і чітко розуміють необхідність конкурентної розвідки в сучасних умовах для втримання позицій та розвитку бізнесу.

Отже, конкурентна розвідка – це засіб юридичного, легального чи напівлегального отримання інформації, яку можна використовувати для поліпшення власних продуктів, послуг та здобуття вигідних позицій на ринку.

Сьогодні для того, щоб знайти інформацію про конкурентів не потрібно навіть залучати провідних фахівців, адже значна кількість даних є у відкритому доступі в мережі Інтернет. Нижче наведемо ряд прикладів застосування інтернет-ресурсів для ведення сучасної он-лайн розвідки:

1. Слідкування за публічними розмовами.

Мається на увазі спостереження за конкурентами в соціальних мережах. Twitter і Facebook дозволяють відстежувати, про що говорять ваші конкуренти і їх клієнти. Також існують засоби та інструменти, такі як Socialbakers, або AgoraPulse, які дозволяють відстежувати та аналізувати опублікований контент, а також можна користуватись власними функціями соціальних мереж.

2. Контроль змісту і продуктивності веб-сайту.

Безсумнівно, веб-сайт – це перше, що вам потрібно, коли ви проводите онлайн-дослідження своїх конкурентів. Але на моніторинг веб-сайтів покладається набагато більше, ніж просто перевірка зовнішнього вигляду сайту та читання сторінок «про нас». Ретельне прочитання веб-сайту може розповісти вам про профіль конкурента, продукцію і послуги, корпоративну культуру, цільовий ринок і багато іншого. Сайти, такі як Open Site Explorer, дозволяють відстежувати зворотні посилання вашого конкурента, а Alexa – це, мабуть, найвідоміший інструмент веб-ранжування, який протягом десятиліть був встановленим джерелом інформації про ранжування веб-сайтів. Існує безліч інших інструментів, які допоможуть відстежувати сайти, багато з яких є безкоштовні або мають обмежені безкоштовні версії.

3. Моніторинг рекламних зусиль.

Існує безліч інструментів, які ви можете використовувати не тільки для контролю за власною рекламою, але і для своїх конкурентів. Наприклад, портали Advse.ru чи Serpstat дозволяють: виявляти конкурентів в пошуковій системі по списку запитів, шукати запити по ключовим словам, порівнювати конкурентів для оцінки рекламного бюджету, проводити моніторинг і аналітику пошукової реклами для спеціалістів,

отримувати статистику пошукової реклами та запитів пошуку у Яндексі та Google та багато іншого.

4. Використання системи сповіщень Google.

Це простий, зручний і безкоштовний спосіб, який дозволяє бути попередженим кожен раз, коли бренд вашого конкурента згадується в Інтернеті. Google Alert відстежує новини, блоги, відео, обговорення і книги. Для цього достатньо перейти на сторінку «Сповіщення Google», заповнити свій пошуковий запит назвою компанії і вибрати, як часто ви хочете, щоб результати були доставлені. Для моніторингу згадувань брендів доступні різні додаткові інструменти, але Google Alerts залишається одним з найпопулярніших.

5. Аналіз потоку кадрів.

В наш час пошук роботи також тісно пов'язаний з мережею Інтернет. Такі сайти, як LinkedIn, Work.ua, Robota.ua, Jobs.ua та ін. зберігають в собі багатомільйонну базу вакансій та резюме, якою користуються більшість підприємств України. За допомогою даних сервісів можна знайти досьє на колишніх співробітників підприємства, що Вас цікавить, та проаналізувати які кадри йому потрібні сьогодні.

6. Аналіз загальнодоступних документів.

Публічні компанії повинні подавати звітність у відкритий доступ. Наприклад сайт Smida безкоштовно дозволяє переглянути фінансові та бухгалтерські звіти. За допомогою Urapatents.com можна переглянути на які патенти та корисні моделі підприємство має юридичні права. Єдиний державний реєстр судових рішень надає змогу проаналізувати які судові справи були пов'язані з підприємством, або його співробітниками.

7. Використання спеціалізованих порталів.

Для отримання повного досьє на будь-яку компанію України та економії свого часу та зусиль можна звернутись до спеціалістів. Сьогодні існує безліч сайтів, які пропонують свою допомогу в легальному, або напівлегальному зборі інформації відносно конкурентів. Проте варто виділити такий ресурс, як YouControl. Даний сервіс дозволяє отримати вичерпне досьє, яке включає в себе інформацію про: фінанси, історію, відомості, публікації, судові справи, ліцензії, податки, зв'язки та зовнішньоекономічну діяльність будь-якого підприємства в Україні.

Отже, застосування провідних інформаційних технологій та ресурсів в конкурентній розвідці суттєво зменшує затрати часу і коштів на пошук необхідної інформації. Як відомо, інформація – це основна рушійна сила бізнесу в наш час, і необхідно широко використовувати інформаційні технології для отримання вичерпних відомостей про конкурентів, необхідних для покращення власних позицій на ринку.

Література:

1. Поведение современного интернет пользователя в Украине 2017 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://5sfer.com/22889-povedeniye-sovremennogo-internet-pol-zovatelya-v-ukraine-2017.html>

THE ANALYSIS OF REQUIRED CAPACITY FOR THE UKRAINIAN GRAIN CARGO TERMINALS

During the past few years Ukraine has been gradually increasing export of agricultural products such as grain, gaining the leading position among the greatest exporters of grain in the world. For example, in 2014 Ukraine became the third largest corn (17.6 million tons) and barley (4.2 million tons) exporter in the world, and also the sixth largest exporter of wheat (10.5 million tons). According to the FAO's (Food and Agriculture Organization of the United Nations) forecast [1] for 2015–2024, world trade in agricultural products is expected to continue its growth, but with lower rates than during the previous years, keeping a stable ratio relating to world's facilities. U.S. Department of Agriculture (USDA) raised the forecast for grain exports from Ukraine for the 2017/2018 marketing year (MY, July-June) for 42.11 million tons [2]. The predicted wheat export is up to 16 million tons, forage grain to 26.11 million tons, of which corn is 21.5 million tons. Agricultural Minister Alexei Pavlenko recently has made a forecast that Ukraine is expected to increase grain output up to 100 million tons by 2020 [3], with exports rising up to 70 million tons. The following diagram shows how many thousands metric tons of grain and sunflower was produced by Ukraine in each marketing year according to The State Statistics Service of Ukraine [4].

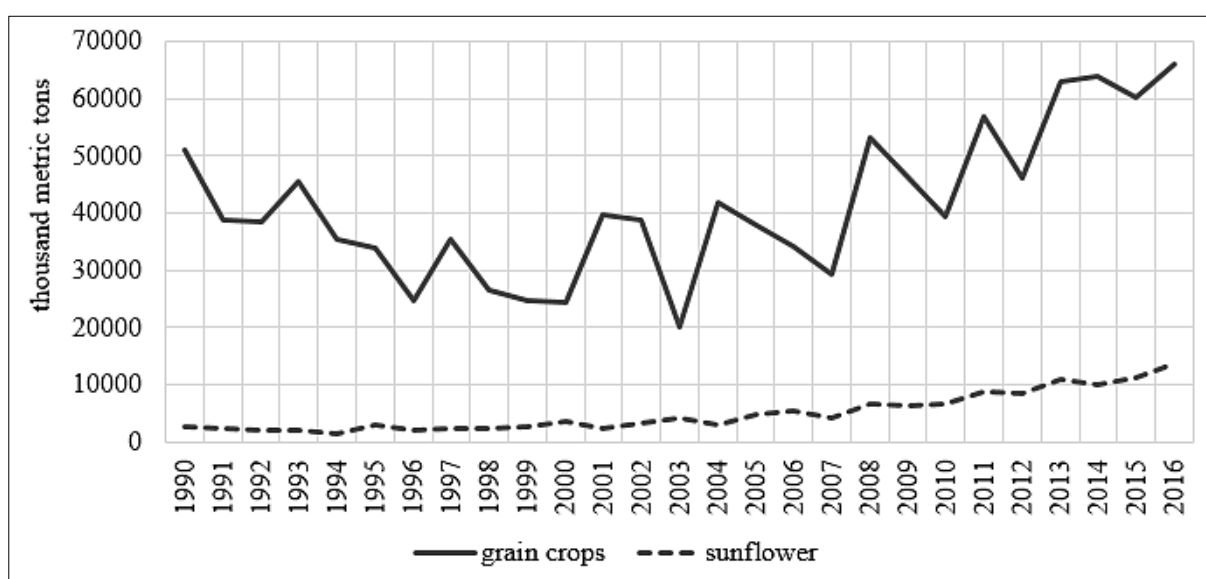

Fig. 1. Production of grain and sunflower in Ukraine

In order to retain Ukraine's leading positions in the world markets of grain and agricultural products, Ukraine needs to improve its logistics. The most important parts of national transport system which significantly determine export capabilities of grain cargoes in Ukraine are railway infrastructure (improvement of its operation; construction of new locomotives, railway trucks) and inland waterways (adoption of the appropriate law; introduction of the economically justified river charge). Due to this fact, there is a growing necessity for Ukrainian ports to upgrade transport infrastructure and improve their fleets of cargo handling equipment to be capable to correspond to the cargo flow trends.

There are many ways of grain handling, storing and transporting. Modern high technological, fully automated grain terminals, which allows to eliminate human's involvement in most process, are becoming more and more popular and widespread. Nowadays trends are seeking for more solutions to expand production and storage through new or already existing facilities. Many land locked facilities have limited space so they have to invest significant capital for larger and faster equipment. The grain vessels and ships, which are large are more efficient than small ones, yet many cargo handling terminals lack the facilities to accommodate large vessels. Stevedoring companies are now spending capital to upgrade dock infrastructure and handling equipment to be able to handle wider and longer vessel. Bigger cargo handling facilities needs the improvement of storing facilities, improvement of the equipment and great investment. That is why, it is important to select and substantiate the most proper and effective way of grain handling in each particular case. To make such a decision of the needed quantity and quality of handling equipment there are many methods, based on the use of the theory of logistic management, queueing theory and optimal control theory [5; 6]. However, in many cases, the use of these classical methods does not allow to obtain most satisfying results.

In recent works of different authors the use of computer simulation and implementation of modern machine learning algorithms proved high effectiveness for solving various problems concerned with optimization of complex manufacturing processes [7]. To review the problem of substantiation of the most efficient configuration of grain handling equipment for cargo handling terminals, we have created a computer simulation model that allows to simulate the work of cargo handling terminals with various combinations of its handling equipment. The proposed model allows to substantiate the most suitable combination of handling equipment, taking into account various factors and performance indicators of the process of operating the handling terminal. The model also allows to investigate the stability of the key performance indicators of handling terminal work taking into account the possibility of stochastic variations of cargo flows.

References:

1. OECD-FAO Agricultural Outlook 2015 <http://www.oecd-ilibrary.org>.
2. USDA improves Ukraine's grain harvest forecast in 2017 by almost 4 million tonnes. Interfax-Ukraine <https://www.kyivpost.com>.
3. V. Vortnikov. Ukraine aiming to double grain output // <http://www.world-grain.com>.
4. Рослинництво (1990–2016). The State Statistics Service of Ukraine // ukrstat.gov.ua.
5. G. Ghiani, G. Laporte, R. Musmanno. Introduction to Logistics Systems Management. – Wiley. – 2 ed. – 2013. – 478 p.
6. O.A. Malaksiano, M.O. Malaksiano. The relationship between the loading level and capacity of the sea port terminal // Economics: time realities. – 2014. – № 2 (12). – С. 21-27.
7. M. Law. Simulation Modeling and Analysis. (Mcgraw-hill Series in Industrial Engineering and Management). – McGraw-Hill. – 5 ed. – 2014. – 800 p.

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ КАЧЕСТВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО (АВТОРСКОГО) ПРОДУКТА

Качество любого продукта, интеллектуального в том числе, является одним из базовых источников роста конкурентоспособности бизнеса. Объективная его оценка дает возможность выстраивать эффективные стратегии развития и целевые системы мотивации их реализации.

Категория «качество» рыночного интеллектуального продукта системна, многогранна и динамична. (Азгальдов и др., 2011). Её измерение носит «двойственный», к тому же субъективный характер. С одной стороны – это внутренняя оценка соответствия стандартами и нормативами компании производителя, с другой – рыночная оценка конечными потребителями. Для практического решения задачи диагностики существующих разрывов, получения «эталонных» показателей были использованы принципы, методы, инструменты и практики информационно-аналитического моделирования (Сцепинский, 1982). Информационно-аналитическая модель оценки качества авторского продукта – представляет собой системное единство информационной (набор качественных признаков, показателей и параметров), аналитической и вычислительной моделей. Единые методики выбора, классификации, измерения факторов, влияющих на качество. Единые, система оценивания (измерители, шкалы, базы данных...), процедура получения и обработки первичных данных, позволяют получать сопоставимые, адекватные обобщающие оценки. В рамках такой модели выдвигается гипотеза о том, что качество, как объект оценивания, имеет «форму» (набор свойств, признаков, характеристик), и «содержание» (набор факторов, показателей, определяющих эти признаки, свойства, характеристики). Оценка содержания интерпретируется как внутренняя оценка продукта компании – «качество». Оценка формы – как оценка продукта компании потребителем «внешняя оценка качества». Обобщенная (итоговая) оценка интерпретируется как «уровень качества» интеллектуального продукта.

Её получение – это непрерывный, постоянно самосовершенствующийся процесс сравнения конечного продукта с требованиями потребителей. В случае оценки продукта главного редактора (ПГР) он имеет следующий вид.

Цели и задачи по процессу.

1. Стратегический уровень.

- Достичь и поддерживать заданный уровень качества конечного продукта компании.

2. Оперативный уровень.

- Не допустить выхода в свет «не качественного продукта компании»

3. Операционный (технологический уровень).

- Разработать стандарты и нормативы качества

- Увязать системы оценки уровня качества и мотивации.

Под уровнем качества ПГР понимается соответствие между внутренней оценкой продукта (оценка статьи редактором, отделом консультантов, рецензентами, типографией) и внешней оценкой (опрос, отзывы клиентов, оценки внешних экспертов)

Оценка качества (внутренняя оценка продукта) осуществляется при помощи статистической обработки экспертных оценок факторов.

Внешняя оценка качества – осуществляется путем комплексной обработки показателей характеризующих оценку потребителями продукта, например, динамика тиража, наличие рекламаций и т. д.

Оценка уровня качества (оценка продукта с учетом отклика конечных потребителей) осуществляется путем статистической обработки различной информации отражающей оценку рынком конкретного издания и внутренней оценки качества.

Факторы определители качества ППР.

1. Понимание ожиданий собственника
2. Планирование деятельности с учетом требований рынка и целевой аудиторией потребителей.

3. Обобщенная оценка качества авторского продукта.

4. Качество печатного продукта .

5. Уровень главного редактора.

Оценка качества «Авторского продукта» осуществляется по следующим образом.

КАП – внутренняя, оценка соответствия авторского продукта корпоративным стандартам, нормативам и критериям качества. Цель оценивания – не допустить в печать продукт не соответствующий требованиям компании.

Оценка «Уровня качества авторского продукта» (**УКАП**). Это скорректированная на коэффициент отклика рынка внутренняя оценка качества.

Цель показателя – сокращение до минимума разрыва между требованиями рынка к качеству продукта компании и его фактическим состоянием.

$$\text{УКАП} = K_{\text{отклика}} * \text{КАП}$$

Коэффициент отклика рынка рассчитывается по формуле:

$$K_{\text{отклика}} = K_{\Delta\text{тиража}} * K_{\text{откл.читателей}} * K_{\text{откл.экспертов}} * K_{\text{опроса}}$$

Где: $K_{\text{отклика}}$ – обобщенный коэффициент отклика рынка на печатное издание, в котором размещен, авторский продукт.

$K_{\Delta\text{тиража}}$ – коэффициент динамики, тиража конкретного печатного издания.

$K_{\text{откликачитателей}}$ – коэффициент, отражающий отклики читателей по их собственной инициативе.

$K_{\text{откл.экспертов}}$ – коэффициент, отражающий мнение независимых экспертов, высказанное по инициативе компании

$K_{\text{опроса}}$ – коэффициент, отражающий мнение потребителей относительно качества продукта, полученное в результате специального проведенного опроса.

Для обобщенной оценки «качества авторских продуктов» и «уровня качества авторских продуктов» за **учетный период** – используются следующие показатели.

$$КАП_{\text{учетпериод}} = \frac{\sum_{i=1}^N КАП_i}{N}$$

Где: N – количество авторских работ за учетный период.

КАП_i – коэффициент качества i-го авторского продукта за учетный период.

«Уровень качества авторских продуктов» за учетный период рассчитывается по формуле:

$$УКАП_{\text{учет.период}} = КАП_{\text{учет.период}} * K_{\text{отклика}}$$

Качество печатного продукта. **КПП** рассчитывается как среднее показателей авторских продуктов данного издания. $KПП = \frac{\sum_{i=1}^N КАП_i}{N}$

Уровень качества печатного продукта. **УКПП**, скорректированное на коэффициент отклика качество печатного продукта.

$$УКПП = КПП * K_{\text{отклика}}$$

Качество печатного продукта за учетный период:

$$КПП_{\text{учет.период}} = \frac{\sum_{i=1}^N КПП_i}{N}$$

Уровень качества печатного продукта за учетный период получаем по формуле:

$$УКПП_{\text{учетныйпериод}} = КПП * K_{\text{отклика}}$$

На выходе системы динамические ряды показателей качества:

И . Внутренняя оценка качества.

1. Печатных продуктов
2. Продуктов автора.
3. Внутренних продуктов компании

II . Внешняя оценка продукта компании

1. Δ тиража
2. Матрица отзывов читателей
3. Сводные оценки экспертных групп
4. Обобщенные результаты исследований, опросов проведенных по заказу компании.

III . Уровень качества продуктов компании.

1. Печатных продуктов
2. Продуктов автора.

Кроме того, на основании исходных данных могут быть получены следующие данные: Обобщенные показатели (индексы) уровня качества

1. По печатным продуктам
2. По внутренним продуктам компании
3. По продукту компании (в целом)
4. По другим продуктам компании

Полученные объективные показатели, в рамках цикла стратегического управления, дают возможность:

1. Формировать «эталонные» требования качества продукта
2. Производить количественную оценку «соответствия» продуктов компании эталону.
3. Сформировать систему управления качеством продукта.
4. Внедрить действенный механизм мотивации непрерывного соответствия требованиям компании, в том числе и по разделу «качество».

Литература:

1. Азгальдов Г.Г., Квалиметрия: первоначальные сведения. Справочное пособие с примером для АНО «Агентство стратегических инициатив по продвижению новых проектов»: Учеб. пособие/ Г.Г. Азгальдов, А.В. Костин, В.В. Садовов. – М.: Высш. шк., 2011.

2. Сцепинский Ю.Е. Информационно-аналитическое моделирование глобальных социально-экономических процессов. – Автореферат докт. э. н. – М.: ЦЭМИ АН СССР, 1982.

Демиденко М. А., к.т.н., доцент,
Національний гірничий університет
м. Дніпро, Україна

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ОПТИМАЛЬНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ТА ПЕРЕРОБНИКІВ СИРОВИНИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Ефективному розвитку гірничо-металургійного комплексу України сприяє взаємовигідний обмін між виробниками сировини (шахтами, кар'єрами) і переробними (металургійними) підприємствами. Низькі ціни на сировину спричиняють збитковість видобувних підприємств і у подальшому спад виробництва. Тому цінова політика в цій галузі має бути такою, щоби забезпечувати не лише функціонування підприємств, але і забезпечувати кошти для інвестицій в розвиток підприємств

В ринкових умовах доцільно розвивати в комплексі переробну промисловість і її сировинну базу. Тому варто сприяти інтеграційним процесам які дозволять підвищити ефективність усіх учасників виробництва. Для ефективної роботи таких інтегрованих формувань потрібний розрахунок параметрів, що забезпечують економічно вигідну співпрацю учасників цих об'єднань і дозволяють науково обґрунтувати доцільність створення і функціонування інтегрованих структур. Тому потрібна розробка економіко-математичних моделей, що визначають основу і базу для роботи інтегрованого об'єднання і пов'язують математичним і фізичним сенсом усіх учасників інтеграційного процесу в єдине ціле, що гнучко реагує на зміни, що відбуваються, в ринкових умовах.

Розглянемо економіко-математичну модель, розрахунку оптимальних цін на сировину і готову продукцію, які забезпечують необхідну рентабельність виробника сировини і переробного підприємства.

Нехай $x_1, x_2 \dots x_n$ ціни n видів на готової продукції переробного підприємства, а p – закупівельна ціна на сировину (руда,) у видобувного підприємства, $s_1, s_2, \dots s_n$ – видатки на виробництво n видів на готової продукції, s_{n+1} – видатки на виробництво сировини. Усі видатки і ціни розраховуються на одиницю товарної продукції. Попит на продукцію підприємства по видах продукції становить $d_1, d_2 \dots d_n$. Обсяг продажу сировини становить – y одиниць. Тоді рентабельність виробництва на переробному підприємстві буде обчислюватися за формулою

$$R_p = \frac{\sum_{i=1}^n d_i x_i - (\sum_{i=1}^n d_i s_i + yp)}{(\sum_{i=1}^n d_i s_i + yp)}.$$

Рентабельність видобувного підприємства обчислюється за формулою

$$R_s = \frac{yp - ys_{n+1}}{ys_{n+1}}$$

Критерієм оптимізації в моделі приймемо обсяг збуту продукції переробного підприємства і постачальників сировини. Критерій максимізується. Обмеженнями в моделі будуть рентабельності підприємств, верхня і нижні границі цін на сировину і готову продукцію.

$$d_1x_1 + d_2x_2 + \dots + d_nx_n + py \rightarrow \max$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{\sum_{i=1}^n d_i x_i - (\sum_{i=1}^n d_i s_i + yp)}{(\sum_{i=1}^n d_i s_i + yp)} = K_1 \\ \frac{yp - ys_{n+1}}{ys_{n+1}} \geq K_2 \\ N_i \leq x_i \leq V_i \\ G_s \leq y \leq W_s \end{array} \right.$$

де, K_1 – рентабельність переробного підприємства,

K_2 – рентабельність постачальника сировини,

N_i – нижня границя ціни на i -й вид продукції,

V_i – верхня границя ціни на i -й вид продукції,

G_s – нижня границя ціни на сировину,

W_s – верхня границя ціни на сировину

Розв'язок цієї моделі виконується із застосуванням засобів оптимізації наявних в Microsoft Excel, MathCAD та інших програм.

Модель дозволяє здійснити узгодження рентабельностей підприємств і забезпечити необхідну рентабельність переробному підприємству і максимально можливу для видобувного підприємства. В таких умовах партнерство учасників виробництва буде взаємовигідним і сталим. Розроблена економіко-математична модель інтегрованого формування гірничовидобувних підприємств (шахт, кар'єрів) спрямована на усунення монопольного диктату переробника на закупівельні ціни, забезпечує взаємовигідну співпрацю партнерів, ефективність якої визначається знайденими, науково обґрунтованими обмеженнями.

Література:

1. Демиденко М. А. Оптимізація функціонування українського бізнесу на національному та зовнішньому ринках в умовах ускладнення постачання сировини / М. А. Демиденко, О. Ю. Чуріканова // Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян / М. А. Демиденко, О. Ю. Чуріканова. – Дніпро: Нац. гірн. ун-т., 2014. – (Монографія). – С. 276–281.
2. Аршинов В.Г. Экономико-математическое моделирование интегрируемых объединений в АПК Научный электронный журнал КубГАУ. – 2003. – № 02 (2).
3. Буй Тхе Ву. Формування державної політики курсоутворення // Фінансово-кредитні важелі державного регулювання економіки: Зб. наук. праць, І ч. – Київ, 2002. – С. 110–114.

МОДЕЛЬ ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ БАЛАНСІВ ЗА РІЗНИХ АГРОКЛІМАТИЧНИХ І РЕСУРСНИХ УМОВ

Глобальні кліматичні зміни – виклик для усього людства, що потребує зосередження зусиль, спрямованих на зменшення їх негативних наслідків і ризиків для економіки загалом, в тому числі для сільського господарства.

«Перспектива зміни клімату має виключне значення для адаптації сільськогосподарського виробництва в усіх країнах світу: формування ефективної структури системи землекористування; структури посівних площ та підвищення ролі сівозмін; використання водних ресурсів і систем меліорації; підвищення уваги до лісомеліоративних заходів; розробка й використання вологозберігаючих технологій вирощування; використання існуючих і виведення нових посухостійких сортів та гібридів» [1].

Важливого значення набувають питання пошуку шляхів забезпечення збалансованого розвитку зазначеної галузі, для вирішення яких потрібне комплексне вивчення природно-ресурсного потенціалу, демографічних, екологічних, соціальних і економічних проблем, що є доволі складним завданням. Складність даного об'єкту досліджень пояснюється наявністю специфічних взаємозв'язків, а також впливом різноманітних факторів, що в свою чергу потребує застосування балансового методу та системного аналізу при їх прогнозуванні.

Дослідження і розробки балансів сільськогосподарської продукції проводяться як в Україні, так і за кордоном. Аналіз наукових досліджень вітчизняних вчених свідчить, що ця проблема розглядається в роботах Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка і О.М. Шпичака [2]. За кордоном ці питання вивчали С.В. Киселев, А.С. Строков і А.Ю. Белугин [3], Т.М. Ворожейкина [4], а також експерти міжнародної організації ФАО [5–7] та USDA [8].

Останніми роками важливого значення набули питання визначення прогнозних балансів сільськогосподарської продукції при різному рівні ресурсного забезпечення та моделях агрокліматичних умов виробництва. Адже ефективна реалізація стратегічних завдань сталого розвитку аграрної сфери має базуватись на комплексному науковому підході, що повинен узгоджуватися із загальною державною концепцією розвитку сільського господарства і світовою практикою, а також враховувати ресурсний потенціал регіонів країни за умов кліматичних змін.

Мета досліджень: узагальнення теоретичних і методологічних підходів до розробки моделі прогнозування продовольчих балансів за різних агрокліматичних і ресурсних умов та її практичне втілення.

Розроблена за даними проведених досліджень ПНД НААН 40 (завдання 40.02.00.05. Ф «Науково-методичне обґрунтування розвитку сільськогосподарського виробництва в степовій зоні України» згідно етапу «Визначити прогнозні баланси виробництва сільськогосподарської продукції при різному рівні ресурсного забезпечення та моделях агрокліматичних умов виробництва») модель «ПРОГНОЗ АГРОКЛІМАТ-РЕСУРС» дозволяє здійснювати сценарний прогноз розвитку аграрного виробництва, визначати продовольчі баланси та екстернальні і інтернальні ефекти від впливу різних факторів, а також їх взаємодії. Модель розроблена в одному із найбільш поширених офісних пакетів Excel та представляє систему регресійних

рівнянь і функціональних зв'язків, які описують складну взаємодію економічних процесів і явищ в сільському господарстві (рис. 1).

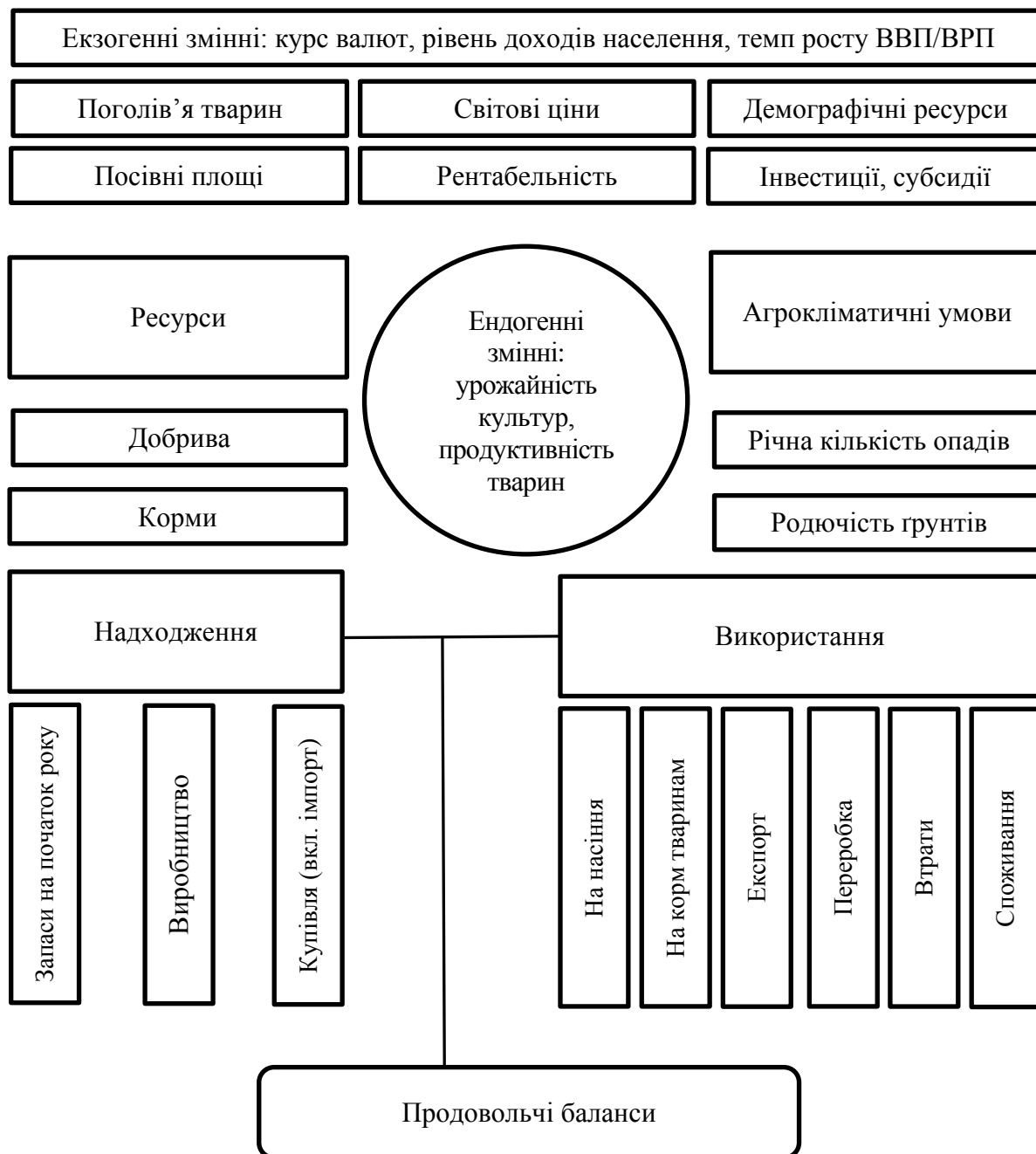

Рис. 1. Структура моделі «ПРОГНОЗ АГРОКЛІМАТ-РЕСУРС»

Джерело: розроблено автором самостійно

Особливістю даної моделі є можливість прогнозу продовольчих балансів в залежності від впливу екзогенних і ендогенних факторів з урахуванням можливих наслідків від їх зміни. Зокрема, оцінюються також економічні вигоди або втрати від зміни обсягу експорту-імпорту продовольчих товарів, одержані внаслідок агрокліматичного впливу.

Теоретична сутність моделі може бути представлена у вигляді функції залежності її надходження на ринок від виробництва і купівлі та іншого надходження (імпорту), що змінюється під впливом включених факторів, а використання – аналогічним

чином як взаємозв'язок внутрішнього споживання і чисельності населення та рівня доходів, а також інших напрямків використання та певних нормованих витрат.

Модель має велику кількість параметрів, що дозволяє вирішувати широкий спектр прогнозно-аналітичних завдань, в яких може бути задіяний різний набір екзогенних змінних. Найбільш важливі показники зведені в таблиці і графіки на окремому листі Excel, в якому передбачено автоматичне оновлення даних при зміні прогнозних їх значень. Таким чином, при прогнозуванні є можливість аналізувати отримані результати в реальному режимі часу та використовувати їх при складанні підсумкових звітів та вихідних інформаційно-аналітичних матеріалів. Прогнозування показників здійснюється як методом екстраполяції, що базується на аналізі тенденцій розвитку одномірних часових рядів явищ і процесів, так із використанням експоненціального згладжування та інших наукових підходів.

Основними ендегенними змінами моделі виступають урожайність сільськогосподарських культур та продуктивність тварин. Урожайність сільськогосподарських культур в моделі є похідною від ресурсного забезпечення та агрокліматичних умов. Продуктивність тварин в моделі залежить від рівня витрат кормів та частки концентрованих в загальній структурі їх використання. Розроблена модель прогнозування продовольчих балансів за різних агрокліматичних і ресурсних умов виробництва дозволяє визначати не лише очікувані сценарні варіанти розвитку галузі, виходячи з гіпотези, що основні фактори і тенденції минулого періоду зберуться на період передбачення, але й науково обґрунтувати та врахувати напрямок їхніх змін у розглянутій перспективі, а також оцінити економічні наслідки.

Науково-методичне обґрунтування прогнозних балансів сільськогосподарської продукції при різному рівні ресурсного забезпечення та моделях агрокліматичних умов дозволяє визначити потенціал розвитку галузі як конкретного регіону, так і країни загалом, а також забезпечить певну прогнозованість в антикризовому управлінні розвитком аграрного виробництва. Розроблена модель «ПРОГНОЗ АГРОКЛІМАТ-РЕСУРС» дозволяє здійснювати сценарний прогноз розвитку сільського господарства, визначати продовольчі баланси та екстернальні і інтернальні ефекти від впливу різних факторів, а також їх взаємодії.

Література:

1. Панасюк Б.Я. Глобальні зміни клімату та економіка / Б.Я. Панасюк // Економіка АПК. – 2015. – № 11. – С. 14–23.
2. Баланси сільськогосподарської продукції та продовольства / Наукове видання [Лупенко Ю.О., Шпичак О.М., Месель-Веселяк В.Я. та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 74 с.
3. Прогнозирование развития сельского хозяйства России в условиях изменения климата / С.В. Киселев, А.С. Строков, А. Ю. Белугин // Проблемы прогнозирования. – 2016. – № 5. – С. 86–97.
4. Ворожейкина Т.М. Обоснование перспективных вариантов развития сельского хозяйства на основании прогнозных продовольственных балансов/ Т.М. Ворожейкина // Весник ТГУ. – 2013. – выпуск 2 (118). – С. 128–134.
5. Прогнозная модель зернового баланса / Д. С. Приходько, Е. А. Прокопенко, А. В. Сикачина // Економіка АПК. – 2014. – № 3. – С. 36–41.
6. Food Balance Sheets / FAOSTAT, Food and Agriculture Organization of the United Nations. – Електронний ресурс: Режим доступу: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS>.
7. Prikhodko D., Prokopenko K. Methodology for Preparing Grain Supply and Demand Balance Forecasts / UKRAINE: Grain Sector Review and Public Private Policy Dialogue. Rome. FAO – 2010. – P. 118–128.

Kovalchuk O. Ya, PhD, Associate Professor,
Strelbitska N. E., PhD, Associate Professor,
Ternopil National Economic University
Ternopil, Ukraine

BIG DATA AND DATA MINING TECHNOLOGIES FOR ANALYSING ECONOMIC ISSUES

We live in a time that is often called the information era. To make optimal decisions, large amounts of information need to be processed, which is often difficult. Particularly relevant today are the big data and data mining information technologies [5]. They revolutionize approaches to information analysis and decision-making. Data management using traditional methods does not provide reliable information at the right time. Many corporations today can not cope with the difficulties of obtaining the data needed to make a critical decision.

Today, international supermarket chains widely use innovative “big data” technologies. Their offices work in the territories of different countries. In this aspect, the authors conducted a study on the issues of efficient use of “big data” in the field of trade and marketing for modeling processes and data management [1].

Most global enterprises accumulate huge volumes of data in the course of their existence, from which it is necessary to receive useful information. To solve these problems, both traditional and new technologies of data analysis, including data mining techniques, are successfully applied. They enable automatic data summarization, extraction of “useful” information and detecting patterns in raw data sets.

One example of the practical application of statistical analysis for the study of economic processes is the construction of different regression models, for example, of foreign direct investment, net inflows (BoP, current USD) [8]; Exports of goods and services (current USD) [7]; GDP (current USD); goods imports (BoP, current USD); gross savings (current USD); household final consumption expenditure (current USD) [6]; high-technology exports (% of manufactured exports); population ages 15–64 (% of total) [2].

The following indicators were selected for analysis:

The following econometric model of linear regression was obtained:

$$FDI = 1,7 \cdot 10^9 - 3,99 \cdot 10^5 \cdot \text{Exp} + 8,2 \cdot 10^5 \cdot \text{Imp} + 1,21 \cdot 10^5 \cdot \text{GS} - 1,7 \cdot 10^5 \cdot \text{CE}.$$

F-test was used to assess the reliability of the regression model.

We also used the method of principal components to identify the main factors that influence the change in the levels of the shadow economy (SE, in % of GDP). We conducted a factor analysis of the dependence of SE on the following 22 factors (Kovalchuk, Strelbitska & Sorokivska, 2016): Human Development Index (HDI); Corruption Perceptions Index (CPI); Gross domestic product (GDP, ths. USD); Gross national income (GNI, ths. USD); Unemployment (in % of total workforce); Employment (15+, in % of total population); Start-up costs (in % of GNI per capita); Consumer price index (CPI, % per year); Level of education (among 25–34 year olds, % in the same age

group); Income and property taxes (IPM, %); Income from taxes and social contributions (IfTaSC, % of GDP); Average gross annual salary (ths. USD); Foreign direct investment, net inflow (in % of GDP); Tax revenues (% of GDP); Net national income (ths. USD); Trade (% of GDP); Wholesale and retail trade (ths. USD), GDP per capita (ths. USD); GNI per capita (ths. USD); Aggregate Gini index; Import (ths. USD); Export (ths. USD).

As a result of the use of factor analysis to study the significant factors of influence on the shadow economy of the European Union, two factors are identified. We formulated the following factor model [3]:

$$F1 = 0,97 \cdot \text{GDP} + 0,97 \cdot \text{GNI} + 0,96 \cdot \text{Wholesale and retail trade} + \\ + 0,93 \cdot \text{Import} + 0,89 \cdot \text{Export};$$

$$F2 = 0,82 \cdot \text{HDI} + 0,89 \cdot \text{CPI} + 0,8 \cdot \text{IPM} + 0,71 \cdot \text{IfTaSC} + \\ + 0,93 \cdot \text{GDP per capita} + 0,94 \cdot \text{GNI per capita}.$$

The resulting factors are linear combinations of source factors and reflect the overwhelming part of the overall variability of the studied features, so they retain the bulk of the information that contained the initial data.

In addition, we used data mining application methodology for association rules mining to identify possible dependencies of the price of electricity for households and energy intensity of the economy of the Member States. For each of the EU countries we have established limiting values of electricity prices for households at which the energy intensity of the economy is likely to fall. This analysis is based on building association rules of relation between the observed processes. The results will be useful in the construction of regression and predictive models and during cluster analysis.

The formal record of the detected association rule is as follows:

$$\text{“IF Price}_i > \text{mean_Price}_i, \text{ THEN EIE}_i < \text{mean_EIE}_i\text{”},$$

where mean is the function for calculating the average value. Price, mean_Price, EIE and mean_EIE denote the variables. Mean_Price, and mean_EIE are the average values of electricity prices and energy intensity for the whole period of observation correspondingly.

We detected associative links within the empirical data on the energy intensity of the economy and electricity prices for households in EU Member States. For each of the EU countries we have identified limiting values of electricity prices for households at which the energy intensity of the economy is very likely to decrease.

In our research, we often combine traditional statistical methods and data mining methods. In particular, to conduct a comprehensive analysis of the effectiveness of advertising on the financial stability of the company, we applied classical and innovative tools to assess the communicative effectiveness of advertising slogans on the target audience, in particular methods of text mining [4].

The analysis of successful financial activities of major enterprises, particularly famous brands, creates an opportunity to indicate the important influence of advertising on increasing of sales.

We investigated advertisement costs and net profit of three biggest advertisement companies in the world over the period of 2010–2014. In the interest of researching the relationship between economic stability of those companies and their advertisement costs, we used the correlation and regression analysis and the methods of ordered estimate of the density of relationship (Spearman’s rank correlation coefficient). The results show absence of direct correlation between the profits of Proctor & Gamble, AT&T, Verison and their investments in advertising with 95% of dependability.

Therefore, advertising costs are sensible until advertising becomes exaggerated or so long as economy of scale offsets the advertising costs.

We have used integrated system of data mining and statistical analysis of slogans of the biggest advertisers in the world for investigation of the influence of advertising texts on subliminal perception of audience.

The results of text mining of slogans used by the biggest advertisers in the world have shown that the words “life”, “health” and “happiness” had the greatest results. These words contain connotations to core values of each person and encourage potential buyers to purchase the advertised products and services on an unconscious level simultaneously creating a positive image of the brand.

Brand and its slogans always cause the relevant association of consumers. The better and more pleasant these associations are, the greater the level of sales is. If an advertised brand identifies and promotes a continuous image, it can create its own associations, like individuality.

We compare the results obtained by different methods of data analysis with each other and we evaluate the accuracy and adequacy of the data obtained. The application of many different methods of information analysis enables to improve the quality of its results to facilitate the adoption of optimal managerial decisions.

References:

1. Park, J., Chen, M. – S. & Philip, S. (2009). An Effective Hash Based Algorithm for Mining Association Rules. ACM SIGMOD Int’l Conf. Management of Data, N.Y.: ACM Press.
2. Kovalchuk, O. (2015). Big data innovation technologies. XV International Scientific Conference. Kyiv: NGO “Kyiv economic scientific center”.
3. Foreign direct investment, net inflows. (2016). Available from <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?view=chart>.
4. Exports of goods and services. (2016). Available from <http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?view=chart>.
5. Household final consumption expenditure. (2016). Available from <http://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.PRVT.CD?view=chart>.
6. Kovalchuk, O., Strelbitska, N. & Slobodyan, A. (2017). Foreign direct investment and its impact on economic development. *Young Scientist*, 5, 211–217.
7. Kovalchuk O. Strelbitska, N. & Sorokivska, R. (2016). Factor analysis of the shadow economy of the EU member states. *Business Inform*, 4, 108–114.
8. Kovalchuk, O. Trofimchuk, A. & Nychyk, O. (2015) Advertisement as a tool of the efficiency of commercial activity of company. *Scientific Journal of Kherson State University: Series “Economic Sciences”*, 15, 160–163.

**Остапенко Я. О., к.е.н., доцент кафедри,
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна**

ПРОГРАМНІ ПРОДУКТИ СТАТИСТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІКО- МАТЕМАТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ

Розвиток інформаційних технологій та постійне удосконалення пакетів прикладних програм дозволяє здійснювати пошук необхідної економічної інформації, створювати бази даних, проводити їх швидко та ефективно обробку, здійснювати глибокий аналіз та надавати результати у найбільш зручному вигляді.

Сучасний ринок програмних продуктів пропонує різноманітні пакети програм для статистичної обробки економічних показників, статистичного та економіко – математичного аналізу та моделювання економічних явищ та процесів (таблиця 1):

Таблиця 1

Найпоширеніші програмні продукти статистичних та економіко-математичних досліджень в економіці

Назва програмного продукту	Характеристика	Сфера застосування
Gretl	Широка різноманітність оцінок параметрів моделі і методів дослідження часових рядів. Розрахунок інтервалів параметрів регресійних моделей тощо. Оцінювачі панельних даних, в тому числі інструментальних змінних. Вбудовано потужну мову сценаріїв з широким набором інструментів програмування і матричних операцій.	Мікро та макрорівень економіки
STATISTICA	Модульна наукова база програмного забезпечення. Володіє всіма функціональними можливостями, необхідними для вирішення обробки даних, статистичного аналізу, візуалізації і зберігання даних.	Мікро та макрорівень економіки
Statgraphics	Є потужним, але інтуїтивним програмним забезпеченням для аналізу даних, візуалізації даних, статистичного моделювання та прогнозного аналізу. Це комплексна програма, що пропонує більш 230 процедур.	Мікро та макрорівень економіки
SPSS	Може виконувати описову статистику, t-тести, ANOVA, лінійна і логістична регресія, кластерний аналіз, надійність і факторний аналіз, непараметричні тести і багато іншого. Можна використовувати з його графічним інтерфейсом або більш традиційних команд синтаксису	Дослідження ринку, господарської діяльності підприємств, макрорівень економіки
SAS	Інтегроване середовище для побудови прогнозних і описових моделей, інтелектуального аналізу даних, прогнозування, оптимізації, імітаційного моделювання тощо.	Вирішення завдань функціональних напрямків бізнесу: ефективність організації, складання консолідованої звітності, бюджетування, прогнозування попиту тощо.
MATLAB	Є зручним засобом для: роботи з математичними матрицями, побудовою графіків, оптимізацією, роботи з алгоритмами, створення робочих оболонок, спеціалізується на чисельному обчисленні.	Управління проектами, інструментами управління і документами
Minitab	Має всі інструменти, необхідні для ефективного аналізу статистичних даних. Потужний пакет для статистичних і економетричних досліджень.	Допоможе вам знайти рішення найскладніших бізнес-завдань.
GAUSS	Математична і статистична система, являє собою інтерактивне середовище.	Використовується вченими, статистиками, економетристами та фінансовими аналітиками.

Програмні продукти, що включають статистичні та економіко-математичні пакети, за функціональністю поділяються на: універсальні, або пакети загального призначення (можуть застосовуватись для аналізу даних різних сфер діяльності та включають широкий спектр статистичних та економіко-математичних методів); професійні (включають вузькоспеціалізовані статистичні та економіко-математичні методи, надають можливості проводити детальний аналіз економічних показників та будувати складні моделі); спеціалізовані (дозволяють проводити аналіз з використанням обмеженої кількості спеціалізованих методів та призначені для окремої сфери дослідження).

При виборі оптимального продукту необхідно керуватись наступними критеріями:

- відповідність меті та завданням дослідження;
- об'єм економічної інформації;
- рівень знань в області дослідження;
- комп'ютерне обладнання з відповідними параметрами та програмним забезпеченням.

Правильно обраний програмний продукт та наявність відповідного рівня знань користувача дозволить скоротити витрати на пошук та обробку економічної інформації, здійснити глибокий та всебічний аналіз економічної ситуації та прийняти оптимальні управлінські рішення.

Література:

1. О. В. Жегус. Використання сучасних інформаційних технологій під час маркетингових досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Economics/26541.doc.htm – Назва з екрану.

2. М. В. Роїк, О. І. Присяжнюк, В. О. Денисюк. Огляд програмних засобів статистичного аналізу даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5676> – Назва з екрану.

Mazoha D. P., Postgraduate Student,

Pursky O. I., Professor,

*Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

FUNCTIONAL MODEL OF THE WHOLESALE B2B WEB-SYSTEM

The functional model of wholesale trade web-system of the B2B class is presented in Fig. 1. Its functioning is carried out as follows:

1. Price lists of suppliers are initially loaded into trade B2B web-system in the form and format in which they are represented by suppliers. In this case, information is structured according to the fields, and the price lists undergo an automatic procedure for the normalization and adaptation of presentation formats and content.

2. The stage of loading the price lists is accompanied by the search and analysis of the correspondences for each product and supplier in the unified catalog of goods in such a way that one standard item corresponds to the product bids of different suppliers. Due to this, the integrity of the data is achieved and the “one-to-many” (one product – to many suppliers of the goods) is implemented. The unified catalog of goods is designed to store information

about all inquiries and actions with the product. In this case, accumulated statistical data is used to make decisions.

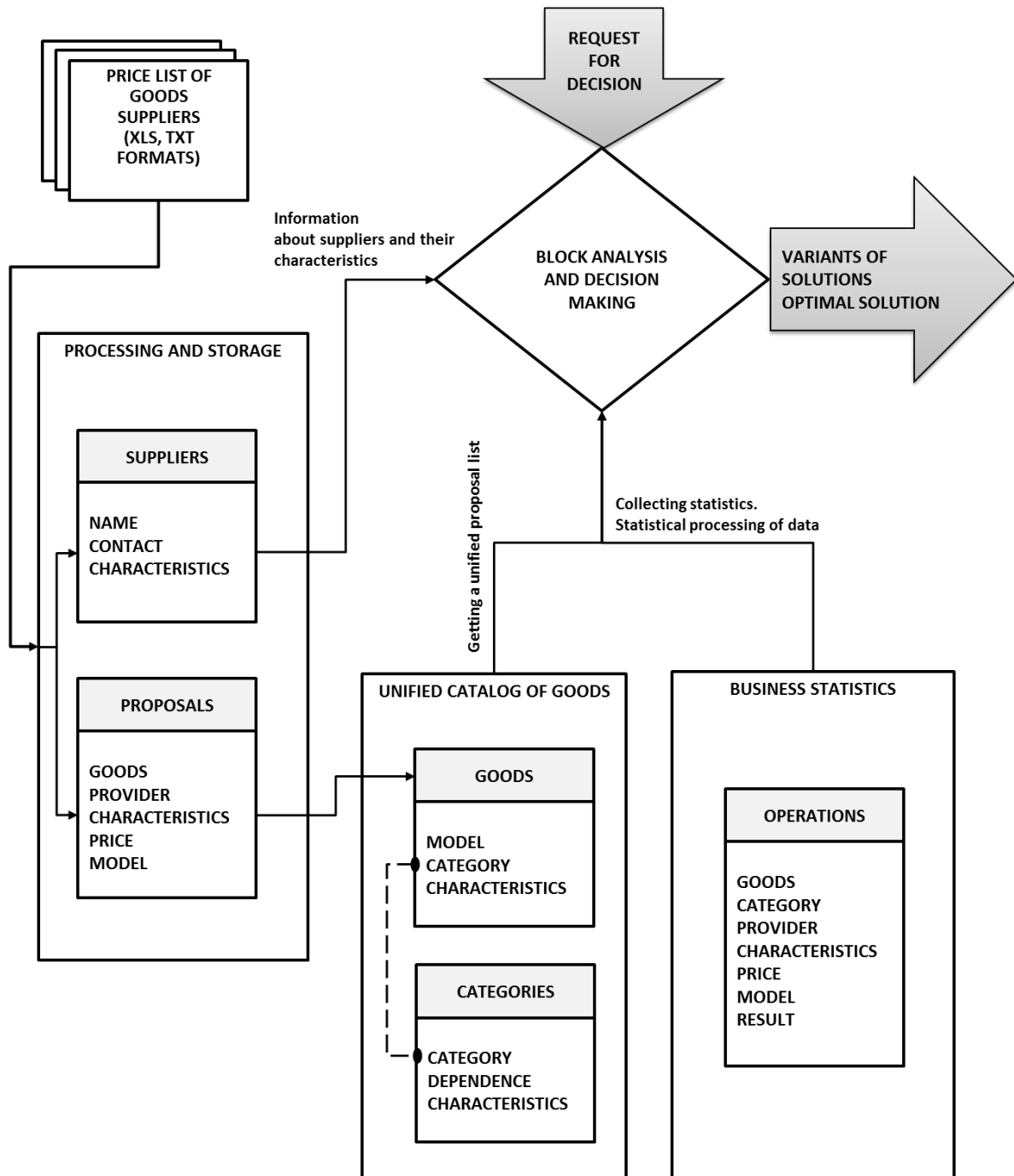

Fig. 1. Functional model of the wholesale b2b web-system

3. The decision-making unit is responsible for the proposals preparation of the formation of assortment of web-store and the processing of commodity deficits. When filling the network windows of web-store, the unit receives a request from the subsystem of assortment and prepares the best recommendations, taking into account the following factors: order structure, history of relationship with the prospective supplier, product sales rank, market availability, optimal price and other conditions. When purchasing a deficit, the decision block receives an incoming request from the appropriate subsystem of the trade B2B web-system to provide options for supplying scarce goods and to select the optimal solution according to certain criteria. At this takes into account trade turnover, reliability and some

other characteristics, formed on the basis of statistical data. The block processes the request and determines which product, from which supplier and at what price it is possible to buy from the existing set and offers the optimal decision-making. The final decision adopts by information system of purchasing management based on additional information from the systems of financial management, resources, etc.

As a result, the of the trade B2B web-system has at one time the operational information on commodity markets, and also tracks, characterizes and predicts the following market characteristics: the offers volume in the markets and volume changes, price parameters of the goods and their changes, quantity and quality composition of participants (suppliers), movement of goods on the market. Knowledge of these characteristics allows the company to reduce costs and, accordingly, increase profits.

Predicting the behavior of a specific product segment allows earlier other participants to make economically sound decisions that affect the company's overall profit as a whole [1]. In addition, the system allows determining the current market situation and transfers it into the analytical system of web-store for making operational decisions regarding prices. The trade B2B web-system provides not only tools for long-term analytics, but also provides information for making operational decisions.

With the necessary information about the commodity market, ranging from prices to commodity balances with suppliers, and having comprehensive information, the company gets rid of the need to maintain stocks and goes into the operative mode of purchasing and delivery of goods. This, in turn, enables the operational coordination of business processes. The warehouse in this case is used as a commodity accounting agent and begins to perform transit function. In general, the proposed scheme releases funds of company for a significant increase in trade turnover. Significant advantage of this model is not the fact of the release of funds, but effective management of them. A similar result can be achieved without the use of complex wholesale trade B2B web-system, but in this case, the opportunity to provide turnover will be quite low, and working capital need to be tens of times more [2]. Optimization on the basis of the proposed functional model allows providing high working capital, continuous movement of large commodity masses, operational recovery and management in the absence of inventories.

References:

1. Pursky O.I. The functional model of a web-enterprise with internet shopping network / O.I. Pursky, D.P. Mazoha, and I.O. Zhariy // *Problems of Economy – 2015. – 2. – P. 166–171.*
3. Pursky O.I. Application of typical IT-decisions and substantiation of structure of the integrated E-trading information system / O.I. Pursky, I.O. Moroz, D.P. Mazoha // *Development strategy of science and education: Collection of scientific articles. – Fidelite Edition: Namur, Belgique, 2017. – P. 123–125.*

Ткаченко И. С., д.э.н., профессор,
Евдокимова Н. В., аспирант,
Бакалова Н. М., аспирант,
Хмельницький національний університет
г. Хмельницький, Україна

МОДЕЛИРОВАНИЕ ДИНАМИЧЕСКОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Признание Нобелевским комитетом в 2017 году поведенческой экономики (присуждение Нобелевской премии Ричарду Талеру в области экономики [1]), как эффективного подхода в решении актуальных проблем в современном обществе, выдвигает на повестку дня поиск и применение таких методов математического моделирования, которые объединяют интуицию и логическую аналитику. При этом это касается и поведенческих финансов, что собственно и подтверждается целесообразностью исследования поведения финансовых учреждений.

Пусть состояние функционирования финансового учреждения в конкретный момент времени t на промежутке $[0, T]$ характеризуется тенденцией развития $x(t)$ с предполагаемым показателем p , а функция $y(t)$ в это же время отображает процесс сдерживания его развития с возможным показателем выплат q , то есть имеет место линейное дифференциальное уравнение

$$\frac{dx}{dt} = qy, \quad (1)$$

но при этом скорость сдерживания развития финансового учреждения в свою очередь моделируется дифференциальным уравнением первого порядка

$$\frac{dy}{dt} = x - py. \quad (2)$$

Линейные дифференциальные уравнения (1) и (2) составляют систему, которая сводится к однородному дифференциальному уравнению второго порядка с постоянными коэффициентами [2]

$$x'' + px' - qx = 0. \quad (3)$$

у которого характеристическим уравнением является квадратное уравнение

$$k^2 + pk - q = 0 \quad (4)$$

с корнями $k_1 = \frac{-p + \sqrt{p^2 + 4q}}{2}$, $k_2 = \frac{-p - \sqrt{p^2 + 4q}}{2}$ и при этом $k_1 k_2 = -q$.

Следовательно, общим решением дифференциального уравнения (1) является функция развития финансового учреждения

$$x(t) = \alpha e^{tk_1} + \beta e^{tk_2}, \quad (5)$$

где α и β произвольные постоянные интегрирования. Пусть их значения где $\alpha = \beta = 1$, тогда решение однородного дифференциального уравнения (1) примет вид:

$$x(t) = e^{tk_1} + e^{tk_2}, \quad (6)$$

а чтобы получить вид функции по политике выплат $y(t)$ найдем первую производную от $x(t)$

$$x'(t) = k_1 e^{tk_1} + k_2 e^{tk_2} \quad (7)$$

и подставив в (1): $k_1 e^{tk_1} + k_2 e^{tk_2} = qy(t)$, получим что она будет иметь вид

$$y(t) = (k_1 e^{tk_1} + k_2 e^{tk_2})/q. \quad (8)$$

При средних статистических показателях деятельности банков Украины по кредитным ставкам при $p=0,14$ и по депозитам $q=0,10$ на 2017 год для функций (6) и

(8) построим [3] график (рис.1а), а в случае возможного (интуитивно ожидаемого) снижения ставок до таких значений: $p=0,08$ и $q=0,06$ график этих функций представлен на рис.1б.

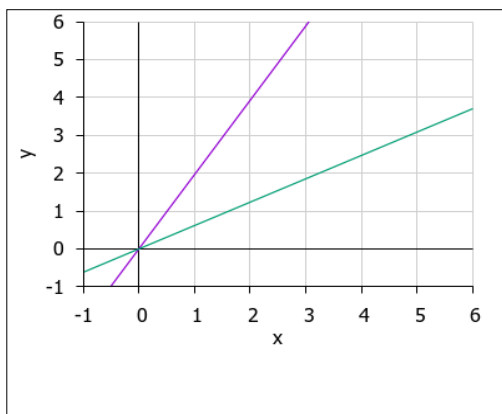

Рис. 1а. Графики функций (6) и (8) при $p=0,14$ $q=0,10$

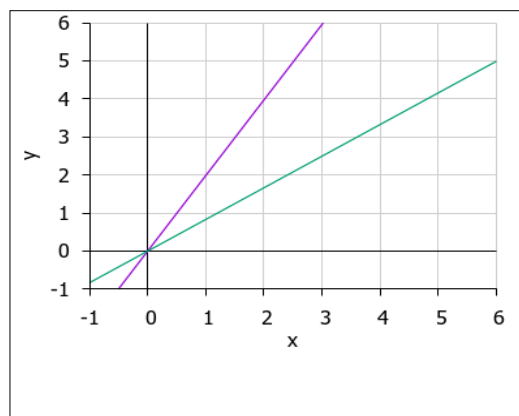

Рис. 1б. Графики функций (6) и (8) при $p=0,08$ $q=0,06$

Графики наглядно показывают динамику поведения функционирования финансового учреждения при предполагаемых показателях его развития и его сдерживания.

Приняв значения показателей по развитию и по выплатам равными единице, что определяет не принудительное развитие финансового учреждения (дрейф), т.е. $p=q=1$, получим что корни уравнения (4) соответствуют золотой пропорции

$$k_1 = \frac{-p + \sqrt{p^2 + 4q}}{2} = \varphi = 0,6180339 \dots \quad (9)$$

и числу Фидия со знаком минус

$$k_2 = \frac{-p - \sqrt{p^2 + 4q}}{2} = -\Phi = -1,6180339 \dots, \quad (10)$$

то есть при этих значениях получили частное решение по моделированию динамического гармонического [4] системного самостоятельно регулируемого развития финансового учреждения и соответствующего синергетическому состоянию

$$x(t) = e^{\varphi t} + e^{-\Phi t}, \quad (11)$$

$$y(t) = \varphi e^{\varphi t} - \Phi e^{-\Phi t}. \quad (12)$$

Графики этих функций представлены на рис. 2а.

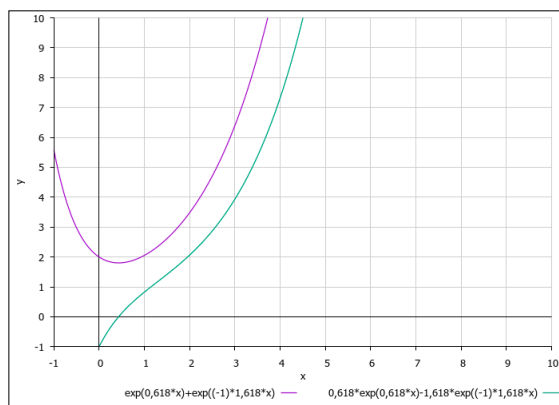

Рис. 2а. Графики функций (11) и (12)

При $p = \ln \Phi = 0,481211825\dots, q = 2(\ln \Phi)^2 = 0,468189642\dots$, то есть при значении отношения показателя развития финансового учреждения к показателю сдерживания его развития $a = p/q = 1,027813907\dots$, корни уравнения (4) примут вид:

$$k_1 = \frac{-\ln\Phi + \sqrt{(\ln\Phi)^2 + 4(\ln\Phi)^2}}{2} = \varphi \ln \Phi \quad (13)$$

$$k_2 = \frac{-\ln\Phi - \sqrt{(\ln\Phi)^2 + 4q(\ln\Phi)^2}}{2} = -\Phi \ln \Phi, \quad (14)$$

а уравнения развития (11) и сдерживания (12) при условии что $e^{\ln\Phi} = \Phi$

$$x(t) = \Phi^{\varphi t} + \Phi^{-\Phi t}, \quad (15)$$

$$y(t) = (\varphi \Phi^{\varphi t} - \Phi \Phi^{-\Phi t}) / 2(\ln\Phi). \quad (16)$$

Графики этих функций представлены на рис. 2б.

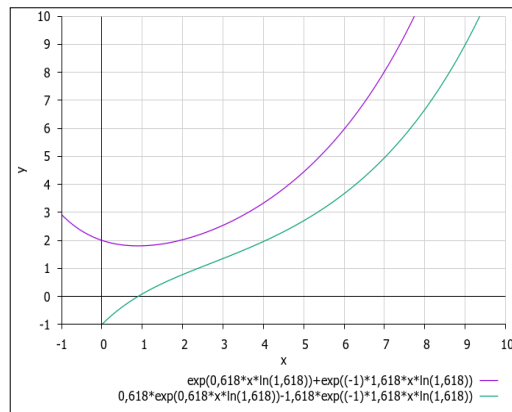

Рис. 2б. Графики функций (15) и (16)

Графики на рис. 2а и рис. 2б показывают, что при фактическом не вмешательстве в деятельность финансового учреждения их тенденции развития и сдерживания являются нелинейными и соответствующими динамическому гармоничному функционированию.

Проведенное исследование по моделированию динамического поведения финансового учреждения с учетом изменяющихся параметров по его развитию p и сдерживанию q , задаваемых как результаты деятельности так и интуитивно предполагаемые, позволяет прогнозировать его стратегию на заданном промежутке времени $[0, T]$.

Литература:

1. Ричард Талер. Новая поведенческая экономика. Почему люди нарушают правила традиционной экономики и как на этом заработать: Эксмо; Москва; 2017, – 550 с..http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22960394.
2. Амелькин В.В. Дифференциальные уравнения в приложениях. – М.: Наука. Главная редакция физико-математической литературы, 1987. – 160 с.
3. Электронный ресурс: <http://grafikus.ru/>
4. Ткаченко И.С., Динамическая гармония: определение и модели // Сучасні тенденції трансформації економіки та управління: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20–21 жовтня 2017 р. – Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2017. – С. 170–175.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Економічна політика держави, спрямована на формування інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку національної економіки, набуває особливо важливого значення. Україні, яка долучається до світових та європейських тенденцій, необхідна система дієвих заходів державного регулювання у названій сфері.

Одним із дієвих методів визначення найбільш важливих чинників, що впливають на розвиток економіки є моделювання. Необхідність побудови багатофакторної кореляційно-регресійної моделі залежності ВВП від показників інноваційно-інвестиційної діяльності України зумовлюється тим, що зазначена модель дає змогу розглядати вплив кожного окремого факторного показника на ВВП. У подальшому це дозволяє пояснити на скільки необхідно зменшити або збільшити чинниковий ресурс, щоб забезпечити позитивну динаміку ВВП і покращити економічний стан держави.

Для побудови багатофакторної регресійної моделі залежності ВВП від показників інноваційно-інвестиційної діяльності України було відібрано шістьдесят вісім показників, що найбільш повно відображають стан інноваційно-інвестиційної діяльності. Кожному показнику з їх узагальненої та структурно організованої системи було присвоєно позначення від X_1 до X_{68} . Спеціально для побудови кореляційно-регресійної моделі залежності ВВП від показників інноваційно-інвестиційної діяльності України, з названого переліку був складений конкретизований реєстр показників. При складанні цього реєстру ми керувалися тим, що до нього, насамперед, необхідно віднести показники, які безпосередньо стосуються інноваційно-інвестиційної політики в державі і виключити ті, які стосуються цього опосередковано. Також із переліку були виключені показники, що мали незмінні значення, оскільки тіснота зв'язку (коефіцієнти кореляції) між такими факторними показниками та результативною ознакою (ВВП) упродовж всіх років спостереження не змінювалась.

Крім того, на нашу думку, доцільно застосувати наступний технічний прийом. Необхідно виключити із переліку показники, які мали приблизно однакову тенденцію розвитку, оскільки в такому випадку має місце так звана «одинична еластичність».

Кореляційно-регресійна модель залежності ВВП від факторних показників інноваційно-інвестиційної діяльності України (при коефіцієнті детермінації $R^2=0,89$) у період 2001 – 2014 рр. має наступний вигляд:

$$Y = 0,2697 \cdot X_{12} - 0,0575 \cdot X_{13} + 4,0076 \cdot X_{18} + 10,7782 \cdot X_{23} + 5,9990 \cdot X_{31} + \\ + 0,1094 \cdot X_{33} + 3,4432 \cdot X_{59} - 10,5209 \cdot X_{62} + 16,5618 \cdot X_{66} - 0,3260 \cdot X_{68} - 7,4231$$

де Y – ВВП; X_{12} – вартість реалізованої промислової продукції (у фактичних цінах); X_{13} – вартість інноваційних витрат у промисловості (у фактичних цінах); X_{18} – обсяг прямих іноземних інвестицій (сума на початок року); X_{23} – інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах); X_{31} – подання заявок на видачу охоронних документів до патентних відомств інших країн (промислові зразки); X_{33} – фінансування наукових та науково-технічних робіт (у фактичних цінах); X_{59} – кількість осіб, які навчалися у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації (на початок навчального року); X_{62} – кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації; X_{66} – кількість аспірантів; X_{68} – кількість докторантів.

Розрахунки дали можливість виокремити групу чинників, що впливають на ВВП позитивно, та групу чинників, що впливають негативно. Відповідно до мети виявлення резервів збільшення ВВП України на основі використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, нами здійснено поглиблений розгляд дії тих чинників, які зумовлюють економічне зростання. Логіка нашого аналізу будується на тому, що в рамках державної економічної політики необхідно стимулювати ті напрями інноваційно-інвестиційного розвитку, які вже зараз дозволяють отримати сприятливий для економічного розвитку результат. При цьому ми, безперечно, не відкидаємо необхідність здійснення заходів державного регулювання, які спрямовані на застосування компенсаторних дій щодо чинників, які зумовлюють зменшення ВВП в Україні.

Отже, за результатами відбору, до найбільш значущих чинників, що впливають позитивно, належать: обсяг реалізованої промислової продукції; обсяг прямих іноземних інвестицій; інвестиції в основний капітал; кількість поданих заявок на видачу охоронних документів до патентних відомств інших країн (промислові зразки); фінансування наукових та науково-технічних робіт; кількість осіб, які навчалися у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації; кількість аспірантів.

За результатами аналізу побудованої кореляційно-регресійної моделі залежності ВВП від факторних показників інноваційно-інвестиційної діяльності України з'ясовано, що існують також причини, зміни яких викликають зменшення ВВП. До найбільш значущих чинників, що вплинули на ВВП України негативно, належать: обсяг інноваційних витрат у промисловості, кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, кількість докторантів (що нетипово для більшості країн з стійким економічним розвитком).

Отже, як свідчить аналіз, в Україні є достатня кількість факторів, що впливають на ВВП позитивно, але ступінь цього впливу дуже малий. Лише іноземні інвестиції можна вважати, дійсно, значущим чинником. Найбільшу суму приросту ВВП забезпечували обсяг прямих іноземних інвестицій та обсяг інвестицій в основний капітал. Дія решти чинників, що впливають позитивно є мізерною.

За нашими розрахунками з'ясовано, що переважна більшість чинників, які впливають на національне багатство України є факторами негативної дії. На ВВП країни найбільш істотно впливає пагубний чинник недофінансування інновацій на рівні первинних суб'єктів господарювання. Парадоксальним є вплив збільшення ВНЗ III - IV рівнів акредитації. Нетиповість залежності проявляється у тому, що зазвичай цей чинник сприяє збільшенню ВВП країни, але в Україні при збільшенні кількісного показника вищих навчальних закладів, хоча і не істотно, але знижується якість освіти.

Дослідження умов формування інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку економіки України передбачає з'ясування низки важливих методичних та науково-практичних проблем, які стосуються вихідних умов формування системної методики такого аналізу, її фактичного застосування для виявлення невикористаних резервів названого потенціалу.

Література:

1. Статистичний щорічник Запорізької області [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Головне управління статистики у Запорізькій області. – Режим доступу : <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>
2. Статистичний щорічник Львівської області [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу : <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>

3. Статистичний щорічник Полтавської області [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Головного управління статистики у Полтавській області. – Режим доступу : <http://pl.ukrstat.gov.ua/>

4. Статистичний щорічник Сумської області [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Головного управління статистики у Сумській області. – Режим доступу : <http://sumy.ukrstat.gov.ua/>

5. Статистичний щорічник України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Статистичний щорічник Херсонської області [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Головного управління статистики у Херсонській області. – Режим доступу : <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/>

**Паламарчук Ю. А., к.е.н., доцент,
Шевченко І. В., к.е.н., доцент,
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна**

АНАЛІЗ ВИБОРУ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА З ПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІКО – МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Конкурентоспроможність підприємства можна розглядати як здатність останнього витримувати конкуренцію з метою його виживання, функціонування та подальшого розвитку в непростих сучасних ринкових умовах.

Автотранспортні підприємства, як і інші об'єкти господарської діяльності, перебувають у постійній конкуренції, і змушені регулярно підтримувати свою конкурентоспроможність і конкурентоспроможність наданих ними послуг.

Конкурентоспроможність транспортних послуг – важлива ринкова категорія, яка характеризує, в першу чергу, конкурентоспроможність автотранспортного підприємства. Можливість автотранспортного підприємства конкурувати на ринку автотранспортних послуг залежить від сукупності економічних методів її діяльності, які впливають на результат конкурентної боротьби [1, с. 22].

Важливо вибрати серед певної кількості підприємств саме те, з яким надійно і вигідно працювати в умовах ринкової економіки. Якщо слідувати позиції класиків, зокрема Портера, то вибір конкурентоспроможного підприємства можна здійснити через порівняльну характеристику по відношенню до інших підприємств [2].

У конкурентоспроможності транспортних послуг відображаються можливості підприємства, рівень кваліфікації її співробітників, організаційний рівень виробництва. Тобто конкурентоспроможність транспортних послуг є проявом конкурентоспроможності транспортного підприємства в цілому.

Головною проблемою оцінки якості транспортного обслуговування є вибір та наукове обґрунтування системи показників. Основними факторами конкурентоспроможності є комплексні показники якості та ціни, сервісне обслуговування, експлуатаційні витрати тощо.

Дослідження критеріїв якості послуг автомобільного транспорту досягається за допомогою методів оціночних показників, які відображають не тільки рівень якості та ефективність, але й стимулюють пропозиції на послуги, що відрізняються від послуг

своїх конкурентів гарантованістю, строковістю, обсягом, рівнем тарифів, технологією доставки тощо [3, с. 655]. У процесі вибору постачальника транспортних послуг, їх діяльність аналізується рядом критеріїв, за якими оцінюються показники конкурентоспроможності, наприклад:

- якість послуг, кількісно оцінювані системою техніко-економічних показників, що відрізняють їх від інших аналогічного призначення, що визначають ступінь задоволення потреб і попиту в ринкових умовах;
- своєчасність і безпека виконання перевезень;
- гарантія високої якості перевезень пасажирів і збереження вантажів, що перевозяться;
- страхування перевезення вантажу (поїздки пасажирів);
- ціна надання послуги, наявність привабливої системи знижок цін, можливість післяпродажної оплати;
- співвідношення доходів і витрат на перевезення;
- гарантії виконання договірних зобов'язань;
- відповідність величини тарифу побажанням споживача;
- кількість видів перевезень та послуг;
- відповідність призначення рухомого складу вимогам споживачів;
- характеристики персоналу та ряд інших.

Для вибору постачальника транспортних послуг проведемо аналіз показників діяльності постачальників транспортних послуг за допомогою методу збору і систематизації інформації даних. Отримані дані зручно представити у вигляді таблиці (табл. 1). Застосувавши метод рейтингу, побудуємо шкалу оцінок критеріїв (табл. 1).

Таблиця 1

Вибір i -го критерію	Значимість i -го критерію, k_i	Оцінка i -го критерію j -го АТП за десятибальною шкалою, r_{ij} , $j = \overline{1, n}$				Добуток значущості i -го критерію та оцінки j -го АТП, $k_i \cdot r_{ij}$			
		АТП 1	АТП 2	...	АТП n	АТП 1	АТП 2	...	АТП n
Якість послуг	k_1	r_{11}	r_{12}	...	r_{1n}	$k_1 r_{11}$	$k_1 r_{12}$...	$k_1 r_{1n}$
Своєчасність і безпека виконання перевезень	k_2	r_{21}	r_{22}	$k_2 r_{22}$
Гарантія високої якості перевезень пасажирів та схоронності перевезених вантажів	k_3	r_{31}
Ціна надання послуги	k_4	...	r_{42}
Страхування перевезення вантажу, поїздки пасажирів	k_5	r_{5n}	$k_5 r_{5n}$
...
	$\sum_i k_i = 1$					$\sum_i k_i r_{i1}$	$\sum_i k_i r_{i2}$...	$\sum_i k_i r_{in}$

У результаті оптимізації суми добутку значущості i -го критерію та оцінки j -го АТП, знаходимо найкраще значення рейтингу за формулою

$$R = \max_j R_j = \max_j \sum_i k_i r_{ij}, \quad j = \overline{1, n}.$$

Метод рейтингів дозволяє серед n -ї кількості конкуруючих АТП (які надають аналогічні послуги) вибрати АТП, найбільш конкурентоспроможне на ринку транспортних послуг з точки зору споживача послуг, тобто таке, що максимально задовольняє всі вимоги споживача. В результаті аналізу конкурентоспроможності підприємств та послуг, що надаються ними, визначено, що для забезпечення конкурентоспроможності наданих автотранспортних послуг, автотранспортне підприємство повинно вирішувати одночасно проблему забезпечення конкурентоспроможності самих послуг і проблему конкурентоспроможності самого підприємства.

Важливим етапом у виборі конкурентоспроможного підприємства може бути порівняльна характеристика підприємств, які надають аналогічні послуги. Для реалізації цього етапу застосування методу рейтингів оцінок критеріїв конкурентоспроможності дозволить споживачеві визначитися з надійним постачальником автотранспортних послуг.

Література:

1. Сафонова З.А. Конкурентоспособность предприятия на рынке транспортных услуг // Материалы XXXIII научно-технической конференции по результатам работы профессорско-преподавательского состава, аспирантов и студентов СевКавГТУ за 2003 год. – Ставрополь: СевКавГТУ, 2004. – С. 22–23.
2. Porter M.E. Competitive Advantage of Nations / M.E. Porter. – New York : Free Press, 1990. – 426р.
3. Пеньшин Н.В. Управление конкурентоспособностью автотранспортного предприятия. Критерии конкурентоспособности / Н.В. Пеньшин // Вестник ТГТУ. – 2011. – Том 17. № 2.

Кущенко Е. И., к.е.н., доцент,
*Харьковский национальный университет
имени В. Н. Каразина
г. Харьков, Украина*

СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ РАЗВИТИЯ БИЗНЕС-ОБРАЗОВАНИЯ НА КАФЕДРЕ СТАТИСТИКИ ХНУ ИМЕНИ В.Н. КАРАЗИНА

Во второй половине XX столетия развитие бизнеса становится все более сложным, а социально-экономические процессы более многообразны. В это время выходит множество работ, посвященных обсуждению важнейших вопросов совершенствования статистической методологии и применения статистических методов исследования бизнеса не только в Украине, но и в других странах мира.

Теоретические, практические, а также социальные вопросы исследования бизнеса Е.Г. Либерманом стали основными темами в работах таких известных экономистов, как А.С. Аблов, В.Е. Ермаченко, М.О. Кизим, Г.В. Ковалевский, Д.Ю. Михайличенко, С.У. Олейник, У.Дж. Самуэльс, А.А. Сахно, В.М. Селиванов, О.М. Тищенко, Т.А. Хорунжая и др. Однако, все эти труды посвящены исследованию научной мысли только Е.Г. Либермана и нет даже намека на изучение работ его учеников и последователей, внесших весомый вклад в современное бизнес-образование.

Цель данных тезисов заключается в том, чтобы на основе анализа имеющихся научных социально-исторических источников сформировать системное представление о природе и характере статистического подхода к бизнес-образованию всех преподававших в разные годы на кафедре статистики ХНУ имени В.Н. Каразина.

Плеяду академических статистиков, продолживших путь Е.Г. Либермана к современному бизнес-образованию в Украине и других странах мира можно отнести таких ученых Харьковского национального университета как З.Л. Житницкий (1911–1987), А.В. Сивоконь (1931–2017), В.В. Спивакова (1924–1995), И.В. Семеняк (1935–2011) и др.

Либерман Евсей Григорьевич (1897–1981) родился в городе Славута Подольской губернии. Более подробно его жизненный путь изложен в материалах Международной научно-практической конференции: «Экономика в контексте инновационного развития (г. Ужгород 12–13 февраля 2016 года) [1, с. 15–18].

Евсей Григорьевич Либерман, работая профессором кафедры статистики и учета ХГУ опубликовал книгу «Экономические методы повышения эффективности общественного производства», изданную во многих странах мира. Однако он всегда был сторонником идеи интеграции науки и обучения [2]. Вокруг него сформировалась мощная научная школа талантливых молодых исследователей.

Одним из них был его соратник Житницкий Зиновий Лазаревич (1911–1987), который родился в городе Краснограде Харьковской области. Окончив Харьковский институт Планирования, он в 1948 году переходит работать в Харьковский Государственный университет на экономический факультет и полностью посвящает себя преподаванию. Обладая обширными знаниями и талантом лектора, каждая его

лекция превращалась в удивительное путешествие в мир познания такой интересной и важной науки, как статистика.

Любимой аспиранткой и талантливым преподавателем, ведущим за Евсеем Григорьевичем практические занятия была Сивоконь Антонина Васильевна, которая родилась в 1931 году в городе Харькове. После окончания школы поступила учиться в учетно-кредитный техникум, а в 1955 году продолжила обучение на экономическом факультете ХГУ. С 1964 года началась ее преподавательская практика.

Продолжая вести научно-педагогическую деятельность и претворяя в жизнь идеи своего руководителя по внедрению в жизнь бизнес-образования, Сивоконь А.В. все годы своей работы особое внимание уделяла подготовке квалифицированных кадров для различных отраслей экономики.

До недавних пор она продолжала поддерживать связь с кафедрой и всегда была твердо убеждена, что обучение бизнесу и воспитание молодежи очень благородное и нужное дело!

Еще одной аспиранткой была Спивакова Валентина Васильевна (1924–1995), которая родилась в Москве, в семье врача. В 1941 году поступила в Московский финансово – экономический институт, а переехав в Харьков поступила в Харьковский институт Советской торговли, после окончания которого начала работать преподавателем в ХГУ.

В начале 1960-х годов в бывшем СССР был особый интерес к вопросам реформирования экономики, постоянно велись дискуссии о статистическом оценивании эффективности бизнес-процессов. Спивакова Валентина Васильевна, одной из первых, в 1966 году защитила кандидатскую диссертацию по новым показателям учета эффективности работы предприятий.

Выдающейся аспиранткой и замечательным преподавателем была также Семеняк Инна Владимировна (1935–2011), которая родилась в Воронеже, в семье служащих. После окончания экономического факультета ХГУ, в 1970 году стала преподавателем и прошла путь от аспирантуры к защите диссертации доктора экономических наук в 1988 году.

Педагогическая деятельность И.В. Семеняк всегда носила инновационно-поисковый характер, а сформированная ею образовательная модель экономиста подчинена стратегии европейской интеграции Украины. [3]. Ею подготовлено 10 высококвалифицированных преподавателей, успешно работающих в системе высшей школы Украины [4].

Основные направления исследований преподавателей кафедры статистики под руководством Е.Г. Либермана представлены в таблице 1:

Все эти научные работы объединяет то, что основной методологической особенностью их было применение в экономических исследованиях статистического инструментария, который, по мнению многих ученых, является неотъемлемым атрибутом современного бизнеса. Только на основе статистического анализа бизнес-процессов возможно принятие эффективных управленческих решений [6, с. 9].

Основываясь на своем личном опыте, последней аспирантки Е.Г. Либермана, могу отметить, что тот бесценный дар, которым обладали мои бывшие преподаватели, позволяет мне на протяжении 40 лет преподавать такие курсы как: статистика малого бизнеса, деловая статистика, офисная статистика, бизнес-статистика, статистическое обеспечение управления бизнес-процессами, которые очень актуальны и своевременны всегда были и остаются.

**Тематика диссертационных исследований преподавателей кафедры статистики
Харьковского национального университета [5, с. 160]**

Фамилия Имя Отчество	Тема кандидатской или докторской диссертации	Год защиты
Либерман Евсей Григорьевич	«Пути повышения рентабельности социалистических предприятий» (д.э.н.)	1956
Житницкий Зиновий Лазаревич	«Восстановление и развитие кооперативной промышленности Харьковской области в послевоенной пятилетке» (к.э.н.)	1950
Спивакова Валентина Васильевна	«Статистико-экономические методы оценки эффективности работы промышленных предприятий (на примере предприятий швейной промышленности)» (к.э.н.)	1966
Сивоконь Антонина Васильевна	«Экономико-статистическое изучение себестоимости продукции на предприятиях сахарной промышленности» (к.э.н.)	1970
Семеняк Инна Владимировна	«Статистика качества продукции на промышленном предприятии» (к.э.н.) «Методология управления качеством прпродукции» (д.э.н.)	1973 1988

Продолжая традиции Е.Г. Либермана и его последователей, необходимо активизировать статистические исследования по проблемам организации бизнеса в современных непростых условиях, а, следовательно, и бизнес-образования, не только в Харьковском национальном университете имени В.Н. Каразина, но и в других вузах, где есть экономические факультеты. Без прошлого опыта нет будущего!

Литература:

1. Kushchenko O. Professor Liberman E.G. scientific school of economics and statistics/ O. Kushchenko // Економіка в контексті інноваційного розвитку: [стан та перспективи]: [матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 12–13 лютого 2016 р.)] / За заг. ред.: М.М. Палінчак, В.П. Приходько, А. Krynski. – [У 2-х частинах]. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – Ч. 1. – С. 15–18.
2. Либерман Е.Г. [и др.] Статистическое изучение бюджета времени студентов: [Отчет о выполнении работ] / Е.Г. Либерман [и др.]. – Х. ХГУ, 1970. – 67 с.
3. Семеняк И.В. Философия маркетинга [Модуль академического образования по специальности «Маркетинг»] [Учебное пособие] / И.В. Семеняк. – Х.: ХНУ, 2004. – 80 с.
4. Кущенко О.І. Історія статистичної думки: [навчально-методичний посібник] / О.І. Кущенко. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. -88 с. (+ CD)
5. Кущенко Е.И. Исторический аспект развития статистической мысли кафедры статистики Харьковского национального университета/ Е.И. Кущенко // Соціальна економіка [науковий економічний журнал]. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – № 1, випуск 51. – С. 156–161.
6. Бизнес-статистика: [навч. посібник] / С.О. Матковський, О.С. Гринькевич, М.Л. Вдовин, О.М. Вільчинська, О.Р. Марець, О.З. Сорочак. – К.: Алерта, 2016. – 280 с.

Міхалець А. В., студент,
Мейш А. В., к.е.н., доцент,
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

ПРОБЛЕМИ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Бізнес-освіта – це найдинамічніший сегмент світового ринку, який з кожним днем стає все більш популярним. Додаючи впевненості людям у здатності творити та змінювати світ, бізнес-освіта підвищує можливості населення для досягнення своїх цілей, дає можливість показати себе як особистість.

Бізнес-освіта дає можливість навчитись опановувати прийняття негайних рішень, а не роздумів. Основним завданнями бізнес-освіти є: дисциплінувати, фіксувати і зберігати ідеї, плани, мрії, сприяти професійному рівню, забезпечувати емоційно – психологічну стійкість особистості. Головною метою бізнес-освіти є формування вмінь, навичок та компетентності у фахівців, що дозволяють створити оригінальні бізнес пропозиції, які високо оцінюються споживачами та забезпечують здатність випередити конкурентів протягом довгострокового періоду. Бізнес-освіту визначено складовою професійної освіти, яка орієнтована на задоволення потреб особистості, групи, суспільства і держави. Виділення бізнес-освіти в окрему складову пов'язане з формуванням більш широкого спектру не тільки професійних, але й ділових навичок. В бізнес-освіті, крім навчання підприємництву і бізнес-стандартам, значна увага приділяється розвитку лідерства та бізнес-дослідженням. Важливими складовими компонентами підготовки фахівця у сфері бізнес-освіти є: загальноосвітня, правова, професійна, психолого-педагогічна, економічна підготовка, менеджмент-освіта і самоменеджмент.

Бізнес-освіта дає підґрунття для дій підприємця з урахуванням юридичного, управлінського, морально-етичного, економічного та інших аспектів діяльності. Вона дає ключові знання для ефективного використання наявних ідей та залучених інвестицій. Знання у сфері бізнесу дає можливість моделювати алгоритми процесів з реалізації різних варіантів підприємницьких ідей. Бізнес-освіта дає можливість опанувати навички напрацювання та аналізу альтернатив розвитку процесів і подій у сфері бізнесу, розвивати лідерські якості, раціонально мислити в умовах нестабільності та стресових ситуацій. Важливим компонентом, який формується у сфері бізнес-освіти, є бізнес-етика – компонент, який є філософією усіх напрямків мислення та дій підприємця.

Щодо українського ринку – це зовсім нове явище на нашому ринку освітніх послуг. Яке є дуже корисним і актуальним для нашого суспільства. Але сучасний етап розвитку бізнес-освіти в Україні є не найкращим, оскільки він тільки почав свій розвиток.

На нашу думку у сучасному бізнесі все більше оцінюється підготовка висококваліфікованих спеціалістів, які здатні будувати довгострокові стратегічні плани, правильно оцінювати тенденції розвитку глобальних ринків. Сьогодні інноваційна економіка потребує фахівців з широкими взаємодоповнюючими компетенціями, яким притаманні такі якості, як лідерство, креативність, інноваційність, рішучість, готовність брати на себе відповідальність. Ринок сформував цілу низку вимог до бізнес-освіти, які не реалізуються тільки через наповнення студентів знаннями. Перехід України до ринкових відносин потребує створення принципово нової системи вищої освіти, яка забезпечить студентів навичками та знаннями,

вміннями та компетенціями, відповідно до сучасних економічних вимог, а також швидкою та успішною адаптацією випускників до змін у бізнесі.

Розвиток сучасної економіки і загострення конкуренції на внутрішніх і міжнародних ринках створюють ситуацію, в якій досягати комерційного успіху можуть тільки компанії, що володіють хоча б елементарними знаннями бізнес-освіти. Тому що від сучасного керівника вимагаються професіоналізм і відповідальність, вміння приймати продумані, зважені рішення, йти на виправданий ризик і відсікати неефективні варіанти розвитку. Для цього недостатньо одного підприємницького таланту і практичного досвіду управління. Необхідні знання сучасних технологій управління бізнесом, вміння й навички їх застосування. Іншими словами, необхідна спеціальна бізнес-освіта, яка сьогодні в Україні має деякі проблеми.

Проаналізувавши розвиток бізнес-освіти в Україні, я можу виділити низку проблем, які потребують вирішення: політичні, економічні, соціальні, інфраструктурні.

Визначальний вплив політичних проблем на розвиток бізнес-освіти включає трансформацію політико-економічної системи, розвиток приватної форми власності, світові процеси глобалізації.

Такі економічні проблеми як кризи, зменшення державних витрат на освіту та низький рівень доходів громадян, скорочення практики навчання персоналу на підприємствах сьогодні негативно позначаються на розвитку бізнес-освіти.

Соціальні проблеми полягають у нездатності швидко адаптовуватись до швидкозмінних потреб і пріоритетів – тобто творче осмислення завдань і розроблення нестандартних рішень. Ще однією соціальною проблемою є гнучкість використання робочої сили – тобто прояв у значному підвищенні її мобільності, зміни пов'язані з формуванням багатопрофільного працівника, постійне підвищення рівня освіти і професійної підготовки.

Низький рівень розвитку соціальної інфраструктури та системи соціального захисту (базових потреб населення) зменшує доступ до бізнес-освіти. Недостатність інфраструктурного забезпечення (тобто недостатня кількість навчальних будівель) сповільнює розвиток бізнес-освіти.

Для усіх цих проблем ми можемо визначити шляхи їх подолання:

- Забезпечити сприятливі умови для ведення бізнес-освіти приватними та державними закладами освіти;
- Збільшити бюджетне фінансування освіти;
- Розширити можливості доступу до навчання;
- Зосередити заклади бізнес-освіти на активній взаємодії із підприємцями, та бізнес-середовищем через розробку нових програм підвищення кваліфікації для підприємців та виконання консультаційних та дослідницьких проєктів;
- Побудувати нові, сучасні приміщення для створення бізнес-шкіл.

Також у перспективі може бути запропонована наступна система напрямків діяльності з удосконалення бізнес-освіти:

- Розширення кола постачальників послуг додаткової освіти. Це може відбуватися як за рахунок активізації освіти всередині підприємств через податкові пільги, включаючи віднесення витрат на навчання до витрат на собівартість, так і за рахунок підтримки приватно-державного партнерства у сфері безперервної освіти.

- Формування національної системи кваліфікації та її сертифікації, професійних стандартів. Необхідна державна підтримка центрів сертифікації і кваліфікацій, як за робочими професіями, так і в сфері високотехнологічних виробництв, в першу чергу – інформаційних технологій.

- Формування багатого культурно-освітнього середовища, що сприяє самоосвіті і безперервній освіті.

- Розвиток системи освітнього консультування і підтримки безперервної освіти і т.д.

Отже, на даному етапі стан розвитку бізнес-освіти в Україні можна охарактеризувати як такий, що переходить від етапу становлення до етапу підвищення якості своїх послуг (тобто такий, що тільки починає розвиватись). Найбільше сповільнюють процес розвитку бізнес-освіти економічні фактори: низький рівень доходів громадян та державних витрат на освіту, спадна тенденція скерування персоналу підприємств на навчання. Проте все в наших руках і руках нашої держави, ми вважаємо, що бізнес-освіту необхідно на державному рівні визначити, як окремий напрямок підготовки фахівців, відділити її від економічної освіти, підвищити якість змісту академічних програм та вивести їх на рівень розвинутих країн.

Література:

1. Бізнес-освіта в Україні – міф чи реальність? <http://mbastrategy.com.ua>

2. Сучасні моделі реалізації бізнес-освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору/ ISSN 2074–5370. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – No 1 (5). – Том 2.

3. Тягушева О.Г. Необхідність та перспективи безперервності бізнес-освіти як принципу освітньої політики України / О.Г. Тягушева // Теорія та практика державного управління. – Харків, 2008. – No 3 (22). – С. 359–366.

4. Редакційний проект: Бізнес-освіта в Україні – Режим доступу: <http://businesseducation.platfor.ma>.

Сьомкіна Т. В., д.е.н., професор,
Державний університет телекомунікацій
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Існування суб'єкта підприємницької діяльності в сфері освіти, особливо якщо воно здійснюється в формі вищого навчального закладу завжди здійснюється в умовах, що суттєво впливають як на можливості стабільного функціонування та розвитку підприємства в межах ринкового середовища, так і на формування соціально-економічних зв'язків інституціонального характеру з державними та недержавними економічними структурами. Саме аналіз даних особливих умов функціонування суб'єкта підприємницької діяльності в сфері освіти був об'єктом проведеного дослідження.

На першому етапі дослідження було встановлено, що ці особливі умови характеризують функціонування суб'єкта підприємницької діяльності в сфері підготовки виробничого фактора «робочої сили» необхідної на даному технологічному рівні розвитку кваліфікації з урахуванням соціалізації в сучасному суспільстві і можуть бути структуровані за трьома основними групами.

До першої групи було віднесено специфічні умови формування «цільової функції» вищого навчального закладу, що характеризують особливості «товару», який виробляється даним особливим підприємством. Ці умови складаються під впливом

специфічного характеру виробництва – надання освітянських послуг, і формують сутнісні та якісні особливості «цільової функції» суб'єкта підприємницької діяльності в сфері навчання та підготовки спеціалістів з вищою освітою.

До другої групи було віднесено умови внутрішньої організації здійснення «цільової функції» – особливості відносин менеджменту, як безпосереднього надання послуг з навчання та підвищення кваліфікації робітників, інженерно-технічного персоналу та науковців, тобто, підготовки робочої сили необхідної якості.

До третьої групи було віднесено особливі умови здійснення підприємницького ризику, що характеризують специфіку існування та розвитку даного сегменту ринку і включають якісне та кількісне співвідношення, взаємодію та взаємозв'язки між різними державними та недержавними освітянськими структурами, що надають аналогічні послуги.

На другому етапі дослідження аналізувалися умови соціалізації. При цьому соціалізаційна складова підготовки «робочої сили» необхідної кваліфікації розглядалася в дослідженні як суспільна характеристика ефективності здійснення виробничого процесу в сфері освіти. Тому, основною особливістю функціонування суб'єкта підприємницької діяльності в цій сфері, як і в інших сферах виробництва і надання суспільних товарів та послуг, було визначено додаткові державні умови якісного та кількісного характеру, що здійснюються через дозування чи датування ресурсної складової розвитку особливого підприємства – навчального закладу. Таким чином, держава формує та підтримує умови забезпечення якісних характеристик надання населенню країни даних послуг, хоча фактично надання послуг може здійснюватися як державною, так і недержавною освітянською установою.

Що стосується умов ринкового середовища та конкурентних взаємовідносин, які виникають між різними суб'єктами підприємницької діяльності з приводу здійснення та надання освітянських послуг, вони розглядалися у дослідженні як загальний прояв впливу чинників інституціонального середовища. На третьому етапі дослідження було доведено, що ці умови однакові як для суб'єктів підприємницької діяльності, що працюють безпосередньо у сфері надання освітянських послуг, так і для суб'єктів підприємницької діяльності даного локального соціально-економічного середовища взагалі.

На останньому етапі дослідження особливостей існування вищого навчального закладу як суб'єкта підприємницької діяльності було доведено, що вплив державного чинника інституціонального середовища повинен бути зосереджений не тільки на контролюванні якісних параметрів функціонування цих особливих суб'єктів підприємницької діяльності (суб'єктів підприємницької діяльності в сфері освіти), але й на їх соціалізації. Така соціалізація може бути здійснена на підставі, по-перше, додаткового інформаційного та законодавчого забезпечення їх функціонування в межах надання специфічних суспільних послуг, по-друге, координації їх діяльності з точки зору кількісних та якісних параметрів розвитку загальнодержавного ринку робочої сили, по-третє, спеціальної фахової підготовки персоніфікованих представників даних суб'єктів підприємницької діяльності та їх стажування з метою надбання практичних навичок здійснення функцій суб'єкта підприємницької діяльності в сфері вищої освіти.

Саме врахування особливих умов і додаткових чинників які впливають на існування суб'єкта підприємницької діяльності в сфері вищої освіти є необхідним і обов'язковим для розуміння проблем, що виникають при функціонуванні закладів освіти в сучасних умовах становлення ринкових відносин та пошуках шляхів найменш болісного для суспільства в цілому розв'язання цих проблем.

Izdevniecība «Baltija Publishing»
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058

Iespiests tipogrāfijā SIA «Izdevniecība «Baltija Publishing»
Parakstīts iespiešanai: 2017. gada 28 decembris
Tirāža 100 eks.